

JYU DISSERTATIONS 90

Maria Kautonen

Finskspråkiga inlärares uttal av finlandssvenska i fritt tal på olika färdighetsnivåer

---

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ
FACULTY OF HUMANITIES AND
SOCIAL SCIENCES

JYU DISSERTATIONS 90

Maria Kautonen

**Finskspråkiga inlärares uttal
av finlandssvenska i fritt tal
på olika färdighetsnivåer**

Esitetään Jyväskylän yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Musica-rakennuksen salissa M103
kesäkuun 7. päivänä 2019 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Jyväskylä,
in building Musica, auditorium M103 on June 7, 2019 at 12 o'clock noon.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2019

Editors

Mikko Kuronen

Department of Language and Communication Studies, University of Jyväskylä

Ville Korkiakangas

Open Science Centre, University of Jyväskylä

Copyright © 2019, by University of Jyväskylä

This is a printout of the original online publication.

Permanent link to this publication: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7778-8>

ISBN 978-951-39-7778-8 (PDF)

URN:ISBN:978-951-39-7778-8

ISSN 2489-9003

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2019

ABSTRACT

Kautonen, Maria

Finnish-speaking learners' pronunciation of Finland-Swedish in free speech at different proficiency levels

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2019, 115 p.

(JYU Dissertations

ISSN 2489-9003; 90)

ISBN 978-951-39-7778-8 (PDF)

This doctoral dissertation explores Finnish-speaking learners' L2 pronunciation (second and foreign language pronunciation) of Finland-Swedish in free speech on different levels of oral proficiency. The aim is to show what kind of difficulties Finnish-speakers have with Finland-Swedish pronunciation and how pronunciation differs on different levels of oral proficiency, from A1 to C2 in the Common European Framework of Reference. In addition to the small number of studies in Finland-Swedish L2 pronunciation, previous research on L2 pronunciation in free speech is scarce even internationally, not to mention studies on pronunciation features on different proficiency levels.

This dissertation comprises of a literature overview and three empirical studies. The literature overview maps out previous studies in different language pairs, including Finnish-speaking learners' pronunciation of Finland-Swedish. The aim of the first study is to show what has and has not been studied regarding pronunciation in the chosen language pairs. The second study shows pronunciation of 9 grade pupils (n=68) at proficiency levels A1-B1. Their pronunciation is analyzed by four listeners with phonetic expertise. In the third study, the intonation of adult learners (n=8) at proficiency levels B1-B2 is studied acoustically by comparing the speakers' fundamental frequency of speech (average f₀, f₀ variation, standard deviation, absolute mean slope, f₀ peaks) and intonation contours with native speakers of Finland-Swedish (n=5). The fourth study focuses on advanced learners' (n=12) pronunciation at proficiency levels B2-C2 as analyzed by Finnish-speaking and Finland-Swedish university students of Swedish (n=18).

The results show that Finnish-speaking learners have native-like features on sound, word and sentence level in their pronunciation of Finland-Swedish. Learners also have difficulties with segmental and prosodic features despite the phonetic similarities between the languages. Quantity and word stress are mastered best even at the lower proficiency levels, whereas certain sounds, e.g. /u/, /j/ and /tʃ/, and prosodic features on sentence level, such as sentence stress and intonation, still cause difficulties for advanced learners.

The dissertation shows that the overall rating for pronunciation improves as the proficiency level is higher. Improvement in sentence level prosody seems to have the strongest connection to overall pronunciation rating. Prosody is thus central in proficiency level assessment along with other features in assessment criteria. Based on the studies, mastering different features cannot, however, directly be combined with certain levels of oral proficiency as the learners had similar challenges at the different proficiency levels. On a more theoretical level, the results provide new information on pronunciation learning paths, which can be used in developing language teaching and assessment criteria.

Keywords: Finland-Swedish, pronunciation, proficiency level, second language learning, oral skills

TIIVISTELMÄ

Kautonen, Maria

Suomenkielisten oppijoiden suomenruotsin ääntäminen vapaassa puheessa eri taitotasoilla

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2019, 115 p.

(JYU Dissertations

ISSN 2489-9003; 90)

ISBN 978-951-39-7778-8 (PDF)

Väitöstutkimukseni käsittelee suomenkielisten oppijoiden suomenruotsin ääntämistä suullisen kielitaidon eri taitotasoilla. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia vaikeuksia suomenkielisillä oppijoilla on suomenruotsin ääntämisessä ja miten ääntämistaidot eroavat toisistaan yleiseurooppalaisen viitekehyksen suullisen kielitaidon taitotasoilla A1-C2. Aiempi tutkimus toisen ja vieraan kielen oppijoiden puhuman suomenruotsin ääntämisestä on vähäistä, kuten myös kansainvälinenkin tutkimus toisen ja vieraan kielen ääntämisestä vapaassa puheessa sekä eri taitotasoilla.

Väitöstutkimukseni koostuu systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta sekä kolmesta empiirisestä osatutkimuksesta. Kirjallisuuskatsaus kartoittaa aiempaa tutkimusta, jota on tehty tietyissä Suomessa melko yleisesti puhuttavissa kielissä mukaan lukien suomenkielisten oppijoiden suomenruotsin ääntämisen. Empiiriset osatutkimukset tarkastelevat eritasoisten ruotsinoppijoiden ääntämistä kielitaitokokeissa. Toisessa osatutkimuksessa 9. luokkalaisten oppijoiden (n=68) ääntämistä taitotasoilla A1-B1 on tutkittu asiantuntijakuulijoiden (n=4) arvioimana. Kolmannessa osatutkimuksessa aikuisten kielenoppijoiden intonaatiota on tarkasteltu akustisesti taitotasoilla B1-B2. Puhujien (n=8) perustaajuutta (keskimääräinen f0, f0-vaihteluväli, keskihajonta, vaihtelun jyrkkyys, f0-huipput) sekä intonaatiokontuureja on verrattu syntyperäisten suomenruotsin puhujien (n=5) ääntämiseen. Neljännessä osatutkimuksessa korkeimmille taitotasoille B2-C2 arvioitujen puhujien (n=12) ääntämistä ovat arvioineet sekä suomenkieliset että suomenruotsalaiset yliopisto-opiskelijat.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että suomenkielisten oppijoiden suomenruotsin ääntämisessä on kohdekielisiä piirteitä äänne-, sana- ja lausetasolla. Oppijaryhmällä on myös haasteita sekä segmentaalisten että prosodisten piirteiden kanssa lähtö- ja kohdekielen foneettisista yhtäläisyyksistä huolimatta. Sanatasolla oppijat hallitsevat kvantiteetin ja sanapainon hyvin jo alimmilla taitotasoilla, kun taas tietyt äänneet, esimerkiksi /u/, /f/ ja /tʃ/, sekä lausetason prosodiset piirteet, kuten lausepaino ja intonaatio, ovat haastavia vielä ylimpienkin taitotasojen puhujille.

Mitä tulee ääntämistaitojen ja suullisen kielitaidon taitotason väliseen yhteyteen, tutkimus osoittaa, että ääntämisen kohdekielisyys ja yleisarvio ääntämisestä paranevat taitotason noustessa. Lauseprosodian kehitymisellä vaikuttaa olevan vahvin yhteys yleisarvioon ääntämistaidoista, ja tutkimus osoittaa prosodisten piirteiden hallinnan olevan tärkeää taitotasolta toiselle siirryttäessä muiden arviointikriteerien ohella. Eri piirteiden kehittyminen ei tutkimuksen perusteella kuitenkaan ole yksiselitteisesti yhdistettävissä tiettyihin suullisen kielitaidon taitotasoihin, sillä eri tasoille arvioituilla oppijoilla oli samankaltaisia haasteita ääntämisen kanssa. Tulokset antavat uutta tietoa ääntämisen oppimisen poluista, ja niitä voidaan hyödyntää kielten opetuksen sekä arvioinnin kehittämisessä.

Asiasanat: suomenruotsi, ääntäminen, taitotaso, toisen kielen oppiminen, suullinen kielitaito

Author's address Maria Kautonen
Department of Language and Communication Studies
University of Jyväskylä
maria.e.e.kautonen@jyu.fi

Supervisors Mikko Kuronen
Department of Language and Communication Studies
University of Jyväskylä

Riikka Ullakonoja
Department of Language and Communication Studies
University of Jyväskylä

Elina Tergujeff
Department of Language and Communication Studies
University of Jyväskylä

Reviewers Åsa Abelin
Professor in General Linguistics
University of Gothenburg

Hanna Lehti-Eklund
Professor in Scandinavian Languages
University of Helsinki

Opponent Hanna Lehti-Eklund
Professor in Scandinavian Languages
University of Helsinki

FÖRORD

Jag vill inleda denna doktorsavhandling med att tacka alla som har bidragit till att den faktiskt blev av. Listan är lång och jag hoppas att jag inte har glömt någon. Jag är väldigt tacksam över all hjälp och allt stöd jag har fått samt att jag överhuvudtaget fick möjligheten att skriva denna avhandling.

Allra först vill jag rikta ett riktigt, riktigt stort tack till min huvudhandledare docent Mikko Kuronen. Jag skulle aldrig ha börjat doktorandstudierna om inte du hade uppmuntrat mig att söka doktorandtjänsten i det nya forskningsprojektet FOKUS hösten 2014. Jag vet inte var du har hittat all tid att kommentera mina forskningsplaner och artikelmanus så noggrant och ännu vara så uppmuntrande under hela vägen. Ett stort tack för det och för att du har visat förtroende för mina kunskaper. Jag vill också tacka stort bihandledarna forskardoktor Riikka Ullakonoja och forskardoktor Elina Tergujeff för alla värdefulla kommentarer och uppmuntrande ord – Riikka särskilt i början och Elina i slutskedet av doktorandstudierna. Era kommentarer och uppmuntran har varit viktiga för mig och det har alltid varit trevligt att ha handledningssamtal med er – ofta över en kopp te.

Jag tackar också varmt förhandsgranskarna professor Hanna Lehti-Eklund och professor Åsa Abelin för alla värdefulla och konstruktiva kommentarer som hjälpte mig att förbättra avhandlingen och göra de sista viktiga revideringarna inför publiceringen.

Jag fick skriva avhandlingen som medlem i ett otroligt fint forskningsprojekt. Utöver Mikko, Riikka och Elina vill jag tacka professor emerita Hannele Dufva samt doktoranderna Henna Heinonen och Johanna Moilanen för alla trevliga möten och pratstunder och för att ni gjorde det så roligt att forska! Ett varmt tack går också till medlemmarna i projektets sakkunnigpanel för all hjälp och alla råd samt till forskningsassistenten Heidi Hertteli för hjälp med delstudierna i början av doktorandstudierna och forskningsassistenten Valtteri Nyysönen för hjälp med granskning av litteraturförteckningen för den här inledande delen av avhandlingen.

Därtill vill jag tacka ämnesföreståndaren professor Åsa Palviainen och alla andra som har arbetat i svenskämnet vid Jyväskylä universitet då jag gjorde doktorandstudierna – det har varit riktigt trevligt att få jobba med er. Jag vill också tacka den övriga personalen vid Institutionen för språk- och kommunikationsstudier för en trevlig arbetsmiljö och alla fina arbetskollor. Det har varit härligt att få träffa och dela sorger och framgång särskilt med andra doktorander vid Jyväskylä universitet och andra universitet både i och utanför Finland.

För själva forskningsmaterialet vill jag tacka Utbildningsstyrelsen och Nationella Centret för Utbildningsutvärdering samt Allmänna språkexamina. Ett varmt tack också till alla andra informanter som deltog i studierna: finlandssvenska/tvåspråkiga talare och alla personer som deltog i lyssningstesterna. Jag vill också tacka personalen vid Centralen för tillämpad

språkforskning vid Jyväskylä universitet för nyttigt och lärorikt samarbete – särskilt Sari Ohranen för hjälp med YKI-materialet samt andra forskare i projektet Broken Finnish för hjälp med Facets-analyserna. Jag vill också rikta ett stort tack till statistikhjälpen vid Jyväskylä universitet, där jag alltid fick svar på mina otaliga frågor om statistiska analyser i delstudierna.

Därtill vill jag tacka Elisabeth Zetterholm samt Institutionen för språkdidaktik vid Stockholms universitet och International Office vid Jyväskylä universitet för möjligheten att delta i personalutbyte inom Erasmus+ och för en givande och lärorik vistelse vid Stockholms universitet under hösten 2017.

Trots allt stöd som jag fått, skulle avhandlingen aldrig ha blivit av utan finansiering. Jag är otroligt tacksam för treårsfinansieringen i projektet FOKUS 2015–2018 av Svenska litteratursällskapet i Finland. Med hjälp av den kunde jag koncentrera mig på min forskning på heltid utan att oroa mig för fortsatt finansiering. Jag vill tacka Svenska litteratursällskapet i Finland också för hjälp med materialinsamlingen och för att jag fick delta i olika kurser och seminarier. Jag vill också tacka Svenska kulturfonden i Finland för resebidrag. Att jag fick delta i olika konferenser i och utanför Finland hjälpte mig vidare i arbetet. Ett stort tack går också till alla som har varit med och lyssnat på mina föredrag och bidragit med kommentarer – det har varit fint att se hur mitt tema också har intresserat andra. Ett ytterligare tack går till de anonyma referentgranskare som har gett konstruktiv kritik om och nyttiga tips för mina artikelmanus.

Sist vill jag visa min tacksamhet åt min kära familj och vänner – det bästa är att ha er vid sidan oavsett vad jag gör i livet.

Jyväskylä den 30 april 2019

Maria

FIGURER

FIGUR 1	Intonation hos en kvinnlig finlandssvensk talare från Nyland (ålder 22 år) i yttrandet "dessutom så jobbar jag". Figuren är hämtad från delstudie III (Kautonen 2017).	24
FIGUR 2	Muntlig färdighetsnivå och lyssnarnas helhetsvärdering av uttalet och dess målspråkslikhet på skalan 1-5 (1=inte alls målspråkslikt/dåligt, 5=helt målspråkslikt/utmärkt) enligt delstudie II (Kautonen 2016) och delstudie IV (Kautonen 2018) i finskspråkiga talarers S2-uttal av finlandssvenska.	60
FIGUR 3	Olika bakgrundsfaktorer och överväganden vid bedömning av uttal.	64

TABELLER

TABELL 1	En jämförelse av de fonologiska systemen i finlandssvenska och finska. Normalt hörbara skillnader mellan språken är markerade i fetstil.	21
TABELL 2	Svårigheter i finskspråkiga talarers svenska (både finlandssvenska och sverigesvenska) enligt delstudie I (Kautonen m.fl. 2016).	30
TABELL 3	En sammanfattning av de undersökta dragen, materialtyperna och metoderna i delstudierna.	35
TABELL 4	En sammanfattning av resultaten i delstudie I: typiska svårigheter i uttalsinlärning och antagliga faktorer bakom dem. Tabellen är hämtad från Kautonen m.fl. (2016).	50
TABELL 5	Antal och andel elever som har färdigheter och brister i behärskning av ett uttalsdrag enligt lyssnarvärderingarna (n=4) i delstudie II (Kautonen 2016).	52
TABELL 6	En sammanfattning av konturanalysen i delstudie III (Kautonen 2017). De vanligaste konturtyperna hos de individuella talarna har markerats i fetstil.	54
TABELL 7	En sammanfattning av typiska svårigheter hos avancerade finskspråkiga talare (n=12) av finlandssvenska enligt halvprofessionella lyssnare (n=18) i delstudie IV. Tabellen är hämtad från Kautonen (2018).	56

LISTA ÖVER DELSTUDIERNA

Föreliggande doktorsavhandling är en sammanläggningsavhandling som består av fyra delstudier. Delstudie I har skrivits tillsammans med Mikko Kuronen och Riikka Ullakonoja som är handledare för doktorsavhandlingen. Arbetet delades så att vi planerade studien tillsammans, medan jag hade huvudansvaret för genomförandet av studien och skrivandet. Delstudie II har publicerats i en referentgranskad konferensvolym, medan de andra delstudierna har publicerats i referentgranskade tidskrifter. Följande delstudier ingår i avhandlingen:

- Delstudie I Kautonen, M., Kuronen, M. & Ullakonoja, R. (2016). Studier i uttalsinläring i finska, svenska och engelska: litteraturöversikt. *Puhe ja kieli*, 36 (3), 197–220.
- Delstudie II Kautonen, M. (2016). Finskspråkiga grundskoleelevers uttal av finlandssvenska på olika färdighetsnivåer. I: J. Kolu, M. Kuronen & Å. Palviainen (red.). *Svenskan i Finland* 16 (s. 58–75). Jyväskylä Studies in Humanities 298. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Delstudie III Kautonen, M. (2017). Finskspråkiga talares intonation av finlandssvenska i påståendeyttranden i fritt tal. *Folkmålsstudier*, 55, 31–60.
- Delstudie IV Kautonen, M. (2018). Om hur finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnare värderar och bedömer avancerade talares uttal av finlandssvenska. *Nordand: nordisk tidsskrift for andrespråksforskning* 13 (2), 131–150.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT

TIIVISTELMÄ

FÖRORD

TABELLER OCH FIGURER

LISTA ÖVER DELSTUDIerna

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	13
1.1	Kontext och bakgrund.....	14
1.2	Syfte och frågeställningar	16
1.3	Disposition.....	19
2	TEORETISK REFERENSRAM.....	20
2.1	Jämförelse av finlandssvenskt och finskt uttal	20
2.2	Om uttalsinläring med speciell hänsyn till finskspråkiga talares inläring av finlandssvenska	25
2.2.1	Faktorer som påverkar S2-uttalsinläring.....	25
2.2.2	Teorier om S2-uttalsinläring.....	27
2.2.3	Finskspråkiga talare som inlärare av finlandssvenskt uttal ...	28
2.3	S2-uttal och färdighetsnivåer av muntlig språkfärdighet.....	30
3	MATERIAL OCH METODER	34
3.1	Material	36
3.1.1	Tidigare studier som forskningsmaterial (delstudie I).....	36
3.1.2	Talmaterial (delstudierna II-IV).....	36
3.1.2.1	Talarna (delstudierna II-IV)	39
3.2	Metoder	40
3.2.1	Systematisk informationssökning (delstudie I).....	40
3.2.2	Auditiva analyser (delstudierna II och IV).....	41
3.2.2.1	Lyssnarna (delstudierna II och IV).....	45
3.2.3	Akustisk analys (delstudie III)	46
3.2.4	Statistiska metoder (delstudierna II-IV)	46
3.3	Etiska överväganden.....	47
4	SAMMANDRAG AV RESULTATEN I DELSTUDIerna	50
4.1	Delstudie I: Systematisk litteraturöversikt om S2-uttalsinläring	50
4.2	Delstudie II: Grundskoleelevers uttal på nivåerna A1-B1.....	52
4.3	Delstudie III: Vuxna talares intonation på nivåerna B1-B2	53
4.4	Delstudie IV: Avancerade inlärares uttal på nivåerna B2-C2	55
5	ÖVERGRIPANDE RESULTAT OCH DISKUSSION	57
5.1	Finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska.....	57

5.2	Uttalet på olika färdighetsnivåer	59
5.3	Konsekvenser för undervisning	62
5.4	Konsekvenser för bedömning.....	64
5.5	Framtida forskningsstigar	66
6	SLUTSATSER.....	68
	YHTEENVETO (SAMMANFATTNING PÅ FINSKA).....	69
	LITTERATUR.....	74
	Bilaga 1: Nivåskala för fonologisk kompetens i den europeiska referensramen..	91
	Bilaga 2: Nivåskala för fonologisk kontroll i den europeiska referensramen	92
	Bilaga 3: Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling	95
	Bilaga 4: Nivåskala för språkkunskaper.....	104
	Bilaga 5: Bedömningsformulär i delstudie IV (Kautonen 2018).	113
	DELSTUDIERNA	

1 INLEDNING

Uttal är en viktig del av muntlig färdighet och har en avgörande roll i kommunikationen. Uttal består av individuella ljud (segment) och drag ovanför ljudnivån, som kallas prosodi. Prosodi innehåller drag som segmentlängd (=kvantitet), betoning, talets melodi (=intonation) och taltempo. Uttal påverkar framför allt talets begriplighet och hur informationen når fram till lyssnaren, eftersom uttal med stark eller för lyssnaren obekant främmande accent, eller brytning, kan vara svårt att förstå (Munro & Derwing 1995b, Pihko 1997, Major m.fl. 2002). Därtill ger uttal ett omedelbart intryck av talaren och väcker uppfattningar om hans/hennes andra egenskaper, t.o.m. professionell kompetens (Lambert m.fl. 1960, Abelin & Boyd 2000, Boyd 2003, Moyer 2013: 85-124, Leinonen 2015). Ur talarens synvinkel kan låga kunskaper i uttal och muntlig produktion t.o.m. påverka viljan att använda språket (Kautonen 2014).

Muntliga färdigheter på främmande språk värderas numera högt, eftersom muntlig kommunikation spelar en allt större roll i arbetslivet och eftersom det finns ökade möjligheter till mobilitet. Detta syns också i skolvärlden, då muntliga övningar allt oftare används i språkundervisning och muntliga färdigheter också testas med olika slags prov (om språktesterna i Finland se Huhta & Hildén 2016). Muntliga prestationer bedöms ofta med hjälp av värderingskriterier som beskriver talarens färdigheter och brister på en viss färdighetsnivå, som t.ex. i den europeiska referensramen (Europarådet 2001, 2018). På grund av det ökade behovet att bedöma muntlig produktion är det viktigt att få ny kunskap om muntlig färdighet och de olika delkategorier som ingår i den. Med hjälp av den nya kunskapen kan bedömningskriterierna utvecklas.

Trots sin viktiga roll i muntlig kommunikation har uttalet länge haft en marginell roll i språkundervisning (Gilbert 2010, Derwing 2010). Därför finns det också relativt lite forskning om andra- och främmandespråksuttal (S2-uttal¹)

---

¹ I avhandlingen används förkortningarna S1, S2 osv. för språk 1 (förstaspråk), språk 2 (andraspråk) osv. De engelska L1, L2 osv. (*language 1, language 2* osv.) förekommer dock också i svensk forskning. Både S2 och L2 används ofta för att syfta både på andra och på främmande språk liksom också i denna avhandling.

(jfr Derwing & Munro 2005). Trots att intresset har ökat under de senaste åren och årtiondena (se Derwing 2010), har den tidigare bristen på forskning resulterat i att många lärare känner att de behöver mer kunskap om hur uttal kan läras ut och vad det egentligen är de ska lära ut (Kjellin 2002, Tergujeff 2013, Murphy 2014, Huhtamäki & Zetterholm 2017). Lärarnas kunskaper om bedömning av uttal som en del av muntlig färdighet kan därför också antas vara bristande. Bedömningskriterierna för uttal och muntlig färdighet har inte heller haft starkt forskningsstöd bakom sig (Piccardo 2017). Efterfrågan på aktuell forskning om bedömning av muntlig färdighet är därför stor.

Föreliggande doktorsavhandling avser fylla de kunskapsluckor som har beskrivits ovan. Fokus i avhandlingen ligger på finskspråkiga talares färdigheter i finlandssvenskt uttal; hur finskspråkiga talare uttalar finlandssvenska på olika nivåer av muntlig färdighet, hur de behärskar olika uttalsdrag i sin egen produktion och hur uttalsfärdigheterna hänger ihop med den allmänna nivån av muntlig färdighet. Temat är mycket aktuellt, eftersom nationella prov i muntlig framställning inom några år ska införas i studentskrivningarna i gymnasieutbildning i Finland (Undervisnings- och kulturministeriet 2017). Det finns därför behov av ny kunskap om uttalet på olika färdighetsnivåer av muntlig färdighet för att man ska kunna utveckla både språkundervisningen och bedömningskriterierna.

Doktorsavhandlingen har skrivits inom projektet *Fokus på uttalsinläringen med svenska som mål- och källspråk* (FOKUS, 2015-2019, mer om projektet i Kautonen m.fl. 2015) som har finansierats av Svenska litteratursällskapet i Finland. Mitt arbete i projektet finansierades av Svenska litteratursällskapet i Finland under en treårig tidsperiod 2015–2018. Syftet med projektet har varit att skapa tillämpbar kunskap om S2-uttalsinläring som kan utnyttjas i språkundervisning i Finland och i inlärningskontexter internationellt. I projektet har uttalsinläring kartlagts speciellt ur svenskans synvinkel, och de andra språken i projektet – finska, engelska och ryska – har alla en betydande roll i det finländska samhället. Min forskning fokuserar på projektets kärnområde: inläring av svenskt, mer precist finlandssvenskt, uttal.

1.1 Kontext och bakgrund

Svenska är det andra inhemska, officiella språket i Finland vid sidan av finska, och båda språken har en lång historia i Finland. Ett antal finländare har svenska som förstaspråk och/eller lever i tvåspråkiga familjer eller omgivningar där svenska språket är närvarande i vardagen. Andelen talare med svenska som förstaspråk (S1) var ca 5,2 % år 2017, vilket betyder nästan 290 000 talare (FOS 2017). Den variant av svenska som talas i Finland kallas för finlandssvenska till skillnad från rikssvenska eller sverigesvenska som talas i Sverige (Leinonen 2004: 21–23, Kuronen & Leinonen 2010: 7). I Finland kan man ange endast ett modersmål enligt lag trots att många finlandssvenskar är funktionellt tvåspråkiga i svenska och finska. För denna befolkningsgrupp tillförsäkras

språkliga rättigheter med språklagar som ger dem möjlighet att få utbildning och service på det egna modersmålet. Finlandssvenska skiljer sig från den svenska som talas i Sverige mest i uttalet (se t.ex. Kuronen & Leinonen 2001, Reuter 2015). Det finlandssvenska uttalet presenteras närmare i kapitel 2.

I Finland får också finskspråkiga skolelever undervisning i svenska. Svenska är ett obligatoriskt ämne som man numera börjar läsa senast på årskurs sex (fr.o.m. hösten 2016). Alla ska studera ett visst antal kurser i svenska på varje utbildningsnivå för att uppnå de krav som fastställs i *lag om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003)* – den s.k. tjänstemannasvenskan. På grund av den gemensamma historien och av politiska skäl används begreppet *andraspråk* för svenska resp. finska i Finland, medan begreppet *främmande språk* står för övriga språk, t.ex. engelska och ryska. Därför kallas den obligatoriska skolsvenskan inte för främmande språk, fast svenska kan vara det tredje eller fjärde språket som finskspråkiga elever läser i skolan. Begreppen *S2* och *andraspråk* syftar på svenska i denna avhandling, fast majoriteten av finskspråkiga elever börjar studera engelska före svenska i skolan (Utbildningsstyrelsen 2014b: 44). Även om man ofta hör det negativt laddade ordet *tvångssvenska* (fi. *pakkoruotsi*) om den obligatoriska skolsvenskan, har alla språkinlärare inte speciellt negativa attityder till skolsvenskan (jfr Korkman m.fl. 2010, Jauhojärvi-Koskelo & Palviainen 2011, Juurakko-Paavola 2011, Kantelinen 2011, Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011, Pitkänen & Westinen 2017).

Inlärningsmål i språkstudierna beskrivs med hjälp av olika färdighetsnivåer i den finländska skolan. Målet som inlärarna har i svenskstudierna är att uppnå färdighetsnivån A2.1-A2.2 i slutet av grundskolan i lång A-lärokurs, och nivån A1.3 i B1-lärokurs (Utbildningsstyrelsen 2014a). På gymnasiet är målet att uppnå nivån B1.2-B2.1 i lång A-lärokurs och nivån B1.1 i B1-lärokurs (Utbildningsstyrelsen 2015). Nivåerna baserar sig på den europeiska referensramen (CEFR; Europarådet 2001, 2018, se också avsnitt 2.3) som är en av de mest kända färdighetsnivåbeskrivningarna. På dessa nivåer ska inlärarna bl.a. kunna kommunicera och bli förstådda i olika situationer, skriva olika typer av texter och förstå både skriftliga och muntliga texter². Enligt läroplanerna för grundskolan och gymnasiet (Utbildningsstyrelsen 2014a, 2015) är målet lägre för förmågan att själv kunna producera olika typer av texter än för att kunna kommunicera och att kunna tolka texter. Även i högskolor finns en obligatorisk kurs i svenska för att studerandena ska uppnå en sådan nivå i muntlig och skriftlig framställning att de får yrkeskompetens också på svenska.

Trots att inlärningsmålen i svenskundervisning omfattar både skriftliga och muntliga aspekter av språkbehärskning, har språkundervisningen i svenska och andra språk tidigare fokuserat tydligt på skriftliga färdigheter eller på kommunikativa aspekter av språkfärdigheterna – och uttalet har förbisetts (jfr läroplanerna för gymnasieutbildningen: Utbildningsstyrelsen 2003, Utbildningsstyrelsen 2015). Detta har synts inte bara i läroplanerna utan också i språkprov och i läroböcker i skolan (Tergujeff 2013). Först om några år ska ett

² I läroplanerna syftar ordet *text* både på muntliga och skriftliga texter.

muntligt delprov införs i studentskrivningarna i det finländska gymnasiet (Undervisnings- och kulturministeriet 2017), vilket med stor sannolikhet börjar så småningom förändra också innehållet i undervisningen och i läroböckerna. I de nyaste läroböckerna i gymnasiet finns det redan nu flera muntliga övningar och uttalsövningar jämfört med tidigare läromaterial (jfr Rentola 2017).

I studentskrivningarna deltar studenterna i ett visst antal prov i olika ämnen mot slutet av gymnasiet. Tidigare var provet i det andra inhemska språket svenska obligatoriskt för alla finskspråkiga studenter, men sedan år 2005 får gymnasieeleverna välja ett eller flera språk efter sitt eget tycke. Provet i svenska är således inte obligatoriskt, och antalet deltagare i provet i svenska har sjunkit avsevärt (Studentexamensnämnden 2018). Hittills har språkproven varit enbart skriftliga och innehållit ett hörförståelseprov utan något muntligt delprov. Generellt sett är finskspråkiga talares färdigheter i svenska inte särskilt höga i synnerhet vad gäller muntlig färdighet (Tuohimaa & Valli 2013, Tuokko 2009, jfr dock Hildén & Rautopuro 2014). Dock anses finskspråkiga talares svenska vara relativt begripligt (Heinonen 2017), även om studierna i finskspråkiga talares finlandssvenska uttal inte är många (jfr delstudie I: Kautonen m.fl. 2016, se också avsnitt 2.2.3).

I avhandlingen studerar jag uttal av den finlandssvenska varieteten hos finskspråkiga inlärare. Valet att fokusera på finlandssvenskt uttal grundar sig på att varieteten ofta förekommer hos finskspråkiga inlärare i skolundervisningen. I Finland har svensklärarna ofta finska som S1 och den varietet som inlärarna lär sig i skolan är oftast närmare finlandssvenska än sverigesvenska (Korkman m.fl. 2010: 64). Finlandssvenska kan också antas vara lättare för finskspråkiga talare att lära sig p.g.a. fonetiska likheter mellan finska och finlandssvenska (se avsnitt 2.1.; jfr också Kuronen & Leinonen 2010, 2011). Det är ändå oklart i läroplanerna vilken varietet av svenska som ska läras in i skolundervisningen. Redan i grundskolan bör både finlandssvenska och sverigesvenska tas upp (Utbildningsstyrelsen 2014a: 202, 346), men det sägs ingenting om inlärarna ska välja en uttalsvarietet och om de ska bedömas därefter. På grund av den relevans som språkparet finska-finlandssvenska har i den finländska skolan, är språkinlärares uttal i finlandssvenska dock ett värdefullt forskningsobjekt.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med avhandlingen är att ge ny kunskap om hur finskspråkiga talare uttalar finlandssvenska på olika nivåer av muntlig färdighet.

För det första vill jag bidra till ökad fonetisk kunskap om finlandssvenskt uttal hos finskspråkiga inlärare i fritt tal och i vilka steg uttalet lärs in. Relativt ofta får man höra att finlandssvenska och finska ligger nära varandra i uttalet och att uttalsinläring därför inte medför några större svårigheter i språkparet (jfr diskussionen i Kuronen & Leinonen 2011). Forskningsstödet för den senare

utsagan är dock litet, eftersom antalet studier i finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska är få (jfr delstudie I: Kautonen m.fl. 2016). För att kunna studera S2-drag i finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska behövs det också ny kunskap om finlandssvenska talares uttal i fritt tal.

För det andra är syftet att ge en mer omfattande bild av hur S2-inlärares muntliga färdighetsnivå förhåller sig till färdigheterna i uttal; vilka drag som orsakar minst svårigheter för inlärnarna (och behärskas redan på de lägsta färdighetsnivåerna) och vilka som är de mest bestående svårigheterna och svåraste dragen att lära sig även för de mest avancerade inlärnarna (och inte behärskas fullständigt ens på de högsta färdighetsnivåerna). S2-talarna i avhandlingen har tilldelats olika färdighetsnivåer (A1-C1; Europarådet 2001, 2018) i autentiska språktester. I tidigare studier om S2-uttal beaktas talarnas färdighetsnivå oftast inte (jfr avsnitt 2.3 och delstudie I: Kautonen m.fl. 2016), och trots att vi ofta intuitivt vet hurdana svårigheter inlärnarna har, vet vi inte hur svårigheterna är relaterade till inlärnarnas allmänna färdighetsnivå. Denna avhandling ger därför ny och viktig kunskap om förhållandet mellan uttalsfärdigheter och färdighetsnivån för muntlig förmåga.

Avhandlingen skiljer sig från tidigare, internationella studier särskilt i att S2-uttalet undersöks här i fritt tal (se t.ex. Piske m.fl. 2001 och Jesney 2004 för en kort översikt) och att inlärnarnas färdighetsnivå i muntlig produktion baserar sig på bedömning i språktest (jfr Kang 2013, Kang m.fl. 2010). Också språkparet finlandssvenska-finska har hittills varit relativt lite utforskat (jfr delstudie I: Kautonen m.fl. 2016). Därmed fyller avhandlingen flera viktiga forskningsluckor.

Mina övergripande forskningsfrågor är följande:

- 1) Hurdant är uttalet av finlandssvenska hos finskspråkiga inlärare i förhållande till finlandssvenska talares uttal enligt akustiska mätningar och auditiva lyssningstester?
  - Vad är karakteristiskt för finskspråkiga inlärares S2-uttal av finlandssvenska i fritt tal?
  - Hurdana svårigheter har finskspråkiga inlärare med S2-uttalet av finlandssvenska?
- 2) Hänger uttalet och färdighetsnivån för muntlig färdighet ihop? Om ja, på vilket sätt?
  - Hurdana skillnader finns det mellan inlärnarnas uttal på färdighetsnivåerna A1-C2?
  - Vilka uttalsdrag behärskar inlärnarna bäst även på de lägsta nivåerna, och vilka uttalsdrag orsakar svårigheter också på de högsta nivåerna?

Föreliggande doktorsavhandling är en sammanläggningsavhandling som består av fyra delstudier. I de olika delstudierna analyserar jag inläraruttalet ur olika synvinklar och med olika typer av material och metoder. Delstudierna fokuserar på olika forskningsfrågor.

I delstudie I *Studier i uttalsinlärning i finska, svenska och engelska: litteraturöversikt* (Kautonen m.fl. 2016) kartläggs forskningsresultat om S2-uttal i andra- och främmandespråkskontexter i språkpar som är vanliga i den finländska skolkontexten, nämligen finskspråkiga talares svenska och engelska, svenskspråkiga talares finska och engelska samt engelskspråkiga talares svenska. Delstudien sammanfattar empiriska forskningsresultat om receptiva och produktiva aspekter av S2-uttal i dessa språkkombinationer och avslöjar luckor i tidigare forskning.

I delstudie II *Finskspråkiga grundskoleelevers uttal av finlandssvenska på olika färdighetsnivåer* (Kautonen 2016) undersöker jag grundskoleelevers uttal i årskurs 9 på de lägsta färdighetsnivåerna i den europeiska referensramen, A1-B1, och söker svar på följande frågor:

- i) Vilka fonetiska drag är typiska för finskspråkiga grundskoleelevers S2-uttal av finlandssvenska baserat på en perceptorisk analys av fonetiker? Vad kan inlärare och vad kan de inte?
- ii) Vilka fonetiska drag är typiska för S2-uttalet på olika färdighetsnivåer?
- iii) Hur utvecklas uttalets målspråkslikhet³ när färdighetsnivån är högre?

I delstudie III *Finskspråkiga talares intonation av finlandssvenska i påståendeyttranden i fritt tal* (Kautonen 2017) analyserar jag vuxna finskspråkiga inlärares intonation i fritt tal på färdighetsnivåerna B1 och B2. De närmare forskningsfrågorna är:

- i) Hurdan intonation har finskspråkiga inlärare i fritt tal i S2-finlandssvenska på CEFR-nivåerna B1 och B2?
- ii) Skiljer sig de finskspråkiga inlärares intonation på CEFR-nivåerna B1 och B2? I så fall, på vilket sätt?
- iii) På vilka sätt avviker de finskspråkiga inlärares intonation från finlandssvenska S1-talare?
- iv) Hur bra motsvarar S1-talarnas intonation de prototypiska modellerna av finlandssvensk intonation i tidigare forskning?

Delstudie IV *Om hur finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnare värderar och bedömer avancerade talares uttal av finlandssvenska* (Kautonen 2018) söker svar på hurdan uttal vuxna finskspråkiga inlärare har på de högsta färdighetsnivåerna B2-C2. Studien syftar till att besvara följande frågor:

- i) Hurdana uttalssvårigheter har avancerade finskspråkiga inlärare i S2-finlandssvenska i fritt tal?

---

³ Med målspråkligt och inföddligt uttal avses i avhandlingen ett sådant uttal som fonetiskt sett liknar målspråket. Begreppen tar inte per se ställning t.ex. till uttalets begriplighet. Målspråkslikhet och inföddlighet används synonymt i avhandlingen såsom de oftast används i vardagen. Målspråkligt/inföddligt uttal syftar därför i avhandlingen på uttal som inte har starka eller flera S2-drag som avviker från målspråket.

- ii) Hurdana skillnader finns det mellan inlärarna på färdighetsnivåerna B2-C2?
- iii) Värderar finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnare S2-uttalet på samma sätt? Om inte, hurdana skillnader finns det mellan de två lyssnargrupperna?

Sammantaget ger studierna en generell och heltäckande bild av finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska på olika färdighetsnivåer av muntlig språkfärdighet. Därmed bidrar denna avhandling till en fördjupad bild av inläring av ett språk som på många sätt liknar inlärares S1 men ändå tillhör en annan språkfamilj. Finlandssvenska är ett germanskt språk och hör till den indoeuropeiska språkfamiljen, medan finska är ett finsk-ugriskt språk och hör till den uraliska språkfamiljen. Resultaten kommer att visa om det finns uttalsdrag som är svåra att lära sig trots fonetiska likheter mellan inlärares S1 och S2. Resultaten kan tillämpas i språkundervisningen, eftersom vår kunskap om inläring av finlandssvenskt uttal blir större. På ett mer teoretiskt plan ger studierna metodologisk kunskap om hur uttalet kan bedömas och vilka faktorer som är viktiga att beakta vid bedömning.

1.3 Disposition

I kapitel 1 i denna inledande del har jag sammanfattat syftet med avhandlingen och forskningsfrågorna i de olika delstudierna. I kapitel 2 presenterar jag den teoretiska referensramen för avhandlingen. Kapitlet innehåller en jämförelse av finlandssvenskt och finskt uttal, diskussion om finskspråkiga inlärares uttal av finlandssvenska i ljuset av teori och tidigare studier samt diskussion om bedömning av muntlig färdighet. Material och metoder i de olika delstudierna presenterar jag i kapitel 3. I kapitlet diskuterar jag också etiska överväganden i avhandlingen. Huvudresultaten i delstudierna sammanfattar jag i kapitel 4, medan svar på de övergripande forskningsfrågorna i avhandlingen presenterar jag i kapitel 5. Därtill diskuterar jag konsekvenser för undervisning, för bedömning av uttal samt för vidare forskning i kapitlet. Avhandlingen avslutas med slutsatser i kapitel 6. Delstudierna som avhandlingen baserar sig på finns bifogade i slutet av avhandlingen.

2 TEORETISK REFERENS RAM

Avhandlingens teoretiska referensram utgörs av forskningsfältet inom andra- och främmandespråksinlärning (S2-inlärning, eng. *L2 learning*), men också tredjespråksinlärning (eng. *L3 learning*). Först i kapitlet jämför jag uttalet i finlandssvenskt och finskt standardspråk i avsnitt 2.1. Valet att fokusera på standarduttal beror på s.k. *standard language ideology* (Milroy & Milroy 1999; om finlandssvensk standard se Stenberg-Sirén 2018). Tanken bakom detta är att det språk som undervisas och bedöms i skolan är närmast standardspråket, som ofta inte förknippas med särskilda negativa mentala representationer eller uppfattningar. Uttalsinlärningen hos finskspråkiga inlärare av finlandssvenska diskuterar jag i avsnitt 2.2. i ljuset av tidigare teorier och studier om S2-uttalsinlärning. Sist redogör jag för uttalets roll i färdighetsnivåbeskrivningar av muntlig färdighet i avsnitt 2.3.

2.1 Jämförelse av finlandssvenskt och finskt uttal

Finlandssvenskt uttal har flera drag som skiljer sig från det sverigesvenska standarduttålet. De största skillnaderna mellan varieteterna gäller prosodin: rytmiska egenskaper, intonation, avsaknad av ordaccentdistinktionen och annorlunda kvantitetsförhållanden (Kuronen & Leinonen 2001, Reuter 2015). De prosodiska skillnaderna gör att finlandssvenska i vissa prosodiska avseenden ligger närmare finska än sverigesvenska. Finlandssvenska har ju påverkats av kontakten med finska språket (se t.ex. Kuronen & Leinonen 2011). Det finlandssvenska standardspråket sägs likna dialekterna i Nyland, mer exakt det mellannyländska uttalet (Ivars 2015). Standardfinska är en varietet av finska som också saknar dialektala drag och som baserar sig på skriftspråket (Suomi m.fl. 2008). Finskspråkiga talare har ofta regionala drag i uttalet men behärskar också standardvarietet som används i formella situationer (Suomi m.fl. 2008). Standardvarietet anses ha sitt ursprung i skriftlig finska och likna närmast dialekterna i Tavastland vad gäller uttalet (Iivonen 2009a).

En kort sammanfattning av de fonologiska systemen i finlandssvenska och finska presenteras i tabell 1. Därefter redogörs närmare för segmentuttal, dvs. vokaler och konsonanter, och prosodiska drag. Sammanfattningen i tabellen baserar sig på beskrivningar av standardvarieteterna i Määttä (1979), Kuronen (2000), Kuronen & Leinonen (2010), Reuter (1977, 2015), Garlén (1988), Suomi m.fl. (2008) och Iivonen (2009a, 2009b). De fonetiska tecknen följer alfabetet av International Phonetic Association (2015)⁴.

TABELL 1 En jämförelse av de fonologiska systemen i finlandssvenska och finska. Normalt hörbara skillnader mellan språken är markerade i fetstil.

		Finlandssvenska	Finska
Segment	Vokaler	/a, e, i, o, u, y, æ, ø, u /	/a, e, i, o, u, y, æ, ø/
	Konsonanter	/p, t, k, b, d, g, m, n, ŋ, l, r, (ɹ), s, f, h, v, j, ʃ, tʃ , (dʒ)/ Supradentalerna /t/, /d/, /ŋ/, /s/, /ʃ/ hör egentligen inte till standardfinlandssvenska, men förekommer i några dialekter och ibland även i standardspråket bortsett från /t/ .	/p, t, k, b, d, g, m, n, ŋ, l, r, s, f, h, v, j, ʃ / Ljuden /b/, /g/, /f/, /ʃ/ förekommer enbart i lånnord, men är ändå rätt vanliga i dagens finska. Glottalklusilen ʔ förekommer också i finska.
Prosodi	Kvantitet	Komplementär längd i betonad position; möjliga längdmönster /V:K/, /VK:/. Kortstavigt uttal /VK/ förekommer dock i finlandssvenska, men inte i sverigesvenska.	Ingen komplementär längd i betonad position; möjliga längdmönster /VK/, /VK:/, /V:K/, /V:K:/. Kortstavigt uttal /VK/ förekommer dock i finlandssvenska, men inte i sverigesvenska.
	Ordbetoning	Betoningen kan falla på olika stavelser i ordet.	Betoningen faller på första stavelsen i ordet.
	Satsbetoning	Betoning markeras med intensitet och en f0-topp i betonad stavelse.	Betoning markeras med intensitet och en f0-topp i betonad stavelse.
	Intonation	Ett ordintonationsmönster: entoppig, fallande melodi. I allmänhet fallande intonation både i ord och i satser; betoning markeras med en f0-topp följd av fallande intonation. I obetonade stavelser är intonationen jämn. I slutet av satsen går tonen ned.	Ett ordintonationsmönster: entoppig, fallande melodi. I allmänhet fallande intonation både i ord och i satser; betoning markeras med en f0-topp följd av fallande intonation. I obetonade stavelser är intonationen jämn. I slutet av satsen går tonen ned.
	Rytm	Betoningsgrupperna är relativt korta; några få obetonade	Rytmen liknar i stor utsträckning

⁴ I avhandlingen följs det vanliga bruket att allofoner och foner anges inom hakparentes och fonem inom snedstreck.

		stavelser mellan de betonade stavelserna, vilket gör att rytmen är något korthuggen, jämn.	finlandssvenska; något korthuggen, jämn rytm.
	Reduktioner och assimilationer	Reduktioner förekommer i talat språk, t.ex. i <i>ja(g)</i> , <i>int(e)</i> , <i>de(t)</i> , <i>sku(lle)</i> . Assimilationer vanliga, t.ex. <i>en bil</i> > <i>embil</i> .	Reduktioner förekommer i talat språk, t.ex. <i>m(in)ä</i> , <i>s(in)ä</i> . Assimilationer vanliga, t.ex. <i>kunpa</i> > <i>kumpa</i> .

Vad gäller vokalerna skiljer språken sig tydligast i att finska saknar mellanvokalen /u/ samt [œ] och [œ:], som är allofoner av /ø/ och förekommer framför /r/. De slutna och halvslutna vokalerna uttalas också något mer perifert, dvs. de har lägre f1, högre f2 i främre vokaler samt lägre f2 i bakre vokaler i finlandssvenska än i finska (Määttä 1979, Kuronen 2000, Kuronen & Leinonen 2010, Reuter 2015, 1977: 25–26). Detta gäller särskilt de främre vokalerna /y/, /i/ och [e:] och som skiljer sig mest från motsvarande vokaler i finska (Määttä 1979). Den långa allofonen [o:] har också ett mer slutet uttal i finlandssvenska än i finska, dvs. lägre f1 (Reuter 1971, 1977, 2015). Skillnaderna i vokalartikulationen är dock så små att det kan vara svårt för en lyssnare att höra och producera dem. Därtill har finska s.k. vokalharmoni, vilket innebär att vokalerna /a/, /o/, /u/ och vokalerna /y/, /æ/, /ø/ inte kan förekomma i samma, icke-sammansatta ord (Määttä 1982: 198). Samma regel gäller inte i svenska, utan vokalerna förekommer t.ex. i ord som *höra*, *köpa*.

Fonologiska och fonetiska skillnader mellan språken återfinns också i konsonantsystemen. Finska saknar den finlandssvenska tonlösa affrikatan /tʃ/ (ett s.k. tje-ljud) och tonande affrikatan /dj/. Glottalklusilen [ʔ] förekommer däremot enbart i finska (t.ex. *annaʔolla*). Trots att /b/, /g/, /f/ och /ʃ/ (ett s.k. sje-ljud) inte ursprungligen tillhör finskans konsonantsystem har de blivit rätt vanliga i dagens finska genom lånord som *banaani*, *gorilla*, *faarao*, *shampoo*. I finska utgör tonlös-tonande-oppositionen oftast ingen betydelseskilnad (jfr dock *pussi-bussi*, *korilla-gorilla*), vilket det ofta gör i svenska (jfr *bil-pil*, *bara-para*, *dålig-tålig*). I vardagligt språk torde många finskspråkiga talare uttala de tonande klusilerna rätt tonlöst i finska.

Därtill sägs supradentaler höra varken till standardfinlandssvenska eller till finska, men de förekommer dock i några finlandssvenska dialekter – för det mesta åländska och sydösterbottniska dialekter (Ivars 2015). Ljudkombinationerna /rd/ och /rs/ uttalas ofta supradentalt även i dagens standardfinlandssvenska (Kuronen 2003).

Det finns också variation i finlandssvenskt segmentuttal även bland infödda talare. Forskningen har t.ex. visat att kvaliteten på /u/ kan variera mellan talare (Kuronen 2016b) och att de tonande klusilerna /b/, /d/, /g/ ibland kan uttalas närmast tonlöst i olika positioner (Ringén & Suomi 2012).

De största skillnaderna i prosodin förekommer på ordnivån, även om stavelsestrukturerna är relativt lika i språken (jfr Garlén 1988: 98 om finlandssvenska, Suomi m.fl. 2008: 65 om finska; om segmentlängderna i finska

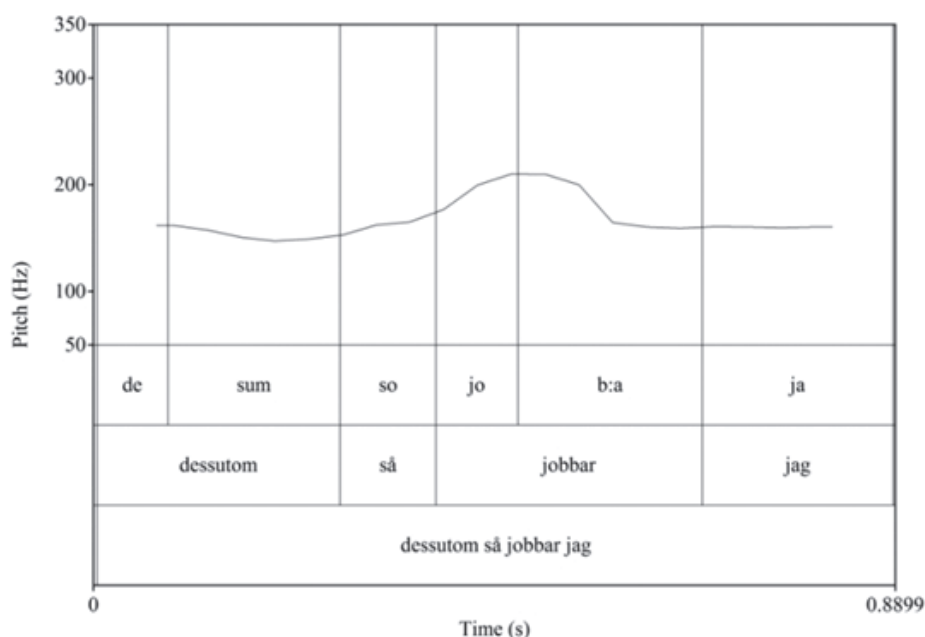
se också Ullakonoja m.fl. 2014). Båda språk tillåter också s.k. kortstavighet som inte förekommer i sverigesvenska: en kort vokal kan följas av ingen eller en kort konsonant i betonad position, t.ex. *före*, *bakom* i finlandssvenska, *tuli*, *lumi* i finska (Reuter 1977). Samtidigt är det vanligt i finlandssvenska att använda de sverigesvenska kvantitetsformerna i synnerhet i formell stil (Reuter 1977: 30, se dock Stenberg-Sirén 2015). Svenska tillåter också mycket mer komplexa konsonantklustrar både före och efter betonad vokal än finska, t.ex. *strand*, *hemskt*.

Ordbetoning uppvisar variation mellan språken. Som regel läggs betoningen på första stavelsen av ordet i finska (t.ex. *tunne*, *painotus*, *psykologia*), medan placeringen varierar i svenska (*känsla*, *betoning*, *psykologi*). Både i finlandssvenskt och finskt standardspråk finns dock bara en ordmelodityp, fallande melodi i betonad stavelse (Kuronen 2015: 57, Reuter 1977: 33). I båda språk markeras ordbetoning med en f₀-topp följt av ett fall i betonad stavelse (=fallton), medan intonationen är jämn i obetonade stavelser (finlandssvenska: Leinonen m.fl. 1990, Aho 2010; finska: Iivonen m.fl. 1987, Iivonen 1998, Anttila 2008). Ordmelodiskt hör finlandssvenska (och finska) därför till entoppiga dialekter (Gårding 1977, Bruce 2010). I finlandssvenska tenderar varje semantiskt viktigt ord dock att ha kvar sin lexikaliska betoning till skillnad från sverigesvenska (Leinonen m.fl. 1990).

På satsnivån påträffas många likheter mellan finlandssvenska och finska. Den finlandssvenska satsprosodin sägs likna mer finska än sverigesvenska (Reuter 2015). Både i finska och finlandssvenska markeras satsbetoning med intensitet A₀ och fallande grundtönsfrekvens f₀ (Vihanta m.fl. 1990, Kuronen & Leinonen 2010). Intensiteten kan dock vara en aning starkare som betoningsmarkör i finlandssvenska än i finska (Kuronen & Leinonen 2010). Den viktigaste delen i en sats betonas också ofta med hjälp av längdkontrasten i finlandssvenska så att de betonade stavelserna och det betonade ordet är längre såsom i sverigesvenska (jfr Heinonen 2019). Samma typ av förlängning anses inte vara typiskt för finska (se dock Suomi 2005).

Enligt Gårdings (1977, se också Bruce 2010) välkända klassificering tillhör finlandssvenska satsmelodityp 1, och denna melodiska beskrivning stämmer in rätt väl också på finska. Satsmelodityp 1 har återkommande f₀-toppar och jämvikt mellan de betonade stavelserna (Bruce 2010). Meloditopparna kan vara relativt små, och flertoppiga konturer i korta yttranden är rätt ovanliga i finlandssvenska (delstudie III: Kautonen 2017, figur 1). I slutet av satsen går tonen oftast ned (Kuronen & Leinonen 2010, Suomi m.fl. 2008). Stigande intonation kan dock förekomma i finlandssvenska, t.ex. i Helsingforssvenska frågor (Huhtamäki 2015). Samma tendens har också märkts i finska i vissa dialekter (bl.a. i huvudstadsregionen), yttrandefinalt och ibland även i frågor (Iivonen 1998, Routarinne 2003, Anttila 2008, 2009).

FIGUR 1 Intonation hos en kvinnlig finlandssvensk talare från Nyland (ålder 22 år) i yttrandet "dessutom så jobbar jag". Figuren är hämtad från delstudie III (Kautonen 2017).

Talrytmen utgörs av växling mellan betonade och obetonade delar i talet (Kuronen & Leinonen 2010, Engstrand 2007, Bannert 2004). Till följd av den typiska intonationen och satsbetoningen upplevs rytmen i finska ofta som monoton (se Iivonen m.fl. 1987: 237–238). Betoningsgrupperna i finlandssvenska är också relativt korta med bara några få obetonade stavelser mellan de betonade stavelserna eller orden, vilket leder till att rytmen ofta upplevs som korthuggen och hackig (Kuronen & Leinonen 2010: 37, Vihanta m.fl. 1990). Rytmen i finlandssvenska och finska kan beskrivas som mer stavelsebaserad i motsats till den mer betoningsbaserade talrytmen i sverigesvenska.

Reduktioner och assimilationer, dvs. bortfall eller förändringar av ljud, är inte nödvändiga i finlandssvenska, men de gör talet mer naturligt och förekommer ofta i ledigt tal, t.ex. *jag>ja*, *en bil>embil*, *hemskt>hemst* (Kuronen & Leinonen 2010: 3). Samma typer av reduktioner och assimilationer förekommer också i finska (*minä>mä*, *sinä>sä*, *kunpa>kumpa* *tytön pää>tytömpää*). Reduktioner och assimilationer är ett viktigt inlärningsmål med tanke på bra flyt och inföddlighet.

Sammanfattningsvis finns det stora likheter mellan finlandssvenska och finska både på ljud- och satsnivån. De största skillnaderna mellan språken gäller vissa ljud och ordprosodi. I löpande tal kan man dock inte alltid separera de olika uttalsdragen från varandra. T.ex. i prosodin påverkar intonation och betoning den upplevda rytmen, och också inläringen av olika uttalsdrag kan hänga samman (jfr Kuronen & Tergujeff 2018).

2.2 Om uttalsinläring med speciell hänsyn till finskspråkiga talares inläring av finlandssvenska

I detta avsnitt presenterar jag först olika faktorer som kan påverka uttalsinläringen av ett S2 (avsnitt 2.2.1). Därefter diskuterar jag språkinläringsteorier som avser förklara hur S2-uttalsinläringen går till och varför vissa uttalsdrag kan vara svårare att lära sig än andra (avsnitt 2.2.2). Sist diskuterar jag dessa teorier med hänsyn till finskspråkiga talares inläring av finlandssvenskt uttal och tidigare studier i språkparet (avsnitt 2.2.3).

2.2.1 Faktorer som påverkar S2-uttalsinläring

S2-uttalsinläringen är en process som påverkas av olika faktorer (se Purcell & Suter 1980, Piske m.fl. 2001, Ullakonoja & Dufva 2016). Dessa faktorer och deras inverkan på inläringen enligt tidigare studier diskuteras nedan. Trots att syftet med avhandlingen inte är att närmare utreda bakgrundvariablernas inverkan på uttalet eller färdighetsnivån, visar översikten att det finns flera olika faktorer som kan gynna eller försvåra inläringen.

En av de viktigaste faktorerna som påverkar S2-uttalsinläringen sägs ofta vara inlärarens ålder eller startåldern för inläringen (jfr den kritiska perioden; Lenneberg 1967, Scovel 1969, 2000). Trots att det finns flera studier som visar stöd åt ålderns betydelse och att en tidig startålder gynnar uttalsinläringen (t.ex. Abrahamsson & Hyltenstam 2006, Moyer 1999), anses den inte längre vara den enda avgörande faktorn för hur bra man kan bli på uttal (Flege 1987). Flege m.fl. (2006) framhäver att barn brukar nå bättre inlärningsresultat, eftersom de ofta får mer input på målspråket än vuxna, men att ett inföddlikt uttal inte är en självklarhet trots en tidig startålder för inläringen. Ett antal studier har också visat att det är möjligt att lära sig ett riktigt bra uttal också efter den omstridda sensitiva perioden (Abu-Rabia & Kehat 2004, Bongaerts m.fl. 1997, Ioup m.fl. 1994).

Inlärarens andra personliga egenskaper kan också främja uttalsinläringen och hur bra inläraren blir i uttalet. Det talas om s.k. språkbegåvning (eng. *language aptitude*, Abrahamsson & Hyltenstam 2008, Hu m.fl. 2013). Till dessa inlärrerrelaterade variabler hör bl.a. personlighet och musikalisk förmåga (Hu m.fl. 2013). Kognitiva färdigheter är också viktiga för uttalsinläringen (Segalowitz & Freed 2004, Service m.fl. 2007). En av de viktigaste faktorerna är förmågan att imitera uttal och viljan att lära sig mer om uttal (Purcell & Suter 1980). Motivation att lära sig har överhuvudtaget en positiv inverkan på inläringen (Purcell & Suter, 1980, Moyer 1999, Smit 2002). Vissa studier tyder ytterligare på att det kan vara lättare för en extrovert person att använda språk än för en introvert (Angelovska, 2012: 125–129). Kön kan också spela en roll i uttalsinläringen enligt vissa studier (Flege m.fl. 1995), men stödet för könsskillnaderna tycks dock vara svagt. Därtill kan själva språkbruket, dvs. hur mycket S1 och S2 inläraren använder, också påverka

uttalet och graden av främmande accent (Piske & MacKay 1999; Piske m.fl. 2001, Flege m.fl. 1995) såsom också kontakt med målspråket och vistelser i språkmiljön (Smit 2002, Segalowitz & Freed, 2004). Ju mer man använder och hör språket, desto bättre inlärningsresultat kan man förvänta sig.

Inlärarens S1 och förhållandet mellan S1 och S2 anses också ha en stor inverkan på inläringen. Enligt Purcell och Suter (1980) har inlärarens S1 störst betydelse för S2-uttalsinläringen. Förhållandet mellan S1 och S2 diskuteras närmare i avsnitt 2.2.2. Vid sidan av skillnader i ljudsystemen kan också ortografin, dvs. olika konventioner i hur bra bokstäver och ljud motsvarar varandra i S1 och S2, vara en orsak till svårigheter i uttalsinläringen (Escudero m.fl. 2014, Peltola m.fl. 2015). Om inläraren är bekant med att vissa bokstäver motsvaras av vissa ljud, kan samma uttalsregler också tillämpas i uttalet av andra språk särskilt om inläraren har sett skriftbilden under inlärningsprocessen.

Det är inte bara språkinlärares första språk som kan påverka S2-uttalet utan även kunskaper i andra språk (S3, S4 osv.) kan göra det genom transfer (jfr Hammarberg 2001, Hammarberg & Hammarberg 1993, Wrembel 2010). Inlärarna kan vid behov använda andra språk som hjälpmedel när de talar och uttalet kan få drag från andra språk. Det finns olika teorier huruvida det är inlärarens S1 eller andra språk som dominerar i transfer (L2-statusfaktor; Bardel & Falk 2012, Hammarberg 2001, Williams & Hammarberg 1998) eller om det förekommer transfer från alla tillgängliga språkliga resurser (CEM, Cumulative Enhancement Model; Flynn m.fl. 2004; TPM, Typological Primacy Model; Rothman 2011, 2013).

Därtill kan inlärningsmiljön gynna eller försvåra uttalsinläringen. När det är fråga om invandrare som har flyttat till en ny språkmiljö, har tiden i den nya språkmiljön (eng. *length of residence*) ofta en inverkan på uttalsfärdigheterna (Purcell & Suter 1980, Trofimovich & Baker 2006) såsom också åldern vid ankomsten (eng. *age of arrival*; Piske m.fl. 2001, Trofimovich & Baker 2006, Flege m.fl. 1995, Guion m.fl. 2000, Aoyama m.fl. 2008). Ju längre vistelsen i en målspråklig miljö är, desto bättre antas uttalet bli.

Formell undervisning har inte visat någon större inverkan på främmande accent i tidigare studier, men å andra sidan verkar uttalet inte vara i fokus i språkundervisningen (se diskussionen i Piske m.fl. 2001, Tergujeff m.fl. 2011). Träning och explicit undervisning har dock visats gynna inläringen (Moyer 1999, Saloranta m.fl. 2015, se dock Peltola m.fl. 2017).

Av de olika bakgrundsvariablerna som presenterats ovan är huvudvikten i denna avhandling på inlärarnas S1. Även om inlärarna i delstudierna är i olika åldrar, av olika kön och har läst svenska olika mycket, förenas de av sitt S1 och av att deras muntliga färdighetsnivå har kartlagts. Alla inlärare i delstudierna måste vidare ha deltagit i formell undervisning i svenska och åtminstone i ett främmande språk under sina skolår, om de har följt de nationella läroplanerna (jfr *lag om grundläggande utbildning 628/1998 11 §*). Även om de olika bakgrundsvariablerna inte har studerats i större utsträckning i delstudierna, är

jag dock medveten om dem och att de kan ha haft en inverkan på inlärnarnas uttal.

2.2.2 Teorier om S2-uttalsinläring

Det finns ett antal teorier som avser förklara och predicera svårigheter som inlärare möter vid S2-uttalsinläring. Många av teorierna utgår från skillnader mellan inlärarens S1 och S2. Kontrastiv analys (KA; Lado 1957) av fonologin i två olika språk visar relativt bra hurdana svårigheter inlärare möter i det nya språket. Finskspråkiga inlärares svårigheter med (sverige)svenska i ljuset av KA har kartlagts t.ex. av Bannert (1980) och Zetterholm och Tronnier (2017). Nya ljud eller drag som avviker från S1 är ofta svårare än bekanta drag från S1. KA har visat sig predicera svårigheter rätt bra (jfr t.ex. Kuronen 2016a), men den förklarar dock inte närmare varför just vissa ljud medför mest svårigheter. Speech Learning Model (SLM; Flege 1995) utgår från att sådana skillnader som man inte hör är också svåra att producera. SLM presumerar att en ny ljudkategori kan etableras för ett S2-ljud som skiljer sig fonetiskt från det närmaste S1-ljudet så mycket att inlärare åtminstone kan höra någon skillnad mellan S1- och S2-ljudet. Ju större skillnaden mellan S1- och S2-ljudet är, desto mer sannolikt uppfattas skillnaden och den nya ljudkategorin kan etableras. Ifall inlärare misslyckas med att höra skillnaden, blir det nya ljudet felaktigt kategoriserat i en S1-kategori. Också enligt Perceptual Assimilation Model (PAM; Best 1995) och Second Language Linguistic Perception (L2LP; Escudero 2005) har svårigheterna koppling till inlärares förmåga att höra de nya ljuden. Likaså visar teorin om Native Language Magnet (NLM; Kuhl & Iverson 1995) att ljudkategorierna i S1 kan styra hur nya S2-ljud uppfattas. Särskilt sådana S2-ljud som avviker enbart lite från förstaspråkets ljud blir lätt felaktigt kategoriserade som förstaspråkets ljud, medan ljud som avviker mer från de existerande ljudkategorierna kan vara lättare att lära sig.

Därtill anses typologiska skillnader mellan S1 och S2, dvs. skillnader i språkens uppbyggdhet, förklara svårigheter vid uttalsinläringen. Markedness Differential Hypothesis (MDH; Eckman 1977, 2008) visar att olika drag i sig kan ha egenskaper som gör dem till utmanande inlärningsmål oavsett inlärares S1 eller S2. Teorin utgår ifrån att det finns drag vars existens förutsätter att ett annat drag också förekommer i språket. Dessa drag sägs vara markerade, vilket betyder att de är fonetiskt på något sätt mer komplexa och därför också svårare att lära sig än de omarkerade dragen. Till exempel de tonande klusilerna /b d g/ förutsätter existensen av de tonlösa /p t k/ och anses därför vara markerade. Typologiska skillnader mellan S1 och S2 är också utgångspunkten för Prosodic Transfer Path Hypothesis (PAPH; Özçelik 2016). PAPH är en modell för inläring av ordbetoning som utgår från att vissa parametrar är lättare resp. svårare att lära sig.

Eftersom skillnaderna mellan S1 och S2 inte har gett tillräcklig grund att förklara alla svårigheter som inlärare har vid uttalsinläring, har ett antal nya modeller och teorier utvecklats. Dessa innehåller inte bara kontrastiva analyser eller felanalyser av de svåra dragen (se Rasier & Hiligsman 2007 för en kort

översikt), men också teorier om inlärarespråket och karaktäristiska drag för det (eng. *interlanguage*; Selinker 1972). Uttalet påverkas också av andra aspekter av språkfärdighet än själva uttalsförmågan. Shriberg (2001) har visat att brister i talflyt kan påverka uttalet både på segmentell och på prosodisk nivå, bl.a. segmentlängder, intonation och vokalkvalitet (se också Lickley 1994). Också Rasier och Hiligsman (2007) visade att pauser och tvekan hänger ihop med felaktiga tonaccenter. Inläring av andra delområden av språket kan vidare främja inläring av målspråkets prosodi (Prosodic Transfer Hypothesis, PTH; Goad & White 2006, Goad m.fl. 2003).

Eftersom just engelska som S2 har studerats mest i uttalsforskning och de flesta studier har använt sig av uppläst tal (jfr översikter i Piske m.fl. 2001 och Jesney 2004), är det viktigt att studera vilka av modellerna som stämmer in på andra S1 och S2 än engelska i olika typer av tal. Språkparet finlandssvenska-finska är särskilt intressant inte bara med tanke på den finländska kontexten utan också eftersom dessa språk inte tillhör samma språkfamilj men ändå har likheter i uttalet (se avsnitt 2.1). I följande avsnitt diskuterar jag finskspråkiga inlärares uttal av finlandssvenska mot bakgrund av de teorier som presenterats ovan och hurdan stöd teorierna får från tidigare studier i denna inlärargrupp.

2.2.3 Finskspråkiga talare som inlärare av finlandssvenskt uttal

Finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska är ett närmast utforskat tema (delstudie I: Kautonen m.fl. 2016). Olika modeller om uttalsinläring och de studier som finns i språkparet ger oss dock en antydning om hurdana svårigheter talarna har eller kan ha med uttalsinläringen. I detta avsnitt diskuteras inlärargruppens svårigheter med finlandssvenskt uttal mot teoretisk bakgrund och hurdana svårigheter som framkommit i de få tidigare studierna.

För det första kan skillnaderna mellan finlandssvenska och finska förutse svårigheter i uttalsinläringen. I ljuset av kontrastiv analys (jfr avsnitt 2.1) är de största skillnaderna i /ʉ/, [œ], [œ:], en aning trängre vokaluttal särskilt i /y/ och [e:], /ʃ/, /tʃ/ och de tonande klusilerna /b/ och /g/. Dessa drag kan medföra svårigheter därför att inlärare har svårt att höra och kategorisera ljuden korrekt (jfr SLM och PAM). MDH kan förklara svårigheter med tonande klusiler som inte är så vanliga i finska. Dessa är markerade ljud och därför ofta svårare inlärningsmål än de tonlösa klusilerna. I prosodin finns det däremot inga större skillnader bortsett från rörlig ordbetoning i finlandssvenska. Kuronen (2016b) visade att åtminstone tvåspråkiga finlandssvenska talare inte gör stora fonetiska förändringar i vokaluttal när de byter från finlandssvenska till finska bortsett från [y:] och [e:]. Detta talar också för att skillnaderna inte är stora och svårigheterna inte primärt kan antas bero på S1-S2-förhållandet. Av de ovannämnda dragen kan särskilt vokaluttalet anses vara svårt att lära sig, eftersom skillnaderna mellan finska och finlandssvenska ändå är relativt små och därför sannolikt svåra att höra (jfr SLM, PAM, NLM, L2LP i avsnitt 2.1).

För det andra är prosodiska svårigheter ändå möjliga trots likheterna mellan språken, eftersom svårigheter med flyt och andra delar av språkbehärskning kan ha en negativ inverkan på prosodin (jfr Shriberg 2001).

Om talarna letar efter ord, har onödiga pauser eller flera självreparationer, kan detta leda bl.a. till segmentlängder och intonation som inte låter målspråklika.

För det tredje kan kunskaper i andra språk överföras till S2-uttal av finlandssvenska, eftersom många finländare har studerat och kan flera språk (Utbildningsstyrelsen 2014b: 42–48). Uttalet av samma eller ett närliggande ord kan därför överföras felaktigt från ett språk till ett annat. Å andra sidan kan övriga språkkunskaper också vara till nytta vid uttalsinläringen. De finlandssvenska ljuden /ʃ/ och /tʃ/ och de tonande /b/ och /g/ är rätt vanliga i engelska som nästan alla finskspråkiga talare också har studerat (jfr Utbildningsstyrelsen 2014b: 42–48). Därför kan uttalet av dessa ljud inte antas vara ett alltför krävande inlärningsmål för de flesta inlärare jämfört t.ex. med /ʍ/-ljudet som inte förekommer i engelska.

För det fjärde kan ordens ortografiska form antas leda inlärare vilse i uttalet då motsvarigheten mellan grafem och ljud inte är lika transparent som i finska. I finlandssvenska kan t.ex. bokstaven <o> uttalas som [u] eller [o] som i *sol* och *botten*, medan bokstaven uttalas enbart som [o] i finska. Sje- och tje-ljuden kan också vara delvis svåra just därför att de betecknas med olika bokstavskombinationer, t.ex. sk-, skj-, tj-, kj-, som i *skina*, *skjuta*, *tjuta*, *kjol*.

Det finns mycket lite kunskap om finskspråkiga talares uttalssvårigheter i finlandssvenska, vilket kom fram i delstudie I (Kautonen m.fl. 2016). Det som uppmärksammas på segmentell nivå är svårigheterna med vokaluttal, klusiler samt olika sibilanter, t.ex. sje-ljudet (Hildén 2000). Särskilt tonande klusiler har uppvisat svårigheter i medial och final position (Nygård 1977). Därtill var identifiering av /y/, /ʍ/ och [oe] resp. [oe:] utmanande i Määttä (1979) studie i österbottniska talares uttal. Svårigheter i perception kan också påverka inlärarnas eget uttal. Vad gäller prosodin har Hildén (2000) beskrivit finskspråkiga talares uttal av svenska som finskaktigt med svårigheter i ordbetoning, segmentlängder, intonation och satsbetoning (=betoning på fel ord i satsen). I sverigesvenskt uttal har finskspråkiga talare svårigheter likaså med vokaluttalet, särskilt [y:], [e:] och [o:], sje- och tje-ljuden, bortfall av ljud, segmentlängder, ordaccent, betoning, pauser och tempo (Bannert, 1980, 2004, Cunningham-Andersson 1986, Cunningham-Andersson & Engstrand 1989, Hackman 1976, Hyltenstam & Magnusson 1983, Johansson 1973, Kuronen 2015, 2016a, Kuronen m.fl. 2016, Kuronen & Tergujeff 2018). Finskspråkiga inlärare har upptäckts ha liknande svårigheter också i engelska och ryska med nya ljud och prosodin på satsnivån (jfr Kautonen m.fl. 2016, Ullakonoja 2011). En stor del av svårigheterna kan förklaras med skillnader mellan S1 och S2 (jfr KA, Lado 1957), medan en del prosodiska svårigheter t.ex. med pausering, hackig rytm och långsamt taltempo kan förklaras med allmänna svårigheter i S2 (jfr Shriberg 2001). En sammanfattning av typiska svårigheter i finskspråkiga talares uttal av svenska och möjliga faktorer bakom svårigheterna presenteras i tabell 2.

TABELL 2 Svårigheter i finskspråkiga talares svenska (både finlandssvenska och sverigesvenska) enligt delstudie I (Kautonen m.fl. 2016).

SPRÅKPÅR (S1-S2)	SVÅRIGHETER I UTTALET	ANTAGLIGA FAKTORER BAKOM SVÅRIGHETERNA
finska - svenska	i) bortfall av ljud i konsonantkluster, sje- och tje- ljuden, [ʉ(:)], [ø], [u ⁵]	i) saknas (helt) i inlärares S1
	ii) oppositionen /b d g/ - /p t k/, aspiration i /p t k/, ordaccenter	ii) saknas (helt) i inlärares S1, markerat drag
	iii) långa vokaler, segmentlängder, fallande f0, ordbetoning, satsbetoning	iii) avviker (enbart litet) från inlärares S1
	iv) pauser, taltempo	iv) typiskt för interimspråk

Eftersom de empiriska studierna i finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska är så få, behövs ny forskning i hur bra de olika teorierna stämmer för detta språkpar. Delstudierna i denna avhandling ger ny kunskap om uttalsinläringen i språkparet.

2.3 S2-uttal och färdighetsnivåer av muntlig språkfärdighet

Muntliga färdigheter testas t.ex. i skolan och för arbetslivets behov. Som hjälpmedel vid bedömningen används olika typer av bedömningsskalor och färdighetsnivåbeskrivningar. Av dessa färdighetsnivåbeskrivningar är den europeiska referensramen (CEFR; Europarådet 2001, 2018) bland de mest kända. I referensramen delas språkfärdigheten in i sex olika nivåer: A1, A2, B1, B2, C1 och C2. För finländskt medborgarskap krävs nivån B1 antingen i finska eller i svenska eller motsvarande kunskaper i finskt eller finländskt teckenspråk, vilket motsvarar betyget 3 i språktestet i de allmänna språkexamina (Medborgarskapslag 359/2003 17 §).

Nivåerna i den europeiska referensramen baserar sig på vad språkinläraren kan på en viss nivå; hurdana teman och kontexter talaren klarar av med sina språkfärdigheter. Referensramen har en mångsidig syn på språkfärdigheter: i självbedömningstablan anges olika delfärdigheter i hörförståelse, läsförståelse, muntlig interaktion, muntlig produktion och skriftlig färdighet (Europarådet 2001, Skolverket 2009). I referensramen nämns

⁵ Tecknet [u] i tabellen kommer från Landsmålsalfabetet som tidigare har använts för att återge uttalet i svenska dialekter, och tecknet syftar på sverigesvenskt [ʉ]. Tabellen är hämtad från delstudie I (Kautonen m.fl. 2016) där det användes samma tecken som förekom i de tidigare studierna.

olika delkategorier som är viktiga vid muntlig språkanvändning: omfång, korrekthet, flyt, interaktion och sammanhang (Europarådet 2001: 28–29, Skolverket 2009: 28–29). I nivåbeskrivningen från år 2001 nämns uttal enbart i form av pauser inom kategorin flyt, fast även andra uttalsdrag enligt flera studier har en tydlig koppling till begriplighet och flyt (Munro & Derwing 1995b, Pihko 1997, Major m.fl. 2002, Shriberg 2001, Anderson-Hsieh m.fl. 1992).

I den europeiska referensramen beskrivs uttalsfärdigheter närmare i en separat bedömningsskala för fonologisk kompetens. I den äldre versionen (Skolverket 2009: 113, Europarådet 2001: 117; bilaga 1) nämns begriplighet, brytning, uttalsfel och olika prosodiska drag. På nivåerna A1–B1 talas det om begripligt uttal och brytning i uttalet. Enstaka uttalsfel kan också förekomma på nivån B1. På nivån B2 har talarna ”tydligt och naturligt uttal och intonation”, och på de högsta nivåerna C1 och C2 kan talarna uttrycka finare betydelsenyanser med hjälp av intonation och betoning. I denna version av den europeiska referensramen ansågs de största bristerna finnas just i beskrivning av fonologiska färdigheter (Piccardo 2017).

År 2018 kom det ut en ny version av fonologisk kontroll som avser förbättra brister och otydligheter i den tidigare skalan (Europarådet 2018). I den äldre versionen nämndes inte så klart vilka drag som påverkar talets begriplighet och främmande accent, men i den nya versionen har uttalssvårigheterna beskrivits närmare. I den nya versionen delas generell fonologisk kontroll in i två delområden: artikulation av individuella ljud och kontroll över prosodi (Europarådet 2018: 136; bilaga 2). Tyngdpunkten är på att uttalet ska vara förståeligt och lyssnarvänligt, men inte nödvändigtvis inföddlikt (jfr kommunikativt fungerande uttal i stället för inföddlikt uttal; Levis 2005). Artikulation av ljud innebär hur bra och i hur stor omfattning talaren behärskar individuella ljud i målspråket och kan producera dem så att lyssnaren förstår talet. Skalan för prosodisk kontroll beskriver däremot hur inverkan av andra språk samt språkens inverkan på förståeligheten och lyssnarvänligheten minskar samtidigt som förmågan att uttrycka finare betydelsenyanser och framföra budskap ökar. På de lägsta nivåerna A1 och A2 behöver lyssnaren anstränga sig för att kunna förstå, medan på nivån B1 ska uttalet redan vara förståeligt. På de högsta nivåerna C1 och C2 kan talaren producera s.g.s. alla ljud i målspråket och använder prosodiska drag ändamålsenligt i talet.

Den europeiska referensramen är utgångspunkten för många andra bedömningsskalor. Eftersom numeriska skolbetyg inte beskriver talarnas färdigheter och brister närmare, har Utbildningsstyrelsen i Finland en egen nivåskala för språkkunskaper som baserar sig på den europeiska referensramens nivåer A1–C1 (Utbildningsstyrelsen 2003, 2014c). Nivåerna är delade i finare kategorier A1.1, A1.2, A1.3, A2.1, A2.2, B1.1, B1.2, B2.1, B2.2 och C1.1. I den tidigare nivåskalan för språkkunskaper var huvudvikten på förståelighet, främmande accent och betydelsenyanser (Utbildningsstyrelsen 2003, bilaga 4). På de lägsta nivåerna A1.1–A1.3 nämns olika typer av avbrott i talet och förståelseproblem p.g.a. uttalet. På nivåerna A2.1–A2.2 ska uttalet vara

(i huvudsak) förståeligt trots den främmande accent som hörs i talet och trots olika typer av avbrott i talet. På nivåerna B1.1 och B1.2 kan det fortfarande förekomma uttalsfel och främmande accent, men uttalet ska vara förståeligt. Därtill kan pauser och avbrott förekomma i talet. På nivåerna B2.1 och B2.2 beskrivs uttalet och intonationen som "tydliga och naturliga" och på den högsta nivån C1.1 kan talaren "variera intonationen och placera satsbetoningen rätt för att uttrycka också de allra finaste betydelsenyanserna".

I den nyare versionen av Utbildningsstyrelsens nivåskala (Utbildningsstyrelsen 2014c, bilaga 3) ligger fokus på begriplighet, förmågan att tillämpa uttalsregler också i andra än inövade uttryck samt behärskning av prosodiska drag på ord- och satsnivån. Begriplighet av uttalet i inövade uttryck nämns på nivåerna A1.1-A1.3 och förmågan att tillämpa uttalsregler på nivåerna A2.1-B1.2. Behärskning av målspråksslik prosodi nämns på nivåerna B2.1-C1.1, vilket liknar beskrivningarna i den tidigare nivåskalan.

Också i de allmänna språkexamina i Finland (Utbildningsstyrelsen 2011) utgör den europeiska referensramen grunden för bedömningskriterierna. I de allmänna språkexamina motsvarar nivåerna 1-6 referensramens nivåer A1-C1. Uttalet och fonologisk kontroll nämns som eget kriterium vid sidan av flyt, flexibilitet, koherens, omfång/idiomatiskt språkbruk och behärskning av strukturer (min egen översättning, Allmänna språkexamina 2016). Uttalskriterierna i testet utgår ifrån hur lätt det är att förstå talaren, om det förekommer främmande accent i talet och hur talaren behärskar intonation och satsbetoning och kan uttrycka olika betydelsenyanser med hjälp av dem (jfr Europarådet 2001, 2018). Det muntliga deltestet beskrivs närmare i avsnitt 3.1.2.

Trots att uttalet nämns i bedömningskriterierna för muntlig färdighet, är forskning som kombinerar uttal och bedömning av muntlig färdighet relativt ovanlig. I tidigare studier har det varit ytterst ovanligt att kombinera muntliga färdigheter med uttalsvärdering t.o.m. internationellt (jfr Kautonen m.fl. 2016, Kang 2013). De få studier som finns om temat visar dock att uttal har en viktig roll i muntlig färdighet. Studier i engelska som S2 lyfter fram särskilt prosodins betydelse för muntlig färdighet. Kang (2013) studerade S2-engelska hos talare med olika S1 som hade tilldelats CEFR-nivåerna B1-C2 i Cambridge ESOL General English Examinations test. Studien visade att uttalsavvikelser förklarade 70 % av variationen mellan färdighetsnivåerna. De viktigaste dragen var betoning och tonhöjd (*stress & pitch* 30,9 %) samt flyt (*fluency* 26,7 %). Segmentella fel (*segmental errors* 8 %) och val av ton (*tone choice* 4,5 %) var inte lika viktiga. Kang m.fl. (2010) fann likaså att olika prosodiska drag är av stor betydelse för bedömning av muntlig färdighet i S2-talares engelska, särskilt flyt och (stigande) intonation. Barker m.fl. (2012) fann att några, men inte alla, talargrupper hade större andel målspråkssliknande vokal- och konsontantljud på CEFR-nivån B2 än på nivån B1.

Liknande resultat som stöder uttalets roll i muntlig färdighet har också kommit fram i studier med svenska som målspråk. Kallio m.fl. (2017) fann att temporala drag som pauser och artikulationstempo hade en inverkan på värdering av nivån för muntlig färdighet både i uppläst och halvspontant tal i

finskspråkiga talares svenska. Enbart några S2-talargrupper hade mer inföddlikt uttal på den högre nivån. Hildén (2000) studerade också finskspråkiga talares uttal av svenska i ett muntligt prov. Betyget i provet jämfördes med färdigheter i olika kategorier, som var flyt, korrekthet, interaktion, förståelighet, initiativtagning och omfattning av ordförrådet och satsstrukturerna. I uttalet, som tillhörde kategorin flyt, var fokus på fonologiska fel på ordnivån. Antalet fonologiska fel var högst hos talarna som hade fått bra betyg och minst hos talarna med högsta betyg för muntlig färdighet. Talarna med högst betyg hade snabbast taltempo, medan talarna med lägst betyg hade långsammast taltempo och monoton talmelodi.

Vad dessa studier visar är att kunskapen om förhållandet mellan uttalsfärdigheter och nivån för muntlig produktion baserar sig enbart på få studier. Därtill har studierna ofta haft begränsad fokus på enbart några uttalsdrag och analysen har inte varit speciellt detaljerad. Bedömningskriterierna behöver därför ett bättre forskningsunderlag, vilket denna avhandling bidrar till.

3 MATERIAL OCH METODER

I detta kapitel diskuterar jag material och metoder i delstudierna. De olika materialtyperna och talarna presenterar jag i avsnitt 3.1. och de olika analysmetoderna samt lyssnarna i avsnitt 3.2. I avsnitt 3.3. diskuterar jag etiska överväganden i avhandlingen.

En sammanfattning av material- och metodtyperna presenteras i tabell 3. För att få en fördjupad bild av finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska använde jag olika materialtyper och metoder i avhandlingen. Delstudie I är en litteraturöversikt som kartlägger tidigare studier i finskspråkiga talares finlandssvenska. Jag använde både akustiska och auditiva metoder i delstudierna II-IV för att fylla de forskningsluckor i finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska som framkom i delstudie I. Jag valde detta multimetodologiska forskningsgrepp (eng. *Mixed Method Research*) också därför att det kan leda till mer tillförlitliga och djuplodande resultat och därför att begränsningar som en viss metod har kan kompenseras med andra forskningsmetoder (se diskussionen i Johnson m.fl. 2007, McKim 2015, Creswell & Zhou 2016). Även om forskningsmaterialet och -metoderna har beskrivits noga i delstudierna, presenteras de också kortfattat i följande avsnitt.

TABELL 3 En sammanfattning av de undersökta dragen, materialtyperna och metoderna i delstudierna.⁶

Delstudie	Undersökta drag	Material	Talprov	Metod
1. Studier i uttalsinläring i finska, svenska och engelska: Litteraturoversikt (Kautonen m.fl. 2016)	Perception och produktion av segment och prosodi.	Tidigare studier i olika språk-kombinationer (svenska, finska, engelska).	-	Systematisk informations-sökning.
2. Finskspråkiga grundskoleelevers uttal av finlandssvenska på olika färdighetsnivåer (Kautonen 2016)	Färdigheter och brister i segment och prosodi.	UBS-material; elever på nionde klass (n=68), färdighets-nivåerna A1-B1.	Talprov på ca 40 sek. i fritt tal i en monolog-uppgift.	Auditiv analys av finskspråkiga expertlyssnare (n=4).
3. Finskspråkiga inlärares intonation av finlandssvenska i spontana påstående-yttranden (Kautonen 2017)	Intonation (grundtons-frekvens och intonations-konturer).	i) YKI-material; vuxna inlärare (n=8), färdighets-nivåerna B1-B2 ii) FOKUS-material; finlands-svenska S1-talare (n=5).	Deklarativa yttranden (n=156) på ca 2-3 sek. i fritt tal i två monolog-uppgifter.	Akustisk analys med talanalys-programmet Praat (Boersma & Weenink 2015).
4. Om hur finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnare bedömer och värderar avancerade talares uttal av finlandssvenska (Kautonen 2018)	Svårigheter med segment och prosodi.	i) YKI-material; vuxna inlärare (n=12), färdighets-nivåerna B2-C2 ii) FOKUS-material; finlands-svenska S1-talare (n=1).	Talprov på 1 min. i fritt tal i en monolog-uppgift.	Auditiv analys av finskspråkiga och finlandssvenska språkstuderande (n=18).

⁶ Förkortningen UBS syftar på Utbildningsstyrelsens utvärderingstest av finskspråkiga grundskoleelevers inlärningsresultat i främmande språk och i det andra inhemska språket svenska (se Hildén & Rautopuro 2014). Förkortningen YKI syftar på språktestmaterialet från de allmänna språkexamina i Finland (Utbildningsstyrelsen 2011). FOKUS-material har jag och andra forskare samlat in för forskningsprojektet FOKUS (2015-2019) vid Jyväskylä universitet.

I avhandlingen och delstudierna III-IV används förkortningen YKI för allmänna språkexamina, även om det också finns en svensk förkortning, ASE. Allmänna språkexamina är dock bättre kända under förkortningen YKI i Finland och därför används den också i avhandlingen och i delstudierna.

3.1 Material

I detta avsnitt presenterar jag de olika materialtyperna samt talarna i delstudierna. Materialet består av tidigare studier som granskades för litteraturöversikten (delstudie I), språktestprestationer med finskspråkiga S2-talare av finlandssvenska i två olika språktester (delstudierna II-IV) och talmaterial med finlandssvenska S1-talare (delstudierna III-IV).

3.1.1 Tidigare studier som forskningsmaterial (delstudie I)

Delstudie I (Kautonen m.fl. 2016) är en systematisk litteraturöversikt som kartlägger tidigare forskning om S2-uttal i svenska, finska och engelska under 50 år (1965–2015). Liknande omfattande översikter är sällsynta inom S2-uttalsforskning. För att få fram relevanta studier inom temat kompletterade jag författarnas egen kunskap med systematiska sökningar i de viktigaste databaserna för andraspråksforskning och i ett antal välkända tidskrifter samt nätsökningar. Dessa sökningar och de valda materialen redogör jag närmare för i samband med analysmetoderna (avsnitt 3.2).

3.1.2 Talmaterial (delstudierna II-IV)

I delstudierna II-IV analyserade jag talprestationer i två språktester: ett utvärderingstest för grundskoleelever (senare i texten UBS-material; Hildén & Rautopuro 2014) och de allmänna språkexamina (senare i texten YKI-material). Därtill studerade jag infödda finlandssvenska talares uttal som jag och andra forskare hade spelat in för projektet FOKUS (senare i texten FOKUS-material).

I delstudie II (Kautonen 2016) använde jag språktestmaterial från utvärdering av finskspråkiga grundskoleelevers inlärningsresultat i lärokurs i lång svenska i årskurs 9 (Hildén & Rautopuro 2014). Testet gjordes av Utbildningsstyrelsen och Nationella centret för utbildningsutvärdering år 2013 för att testa elevernas språkkunskaper i slutet av grundskolan i finländska skolor. Eleverna deltog i testet parvis och gjorde olika typer av monolog- och dialoguppgifter. Dessa bedömdes av läraren enligt Utbildningsstyrelsens nivåskala. I delstudie II studerade jag uttalet i en monologuppgift där eleverna fick berätta om sig själva, familjemedlemmarna, närmiljön samt sommarplanerna (Hildén & Rautopuro 2014: 58). Längden på monologerna i studien var genomsnittligt 42 sekunder. I studien använde jag genomsnitt av lärarens och en utomstående expertbedömares värdering av talarnas färdighetsnivå i muntlig framställning.

I delstudierna III-IV använde jag testprestationer från de allmänna språkexamina (Utbildningsstyrelsen 2011). En del av materialet hade projektet FOKUS fått med separata forskningsstillstånd från testdeltagarna och testarrangörerna våren 2015, medan en del av materialet i delstudie IV (Kautonen 2018) hämtade jag från olika testtillfällen ur testarrangörernas språktestkorpus som var tillgänglig på nätet (<http://yki-korpus.jyu.fi/>). YKI-

testet innehåller deltester i textförståelse, talförståelse, skrift och tal. Testdeltagarna väljer själva testnivån: lägsta, mellersta eller högsta nivån. På lägsta nivån kan deltagaren få betyget 1–2 (motsvarar A1–A2 i CEFR), på mellannivån 3–4 (motsvarar B1–B2 i CEFR) och på högsta nivån 5–6 (motsvarar C1–C2 i CEFR). Testet består av olika deluppgifter som bedöms separat, och baserat på dem ges en generell nivåbedömning av de olika delområdena. Det muntliga testet genomförs i språkstudion på mellersta nivån men en intervju med testledaren tillhör därtill testet på den högsta nivån. Det muntliga testet tar sammanlagt ca 20 minuter på mellersta nivån och lite mer på högsta nivån. Från det muntliga deltestet valde jag att analysera uttalet i uppgiftstypen där talarna talade fritt om ett givet tema i två minuter. De valda talarna hade deltagit i olika testtillfällen och därför varierar också temana i talproven.

I delstudie III (Kautonen 2017) studerade jag uttalet i två monologuppgifter i de allmänna språkexamina. Av de två monologerna valde jag separata påståendeyttranden för analys för att kunna jämföra talarnas intonation på yttrandenivån. Intonationsenheterna valde jag till analys med hjälp av den prosodiska modellen av Aho och Yli-Luukko (2005) och särskilt deras mindre intonationsenheter (fi. *suppea intonaatiojakso*). Jag använde prosodiska, semantiska och syntaktiska kriterier för att definiera påståendeyttranden i materialet. Det betyder att yttrandena bildade en prosodisk och semantisk enhet genom att talarna uttryckte i dem någon relativt självständig tanke, t.ex. *jag promenerar i staden, dessutom så jobbar jag, jag tycker om många typ av musik och jag håller på med en kampsport*. Syntaktiskt sett innehöll yttrandena enbart ett böjt verb och hade ofta formen av en grammatisk huvudsats. Det fanns sammanlagt 94 yttranden från S2-talarna och 62 yttranden från S1-talarna. Yttrandena var ca 2–3 sekunder och ca 6–8 ord långa.

I delstudie IV (Kautonen 2018) studerade jag uttalet i en monologuppgift i de allmänna språkexamina. Klippen som jag valde till analys var en minut långa från mitten av talprestationerna.

Därtill innehåller det analyserade talmaterialet infödda talare av finlandssvenska. Jag och andra forskare i projektet FOKUS spelade in talarna under våren 2016 i samband med materialinsamlingen för projektet. Talarna spelade in också liknande monologuppgifter som i UBS- och YKI-materialet i relativt tysta förhållanden.

Jag valde språktestprestationer till forskningsmaterial av följande skäl. För det första ger materialet tillförlitlig information om talarnas allmänna språkkunskaper och färdighetsnivå i muntlig färdighet. Detta möjliggör jämförelser av hur talarnas uttal faktiskt förhåller sig till de värderingskriterier som används i språktesterna. För det andra är språktestmaterialet också värdefullt eftersom insamlingen och planeringen av uppgifterna har genomförts noggrant, t.ex. UBS-materialet består av ett mycket omfattande urval av elever i finländska skolor. För det tredje är materialet autentiskt, fast nackdelen med färdigt testmaterial var att jag inte kunde kontrollera allt och ytterligare bakgrundsinformation inte var tillgänglig. När det gäller riktiga språktester är det också sannolikt att talarna har tagit testet mer på allvar än om

de hade gjort inspelningarna enbart för forskningssyfte. Betyget i YKI-testet kan t.ex. användas för arbetssökning eller för att söka medborgarskap. En möjlig nackdel med språktestmaterial är att testsituationen kan skapa stress och därmed påverka hur talorganen fungerar, särskilt grundtonsfrekvens i talet (Hansen & Patil 2007, Protopapas & Lieberman 1997, Sondhi m.fl. 2015). Samtidigt har just dessa testprestationer använts för att bedöma språkfärdigheter, och de är därför värda att forska i.

Att använda två olika språktester kan i viss mån anses bryta mot enhetligheten i avhandlingen. Både UBS- och YKI-materialet är dock jämförbara gällande färdighetsnivån, eftersom båda baserar sig på nivåerna i den europeiska referensramen. De högsta färdighetsnivåerna var inte representerade i UBS-materialet, vilket förklaras av att eleverna hade studerat svenska i enbart några år, och därför kompletterade jag materialet med testprestationer på högre färdighetsnivåer i de allmänna språkexamina. Ett annat alternativ kunde ha varit att endast använda YKI-material och undersöka nivåerna A1-C1 i det testet. Även om åldersvariabeln inte ingick i forskningsfrågorna, ville jag bidra till ökad kunskap om hur yngre inlärare uttalar svenska och valde att ta UBS-materialet med i avhandlingen. Tidigare uttalsforskning har ofta fokuserat på S2-uttal hos vuxna inlärare (jfr Kautonen m.fl. 2016), och deltagarna i YKI-testet är också i vuxen ålder.

Valet av uppgiftstyp är viktigt i avhandlingen, eftersom taluppgiften i flera studier har märkts påverka hurdana S2-drag det förekommer i talet och hur stark främmande accent talaren anses ha av lyssnarna (flera fel i vokaler i uppläst än i spontant tal i Levis & Barriuso 2012, främmande accent var starkare i uppläst än spontant tal i Toivola 2011, främmande accent var starkare i spontant än i uppläst tal i Leinonen 2015). Uppläst tal har varit vanligast i tidigare forskning (jfr översikter i Piske m.fl. 2001, Jesney 2004 och Kautonen m.fl. 2016), eftersom forskaren själv kan kontrollera t.ex. vilka ljud och längdmönster som ska förekomma i talet. När man vill testa uttalets inföddlighet och hur bra infödda och icke-infödda talare kan identifieras baserat på uttalet är det också viktigt att det inte finns fel t.ex. i lexikon och grammatik som ofta förekommer i fritt tal hos S2-talare. Monologuppgifter med fritt tal är ändå vanliga uppgiftstyper i språktester som i UBS och i YKI, när man testar muntlig förmåga. Även om innehållet inte blir helt identiskt i monologuppgifterna, får talarna en möjlighet att visa vad de faktiskt kan. Talprestationerna representerar spontant tal också i det avseendet att de har spelats in bara en gång. I båda språktester har talarna dock haft möjligheten att förbereda sig och planera talet före inspelningen. I UBS hade eleverna 15 minuter att förbereda sig för monologuppgiften samt tre andra taluppgifter (Hildén & Rautopuro 2014: 58), medan förberedelsetiden var 1–2 minuter i monologuppgiften i YKI-testet.

I avhandlingen har jag valt att studera inläringen av finlandssvenskt uttal. I de valda språktesterna har talarna inte angett en viss uttalsvarietet som de skulle sikta på och jag kunde inte fråga talarna om de själva hade ett visst uttalsmål. För att kunna ta ställning till hur lyckat talarnas uttal var, var det

dock nödvändigt att definiera ett uttalsmål och en jämförelsepunkt för uttalet. Jag valde enbart sådana talare till delstudierna vars uttal ansågs likna mer finlandssvenska än sverigesvenska. Uttalsvarieteteten bedömdes av fyra professionella lyssnare i delstudie II, av mig och en forskningsassistent i delstudie III samt av mig och en annan forskare i delstudie IV. Det är därför välgrundat att anta att talarna siktade på finlandssvenskt uttal. I delstudie II (Kautonen 2016) ansåg lyssnarna att en tydlig majoritet av eleverna i materialet snarare har finlandssvenskt än sverigesvenskt uttal. Variationen var dock större i YKI-materialet som användes i delstudierna III (Kautonen 2017) och IV (Kautonen 2018).

3.1.2.1 Talarna (delstudierna II-IV)

Nedan presenterar jag S1- och S2-talarna i delstudierna. Alla S2-talare angav endast finska som sitt S1, och både flickor/kvinnor och pojkar/män är representerade i S2-materialet. Bakgrundsinformationen från S2-talarna hade samlats in av testarrangörerna, vilket gör att jag inte vet närmare om talarna t.ex. hade möjligheten att ange ett tredje kön eller vilka andra språk de kan.

Eleverna som var med i delstudie II (n=68, 44 flickor och 24 pojkar) hade finska som S1 och kom från 22 skolor i olika delar av Finland: Södra, Sydvästra, Västra och Inre Finland enligt Regionförvaltningsverkets indelning. Engelska var det första främmande språket i skolan för majoriteten och enbart sex elever hade börjat läsa svenska som sitt första främmande språk i skolan efter modersmålet. Det fanns elever på tre olika färdighetsnivåer: A1 (n=14), A2 (n=25) och B1 (n=29).

Talarna i delstudie III (n=8, 6 kvinnor och 2 män) hade finska som S1 och var 29–60 år gamla. Alla angav att de använder svenska åtminstone i någon mån i vardagen, men längden på studierna i svenska varierade från 1 till 10 år. Fyra talare hade fått den allmänna nivååttildelningen 3 som motsvarar nivån B1 i CEFR och fyra talare hade fått nivååttildelningen 4 som motsvarar nivån B2.

I delstudie IV studerade jag 12 talares (9 kvinnor, 3 män) uttal i YKI-testet. Talarna hade tilldelats olika färdighetsnivåer i testet; fyra talare hade fått nivån 4 (B2 i CEFR), fyra talare nivån 5 (C1 i CEFR) och fyra nivån 6 (C2 i CEFR) i en monologuppgift. Talarna var 27–49 år gamla. De hade varierande utbildningsbakgrunder, men alla hade studerat svenska åtminstone i fyra år.

Den undersökta inlärarygruppen består av sådana inlärare som har angett endast finska som sitt S1. Denna informantgrupp ger inte en allomfattande bild av inläraryarna av svenska i Finland, eftersom dagens Finland har blivit alltmer flerspråkigt. Det finns ett ökande antal skolelever vars S1 inte är finska. I svenskundervisning har majoriteten av eleverna dock fortfarande finska som S1, vilket gör att studien är nyttig och resultaten användbara för den största inlärarygruppen. Flera finskspråkiga barn har ändå blivit exponerade för flera andra språk redan under barndomen så att eleverna i skolan ofta har rika språkliga resurser i bagaget.

De finlandssvenska talare som deltog i delstudierna III-IV angav själva att de var svenskspråkiga eller tvåspråkiga i svenska och finska. De hade gått i svenskspråkig skola. På basis av detta kallas de för finlandssvenska talare i

avhandlingen. I delstudie III jämförs finskspråkiga talares intonation med infödda finlandssvenska talare (n=5). Alla talare var kvinnor, 22–31 år gamla och kom från mellersta eller östra Nyland. Ytterligare en finlandssvensk talare var också med i delstudie IV. Hon var en 30-årig kvinna från huvudstadsregionen. Alla finlandssvenska talare bedömdes ha standardnära uttal av finlandssvenska av mig och en annan forskare i projektet FOKUS.

3.2 Metoder

I det följande presenterar jag forskningsmetoderna i delstudierna. I delstudie I använde jag systematisk informationssökning, medan i delstudierna II och IV analyserade jag talmaterialet med hjälp av lyssningstester och olika lyssnargrupper. I delstudie III var analysen akustisk. Sist i avsnittet presenterar jag statistiska analysmetoder som jag använde i delstudierna II-IV.

3.2.1 Systematisk informationssökning (delstudie I)

Tidigare forskning om S2-uttal i vissa språkpar kartlades med hjälp av systematisk informationssökning i delstudie I. För att få fram så många studier inom temat som möjligt, kompletterade jag forskarnas egen kunskap om forskningsfältet med systematiska sökningar. De olika stadierna i systematisk informationssökning innehåller planering, genomförande och rapportering (se Tranfield m.fl. 2003: 214, Okoli & Schabram 2010, Fink 2010). Vid genomförande är det viktigt att identifiera relevant forskning och välja studierna noga enligt kriterierna. Det är också viktigt att beskriva proceduren på så sätt att sökningarna vid behov kan upprepas.

Informationssökningen i delstudie I hade följande steg:

- 1) Avgränsning av de undersökta språkparen:
Vi valde de undersökta språken med tanke på gemensamma intressen i projektet FOKUS. Språkparen var finskspråkiga talares svenska och engelska, svenskspråkiga talares finska och engelska och engelskspråkiga talares svenska. Vi valde flera språkpar också därför att det inte fanns så mycket forskning enbart i språkparet svenska-finska. Vi tog med i översikten endast studier där dessa talargrupper uttal beaktats och redogjorts för. Studier där resultaten presenterades sammanlagt för olika S1 uteslöts. Vi avgränsade inlärarygrupperna inte på något annat sätt, t.ex. på grundval av ålder eller nivån för språkbehärskning.
- 2) Avgränsning av publikationstyp:
För att beakta studiernas vetenskapliga kvalitet tog vi enbart publicerade studier med i översikten. Opublicerade studentuppsatser och litteraturöversikter utelämnades.
- 3) Val av databaser och sökställen:

Vi valde de viktigaste databaserna för andraspråksforskning i Finland och Norden baserat på vår egen kunskap. Nätsökningarna genomfördes i i) *Diva* (*Digitala vetenskapliga arkivet*) ii) *Finna* (*Portalen till Finlands arkiv, bibliotek och museer*) och iii) *Google Scholar*. Publikationerna som jag granskade utöver dessa databaser var *AFinLA-e soveltavan kielitieteen tutkimuksia* (2009–2014), *AFinLAn vuosikirja* (1971–2014), *Fonetiikan päivät* (1973–2015), *Fonetik* (numren 3, 5, 9, 11–12, 14–15, 17–28), *Nordand* (2006–2014), *Nordic Prosody* (numren 1–11), *Puhe ja kieli* (2001–2015), *Svenskan i Finland* (numren 1,3–14), *Svenskans beskrivning* (1964–2014) och *Virittäjä* (1886–2010). Alla volymer och alla artiklar var inte tillgängliga, men vi kunde nå ett stort antal studier med dessa sökningar – sannolikt de allra flesta studier av relevans.

4) Nyckelord som användes i nätsökningarna:

Nyckelorden i nätsökningarna valde jag baserat på försök och efter övervägande om vilka ord som är relevanta för syftet. Orden var *uttal/segment/prosodi/vokal/konsonant inläring, uttal perception, S2-uttal inläring*. Sökningarna genomfördes på svenska, finska och engelska för att komma åt studier på olika språk. I *Diva*-arkivet sökte jag därtill med nyckelorden *English/Finnish/Swedish L2 pronunciation*. De valda sökorden innehåller de vanligaste nyckelorden inom temaområdet och omfattar olika aspekter inom temat uttalsinläringen (jfr *Vetenskapstermbanken i Finland* 2018). Därtill sökte jag separat med sökordet *Språk och stil* i *Diva*-arkivet för att hitta artiklarna i denna tidskrift som också publicerar forskning i de valda språken.

5) Kontroll över publikationsförteckningen:

Vi ombad en rad expertpanelister för projektet FOKUS från Sverige, Finland och Ryssland se över publikationsförteckningen och kommentera om några viktiga studier saknas.

6) Kritisk genomgång av publikationerna:

Jag antecknade huvudpunkter om de undersökta dragen, materialtyperna, metoderna och de viktigaste resultaten om de studier som fyllde de ovannämnda kriterierna. I övrigt tog vi som forskare inte ställning till den vetenskapliga kvaliteten på studierna.

7) Kategorisering av studierna:

Jag kategoriserade publikationerna språkvis och baserat på innehållet; om det var fråga om produktion eller perception eller båda, och inläringen av segment eller prosodi eller båda.

Informationssökningen resulterade i att sammanlagt 130 studier om uttalsinläring i de undersökta språkparen togs med i översikten.

3.2.2 Auditiva analyser (delstudierna II och IV)

S2-talarnas uttal av finlandssvenska undersökte jag med auditiva lyssnartester i delstudierna II och IV. De olika lyssnargrupperna presenteras i avsnitt 3.2.2.1. Jag valde lyssnartest som metod för att kunna kartlägga olika uttalsdrag ur ett större perspektiv än vad man får fram genom att enbart välja vissa drag för en

närmare analys, eftersom kunskapen om finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska var liten enligt delstudie I (Kautonen m.fl. 2016). Jag ansåg att ett analytiskt perspektiv var nödvändigt för att kunna kartlägga de uttalskategorier som är relevanta i språkparet. Därtill är det just människor, inte maskiner, som lyssnar på uttalet i vanlig kommunikation, vilket ytterligare motiverar valet att för det mesta använda auditiva metoder. Fast akustiska analyser i vissa fall ger mer detaljerad och objektiv information om uttal, måste forskaren alltid avgränsa de undersökta dragen på något sätt. Akustiska analyser ger inte heller information om hur lyssnarna upplever uttalet.

Det finns en tämligen rik metodlitteratur om värdering av förståelighet och främmande accent i S2-uttalet, bl.a. hurdana skalor, lyssnargrupper och talprov som har använts i studierna (se Jesney 2004). Denna metodologi kan också tillämpas i forskning om S2-uttalsdrag. Olika typer av felanalyser har från början varit bland de vanligaste metoderna. I Bannerts (1980, 2004) omfattande felanalys användes avlyssning med ett systematiskt analyschema där S2-uttalet jämfördes med en uttalsmodell. Akustisk analys användes också vid behov. En vanlig metod har just varit att identifiera en infödd modell för ett visst (uppläst) talmaterial, transkribera S2-talet och genom jämförelser kategorisera och räkna avvikelser från S1-modellen (t.ex. Anderson-Hsieh m.fl. 1992, Johansson 1973, Munro & Derwing 1995a). Transkriberat tal kan dock bättre avslöja målspråksavvikelser på segmentell nivå, medan vissa prosodiska brister inte framkommer vid transkribering såvida den inte är fonetiskt mycket noggrann. Ibland har forskaren själv identifierat målspråksavvikelse i talproven genom noggrann avlyssning utan någon kontrolltalare eller modelluttal (t.ex. Hincks 2003, Kuronen 2016a, Toivola 2011). Det har dock inte varit lika vanligt att flera olika fonetiska drag värderas noggrant vid ett lyssningstest eller att dessa värderas av flera olika lyssnargrupper, vilket görs i delstudie IV.

Lyssningstester med flera lyssnare är som sagt relativt ovanliga i uttalsforskning när det inte är fråga om bedömning av förståelighet, begriplighet eller främmande accent. I lyssningstester där olika uttalsdrag har bedömts, har lyssnarna varit rätt få men haft expertis inom fonetik. I Derwing m.fl. (2004) värderade tre sakkunniga lyssnare prosodin i S2-talares uttal på en skala 1-9. I Meisters och Meisters (2007) studie lyssnade två fonetiker på talproven och gjorde en lista över uttalsfelen, varefter felen kategoriserades i fem grupper och kvantifierades. I Isaacs och Trofimovichs (2012; se också Trofimovich & Isaacs 2012) studie analyserade två tränade bedömare 40 talprov gällande 19 olika kategorier varav sex var fonetiska; segmentella fel, felaktig stavelsestruktur, ordbetoning, vokalreduktioner, intonationskontur och f0-variation. Därtill analyserade de sex kategorier inom flyt, bl.a. antalet pauser och antalet stavelser mellan pauser. Dessa jämfördes sedan med lyssnaruppfattningar om talets begriplighet. Det mest omfattande lyssningstestet har mig veterligen gjorts av Saito m.fl. (2015). De genomförde en studie där 20 lyssnare med olika grader av expertis inom lingvistik värderade de tidigare nämnda 40 talproven på ca 23-36 sekunder gällande olika

uttalsdrag. Först värderade de förståelighet och brytningsgrad på en skala, varefter de i en annan session fick i ensamhet lyssna på talproven igen och värdera olika fonetiska kategorier i dem. Kategorierna var vokaler och konsonanter, ordbetoning, intonation, rytm och taltempo. Värderingarna jämfördes också med de analyser som gjordes av två tränade bedömare i den tidigare studien, vilket visade att lyssnarna relativt reliabelt kunde värdera uttalet auditivt.

I **delstudie II** var lyssningstestet materialdrivet på så sätt att lyssnarna inte fick färdiga uttalskategorier som de skulle värdera. De fick kommentera fritt hurdana färdigheter och brister talarna har i segment och prosodi. Metoden kan anses passa för just denna lyssnargrupp med fonetisk expertis. Därtill gav lyssnarna betyg för uttalets målspråkslikhet på skalan 1–5, där 1 står för inte alls målspråkslikt och 5 står för helt målspråkslikt uttal. På det sättet fick jag fram en helhetsbild av talarnas uttalskunskaper och fann relevanta uttalskategorier för de kommande analyserna. Att inte enbart fokusera på brister var viktigt för att kunna få en bra bild av inlärnarnas språkkunskaper; är vissa uttalsdrag alltid svåra eller förekommer det variation i hur bra talarna lyckas i dragen? Före lyssningstestet gick jag igenom instruktionerna med lyssnarna och lyssnarna fick ställa frågor om proceduren. Jag ombad lyssnarna bedöma uttalet på grundval av deras egen kunskap om finlandssvenskt uttal.

I analysfasen kategoriserade jag lyssnarsvaren i olika kategorier och valde ett passande överordnat begrepp för de olika kategorierna. Som hjälp använde jag de drag som är relevanta för finskspråkiga inlärare av (finlands)svenska och som beskrivs t.ex. i Kuronens och Leinonens lärobok (2010). Kategorierna var i segment *vokaler, konsonanter, tonande klusiler, sje, /w/, bokstavskombinationen <er> uttalas som /ær/, tje, /ff/, ordet "är" uttalas som /e/ el. /e:/, [æ], [æ:],* och i prosodi *segmentlängder, ordbetoning, rytm, satsbetoning, flyt, pauser, intonation, reduktioner och tempo.* Därtill fanns det kommentarer som kategoriserades under *segment överhuvudtaget* och *prosodi överhuvudtaget*, dvs. allmänna kommentarer som "bra/dålig(a) segment/prosodi" samt *övrigt* (bl.a. feluttalade ord utan närmare kommentarer samt kommentarer om oklart/obegripligt uttal). Eftersom lyssnarna inte alltid hade använt exakt samma begrepp i sina beskrivningar, fick jag själv gruppera en del av lyssnarsvaren under passande kategorier. I sådana fall hade jag följande riktlinjer vid kategoriseringen: kommentarer om hackighet sattes under *rytm; intonation* innehöll också kommentarer om melodi och listprosodi, som om man listar eller läser upp saker; *flyt* innebar kommentarer om att talarna letar efter ord, har svårigheter med talproduktion och använder onödiga fyllnadsord; förlängning av stavelser och ord kategoriserades som svårigheter med *stavelselängder*. Det fanns en viss överlappning mellan kategorierna särskilt i prosodin på satsnivå och därför kunde en del av kommentarerna ha kategoriserats på ett annat sätt. De svårtolkade lyssnarsvaren var dock få och analysen ger en bra bild av talarnas uttalsfärdigheter. Till sist räknade jag antalet kommentarer i de olika kategorierna varefter jag räknade andelen iakttagelser per färdighetsnivå samt antalet iakttagelser per elev. Jag räknade också genomsnitt av betygen för

uttalets målspråkslikhet. Därtill genomförde jag olika statistiska tester (se avsnitt 3.2.5).

I **delstudie IV** använde jag en lyssningsmatris som jag och en annan forskare, Henna Heinonen, utvecklade med hjälp av det tidigare lyssningstestet i delstudie II och andra studier i S2-uttal (bilaga 5). En mer allmän version av matrisen har publicerats av Heinonen och Kautonen (2017). Denna version är avsedd för forskare och lärare, och den innehåller närmare förklaringar om de olika delkategorierna och anvisningar för tillämpning. Matrisen innehåller flera olika uttalsdrag, och de kategorier som valdes till lyssningstestet i delstudie IV var *vokaler och konsonanter, kvantitet, ordbetoning, satsbetoning, talmelodi och taltempo*. Kategorier som *flyt, pauser* och *rytm* uteslöts för att avgränsa antalet kategorier, även om de är relativt typiska kategorier i liknande lyssningstester (t.ex. Kautonen 2016, Trofimovich & Isaacs 2012). Det är dock inte helt enkelt att definiera dessa drag, eftersom såväl intonation, betoning som pausering påverkar upplevd rytm. Det var viktigt att avgränsa antalet kategorier så att testet inte skulle vara för arbetsamt och långt för lyssnarna. Lyssnarna fick ändå tillägga kommentarer om allt annat som de ansåg relevant. Lyssnarna värderade de olika kategorierna på skalan 1–5 (1=dåligt, 5=utmärkt/inföddlikt) och beskrev svårigheter i de enskilda kategorierna. Därtill kunde de ange om de var osäkra på sina svar. I analysfasen räknade jag genomsnitt av lyssnarvärderingarna samt analyserade och räknade svaren på de öppna frågorna. Därefter testade jag korrelationer och statistisk signifikans med olika statistiska metoder (se avsnitt 3.2.5).

Både i delstudie II och delstudie IV genomförde jag lyssningstesterna med likadan procedur och likadana instruktioner för alla lyssnargrupper. Eftersom mängden av träning kan påverka resultaten (se Jesney 2004) kontrollerades denna faktor i studierna. Alla lyssnare fick lika mycket träning och samma instruktioner före och i början av testet. Dessutom inledde jag lyssnandet i delstudie IV med ett gemensamt exempel på hur man ska fylla i formuläret så att en helt obekant uppgiftstyp inte skulle påverka resultaten (jfr Derwing m.fl. 2004: 664). Också i delstudie II gick jag igenom uppgiftsdesignen med lyssnarna på förhand. I båda lyssningstester fick lyssnarna talproven i varierande ordning så att ordningen inte skulle påverka resultaten, t.ex. om lyssnarnas koncentration minskar mot slutet av testet.

Att värdera flera olika uttalsdrag på en gång är mycket krävande även om man har mycket erfarenhet och expertis inom uttalsvärdering (jfr Derwing & Munro 2015: 117). Tillförlitligheten av lyssnarvärderingar sägs också minska efter en timme (jfr Saito m.fl. 2015). För att öka tillförlitligheten av värderingarna fick lyssnarna lyssna på talproven ensamma och i kortare avsnitt med pauser emellan. Särskilt i delstudie II var materialet mycket omfattande, och därför kunde lyssnarna göra testet i egen takt. I delstudie IV tog lyssningstestet ca en timme, men det var också där viktigt att lyssnarna kunde pausera talproven när de ville och lyssna på dem på nytt.

3.2.2.1 Lyssnarna (delstudierna II och IV)

Nedan presenterar jag de olika lyssnargrupper som deltog i lyssningstesterna i delstudierna II och IV. I båda delstudier hade lyssnarna studerat och/eller undervisat i svenska och svensk fonetik. Valet att använda lyssnare med viss expertis inom uttal och fonetik i stället för s.k. naiva lyssnare grundar sig på tanken att de kan beskriva uttalssvårigheterna bättre (jfr Derwing & Munro 2015: 114, Isaacs & Thomson 2013). Fast ingen speciell kunskap krävs enligt några studier för att kunna identifiera en icke-infödd talare (jfr t.ex. Flege 1984, Bongaerts m.fl. 1997, Kuronen 2016b, delvis också Kuronen 2014), leder kunskap om uttal och fonetiska begrepp till mer välgrundade och specificerade lyssnarsvar.

I delstudie II var lyssnarna fyra fonetiker med expertis om svenskt uttal och fonetik. Det var viktigt att ha professionella lyssnare i studien eftersom talarna också hade flera andra svårigheter med talet, t.ex. grammatiska fel samt brister i ordförrådet och idiomatiska uttryck, men dessa fick inte påverka värderingen av uttalsfärdigheterna. För att kunna hålla svårigheterna med t.ex. ordförråd och grammatik isär från uttal, ansågs professionella lyssnare vara den lämpligaste lyssnargruppen. Det låga antalet lyssnare motiveras också av att talmaterialet var mycket omfattande och det var tidskrävande att analysera materialet. Av forskningsetiska skäl var det inte heller ändamålsenligt att sprida ljudfiler till en större lyssnarskara. Alla lyssnare hade finska som förstaspråk men alla hade mycket erfarenhet av svenska och svenskt uttal genom egna studier och/eller arbetserfarenhet.

I delstudie IV deltog två lyssnargrupper: finskspråkiga (n=10) och finlandssvenska (n=8) universitetsstudenter i svenska. Lyssnarna var mellan 21–36 år och de hade studerat svenska i genomsnitt i 4 år. De finlandssvenska lyssnarna angav själva att de hade (finlands)svenska som S1 eller att de var tvåspråkiga i svenska och finska. Ett antal studier har visat att infödda och icke-infödda talare har skillnader i förmåga att värdera uttal och att icke-infödda talare t.o.m. kan vara strängare i värderingen (jfr Fayer & Krasinski 1987, Koster & Koet 1993, Wrembel 2010, se dock Crowther m.fl. 2016, Winke m.fl. 2013). Eftersom svenskskunskaper oftast bedöms av dessa två talargrupper i Finland, är det värdefullt att studera skillnader i lyssnargruppernas uppfattningar om uttalet.

En annan intressant bakgrundsvariabel i lyssningstester är lyssnarnas vana att höra någon tala målspråket med främmande accent (jfr t.ex. Ahola 2016). I vissa studier har vanan att höra främmande accent inte visat någon större inverkan på hur olika lyssnargrupper värderar främmande accent (Flege 1984, Kennedy & Trofimovich 2008, Munro & Derwing 1995b, Munro m.fl. 2006), medan i andra studier har vanan korrelerat med bättre förståelse (Gass & Varonis 1984, Boyd 2003). I delstudierna II och IV var lyssnarna ungefär lika bekanta med främmande accent i svenska. Expertlyssnarna i delstudie II var rätt vana vid att höra svenska med finsk brytning genom egna studier i svenska och arbetserfarenhet inom svenskundervisning. Lyssnarna i delstudie IV angav i bakgrundsenkäten att de hade hört svenska med finsk brytning *ibland, ofta*

eller *mycket ofta*. Dessa och andra relevanta bakgrundsvariabler har kommenterats i delstudierna vid behov.

3.2.3 Akustisk analys (delstudie III)

De auditiva analyserna kompletterade jag med akustisk analys av S2-talarnas intonation i delstudie III. Jag gjorde detta eftersom intonation visade sig vara ett relativt svårt drag att kommentera och den genererade ibland motstridiga kommentarer bland lyssnarna. Analysen gav också en inblick i ett komplext, men viktigt inlärningsmål som ofta nämns i bedömningskriterierna.

Intonation studerade jag med hjälp av den akustiska egenskapen grundtonsfrekvens f_0 som jag mätte med hjälp av talanalysprogrammet Praat (Boersma & Weenink 2015). I de valda yttrandena mätte jag genomsnittlig f_0 , röstomfång (max f_0 – min f_0), standardavvikelse och genomsnittlig lutning (eng. *absolute mean slope*; Boersma 2005; jfr Anttila 2008, Ullakonoja 2011). Dessa värden räknade jag med den automatiska funktionen i Praat, som ger f_0 -värdet både i Hertz och i halvtoner. Detta möjliggjorde analyser också mellan olika talare (jfr Anttila 2008: 22–25). Därtill räknade jag höjden på de högsta f_0 -topparna i yttrandena genom att mäta f_0 -topparnas höjd och f_0 -värdet i mitten av den föregående eller efterföljande obetonade stavelsen. Jag jämförde f_0 -värdena hos endast de kvinnliga S2-talarna ($n=6$) med de finlandssvenska talarna ($n=5$), eftersom kvinnliga och manliga talare kan ha stora skillnader i röstläge (Pépiot 2014).

De olika konturtyperna kategoriserade jag baserat på antalet och placeringen av intonationstopparna in i fem typer. Konturtyperna var jämna yttranden utan tydliga f_0 -toppar (intonation 1), yttranden med en f_0 -topp i början (intonation 2), en f_0 -topp i mitten (intonation 3), en f_0 -topp i slutet (intonation 4) och flera f_0 -toppar (intonation 5). Gränsen av en hörbar topp lade jag till två halvtoner på grundval av lyssnandet och tidigare studier (jfr 't Hart 1981, Rietveld & Gussenhoven 1985, Toivanen 2003). Konturanalysen var materialdriven så att tidigare intonationsmodeller inte tilläts styra resultaten. De tidigare modellerna har ju först och främst använts för analys av andra språk (sverigesvenska: Myrberg & Riad 2015; engelska: Crystal 1969, Pierrehumbert 1980, Cruttenden 1986).

3.2.4 Statistiska metoder (delstudierna II-IV)

Jag använde statistiska metoder i analyserna i delstudierna II-IV. Eftersom materialet i studierna är relativt litet kan långtgående statistiska slutsatser inte dras av analyserna. De statistiska analyserna använde jag som stöd för de mer kvalitativa analyserna, och vissa av dem bör i framtiden testas med större material. De lämpliga testerna valde jag med hjälp av Pallant (2005, 2013), Nummenmaa (2009) och statistikhjälpen vid Jyväskyläs universitet. Jag gjorde de statistiska analyserna med dataprogrammen Excel och SPSS samt programmet Facets.

För det mesta använde jag non-parametriska tester, eftersom variablerna var nominalskalor (=kvalitativa variabler, t.ex. S1, kön, utbildning) och ordinalskalor (=variablerna är rangordnade, t.ex. dåligt, ganska dåligt, bra osv.) och eftersom urvalet inte var stort (jfr Nummenmaa 2009: 154, Pallant 2005: 286). Non-parametriska tester anses inte vara lika tillförlitliga som parametriska tester, t.ex. t-test som lättare visar olika skillnader, men statistiska analyser används enbart som stöd i delstudierna för att öka reliabiliteten av resultaten. Non-parametriska tester förutsätter inte heller normalfördelning, som dock testades med Kolmogorov-Smirnov-test i delstudie II (Kautonen 2016).

Skillnaderna mellan olika grupper i studierna räknade jag med Mann-Whitney U-test (för två grupper), Wilcoxon signed rank test (för två relaterade grupper) och Kruskal-Wallis-test (för fler än två grupper). Korrelationerna räknade jag med Spearmans rangkorrelation. Reliabiliteten av lyssnarvärderingarna räknade jag med Cronbachs alfa i delstudie II (Kautonen 2016) och med Cronbachs alfa och Intraclass Correlation Coefficient i delstudie IV (Kautonen 2018).

Eftersom studierna inte har haft statistisk fokus och eftersom jag har använt de statistiska analyserna enbart som stöd åt resultaten, har jag rapporterat om de statistiska analyserna för det mesta med p-värden. p-värdet anger sannolikheten av ett resultat förutsett att nollhypotesen är sann och resultatet beror på slumpen (Nummenmaa 2009: 147-149). Signifikansnivån i testerna var 0,05 (jfr Nummenmaa 2009: 149). p-värden som var lägre än 0,0005 betecknas $p < 0,0005$.

Därtill använde jag statistisk analys av programmet Facets (Linacre 2011) i delstudie IV (Kautonen 2018) för att utreda sambanden mellan talarna, lyssnarna och de analyserade kategorierna. Programmet använder sig av *Multifaceted Rasch Measurement* -modell, och den används nuförtiden ofta för att analysera värderingar av både muntliga och skriftliga språkprestationer (McNamara & Knoch 2012). I Facets kan man jämföra olika variabler bl.a. med genomsnitt, relativt genomsnitt (som tar hänsyn till hurdana värden de andra variablerna har fått) och bias-analyser där man studerar förhållandet mellan två variabler, t.ex. om en lyssnare värderar ett drag eller en talare på ett sätt som avviker från det förväntade. Analyserna genomförde jag med hjälp av forskare vid Centralen för tillämpad språkforskning vid Jyväskylä universitet (SOLKI).

3.3 Etiska överväganden

Forskningsmaterialet som jag använde i avhandlingen är delvis gemensamt och tillgängligt för andra forskare inom projektet FOKUS. Forskningsmaterialet innehåller språktestmaterial från Utbildningsstyrelsen och Nationella centret för utbildningsutvärdering, Allmänna språkexamina och eget inspelat material med finlandssvenska talare. De nödvändiga forskningstillstånden samlade vi alltid i samband med materialinsamling. Projektet har avtalat om förvaring och radering av materialet med de olika samarbetsparterna. Allt material har

förvarats med omsorg och har sparats i låsta utrymmen och i privata nätverksenheter som har varit tillgängliga enbart för projektmedlemmarna. Det nya material som har samlats in för projektet under 2015–2019 ska förvaras i Svenska litteratursällskapet i Finlands arkiv i Helsingfors efter projektet. Materialet i arkivet är tillgängligt för forskare också utanför projektet förutsatt att forskningsetiska principer efterföljs. Materialet innehåller olika typer av talprov och bakgrundsinformation bl.a. om talarnas ålder och språkkunskaper.

Nedan beskriver jag närmare de etiska övervägandena i min forskning. Vid undersökningen har jag efterföljt de etiska principerna för god forskning såsom de har formulerats av Forskningsetiska delegationen i Finland (Forskningsetiska delegationen 2012). De viktigaste övervägandena gäller anonymisering och användning av materialet, dvs. spridning av testmaterialet.

Anonymisering var en viktig aspekt när det gäller språktestmaterialet. I språktestmaterialet är de tilldelade färdighetsnivåerna konfidentiella och informanternas anonymitet är därför viktig att bevara. Det ursprungligen videoinspelade UBS-materialet gick projektmedlemmarna igenom vid Nationella centret för utbildningsutvärdering i Helsingfors. Där separerade vi ljudet och bilden så att vi enbart använde ljudfilerna i forskningen. I UBS-materialet fanns det relativt mycket personlig information om eleverna p.g.a. monologuppgiftens tema. Därför raderades information om t.ex. familjemedlemmarnas namn i talproven innan materialet användes utanför projektgruppen. Testmaterialet från de allmänna språkexamina var redan från början anonymiserat och innehöll inga namn eller annan personlig information. De delar av talproven som användes i lyssningstesterna valde jag ändå med omsorg så att inte heller annan eventuellt identifierbar information fanns i dem.

Jag har också anonymiserat inspelningarna med de finlandssvenska informanterna så att informanternas anonymitet har bevarats i alla faser av forskningen. De finlandssvenska talare som vi spelade in för projektet FOKUS var medvetna om att just deras tal var av intresse och att de inte behövde avslöja något personligt om sig själva. Talarna kunde också ställa närmare frågor om forskningens syfte och hur deras talprov kommer att användas i projektet.

Även om expertlyssnarna i delstudie II (Kautonen 2016) var få, behandlade jag lyssnarsvaren på så sätt att lyssnarnas anonymitet bevarades i alla faser av undersökningen. Lyssnarna i delstudie IV (Kautonen 2018) fick delta i lyssningstestet anonymt så att jag inte kombinerade deras namn med lyssnarsvaren. De fick också information om studien, och jag behandlade deras svar i bakgrundsenkäten på så sätt att individuella lyssnare inte kan identifieras.

Eftersom testuppgifterna i de allmänna språkexamina inte är tillgängliga för allmänheten bortsett från uppgiftsbeskrivningarna och några exempeluppgifter på nätet, var det också viktigt att använda testmaterialet så att det inte avslöjar för mycket om taluppgifterna. Därför samarbetade jag med personalen vid Centralen för tillämpad språkforskning vid Jyväskylä

universitet under forskningens gång bl.a. för att kunna skapa en liknande uppgift för inspelningar med de finlandssvenska informanterna.

Att ha språktestprestationer som forskningsmaterial ställde också krav på användning av materialet i delstudierna. Jag genomförde alla lyssnartester lokalt så att jag inte skickade ljudfilerna vidare till lyssnarna t.ex. via nätet. Jag spelade endast noga valda ljudexempel i begränsad omfattning i konferenser och seminarier, och de exempel som jag valde till publikationerna var också sådana att de inte kan avslöja talarnas identitet.

Sammantaget har jag följt de etiska principerna noggrant i delstudierna vad gäller anonymisering och användning av forskningsmaterialet. Även om det insamlade materialet inte innehåller någon skadlig information om informanterna, kan både bakgrundsinformation och talprestationer innehålla identifierbara uppgifter om informanterna. Därför har det varit viktigt att använda materialet på så sätt att informanternas identitet inte avslöjas.

4 SAMMANDRAG AV RESULTATEN I DELSTUDIERN

Nedan redovisas de viktigaste resultaten i delstudierna.

4.1 Delstudie I: Systematisk litteraturoversikt om S2-uttalsinlärning

I delstudie I (Kautonen m.fl. 2016) kartlades forskning i finskspråkiga talares uttal av svenska och engelska, svenskspråkiga talares uttal av finska och engelska samt engelskspråkiga talares uttal av svenska. Studier i perception och produktion av både segmentella och prosodiska drag beaktades i delstudien. I översikten sammanfattades de typiska svårigheterna i uttalet i de valda språkparen och troliga faktorer bakom svårigheterna. En sammanfattning av resultaten presenteras i tabell 4. Ett antal svårigheter får stöd från olika uttalsinlärningsmodeller (KA, MDH, SLM, PAM; se avsnitt 2.2.2), medan andra svårigheter snarare är typiska för inlärarespråket, m.a.o. interimsspråket.

TABELL 4 En sammanfattning av resultaten i delstudie I: typiska svårigheter i uttalsinlärning och antagliga faktorer bakom dem. Tabellen är hämtad från Kautonen m.fl. (2016).

SPRÅKPÅR (S1-S2)	SVÅRIGHETER I UTTALET	ANTAGLIGA FAKTORER BAKOM SVÅRIGHETERNA
svenska - engelska	i) [ð], [dʒ], [θ], [w] ii) [ʃ], segmentlängder (för långa konsonanter)	i) saknas i inlärares S1 ii) avviker (enbart litet) från inlärares S1
svenska - finska	i) /s/, /l/, mer centrala främre vokaler, fallande f0, stavelselängder (speciellt långa segment i obet. stavelser) ii) hackig intonation, omotiverade f0-toppar	i) avviker (enbart litet) från inlärares S1 ii) typiskt för interimsspråk

<p>finska - svenska</p>	<p>i) bortfall av ljud i konsonantkluster, sje- och tje-ljuden, [u(:)], [ø], [u] ii) oppositionen / b d g - p t k /, aspiration i /p t k/, ordaccenter iii) långa vokaler, segmentlängder, fallande f0, ordbetoning, satsbetoning iv) pauser, taltempo</p>	<p>i) saknas (helt) i inlärares S1 ii) saknas (helt) i inlärares S1, markerat drag iii) avviker (enbart litet) från inlärares S1 iv) typiskt för interimspråk</p>
<p>finska - engelska</p>	<p>i) bortfall av ljud i konsonantkluster, vokalkvalitetet (speciellt /i/-/ɪ/ och /ɑ/-/ɒ/), [θ], [ð], [ʒ], [tʃ], [dʒ], /v-w/ ii) oppositionen / b d g - p t k / iii) segmentlängder (speciellt vokallängd), fallande f0, litet röstomfång iv) pauser, taltempo, större f0-variation i s.k. stylization</p>	<p>i) saknas (helt) i inlärares S1 ii) saknas (helt) i inlärares S1, markerat drag iii) avviker (enbart litet) från inlärares S1 iv) typiskt för interimspråk</p>
<p>engelska - svenska</p>	<p>i) främre rundade vokaler, [u:], [u:] ii) ordaccenter iii) segmentlängder, reduktioner (bortfall av vokaler), ordbetoning</p>	<p>i) saknas (helt) i inlärares S1 ii) saknas (helt) i inlärares S1, markerat drag iii) avviker (enbart litet) från inlärares S1</p>

Översikten visar några tydliga luckor i tidigare forskning. Enbart ett litet antal studier har fokuserat på både perception och produktion av samma drag, fast internationell forskning visar intressanta resultat om kopplingen mellan perception och produktion (Hed 2014, Linebaugh & Roche 2015). Inläringen av segment har studerats också oftare än prosodi. Därtill har talarnas nivå i muntlig färdighet sällan kartlagts med ett separat språktest och därför finns det inte någon värdering av talarnas muntliga färdighetsnivå. Litteraturöversikten visar vidare att det finns mer forskning i inläring av engelska än i de andra språken. T.ex. finlandssvenska som inlärares S1 och S2 har studerats enbart i några få studier (Nygård 1977, Määttä 1979, Tandefelt 1990, Hildén 2000, Kuronen 2014, 2016b).

Översikten visar vidare att vissa materialtyper och analysmetoder har använts i forskning oftare än andra. Både akustiska och auditiva metoder har använts i studierna; först och främst har auditiva analyser och olika lyssningstester använts i de tidigare studierna, men akustiska analyser har blivit allt vanligare under de senaste decennierna. En vanlig materialtyp i studierna är uppläst tal; texter och talsatser i stället för fritt eller spontant tal. Detta förklaras av att det är lättare i uppläst tal att kontrollera produktion av uttalsdragen som är av intresse och också jämföra olika talare.

Sammanfattningsvis visar översikten en tydlig lucka i forskning i finlandssvenskt uttal - särskilt vad gäller uttalets koppling till nivån för muntlig färdighet. Detta bekräftade uppfattningen om att det är viktigt att forska vidare i finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska i de senare delstudierna. Det framkom också att det finns få studier i fritt tal inom forskningsfältet, vilket gör att ny forskning kan ge nya insikter om analys av uttalet i fritt tal.

4.2 Delstudie II: Grundskoleelevers uttal på nivåerna A1-B1

I delstudie II (Kautonen 2016) analyserade fyra expertlyssnare hurdana färdigheter och brister grundskoleelever har i finlandssvenskt uttal på färdighetsnivåerna A1-B1.

Likadana färdigheter och brister förekom på alla färdighetsnivåer. Eleverna behärskade i viss mån de nya ljuden /u/, /ʃ/, /tʃ/ och de tonande klusilerna /b/, /d/, /g/ som kan antas vara svåra, men de hade också svårigheter med samma ljud. Ett av de mest återkommande problemen förekom vid hopblandning av vokalerna /æ/ och /e/ samt /o/ och /u/. Segmentlängder, dvs. kvantitet, och ordbetoning värderades av lyssnarna vara oftare korrekta än de andra delkategorierna. Satsprosodiska drag orsakade flera olika typer av svårigheter. Svårigheterna var likadana på alla färdighetsnivåer: pauser förekom för ofta och var för långa, intonation var monoton och satsbetoning förekom för ofta.

En sammanfattning av resultaten presenteras i tabell 5. Eftersom analysen i delstudie II baserade sig på antalet lyssnarkommentarer om färdigheter och brister i ett visst drag, har jag sammanfattat resultatet här så att antalet elever som kommenterades kunna/icke-kunna ett drag (av minst en lyssnare) har beaktats.

TABELL 5   Antal och andel elever som har färdigheter och brister i behärskning av ett uttalsdrag enligt lyssnarvärderingarna (n=4) i delstudie II (Kautonen 2016).

	Uttalsdrag	Alla elever (n=68)		Nivå A1 (n=14)		Nivå A2 (n=25)		Nivå B1 (n=29)		
		antal elever	andel elever	antal elever	andel elever	antal elever	andel elever	antal elever	andel elever	
Färdigheter	Segment	Tonande klusiler	62	91 %	13	93 %	22	88 %	27	93 %
		/u/	13	19 %	0	0 %	3	12 %	10	34 %
		er > /ær/	11	16 %	1	7 %	4	16 %	6	21 %
	Prosodi	Ordbetoning	61	90 %	10	71 %	24	96 %	27	93 %
		Segmentlängder	54	79 %	11	79 %	22	88 %	21	72 %
Brister	Segment	Satsbetoning	43	63 %	5	36 %	13	52 %	25	86 %
		Tonande klusiler	55	81 %	11	79 %	22	88 %	22	76 %
		är > /e(:)/	43	63 %	11	79 %	17	68 %	15	52 %
	Prosodi	/u/	37	54 %	4	29 %	14	56 %	19	66 %
		Pauser	62	91 %	12	86 %	24	96 %	26	90 %
		Satsbetoning	50	74 %	8	57 %	19	76 %	23	79 %
		Rytm	47	69 %	8	57 %	20	80 %	19	66 %
Flyt	39	57 %	8	57 %	16	64 %	15	52 %		
Intonation	38	56 %	7	50 %	14	56 %	17	59 %		

Lyssnarvärderingarna visar ett relativt stort antal brister och färdigheter i samma kategorier. Eleverna behärskade bäst tonande klusiler och /u/ på segmentell nivå samt ordbetoning och segmentlängder på prosodisk nivå. De största svårigheterna förekom också med tonande klusiler, uttalet av ordet *är* och /u/ på segmentell nivå samt pauser, satsbetoning och rytm på prosodisk nivå. Dessa resultat stämmer rätt bra överens med det som presenterades i delstudie I: svårigheter förekommer i sådana drag som saknas i inlärares S1, avviker något från S1, är markerade eller annars är typiska för inlärarespråket.

Överlappningen mellan färdigheter och brister i samma uttalsdrag berättar om att dragen behärskas i viss mån men inte alltid och att det finns mest problem med automatisering av ett målspråkligt uttal. Resultaten tyder också på att det inte finns några tydliga tendenser gällande hur olika uttalsdrag behärskas på olika färdighetsnivåer. Både antalet kommentarer om brister och antalet kommentarer om färdigheter i uttalet var högre för vissa uttalsdrag när färdighetsnivån var högre, vilket betyder att de mer avancerade talarna behärskade uttalet något bättre men gjorde också flera fel än talarna på de lägsta färdighetsnivåerna.

Uttalet ansågs bli mer målspråkligt på de högre färdighetsnivåerna trots överlappningen mellan färdigheter och brister. Genomsnittet av lyssnarvärderingarna var 2,19 på nivån A1, 2,68 på nivån A2 och 3,01 på nivån B1 (skalan 1–5, där betyget 1 står för *inte alls målspråkligt* och betyget 5 för *helt målspråkligt*). Detta betyder att redan på den lägsta färdighetsnivån var uttalet närmare *något målspråkligt* än *inte alls målspråkligt*. Skillnaderna mellan nivåerna var statistiskt signifikanta ($p \leq 0,001$). Därtill var korrelationen mellan färdighetsnivån och värderingen av uttalets målspråklighet medelstark ($r=0,438$).

4.3 Delstudie III: Vuxna talares intonation på nivåerna B1-B2

Fokus i delstudie III (Kautonen 2017) var på vuxna finskspråkiga talares intonation på färdighetsnivåerna B1 och B2. Jag jämförde talarnas intonation med infödda finlandssvenska talares intonation, närmare sagt grundtonsfrekvens och konturtyper. Dessa jämförde jag ytterligare med tidigare beskrivningar av finlandssvensk intonation.

Det förekom inga stora skillnader mellan S1- och S2-talarna eller mellan olika S2-talare på de olika färdighetsnivåerna i genomsnittlig grundtonsfrekvens, men variationen mellan talarna var rätt stor. Genomsnittlig f_0 var 177 Hz / 9 halvtoner över 100 Hz hos S2-talarna, och 184 Hz / 10 halvtoner över 100 Hz hos de finlandssvenska S1-talarna. Signifikanta skillnader upptäcktes däremot i röstomfång, standardavvikelse, genomsnittlig lutning och f_0 -topparnas höjd mellan S2- och S1-talarna. Det genomsnittliga röstomfånget var 128 Hz / 15 halvtoner hos de kvinnliga S2-talarna och 102 Hz / 11 halvtoner hos S1-talarna. Standardavvikelsen var 36 Hz / 4 halvtoner hos dessa S2-talare och 28 Hz / 3 halvtoner hos S1-talarna. Genomsnittlig lutning

var 203 Hz / 22 halvtoner per sekund hos S2-talarna och 148 Hz / 16 halvtoner per sekund hos S1-talarna. Detta betyder att S2-talarna hade signifikant större f0-variation samt kraftigare f0-ändringar än S1-talarna ($p \leq 0.006$). Därtill hade S2-talarna också signifikant högre f0-toppar i sina yttranden än S1-talarna. Höjden på f0-topparna var genomsnittligt 69 Hz / 6 halvtoner hos S2-talarna och 48 Hz / 4 Hz hos S1-talarna ($p \leq 0.003$). I några tidigare studier har finskspråkiga inlärare haft motsatta problem med S2-engelska; för jämn intonation samt för litet röstomfång (Hackman 1978, Toivanen 1999, Järvinen & Laukkanen 2012).

En sammanfattning av konturanalysen presenteras i tabell 6. Den vanligaste konturtypen hos de finlandssvenska talarna var konturer med en f0-topp i slutet (t.ex. *jag håller på med en **kampsport***) och jämna konturer (t.ex. *det tog så mycket tid och energi*), medan konturtypen med flera f0-toppar var vanligast hos S2-talarna (t.ex. *jag **promenerar i staden***). Samma konturtyper förekom hos alla talargrupper, men de flertoppiga konturerna var signifikant vanligare hos S2-talarna på nivån B1 (genomsnittligt 52 % av alla konturer) än hos S2-talarna på nivån B2 (genomsnittligt 30 % av alla konturer) och hos de infödda finlandssvenska talarna (genomsnittligt 17 % av alla konturer). Därmed blev intonationen mer målspråkslik från nivån B1 till nivån B2.

TABELL 6 En sammanfattning av konturanalysen i delstudie III (Kautonen 2017). De vanligaste konturtyperna hos de individuella talarna har markerats i fetstil.

Talarkod (Kön)	Färdighets-nivå	Intonation 1 (jämn kontur utan f0-toppar)	Intonation 2 (kontur med en f0-topp i början)	Intonation 3 (kontur med en f0-topp i mitten)	Intonation 4 (kontur med en f0-topp i slutet)	Intonation 5 (kontur med flera f0-toppar)
S2-talare 1 (K)	B2	9 %	9 %	18 %	27 %	36 %
S2-talare 2 (K)	B2	15 %	8 %	31 %	31 %	0 %
S2-talare 3 (K)	B2	17 %	6 %	17 %	17 %	44 %
S2-talare 4 (K)	B2	40 %	0 %	0 %	10 %	20 %
S2-talarna på nivån B2		21 %	6 %	19 %	23 %	30 %
S2-talare 5 (K)	B1	0 %	8 %	8 %	8 %	77 %
S2-talare 6 (M)	B1	10 %	0 %	10 %	40 %	40 %
S2-talare 7 (M)	B1	33 %	0 %	0 %	33 %	33 %
S2-talare 8 (K)	B1	10 %	10 %	0 %	30 %	50 %
S2-talarna på nivån B1		12 %	5 %	5 %	26 %	52 %
S2-talarna genomsnitt		17 %	5 %	10 %	24 %	38 %
S1-talare 1 (K)		30 %	0 %	0 %	20 %	50 %
S1-talare 2 (K)		38 %	0 %	38 %	23 %	0 %
S1-talare 3 (K)		40 %	0 %	13 %	33 %	13 %
S1-talare 4 (K)		15 %	8 %	31 %	23 %	23 %
S1-talare 5 (K)		18 %	0 %	36 %	45 %	0 %
S1-talarna genomsnitt		28 %	2 %	24 %	29 %	17 %

Sammanfattningsvis visar delstudien att inlärarna kunde producera för målspråket typiska intonationskonturer, men samtidigt hade de svårigheter med att realisera målspråkslik intonation akustiskt sett och med frekvens av de olika konturtyperna – antagligen också med att signalera rätt funktion, dvs. betona den viktigaste delen av satsen, med hjälp av intonationen (jfr modellen om typiska svårigheter i S2-intonation i Mennen 2015). Därtill visar delstudien att finlandssvensk intonation i fritt tal verkar vara mer jämn än vad som skulle ha varit förväntat enligt tidigare studier. Jämn intonation utgjorde 28 % av alla konturer. Vanligast var jämn intonation med en meloditopp mot slutet av yttrandet (29 % av alla konturer). Intonationstopparna var relativt små och enbart några högre toppar förekom.

4.4 Delstudie IV: Avancerade inlärares uttal på nivåerna B2-C2

I delstudie IV (Kautonen 2018) undersökte jag avancerade finskspråkiga inlärares uttal på färdighetsnivåerna B2–C2. Syftet var att kartlägga vilka uttalsdrag som orsakar svårigheter också hos mycket duktiga talare och hurdana skillnader det finns i uttalet mellan talarna på de högsta färdighetsnivåerna. En ytterligare fråga var om finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnare värderar uttalet likadant.

Resultaten visar att både segment och prosodi orsakade svårigheter för talarna i likhet med delstudie II. På ljudnivån var enskilda ljud som /u/, /ʃ/, /tʃ/ samt stämtonen i /b/ och /g/ ibland svåra. Vokalerna /u/ och /o/ samt /e/ och /æ/ blandades också ihop ibland. Några smärre, närmast allofoniska⁷, målspråksavvikelser förekom i /f/, /g/, /r/ och [œ]. Ordnivån vållade minst problem för talarna då enbart några enstaka feluttal förekom i kvantitet och i ordbetoning. På satsnivån hade talarna olika slags svårigheter. Lyssnarna kommenterade att satsbetoning förekom för ofta eller låg på onaturliga ställen. Talmelodin var för monoton och saknade nödvändiga meloditoppar och -fall, eller så visade den för mycket variation och meloditopparna placerades på onaturliga ställen. Taltempot var ofta för långsamt. Därtill nämnde lyssnarna onödiga pauser som förekom på onödiga ställen och var för långa. En sammanfattning av resultaten presenteras i tabell 7.

⁷ Med *nästan allofonisk variation* menas en sådan variation i uttalet som är så marginell eller lindrig att den liknar allofonisk variation i målspråket och kan därför få korrekt fonemidentifiering bland L1-lyssnare.

TABELL 7 En sammanfattning av typiska svårigheter hos avancerade finskspråkiga talare (n=12) av finlandssvenska enligt halvprofessionella lyssnare (n=18) i delstudie IV. Tabellen är hämtad från Kautonen (2018).

Typiska svårigheter					
Vokaler och konsonanter	felaktig kvalitet i [u], [u:], [ʃ], [tʃ]	stämton i [b], [g]	sammanslagning av [e] och [æ], [u] och [o], samt [u], [u] och [y]	felaktig ersättning: [f] > [v], [œ] > [ø]	för kraftiga [g] och [r]
Kvantitet	felaktiga vokal- och konsonantlängder				
Ordbetoning	ordbetoning saknas		felaktig placering av ordbetoning		
Satsbetoning	satsbetoning saknas	onaturlig placering av satsbetoning		för många ord betonas	
Talmelodi	för monotont	saknar meloditoppar och -fall	intonationen varierar för mycket		onaturlig placering av meloditoppar
Taltempo	för långsamt		för snabbt		
Annat	onaturlig pausering				

Helhetsvärderingen av uttalet och de individuella kategorierna var högre då färdighetsnivån steg från B2-C1 till C2 (genomsnitt 3,3–3,6 resp. 4,3 för uttalet där en högre siffra anger högre värdering). Genomsnittligt var C2-talarna mycket nära utmärkt/inföddlik nivå, men inte alla talare nådde högst värdering i de olika uttalskategorierna. Uttalet på nivåerna B2 och C1 var däremot närmare *mycket bra* eller *bra* än *utmärkt*. Annars fanns det inga stora skillnader i hurdana fel det förekom på de olika nivåerna. Värderingen av segment och de satsprosodiska dragen låg på ungefär samma nivå, medan färdigheterna på ordnivån fick bättre värderingar hos talarna på alla färdighetsnivåer. De statistiska analyserna visade stark positiv korrelation mellan de olika kategorierna och helhetsvärderingen (Spearman rangkorrelation $r=0,818-0,946$, $p<0,0005$), men korrelationen var starkast för satsbetoning ($r=0,956$, $p<0,0005$).

De svenskspråkiga lyssnarna värderade uttalet signifikant striktare i alla kategorier än de finskspråkiga lyssnarna (Wilcoxon signed rank test $p=0,002-0,023$ för de olika kategorierna). De specificerade också svårigheterna oftare och uppvisade mer sällan osäkerhet i sina värderingar än de finskspråkiga lyssnarna (1,9 resp. 3,9 belägg på osäkra svar per lyssnare).

5 ÖVERGRIPANDE RESULTAT OCH DISKUSSION

Detta kapitel drar samman resultaten i delstudierna och presenterar svar på de övergripande forskningsfrågorna. I avsnitt 5.1 diskuterar jag första forskningsfrågan om hurdan uttalet av finlandssvenska är hos finskspråkiga inlärare i förhållande till finlandssvenska talares uttal. Avsnitt 5.2 besvarar den andra forskningsfrågan om hur uttalet och färdighetsnivån för muntlig färdighet hänger ihop och hurdana skillnader det finns mellan inlärarnas uttal på olika färdighetsnivåer. Därtill diskuterar jag hur denna nya kunskap om finskspråkiga inlärares uttal av finlandssvenska samt om förhållandet mellan uttal och muntlig färdighet kan utnyttjas och hurdana konsekvenser kunskapen har för undervisningen (avsnitt 5.3) och bedömningen (avsnitt 5.4). Kapitlet avslutas med förslag på framtida forskning (avsnitt 5.5).

5.1 Finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska

I detta avsnitt presenterar jag svar på första forskningsfrågan: *Hurdant är uttalet av finlandssvenska hos finskspråkiga inlärare i förhållande till finlandssvenska talares uttal enligt akustiska mätningar och auditiva lyssningstester?* Delstudierna visar att finskspråkiga inlärare överlag uttalar finlandssvenska rätt bra. Uttalet har flera likheter med målspråket på ljud-, ord- och satsnivån. Inlärarna behärskar åtminstone delvis målspråkets ljud och ordprosodi samt har likadana intonationskonturer som infödda talare av finlandssvenska. Det finns också typiska svårigheter som karaktäriserar uttalet i denna inlärargrupp. Nedan diskuterar jag de typiska svårigheterna och hur de förhåller sig till de olika teorierna om uttalsinläringen samt till tidigare studier i språkparet. De resultat som presenteras i avsnittet ger sådan kunskap om uttalsinläring som antingen är ny eller som tidigare har baserat sig på intuitiva uppfattningar.

Av de olika nivåerna av uttalet vållar ordnivån minst svårigheter för inlärargruppen, eftersom inlärare redan på de lägsta färdighetsnivåerna uppvisar relativt bra behärskning av kvantitet och ordbetoning. Feluttalen på

ordnivån gäller både förkortning och förlängning av vokaler och konsonanter, t.ex. *båten*, *glass*, *alkohol*, och förekommer också ibland även hos de duktigaste inlärarna på de högsta färdighetsnivåerna. Svårigheter med ordbetoning gäller fel placering av ordbetoning eller att den saknas. Dessa är dock rätt ovanliga i materialet, medan felaktiga segmentlängder och felaktig ordbetoning förekom i Hildéns (2000) undersökning.

På ljudnivån är de svåraste ljuden för finskspråkiga inlärare /u/, /f/ och /tʃ/ samt de tonande klusilerna /b/, /d/ och /g/. Därtill finns det vissa utmaningar i vokaluttalet, då det är relativt vanligt att blanda /u/ och /o/ resp. /e/ och /æ/ med varandra, bl.a. i ord som *bo*, *är*, *lärare* på de lägsta nivåerna och i presensändelsen *-er* på de högre nivåerna. Det förekommer också ett antal andra uttalsfel på ljudnivån. På de lägsta nivåerna kommenterade lyssnarna att några inlärare uttalar ord som *universitet* och *familj* med engelskaktigt uttal, medan det finns några mindre, snarast allofoniska avvikelser av /f/, [œ] och [œ:] hos de avancerade inlärarna. Dessa svårigheter liknar det som beskrivs i tidigare studier, t.ex. för svag stämton i /b/, /d/, /g/ i Nygårds (1977) studie och svårigheter med att producera /u/ som studerats hos olika informantgrupper av Jähi och Peltola (2015), Peltola m.fl. (2017), Saloranta m.fl. (2015) och Taimi m.fl. (2014). Därtill förekom det också liknande svårigheter med vokaluttal, klusiler och sibilanter i Hildéns (2000) studie om finskspråkiga gymnasisters uttal.

Satsnivån uppvisar svårigheter med satsbetoning, intonation, taltempo och rytm hos inlärargruppen. Satsbetoning förorsakar två olika typer av problem. Antingen förekommer satsbetoning för ofta, på onaturliga ställen och för många ord betonas *eller* satsbetoning saknas helt. Likaså varierar intonationen för mycket så att det finns omotiverade meloditoppar eller så kan intonationen vara för monoton utan tillräcklig variation. En typisk svårighet hos S2-talarna är att taltempot är för långsamt. Tillsammans ger de ovannämnda dragen intrycket av hackig rytm och påverkar flytet i talet. Hildén (2000) rapporterade om likadana svårigheter med intonation och satsbetoning hos finskspråkiga gymnasister i sin undersökning.

Studierna ger också ny kunskap om hur de olika teorierna om uttalsinlärning passar in på denna språkkombination. Segmentella S2-drag i materialet motsvarar i hög grad det som olika S2-inlärningsmodeller förutser (se avsnitten 2.2.2 och 2.2.3). KA (Lado 1957) förklarar svårigheterna med /u/, /tʃ/ och delvis också med /f/ samt de tonande klusilerna väl (jfr avsnitt 2.1). Dessa svårigheter kan också antas hänga samman med förmågan att kunna höra ljuden och kategorisera dem korrekt (se avsnitt 2.2.2: SLM; Flege 1995, PAM; Best 1995, NLM; Kuhl & Iverson 1995, L2LP; Escudero 2005). Svårigheter med de tonande klusilerna kan också relateras till markeringshypotesen, dvs. dessa ljud är svårare inlärningsmål eftersom de är mer markerade än de tonlösa klusilerna (MDH; Eckman 1977, 2008). Ett intressant resultat är att inlärarna behärskade ordprosodin allra bäst, även om de största skillnaderna mellan språken ligger just på ordnivån enligt kontrastiv analys. Skillnader i ordbetoning kan antas vara så hörbara att det inte är svårt för inlärarna att

uppmärksamma dem och producera mer varierande ordbetoning – åtminstone i de mer bekanta ord som inlärarna själva använde.

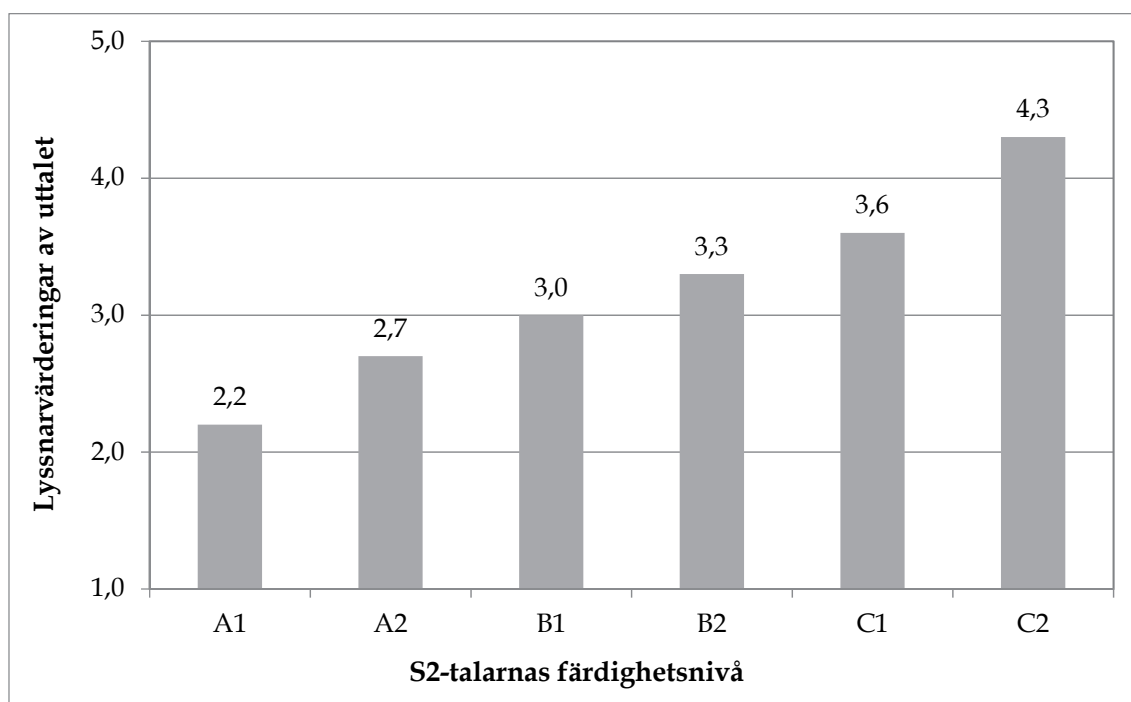
Därtill visar delstudierna ortografins och andra språkkunskapers möjliga inverkan på S2-uttalet (jfr Escudero m.fl. 2014, Peltola m.fl. 2015). Sammanblandning av /u/ och /o/ samt /e/ och /æ/ är vanligare hos inlärarna än vad tidigare studier om finskspråkiga talares uttal i svenska gjort gällande (jfr avsnitt 2.2.3). Denna typ av svårigheter kan antas vara ännu vanligare i uppläst än i fritt tal som undersöktes här, eftersom talarna vid uppläsningen ser skriftbilden samtidigt (jfr Levis & Barriuso 2012). Kunskaper i andra främmande språk syntes mest hos grundskoleelever i UBS-materialet då lyssnarna kommenterade förekomsten av ett engelskaktigt uttal av vissa ord.

Prosodiska S2-drag förekommer också i materialet trots att prosodin inte borde medföra några större problem enligt KA (jfr Lado 1957, avsnitten 2.1 och 2.2.3) p.g.a. de relativt stora prosodiska likheterna mellan finska och finlandssvenska. De största prosodiska skillnaderna mellan språken förekommer på ordnivån i ordbetoning och kvantitetsmönster, men dessa drag behärskades bäst i inlärargruppen. Det tyder på att andra faktorer än S1-S2-förhållandet återspeglas i prosodin. Sannolikt är det just svårigheter med talproduktion och talplanering som hörs i satsprosodin (jfr Shriberg 2001). Därför kan prosodiska svårigheter också anses vara mer universella och oberoende av inlärarens S1 och S2. Det finns också tecken på att utveckling av olika prosodiska drag hänger samman (jfr Kuronen & Tergujeff 2018) och att svårigheterna kan ackumulera sig (Rasier & Hiligsmann 2007). Också i denna avhandling fanns det stora likheter i hur de olika dragen behärskas på ord- resp. satsnivån. T.ex. i delstudie IV hade talarna färre svårigheter med ordbetoning och stavelselängder, medan det fanns mer svårigheter på satsnivån med intonation och satsbetoning.

5.2 Uttalet på olika färdighetsnivåer

Vid sidan av uttalsinlärningen ger avhandlingen ny kunskap om förhållandet mellan uttal och bedömning av muntlig färdighet. I detta avsnitt besvarar jag den andra forskningsfrågan: *Hänger uttalet och färdighetsnivån för muntlig färdighet ihop? Om ja, på vilket sätt?* Nedan diskuterar jag frågan ur det perspektivet hurdana skillnader som finns mellan uttalet på olika färdighetsnivåer och hur talarna behärskar de olika uttalsdragen på olika färdighetsnivåer.

Sammantaget visar delstudierna att uttalets målspråkslighet och helhetsvärdering av uttalet blir signifikant bättre när talarnas färdighetsnivå är högre; lyssnarvärderingar för uttalets målspråkslighet ökar från 2,2 till 3,0 från A1 till B1 ($p=0,001$), och helhetsvärderingen av uttalet ökar från 3,3 till 4,3 från B2 till C2 ($r=0,752$; $p=0,003$), där en högre siffra anger ett mer målspråkslikt/bättre uttal (figur 2). Delstudierna II och IV visade också medelstarka korrelationer mellan färdighetsnivå och uttalsfärdigheter.

FIGUR 2 Muntlig färdighetsnivå och lyssnarnas helhetsvärdering av uttalet och dess målspråkslikhet på skalan 1-5 (1=inte alls målspråkslikt/dåligt, 5=helt målspråkslikt/utmärkt) enligt delstudie II (Kautonen 2016) och delstudie IV (Kautonen 2018) i finskspråkiga talares S2-uttal av finlandssvenska.

Trots förbättringen i helhetsvärderingen av uttalet förekommer samma typ av segmentella och prosodiska S2-drag oavsett om talarna är på nivåerna A1-B1 (delstudie II) eller B2-C2 (delstudie IV). Svårigheterna förekommer i individuella ljud samt prosodiska drag på ord- och satsnivån. Dock förekommer det också förbättring i de olika uttalsdragen: antalet kommentarer om behärskning av olika uttalsdrag ökar i delstudie II, och betyget för behärskningsgrad av olika uttalsdrag ökar i delstudie IV. Svårigheterna verkar vara mer hörbara och förekomma oftare på de lägre färdighetsnivåerna, medan det är fråga om lindrigare och färre S2-drag hos avancerade talare. Endast på de lägsta färdighetsnivåerna A1-B1 nämns också andra språks (=engelskans) inverkan på uttalet, men transfer från engelskan eller andra språk nämndes inte hos avancerade talarna på nivåerna B2-C2. Förbättring syns också i satsprosodin: intonationskonturerna liknar mer infödda finlandssvenska talares konturer på nivån B2 än på nivån B1 med färre och lägre meloditoppar utan onödiga melodiska förändringar.

En jämförelse mellan resultaten och kriterierna i den europeiska referensramen visar flera likheter. Delstudierna visar att inverkan av andra språk minskar när färdighetsnivån är högre (jfr Europarådet 2018). Därtill visar delstudie III att intonationen blir tydligt mer målspråkslik från nivån B1 till B2, vilket också nämns i den europeiska referensramen (Europarådet 2001, 2018) som utgör basis för Utbildningsstyrelsens nivåskala (2014c, 2015) och Allmänna

språkexamina (2016) (se avsnitt 2.3). Delstudie IV visar också att uttalet inte når en helt inföddlik nivå ens på de högsta färdighetsnivåerna C1 och C2. Detta är i linje med de nya beskrivningarna i den europeiska referensramen där acceptansen av feluttal även nämns på de högsta nivåerna (Europarådet 2018). Möjliga uttalsfel eller brister i uttalet nämndes endast på nivån B1 i den äldre versionen (Europarådet 2001) och nivån B2 (4) i YKI-testet (Allmänna språkexamina 2016). Ett helt perfekt uttal utan några avvikande drag alls är enligt avhandlingen inte en förutsättning för att kunna nå de högsta nivåerna. Hur hörbara dessa kvarstående S2-uttalsdrag får vara på de högsta nivåerna är dock svårt att säga och därför värt att undersöka närmare.

Vidare visar delstudierna att av de olika uttalsdragen tycks de satsprosodiska dragen påverka mest intrycket av uttalet och färdighetsnivåbedömningen. I delstudie II var skillnaden mellan nivåerna A1 och B1 störst för satsbetoning och flyt i antalet iakttagelser om färdigheter per elev och i andelen elever som nämndes kunna draget (satsbetoning 10,8 % vs. 15,4 %, flyt 1,5 % vs. 15,4 %). I praktiken behärskade 36 % av eleverna satsbetoning i någon utsträckning på nivån A1 och 86 % på nivån B1. I delstudie IV var korrelationen mellan helhetsvärdering och de olika uttalsdragen starkast för färdigheterna i satsbetoning ($r=0,956$, $p<0,0005$). Detta resultat om satsprosodins roll stöder tidigare forskning som kombinerar uttal och färdighetsnivåbedömning. Också i Kangs (2013) studie var betoning och tonhöjd mest avgörande för nivån för muntlig färdighet. Intonation var också en viktig faktor enligt Kang m.fl. (2010). Likaså visade Kallio m.fl. (2017) att suprasegmentella drag, närmare sagt temporala drag som pauser och artikulationstempo, är viktiga för bedömning av färdighetsnivån i svenska.

Resultatet om att satsprosodin verkar vara mest avgörande för uttalets målspråkslikhet och nivån för muntlig färdighet är i linje med studier om uttalets begriplighet och främmande accent. Heinonen (2018) kom fram till att det är satsbetoning som gör finskspråkiga gymnasieelevers uttal begripligt i svenska, medan segmentuttalet påverkar hur mycket koncentration det krävs för att förstå uttalet. I Abelins och Boyds (2000) studie korrelerade hög f_0 (eng. *pitch level*) och stark intensitet (eng. *strength of voice*) med värderingar för starkare främmande accent. I en studie av Boyd m.fl. (1999) bidrog både segmentella och prosodiska målspråksavvikelser till intrycket av främmande accent. I Toivolas (2011) studie korrelerade både temporala (prosodiska) drag samt avvikelser i segment med främmande accent. Enligt Trofimovich och Baker (2006) bidrar pauser till intryck av främmande accent ännu mer än melodiska drag. Även om föreliggande avhandling inte har undersökt hur begripligt talarnas uttal var i språktestmaterialet, är det sannolikt att genom förbättringar i uttalet och särskilt i satsprosodin har talarnas begriplighet också blivit bättre. Även om begriplighet och förståelighet ofta används synonymt, syftar *förståelighet* i forskningslitteraturen till lyssnarens förmåga att faktiskt förstå talaren och *begriplighet* till lyssnarens egen uppfattning om hur lätt eller svårt det är att förstå talaren (Munro & Derwing 1995a). Begriplighet och

förståelighet är båda primära mål för språkinlärare och nämns därför också i bedömningskalan för den europeiska referensramen (Europarådet 2001, 2018).

I några andra studier har segment däremot visat sig vara viktigast för värdering av främmande accent. Sereno m.fl. (2014) och Derwing och Munro (1997) fann att infödda lyssnare använder sig mest av segmentella drag när de bedömer främmande accent. I Kuronen & Zetterholms (2017) studie tycktes segmentella avvikelser också vara av större betydelse för värdering av främmande accent än olika prosodiska drag. Dock konstaterade även forskarna själva att detta resultat också kan antyda att segmentella fel är lättare att uppmärksamma än prosodiska drag, eller att de prosodiska fel som förekom i deras test inte var tillräckligt grova. Lyssnarna kan också vara mer toleranta mot S2-drag i prosodi p.g.a. den naturliga prosodiska variationen i talet – prosodi är ju annorlunda i uppläst och fritt tal också hos en och samma talare.

Eftersom samma typ av fel förekommer på nästan alla färdighetsnivåer i avhandlingen, kan behärskning av enskilda drag inte kopplas ihop med olika färdighetsnivåer i bedömningskriterierna. På grund av resultaten är det därför mer motiverat att utgå från att det snarare är antalet S2-uttalsdrag som minskar när nivån blir högre (jfr Hildén 2000), och sannolikt blir också grovheten av S2-dragen mindre, t.ex. att de inte orsakar missförstånd. Denna slutsats ska dock undersökas närmare i framtida forskning, eftersom säkra slutsatser inte kan dras om antalet eller kvaliteten av S2-dragen per talare i mitt material. Man ska också komma ihåg att uttal enbart är en av de kategorier som utgör muntlig färdighet och som bedöms i muntliga tester. Färdigheter i en delkategori kan därför kompensera brister i en annan kategori vid färdighetsnivåbedömning. Det behövs mer forskning om förhållandet mellan behärskning av olika uttalsdrag och färdighetsnivåbedömning för att man ska kunna utreda hur de olika uttalsdragen ska behärskas på de olika färdighetsnivåerna.

5.3 Konsekvenser för undervisning

Finlandssvenskt uttal anses ofta vara ett lättare inlärningsmål än sverigesvenskt uttal för finskspråkiga talare p.g.a. likheter mellan språken (se t.ex. Kuronen & Leinonen 2010, 2011). Det är en relativt vanlig uppfattning speciellt i Sverige att finlandssvenska är samma sak som svenska med finsk brytning (t.ex. Yliselä 2006, Cunningham-Andersson & Engstrand 1988). Denna avhandling har dock visat att finskspråkiga inlärare möter utmaningar också med uttalsinläringen i finlandssvenska. Därför är det viktigt att stödja uttalsinläringen vid språkundervisning; lärarna och inlärarna ska inte lita på att uttalet automatiskt blir bra p.g.a. likheterna mellan S1 och S2.

Vad gäller inlärningsstigarna visar avhandlingen några tendenser i uttalsinläringen. Uttal av enstaka ord verkar läras in först med rätt segmentlängder och ordbetoning. Bekanta ljud från S1 och ordprosodin förorsakade ju minst problem för talarna på de lägsta nivåerna. Inläringen eller automatiseringen av satsprosodiska drag och nya ljud följer först senare,

eftersom dessa inte behärskas helt heller på de högsta färdighetsnivåerna. Intonationen och satsbetoningen blir mycket mer målspråklika, när färdighetsnivån stiger från B1 till B2 – då minskar hackigheten och de onödiga meloditopparna i uttalet. Utveckling av satsprosodin hänger troligen ihop med utveckling av andra områden, t.ex. det ökade ordförrådet och behärskning av grammatiska strukturer.

Vid språkundervisning ska uppmärksamhet fästas särskilt på inläringen av längre prosodiska enheter, nya ljud samt hur grafem och ljud motsvarar varandra. Dessa orsakar mest svårigheter hos inlärargruppen. Det är viktigt att fokusera på satsprosodin, eftersom den hänger tätt ihop med färdighetsnivån för muntlig färdighet. Uttalsövningar med längre enheter – fraser och satser – kan hjälpa inlärare att lära sig att gruppera talet och pausera så att betoningen, intonationen och rytmen blir naturliga. Tidigare forskning har ju visat att inläringen av ett uttalsdrag kan främja inläringen av andra drag (Kuronen & Tergujeff 2018). Även om delstudierna visade att inlärarna också i viss mån behärskar de nya ljuden, hade korrekt segmentuttal inte helt automatiserats heller hos de mest avancerade talarna. Även om ljuden i sig inte skulle vara svåra att producera, behöver inlärarna också kunskap om när och i vilka ord de nya ljuden förekommer. Om språkundervisningen har fokus på skriftliga färdigheter är det viktigt att läraren lyfter fram skillnader mellan skriftformen och uttalet så att uttalet inte lider av den starka betoningen på skriftlig förmåga.

Som inlärningsmål tycks segment och (sats)prosodi vara lika svåra enligt delstudierna och båda ska därför uppmärksammas i språkundervisningen. Det förekommer minst problem med ordprosodin, segmentlängder och ordbetoning, medan segmentella och satsprosodiska drag orsakar mer svårigheter för talarna. Också enligt tidigare studier orsakar både individuella ljud och olika prosodiska drag svårigheter även för avancerade inlärare (jfr t.ex. Kuronen 2015, 2016a, 2016b, Kuronen m.fl. 2016, Mennen 1998, Ullakonoja 2007). Därför kan båda anses höra till de svåraste inlärningsmålen. Ofta är fokus på individuella ljud i uttalsövningar, så språklärarna ska ha en bredare syn på uttalet och ta också upp prosodiska drag i undervisningen.

Delstudierna tyder på att ett inföddlikt uttal av finlandssvenska inte är ett realistiskt inlärningsmål för finskspråkiga inlärare trots svårigheterna med uttalsinläringen. Inlärares behärskning av de olika dragen varierar också inom ett och samma talprov och det finns inga drag som varje gång skulle orsaka feluttal hos alla talare. Därför tycks den största svårigheten vara att automatisera uttalet särskilt gällande segment och veta hur de olika ljuden ska uttalas i olika (antagligen särskilt mer obekanta) ord. Därför är det viktigt att öva olika uttalsdrag mångsidigt i språkundervisningen.

Valet av uttalsmodell ska också diskuteras närmare i klassrummet. Även om man jämför uttalet med S1-modell i forskning, bör lärarna diskutera vilken uttalsmodell och vilket uttalsmål inlärarna ska ha i språkundervisning. Även om det är viktigt att språkinlärarna bekantar sig med olika varieteter av målspråket (jfr Utbildningsstyrelsen 2014a), kan detta också leda till blandning av olika modeller i eget uttal. Vissa S2-uttalsdrag som förekom i delstudierna

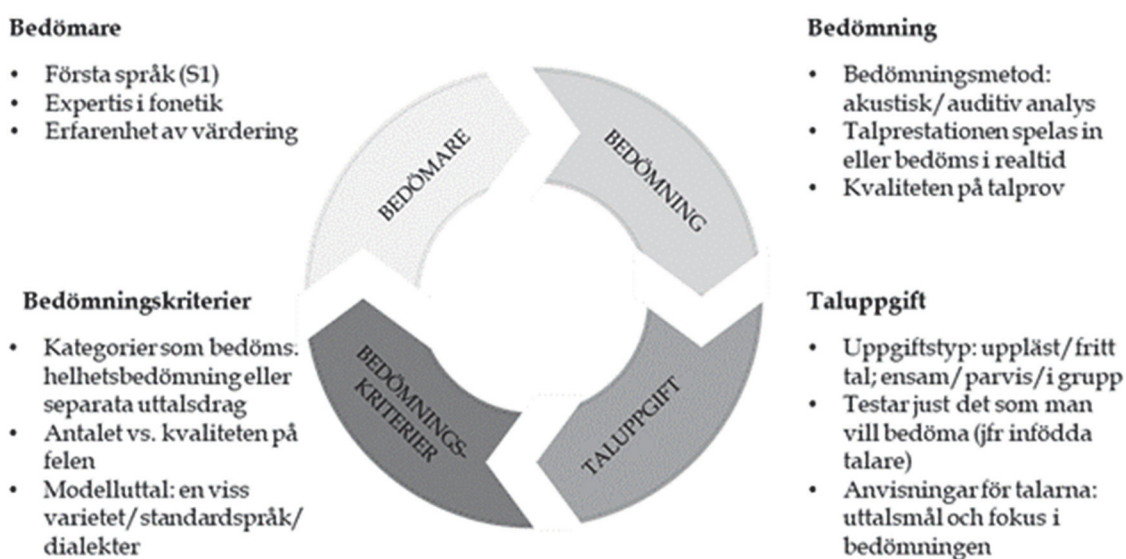

kan också bero på inverkan av sverigesvenskt uttal – t.ex. flertoppiga intonationskonturer i delstudie III. Detta är en naturlig följd av att det inte finns en klar riktlinje i läroplanerna vad gäller uttalsmodeller i språkundervisningen. Läraren kan därför bli tvungen att ta ställning till om det går att blanda olika uttalsvarieteter eller om de ska hållas isär. I vissa fall kan blandning av olika varieteter leda till missförstånd i kommunikationen, t.ex. om inlärare av svenska använder det finlandssvenska sje-ljudet [ʃ], men också det sverigesvenska tje-ljudet [ç]. Då kan det vara svårt för lyssnaren att veta om det är fråga om *tjuta* eller *skjuta*, *stjärna* eller *kärna*.

Resultaten i avhandlingen visar indirekt också vikten av att erbjuda mer utbildning för lärare så att de har tillräckligt med kunskaper för att kunna undervisa i uttal (jfr diskussionen om lärarnas bristande kunskaper om uttalsundervisning i t.ex. Kjellin 2002, Tergujeff 2013, Murphy 2014). Finskspråkiga inlärare av finlandssvenska har ju flera viktiga uttalsdrag att lära sig. Det är viktigt att ha uttalsundervisning med under hela inlärningsgången så att uttalet kan utvecklas vid sidan av andra färdigheter och inte blir fossiliserat (jfr Selinker 1972).

5.4 Konsekvenser för bedömning

Tillsammans ger studierna viktig och tillämpbar kunskap om bedömning av uttal och muntlig färdighet. Under planeringen av studierna framkom ett antal metodologiska överväganden som är viktiga att beakta också vid bedömning av uttal. Nedan diskuterar jag typen av taluppgift, bedömningskriterier, bedömnings sätt och lyssnarrelaterade faktorer (om bedömning av muntlig färdighet se också Winke 2013). Dessa faktorer sammanfattas i figur 3.

FIGUR 3 Olika bakgrundsfaktorer och överväganden vid bedömning av uttal.

Taluppgiften ska planeras med omsorg så att den ger en tillräckligt omfattande bild av det man vill testa. Uppgiften kan också ha en inverkan på uttalet och hur vanliga vissa feltyper är (jfr Levis & Barriuso 2012) och hur stark uppfattningen om talarens främmande accent är (Toivola 2011, Leinonen 2015). Toleransen mot prosodisk variation kan vara större i uppläst tal (jfr Kuronen & Zetterholm 2017) som ofta visar stor variation även bland infödda talare. För att vara säker på att uppgiften är lämplig för syftet är det nyttigt att testa hur infödda talare av målspråket presterar i samma uppgift. Instruktionerna ska också vara tydliga så att talarna vet vad som förväntas av dem; om de t.ex. ska sträva efter en viss uttalsvarietet eller koncentrera sig speciellt på produktion av vissa drag som är relevanta för bedömningen.

Explicita och tydliga bedömningskriterier underlättar bedömarens arbete och är rättvisa för talarna. Vilka uttalsdrag som bedöms kan bero t.ex. på talarnas språkkunskaper eller innehållet i undervisningen. Antingen kan uttalet bedömas som helhet eller olika uttalsdrag kan bedömas separat med en numerisk skala eller med öppna kommentarer. Den analysmatris som användes i delstudie IV är lätt att tillämpa för olika syften (Heinonen & Kautonen 2017).

Uttalsmålet kan variera beroende av talargruppen – yngre inlärare är ofta inte så medvetna om olika, möjliga uttalsvarieteter, medan uttalsmålet ofta är mer relevant för avancerade talare. En uttalsmodell är viktig för att man ska kunna avgöra vad som uppfattas som avvikande och vad som är bra uttal. Att definiera fel kan vara utmanande (se Lindemann 2017). Hos infödda talare kan det finnas bl.a. avvikande r-uttal, l-uttal eller s-uttal som ändå inte kategoriseras som S2-drag. Dessa feluttal kan också föras in i S2-uttalet och bidra till intrycket av ett dåligt uttal. Ett ur standardspråkligt perspektiv felaktigt ljud kan vara helt acceptabelt i en viss dialekt, och därför är det viktigt att definiera fel och rätt i förhållande till uttalsmodellen. Inföddlikt uttal anses inte längre vara det viktigaste målet vid uttalsinläringen, utan det är snarare kommunikativt fungerande, lyssnarvänligt uttal som inlärarna ska sikta på (Levis 2005, jfr också Europarådet 2018). Inlärare av svenska kan också ha annorlunda inlärningsmål än inlärare av andra språk. För många inlärare av engelska kan det t.ex. vara viktigast att kunna kommunicera med andra språkinlärare med engelska som lingua franca, medan svenska kanske används mest med infödda talare av svenska. Därför kan också uttalsmålen vara annorlunda.

Uttalet kan värderas med auditiva och akustiska metoder. De auditiva metoderna är något vanligare i språktester och skolkontexter där det ofta är en bedömare som lyssnar på uttalet och gör bedömningen. Lyssnandet är mer subjektivt än akustiska analyser som ger objektiv information om talets akustiska egenskaper. I akustiska analyser väljer bedömaren de drag som mäts i uttalet och vad som är jämförelsepunkten. Också ljudkvaliteten bör vara tillräckligt bra för akustisk analys, medan det för en auditiv analys inte ens är nödvändigt att spela in prestationen. Dock underlättar det bedömarens arbete och ökar reliabiliteten av bedömningen när det är möjligt att gå tillbaka till talarens produktion. Vid bedömning ska också väljas huruvida det snarare är

antalet fel eller kvaliteten på de olika felen som är mer avgörande för bedömningen.

Vid auditiv bedömning har bedömarens egenskaper en stor roll. För det första tycks förstaspråket ofta påverka bedömningen. Tidigare studier har visat bevis både för och emot förstaspråkets inverkan på bedömningen (se avsnitt 3.2.3.; Fayer & Krasinski 1987, Koster & Koet 1993, Wrembel 2010, Crowther m.fl. 2016, Winke m.fl. 2013), men delstudie IV visade tydligt att finlandssvenska lyssnare är mycket strängare än finskspråkiga lyssnare i bedömning av finlandssvenskt uttal. Även om erfarenhet av värdering och kunskaper i fonetik inte märktes påverka bedömningarna i denna avhandling, kan dessa vara nödvändiga för att man ska kunna beskriva uttalet och motivera hur de olika uttalsdragen har bedömts.

Vid sidan av bedömning har avhandlingen gett ny teoretisk kunskap om hur uttalet kan analyseras i fritt tal. Fritt tal ställer några utmaningar på bedömningen och analysen, eftersom talarnas produktion oftast inte går att jämföra direkt. Det finns ändå likadana ljud, strukturer och yttranden i talprestationerna, vilket delstudierna har visat. Dessa kan analyseras med både akustiska och auditiva metoder. Även om talarna inte har producerat exakt likadana meningar, kan olika drag både på segmentell och t.o.m. på prosodisk nivå studeras akustiskt som i delstudie III (Kautonen 2017). Lyssnarvärderingarna verkar också vara ett relativt reliabelt sätt att analysera uttal och olika uttalsdrag holistiskt: statistiska mätningar visade ju att de valda lyssnargrupperna med åtminstone lite expertis inom fonetik kan värdera uttalet relativt enhetligt (Cronbachs alfa 0,802 i delstudie II samt Cronbachs alfa 0,933 och ICC 0,362 i delstudie IV). Denna kunskap kan utnyttjas både i bedömning och i framtida forskning.

5.5 Framtida forskningsstigar

Delstudierna i denna avhandling visar hur komplext bedömning av uttal och muntlig färdighet är. Därför är behovet att undersöka forskningsfältet vidare stort. Det behövs mer forskning som kombinerar uttal och färdighetsnivån för muntlig förmåga och som söker svar på hurdant samband dessa har och hurdana kriterier som är relevanta vid bedömning.

För det första är det viktigt att undersöka temat med ett större antal talare och lyssnare. Att fokusera på olika talargrupper ger också mer kunskap om hur kriterierna kan tillämpas i olika språk eller om de viktigaste uttalsdragen och bedömningskriterierna bör vara mer språkspecifika (jfr Green-Vänttinen & Lehti-Eklund 2010). Med större talargrupper kan olika bedömningskriterier testas och mer statistiskt reliabla resultat nås. Samma bedömningskriterier används nu för alla målspråk och för alla språkinläraryrkesgrupper t.ex. i den europeiska referensramen, och därför är det viktigt att testa hur språk(o)beroende kriterierna är. Detta är också allt viktigare i Finland när klassrummen blir alltmer flerspråkiga då inlärarna har olika språkliga

bakgrunder - och eventuellt också olika typer av svårigheter med uttalsinläringen.

Större variation i lyssnargrupper är också välkommet i uttalsforskning. Variationen skulle ge mer kunskap om hurdana bakgrundsvariabler som kan påverka bedömning och visa hurdan träning lyssnarna behöver för att kunna analysera uttalet på ett reliabelt sätt. Lyssnargrupperna ska inte bestå enbart av professionella lyssnare och språkstudenter, utan det är minst lika viktigt att studera hur lyssnare utan kunskaper i fonetik uppfattar talet. På så sätt kan vi få en mer sanningsenlig bild av lyssnaruppfattningarna, eftersom majoriteten av språkanvändarna inte har någon bakgrund inom fonetik. Då ska bedömningskriterierna och anvisningarna vara tillräckligt tydliga så att också vanliga, infödda språkanvändare ska kunna analysera uttalet.

För det andra ska olika uppgiftstyper också testas för att utreda hur bedömningskriterierna för uttal fungerar för olika typer av tal. Eftersom taluppgiften tycks påverka lyssnarvärderingar av uttal och främmande accent (Toivola 2011, Leinonen 2015), ska val av uppgiftstypen motiveras väl och lämpliga bedömningskriterier väljas för uppgiftstypen. Bedömningskriterierna ska testas både i uppläst och i fritt tal i olika typer av monolog- och dialoguppgifter.

För det tredje ska S2-uttalet undersökas ur flera olika perspektiv. Eftersom delstudierna inte kunde visa en klar koppling mellan behärskning av olika uttalsdrag och färdighetsnivån för muntlig förmåga, behövs vidare analyser för att utreda om t.ex. antalet S2-drag i uttalet påverkar den tilldelade färdighetsnivån mer än behärskning av de olika uttalsdragen i allmänhet. Det är också viktigt att utreda om svårigheter med vissa drag är mer kritiska för bedömningen än andra. Lyssnartester ska också kombineras med akustiska analyser för att utreda vilka fonetiska S2-drag som är hörbara och spelar någon roll för lyssnarna. Denna information kan också utnyttjas om bedömningen görs med hjälp av automatiska metoder, vilket är ett växande fält inom tillämpad S2-uttalsforskning (se t.ex. Karhila m.fl. 2016).

Sammantaget har ny forskning en stor tillämpningspotential när bedömning av muntlig färdighet blir vanligare och rör en allt större del av befolkningen. Då är det viktigt att det som bedöms är relevant i muntlig produktion och att bedömningskriterierna är tydliga både för bedömarna och för dem som bedöms.

6 SLUTSATSER

Syftet med denna avhandling har varit att visa hur finskspråkiga inlärare uttalar finlandssvenska i fritt tal på olika nivåer av muntlig färdighet. Närmare sagt ville jag studera hurdana svårigheter inlärare har med finlandssvenskt uttal på olika nivåer och hur färdigheter i uttalet förhåller sig till den allmänna nivån av muntlig färdighet. Detta undersöktes med lyssningstester och akustiska mätningar samt med kartläggning av tidigare forskning i temat.

Sammanfattningsvis visar avhandlingen att finskspråkiga inlärare har ett relativt gott uttal av finlandssvenska. Inlärarna har dock svårigheter både med individuella ljud och med prosodiska drag i finlandssvenskt uttal. De svåraste dragen verkar vara sådana som antingen saknas i inlärarnas S1 eller som har en avvikande skriftform från S1-normerna. Därtill förekommer det prosodiska svårigheter på satsnivån som kan anses vara typiska för inlärarspråket och är eventuellt förknippade med annan språkfärdighet i S2. Speciell uppmärksamhet ska riktas mot att öva dessa drag i språkundervisningen för att förbättra inlärarnas uttalsfärdigheter.

Avhandlingen visar vidare att S2-talarnas uttal är mer målspråkslikt och bättre när färdighetsnivån är högre. Denna förbättring gäller alla uttalsdrag, även om det också förekom uttalsfel på de högsta färdighetsnivåerna. Förbättringen i satsbetoning verkar vara särskilt viktig för bedömning av uttalsfärdigheter och nivån av muntlig färdighet, vilket ska beaktas när bedömningskriterierna för muntlig färdighet uppdateras.

Behovet att undersöka S2-uttal och dess relation till muntlig färdighet är aktuellt i Finland men också internationellt. Avhandlingen har bidragit till detta forskningsfält genom att studera uttalsinlärning i ett språkpar som har stora fonetiska likheter och genom att studera förhållandet mellan uttalsfärdigheter och nivån för muntlig färdighet. Som resultaten i avhandlingen visar spelar uttalet roll även då uttalsinlärningen inte antas förorsaka större svårigheter. Den viktigaste slutsatsen med avhandlingen är att uttalet inte ska förbises vid språkundervisning och vid bedömning av muntlig färdighet.

YHTEENVETO (SAMMANFATTNING PÅ FINSKA)

Johdanto

Ääntäminen on keskeinen osa suullista kielitaitoa, ja sillä on tärkeä rooli vuorovaikutuksessa. Ääntäminen kattaa sekä yksittäisten äänteiden että äännetasoa laajempien prosodisten piirteiden hallinnan. Ääntäminen vaikuttaa mm. puhujan viestin ymmärrettävyyteen, luo mielikuvia puhujasta, hänen kielitaidostaan sekä muista ominaisuuksista (Lambert ym. 1960, Munro & Derwing 1995b, Pihko 1997, Abelin & Boyd 2000, Major ym. 2002, Boyd 2003, Moyer 2013: 85–124, Leinonen 2015). Tämän vuoksi ääntäminen on myös tärkeä arviointikriteeri, kun halutaan arvioida suullista kielitaitoa. Tutkimustieto ääntämistaitojen yhteydestä suullisen kielitaidon arviointiin on kuitenkin vähäistä (vrt. Kang 2013, Kang ym. 2010). Tarve uudelle tutkimustiedolle on ajankohtainen, sillä suullisen kielitaidon ja ääntämisen arviointi on muuttunut aiempaa yleisemmäksi erityisesti kouluopetuksessa, ja suullisia kokeita suunnitellaan myös kieliaineiden ylioppilaskirjoituksiin lukiokoulutuksessa Suomessa (Undervisnings- och kulturministeriet 2017).

Väitöstutkimukseni pyrkii lisäämään tietämystämme ääntämisen ja suullisen kielitaidon taitotason välisestä yhteydestä. Tutkimukseni käsittelee suomenkielisten oppijoiden suomenruotsin ääntämistä vapaassa puheessa suullisen kielitaidon taitotasolla A1-C2 (EVK, Eurooppalainen viitekehys; Europarådet 2001, 2018). Tutkimusaiheen tarpeellisuutta lisää ruotsin kielen keskeinen asema Suomessa ja suomalaisessa koulujärjestelmässä sekä suullisen kielitaidon arvioinnin lisääntyminen. Tieto keskeisistä ääntämisen oppimiskohteista sekä niiden arvioinnista hyödyttääkin sekä opettajia että arvioijia. Lisäksi kansainvälinen tutkimus vapaasta puheesta on vähäistä (vrt. Piske ym. 2001, Jesney 2004), puhumattakaan suomenruotsin ääntämisen tutkimuksesta ylipäänsä (Kautonen ym. 2016).

Tutkimuksessani etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaista on suomenkielisten oppijoiden suomenruotsin ääntäminen suhteessa suomenruotsalaisten puhujien ääntämiseen akustisten mittauksen sekä kuulijakokeiden perusteella?
2. Onko ääntämisen ja suullisen kielitaidon taitotason välillä yhteys? Jos on, niin millainen?

Väitöstutkimukseni koostuu kirjallisuuskatsauksesta sekä kolmesta empiirisestä osatutkimuksesta. Kirjallisuuskatsaus kartoittaa aiempaa tutkimusta ääntämisen oppimisesta Suomessa melko yleisissä kielipareissa, mukaan lukien suomenkielisten oppijoiden puhumassa suomenruotsissa. Empiiriset osatutkimukset taas tarkastelevat eritasoisten oppijoiden ääntämistä suullisen kielitaidon eri taitotasolla. Tutkimus on tehty osana Jyväskylän yliopiston Kieli- ja viestintätieteiden laitoksessa toimivaa *Fokus på uttalsinlärningen med svenska som mål- och källspråk* -hanketta (FOKUS, 2015-2019), jota on rahoittanut Svenska litteratursällskapet i Finland.

Teoreettinen viitekehys

Toisen ja vieraan kielen ääntämisen oppimisen vaikeuksia selitetään usein lähtö- ja kohdekielen välisillä eroilla. Tämän kontrastiivisen analyysin (vrt. Lado 1957) ennustamat vaikeudet pohjaavat monesti vaikeuksiin kuulla ja havaita kohdekieltä oikein (vrt. Speech Learning Model, SLM; Flege 1995, Perceptual Assimilation Model, PAM; Best 1995, Second Language Linguistic Perception Model, L2LP; Escudero 2005, Native Language Magnet, NLM; Kuhl & Iverson, 1995). Myös kielitypologisesti harvinaiset ääntämispiirteet nähdään usein haastavana oppimiskohteenä (Markedness Differential Hypothesis, MDH; Eckman 1977, 2008, Prosodic Transfer Path Hypothesis, PAPH; Özçelik 2016). Lisäksi aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että kielenoppijoilla esiintyy hyvin samankaltaisia haasteita toisen ja vieraan kielen ääntämisessä lähtö- ja kohdekielestä riippumatta. Oppijakielelle tyypillisiä piirteitä ovatkin erityisesti prosodian tasolla erilaiset epäsujuvuusilmiöt kuten tauot, jotka vaikuttavat heikentävästi kohdekielenomaiseen ääntämiseen (vrt. Shriberg 2001, Lickley 1994, Rasier & Hiligsmann 2007).

Ääntämisen oppimiseen vaikuttavat myös muut tekijät kuin oppijan lähtökieli, kuten oppijaan ja oppimisympäristöön liittyvät piirteet (ks. Purcell & Suter 1980, Piske ym. 2001, Ullakonoja & Dufva 2016). Oppijan piirteitä ovat esimerkiksi ikä ja oppimisen aloitusikä (vrt. kriittinen periodi, Lenneberg 1967, Scovel 1969, 2000, Abrahamsson & Hyltenstam 2006), kielellinen lahjakkuus (Abrahamsson & Hyltenstam 2008, Hu ym. 2013), motivaatio (Purcell & Suter 1980, Moyer 1999, Smit 2002) sekä oppijan muu kielitaito (Hammarberg 2001, Hammarberg & Hammarberg 1993, Wrembel 2010). Oppimisympäristöön liittyvistä tekijöistä nostetaan esiin usein aika kohdekielisessä ympäristössä (Piske ym. 2001, Trofimovich & Baker 2006, Flege ym. 1995, Guion ym. 2000, Aoyama ym. 2008) sekä harjoittelu (Moyer 1999, Saloranta ym. 2015).

Ääntämisen oppimisteorioiden ja kontrastiivisen teorian valossa suomenkieliselle suomenruotsin oppijalle vaikeuksia tuottaisivat enimmäkseen suomen kielestä puuttuvat äänteet /u/, /s/ ja /tʃ/, hienovaraiset erot vokaaliääntämyksessä, soinnilliset klusiilit sekä suomenruotsin vaihtelevampi sanapaino. Prosodiset vaikeudet olisivat vähäisempiä lausetasolla lähtö- ja kohdekielen välisten yhtäläisyyksien perusteella. Aiemmissa tutkimuksissa suomenkielisten ruotsin ääntämisessä onkin ilmennyt erilaisia vaikeuksia erityisesti lähtökielelle vieraiden äänteiden sekä vieraiden prosodisten piirteiden kuten ruotsinruotsin sana-aksenttien hallinnassa (vrt. Bannert 1980, 2004, Cunningham-Andersson 1986, Cunningham-Andersson & Engstrand 1989, Hackman 1976, Hildén 2000, Hyltenstam & Magnusson 1983, Johansson 1973, Kuronen 2015, 2016a, Kuronen ym. 2016, Kuronen & Tergujeff 2018, Määttä 1979, Nygård 1977). Nimenomaan suomenruotsin oppimista käsittelevät tutkimukset ovat kuitenkin harvassa (vrt. Kautonen ym. 2016).

Ääntämisen osaamista suullisen kielitaidon eri taitotasolla on tutkittu huomattavan vähän, vaikka useat taitotasokuvaukset mainitsevat erilaiset ääntämispiirteet tärkeinä osaamiskohteenä suullisessa kielitaidossa.

Taitotasokuvauksia käytetään esimerkiksi peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien (Utbildningsstyrelsen 2014a, 2014c, 2015) sekä Yleisten kielitutkintojen (YKI-testi, Allmänna språkexamina 2016) arviointikriteereissä. Sekä opetussuunnitelmien että YKI-testin taitotasokuvaukset pohjaavat yleiseurooppalaisen viitekehyksen taitotasoihin (EVK, Europarådet 2001, 2018). Keskeisinä ääntämispiirteinä näissä eri kuvaimissa mainitaan mm. yksittäiset ääntämisvirheet, vieraan aksentin piirteet, ymmärrettävyys sekä intonaation ja lausepainon hallinta. Aiemman tutkimuksen mukaan suullisen kielitaidon taitotason kanssa korreloi vahvasti juuri lausetason prosodian hallinta (Kang 2013, Kang ym. 2010, Kallio ym. 2017).

Materiaalit ja menetelmät

Väitöskirjan ensimmäisessä osatutkimuksessa (Kautonen ym. 2016) on kartoitettu systemaattisen tiedonhaun avulla aiempaa tutkimusta seuraavissa kielipareissa: suomenkielisten oppijoiden ruotsi ja englanti, ruotsinkielisten oppijoiden suomi ja englanti sekä englanninkielisten oppijoiden ruotsi. Haut on tehty sähköisistä tietokannoista *Diva*, *Finna* ja *Google Scholar* sekä alan tärkeimpien julkaisujen läpikäynnin avulla. Tutkittu aineisto kattaa yhteensä 130 tutkimusta kyseisissä kielipareissa.

Empiiristen tutkimusten aineistona on käytetty puhemateriaalia kahdesta eri kielitestistä: Opetushallituksen ja Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toteuttamasta oppimistulosten arvioinnista (Hildén & Rautopuro 2014) sekä Yleisten kielitutkintojen (YKI-testi, Utbildningsstyrelsen 2011) ruotsin kielen kokeesta. Puhemateriaali koostuu vapaasta puheesta erilaisissa kerronta- ja monologitehtävissä. Aineistojen analyysissä on käytetty sekä kuuntelukokeita erilaisilla kuulijaryhmillä sekä akustisia mittauksia.

Toisessa osatutkimuksessa (Kautonen 2016) 9. luokkalaisten oppijoiden (n=68) suomenruotsin ääntämistä on tutkittu kouluissa toteutetussa kielten oppimistulosten arvioinnissa. Oppilaiden ääntämistä vapaassa puheessa taitotasoilla A1-B1 arvioivat asiantuntijakuulijat, jotka arvioivat sekä yksittäisten äänteiden että prosodisten piirteiden osaamista ja puutteita niissä. Lisäksi he antoivat yleisarvion ääntämisen kohdekielisyydelle asteikolla 1-5 (1=kohdekielestä täysin poikkeava ääntäminen, 5=täysin kohdekielenomainen ääntäminen).

Kolmannessa osatutkimuksessa (Kautonen 2017) aikuisten kielenoppijoiden (n=8) intonaatiota ja puheen perustaajuutta on tarkasteltu akustisesti puheanalyysiohjelma Praatin (Boersma & Weenink 2015) avulla. Puhujat ovat YKI-testin ruotsin kokeeseen osallistuneita aikuisia, joiden suullinen kielitaito on arvioitu taitotasolle B1-B2. Intonaatiota tarkasteltiin mittaamalla puheen perustaajuutta (keskimääräinen f_0 , f_0 -vaihtelu, keskihajonta, vaihtelun jyrkkyys, f_0 -huiput) sekä kategorisoimalla puheessa esiintyviä intonaatiokontoureja. Saatuja tuloksia verrattiin syntyperäisten suomenruotsalaisten (n=5) intonaatioon vastaavanlaisessa puhetehtävässä.

Neljännessä osatutkimuksessa (Kautonen 2018) korkeimpien taitotasojen, B2-C2, puhujien (n=12) ääntämistä YKI-testin vapaan puheen tehtävässä

arvioivat sekä suomenkieliset että suomenruotsalaiset kielten yliopisto-opiskelijat (n=18). Kuulijat arvioivat eri piirteiden onnistumista asteikolla 1-5 (1= heikko/virheellinen ääntäminen, 5=erinomainen, virheetön ääntäminen) sekä antoivat myös yleisarvion ääntämiselle. Tämän lisäksi heillä oli mahdollisuus kuvata omin sanoin puhujien ääntämistä.

Tulokset

Tulokset osoittavat, että suomenkieliset oppijat ääntävät suomenruotsia melko hyvin ja että ääntämisessä on monia kohdekielelle tyypillisiä piirteitä äänne-, sana- ja lausetasolla. Oppijaryhmälle vaikeuksia tuottavat kuitenkin sekä segmentaalisen että prosodisen tason piirteet lähtö- ja kohdekielen foneettisista yhtäläisyyksistä huolimatta.

Vaikeuksia oppijaryhmälle tuottavat erityisesti kohdekielen uudet äänteet /ɰ/, /ʃ/, /tʃ/ sekä soinnilliset klusiilit /b/, /d/ ja /g/. Lisäksi vokaalit /e/ ja /æ/ sekä /u/ ja /o/ sekoittuvat monesti puhujilla. Lausetasolla vaikeuksia tuottavat lausepaino, intonaatio, puherytmi sekä puhenopeus. Tyypillisiä ongelmia ovat lausepainon puuttuminen tai liian monen sanan painottaminen, intonaatiohuippujen puuttuminen tai liian monihuippuinen intonaatio, hakkaava puherytmi sekä liian hidas puhenopeus. Oppijat hallitsevat sanatason prosodian, kvantiteetin ja sanapainon, parhaiten jo alimmillakin taitotasoilla. Edistyneimmilläkin puhujilla on ajoittain vaikeuksia sekä yksittäisten äänteiden että erityisesti lausetason prosodian kanssa. Tulokset vastaavat osin ääntämisenoppimisen teorioita (vrt. KA; Lado 1957, SLM; Flege 1995, PAM; Best 1995, MDH; Eckman 1977, 2008) sekä aiempia tutkimuksia kieliparissa (vrt. Nygård 1977, Hildén 2000, osatutkimus I: Kautonen m.fl. 2016). Kirjain-äänne-vastaavuuteen sekä lauseprosodian hallintaan liittyvät ongelmat ovat yleisempiä kuin mitä aiempi tutkimus antoi odottaa.

Ääntämisen kohdekielisyys ja yleisarvio ääntämisestä paranevat taitotason ollessa korkeampi. Toisessa osatutkimuksessa (Kautonen 2016) ääntämisen kohdekielisyys oli 2,2 A1-tasolla ja 3,0 B1-tasolla ($p=0,001$), kun taas neljännessä osatutkimuksessa (Kautonen 2018) yleisarvio ääntämisestä oli 3,3 B2-tasolla ja 4,3 C2-tasolla ($r=0,752$; $p=0,003$). Puhujat myös hallitsivat eri ääntämispiirteet paremmin taitotason noustessa. Erityisesti lausepaino vaikuttaa osatutkimusten perusteella olevan yhteydessä suullisen taitotason arvioon sekä yleisarvioon ääntämisestä, sillä se korreloi vahvimmin ääntämiselle annetun yleisarvion kanssa neljännessä osatutkimuksessa. Lisäksi toisessa osatutkimuksessa B1-tason puhujat hallitsivat lausepainon useammin kuin alimman A1-tason puhujat. Intonaation tarkastelu kolmannessa osatutkimuksessa (Kautonen 2017) osoitti myös puhemelodian olevan kohdekielenomaisempaa korkeammilla taitotasoilla. B2-tason puhujat tuottivat enemmän syntyperäisille puhujille tyypillisiä tasaisia intonaatiokontuureja, kun taas B1-tason puhujilla oli useammin monihuippuisia intonaatiokontuureja. Myös aiemmissa tutkimuksissa prosodisten piirteiden tärkeys on korostunut taitotason arvioinnissa (vrt. Kang 2013, Kang ym. 2010, Kallio ym. 2017). Tutkimuksen perusteella eri ääntämispiirteiden osaamista ei kuitenkaan voi

yksiselitteisesti yhdistää tiettyihin suullisen kielitaidon taitotasoihin, sillä eri taitotasojen puhujilla oli samankaltaisia ongelmia ääntämisen kanssa.

Loppupäätelmät

Tutkimuksessa ilmenneet ääntämisen oppimisen haasteet eivät selity pelkästään lähtö- ja kohdekielen erilaisuudella, sillä suomen ja suomenruotsin ääntämisessä on myös selkeitä yhtäläisyyksiä. Vaikeuksia tuottavien ääntämispiirteiden harjoitteluun onkin tärkeä panostaa kielenopetuksessa. Opetuksessa huomiota on tärkeä kiinnittää erityisesti uusiin äänneisiin, sanojen kirjain-äänne-vastaavuuteen sekä lausetason prosodian harjoitteluun. Sekä opettajan että oppijan on tärkeää tiedostaa, että lähtö- ja kohdekielen yhtäläisyydet eivät takaa ääntämisen oppimisen olevan helppoa ja ääntämisen olevan automaattisesti täysin kohdekielistä.

Taitotasojen arvioinnissa arviointikriteerien kehittäminen on tärkeää, sillä tiettyjä ääntämispiirteitä ei tutkimuksen mukaan voi yksiselitteisesti yhdistää eri taitotasoihin. Ääntämistaidoilla, erityisesti lauseprosodialla, vaikuttaa kuitenkin olevan keskeinen rooli suullisessa kielitaidossa. Arvioijan on hyvä tunnistaa sekä puhetehtävän, arviointikriteerien että arvioijan omien taustatekijöihin vaikutusta arviointiin. Esimerkiksi ääntämismallin ja -tavoitteen valinnasta on tärkeää keskustella sekä opetuksen että arvioinnin näkökulmasta, jotta sekä oppijoille ja arvioijille on selvää, mitä hyvällä ääntämisellä tarkoitetaan.

Jatkotutkimuksessa on tärkeää selvittää ääntämistaitojen ja suullisen kielitaidon taitotason välistä yhteyttä suuremmilla puhujajoukoilla eri lähtö- ja kohdekielissä, erilaisissa puheaineistoissa sekä erilaisten kuulijaryhmien avulla. Jatkotutkimuksessa tulee myös selvittää, millainen vaikutus ääntämisvirheiden määrällä on taitotasoarvioon ääntämisvirheiden laatuun verrattuna. Arviointikriteereitä kehitettäessä on tärkeää tietää, onko arvioinnissa olennaista keskittyä esimerkiksi tiettyjen piirteiden hallintaan vai ennemmin poikkeavien ääntämispiirteiden määrään. Lisäksi kuulijahavaintojen ohella oppijoiden ääntämistä on tärkeä tutkia akustisten mittausten avulla, jotta saadaan tarkempaa tietoa auditiivisten havaintojen tueksi. Tätä tietoa voidaan myös hyödyntää koneen avulla toteutettavassa arvioinnissa, joka voi tulevaisuudessa helpottaa laajojen kielitestiaineistojen arviointia.

LITTERATUR

- Abelin, A. & Boyd, S. (2000). Voice quality, foreign accent and attitudes of speakers. I: A. Botinis & N. Torstensson (red.). *Proceedings of FONETIK 2000* (s. 21–24). Skövde: Institutionen för språk, Högskolan i Skövde.
- Abrahamsson, N. & Hyltenstam, K. (2006). Inlärningsålder och uppfattad inföddhet i andraspråket – lyssnarexperiment med avancerade L2-talare av svenska. *Nordand*, 1 (1), 9–36.
- Abrahamsson, N. & Hyltenstam, K. (2008). The robustness of aptitude effects in near-native second language acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*, 30, 491–509.
- Abu-Rabia, S. & Kehat, S. (2004). The critical period for second language pronunciation: Is there such a thing? *Educational Psychology*, 24 (1), 77–97. DOI: 10.1080/0144341032000146467
- Aho, E. (2010). *Spontaanin puheen prosodinen jaksottelu* (Doktorsavhandling). Helsingfors: Helsingfors universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6405-0> (Hämtad 28.12.2018)
- Aho, E. & Yli-Luukko, E. (2005). Intonaatiojaksoista. *Virittäjä*, 2, 201–220.
- Ahola, S. (2016). Puhetta arvioinnista: Yleisten kielitutkintojen arvioijien käsityksiä arvioinnista. *AFinLA-E: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia*, 9, 89–109. <https://journal.fi/afinla/article/view/60848> (Hämtad 28.12.2018)
- Allmänna språkexamina. (2016). *Bedömningskriterierna för muntlig framställning*. https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki/yki/yleista/tietoakielitutkinnoista/puhumisen_arviointikriteerit.pdf (Hämtad 10.8.2016)
- Anderson-Hsieh, J., Johnson, R. & Koehler, K. (1992). The relationship between native speaker judgments of nonnative pronunciation and deviance in segmentals, prosody, and syllable structure. *Language Learning*, 42 (4), 529–555.
- Angelovska, T. (2012). *Second language pronunciation: attainment and assessment*. Frankfurt am Main, Tyskland; New York, NY: Peter Lang.
- Anttila, H. (2008). *The effect of interrogative function on intonation in spontaneous and read Finnish* (Pro gradu -avhandling). Helsingfors: Helsingfors universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe200807301740> (Hämtad 28.12.2018)
- Anttila, H. (2009). Interrogative intonation in spontaneous Finnish. I: V. de Silva & R. Ullakonoja (red.). *Phonetics of Russian and Finnish, general description of phonetic systems, experimental studies on spontaneous and read-aloud speech* (s. 167–176). Frankfurt am Main, Tyskland: Peter Lang.
- Aoyama K., Guion S. G., Flege J. E., Yamada T. & Akahane-Yamada R. (2008). The first years in an L2-speaking environment: A comparison of Japanese children and adults learning American English. *IRAL – International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 46, 61–90. DOI: 10.1515/IRAL.2008.003
- Bannert, R. (1980). *Svårigheter med svenskt uttal: inventering och prioritering*. Praktisk lingvistik 5. Lund: Lunds universitet, Institutionen för lingvistik.

- Bannert, R. (2004). *På väg mot svenskt uttal*. Lund: Studentlitteratur.
- Bardel, C. & Falk, Y. (2012). Behind the L2 status factor: A neurolinguistic framework for L3 research. I: J. Cabrelli Amaro, S. Flynn & J. Rothman (red.). *Third language acquisition in adulthood* (s. 61–78). Amsterdam, Nederländerna: John Benjamins.
- Barker, F., Post, B., Schmidt, E. & McCarthy, M. (2012). Identifying criterial aspects of pronunciation in L2 English across CEFR levels: Implications for language learning. I: J. Angouri, M. Daller & J. Treffers-Daller (red.). *The impact of applied linguistics - Proceedings of the 44th annual meeting of BAAL* (s. 17–22). Bristol, Storbritannien: University of the West of England.
- Best, C. T. (1995). A direct realist view of cross-language speech perception. I: W. Strange (red.). *Speech perception and linguistic experience: Issues in cross-language research* (s. 171–204). Timonium, MD: York Press.
- Bongaerts, T., van Summeren, C., Planken, B. & Schils, E. (1997). Age and ultimate attainment in the pronunciation of a foreign language. *Studies in Second Language Acquisition*, 19, 447–465. DOI: 10.1017/S0272263197004026.
- Boersma, P. (2005). Calculating slope [Forumlägg].
<http://uk.groups.yahoo.com/group/praat-users/message/1717> (Hämtad 16.06.2018)
- Boersma, P. & Weenink, D. (2015). PRAAT: Doing phonetics by computer (Version 5.3) [Dataprogram]. Nedladdad den 28 maj 2015 från <http://www.praat.org>
- Boyd, S. (2003). Foreign-born teachers in the multilingual classroom in Sweden: The role of attitudes to foreign accent. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 6 (3–4), 283–295.
DOI: 10.1080/13670050308667786
- Boyd S., Abelin Å. & Dorriots B. (1999). Attitudes to foreign accent. I: *Proceedings from Fonetik 99, Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics 81*. Göteborg: Institutionen för språkvetenskap, Göteborgs universitet, 31–35.
- Bruce, G. (2010). *Vår fonetiska geografi: Om svenskans accenter, melodi och uttal*. Lund: Studentlitteratur.
- Creswell, J. W. & Zhou, Y. (2016). What is mixed methods research? I: A. J. Moeller, J. W. Creswell & N. Saviile (red.). *Second language assessment and mixed methods research*. Studies in Language Testing 43 (s. 35–50). Cambridge, Storbritannien: Cambridge University Press.
- Crowther, D., Trofimovich, P. & Isaacs, T. (2016). Linguistic dimensions of second language accent and comprehensibility: Nonnative listeners' perspectives. *Journal of Second Language Pronunciation*, 2, 160–182.
- Cruttenden, A. (1986). *Intonation*. Cambridge, Storbritannien: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (1969). *Prosodic systems and intonation in English*. Cambridge, Storbritannien: Cambridge University Press.
- Cunningham-Andersson, U. (1986). Approaching the Swedish speaker's model of Swedish spoken by English speakers: a pilot study. *Reports from Uppsala University, Dept. of Linguistics (RUUL)*, 14, 1–12.

- Cunningham-Andersson, U. & Engstrand, O. (1988). Which foreign accents can Swedes identify? I: S. Wood (red.). *Working Papers in Linguistics* 34. *Papers from the Second Swedish Phonetics Conference held at Lund, May 5-6 1988* (s. 29-32). Lund: Lunds Universitet.
- Cunningham-Andersson, U. & Engstrand, O. (1989). Perceived strength and identity of foreign accent in Swedish. I: O. Engstrand, M. Dufberg & C. Kylander (red.). *Perilus X: Experiments in speech processes* (s. 65-86). Stockholm: Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet.
- Derwing, T. M. (2010). Utopian goals for pronunciation teaching. I: J. Levis & K. LeVelle (red.). *Proceedings of the 1st Pronunciation in Second Language Learning and Teaching Conference* (s. 24-37). Ames, IO: Iowa State University.
- Drewing, T. & Munro, M. (1997) Accent, intelligibility, and comprehensibility: Evidence from Four L1s. *Studies in Second Language Acquisition*, 19 (1), 1-16.
- Derwing, T. & Munro, M. (2005). Second language accent and pronunciation teaching: A research-based approach. *TESOL Quarterly*, 39 (3), 379-397.
- Derwing, T. M. & Munro, M. J. (2015). *Pronunciation fundamentals: Evidence-based perspectives for L2 teaching and research*. Amsterdam, Nederländerna; Philadelphia, PA: John Benjamins Publishing Company.
- Derwing, T. M., Rossiter M. J., Munro, M. J. & Thomson R. I. (2004). L2 fluency: Judgments on different tasks. *Language Learning*, 54, 655-679.
- Eckman, F. (1977). Markedness and the contrastive analysis hypothesis. *Language Learning*, 27 (2), 315-330.
- Eckman, F. (2008). Typological markedness and second language phonology. I: J. Hansen & M. Zampini (red.). *Phonology and second language acquisition* (s. 95-116). Amsterdam, Nederländerna: John Benjamins.
- Engstrand, O. (2007). *Fonetik light:[lajt]: kortfattad ljudlära för språkstudier och uttalsundervisning*. Lund: Studentlitteratur.
- Escudero, P. (2005). *Linguistic perception and second language acquisition: Explaining the attainment of optimal phonological categorization* (Doktorsavhandling). LOT Dissertation Series 113. Utrecht, Nederländerna: Utrecht University.
- Escudero, P., Simon, E. & Mulak K. E. (2014). Learning words in a new language: Orthography doesn't always help. *Bilingualism*, 17 (2), 384-395. DOI: 10.1017/S1366728913000436
- Europarådet. (2001). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge, Storbritannien: Cambridge University Press. <https://rm.coe.int/1680459f97> (Hämtad 2.1.2019)
- Europarådet. (2018). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors. Provisional edition. September 2017*. <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989> (Hämtad 31.12.2018)
- Fayer, J. M. & Krasinski, E. (1987). Native and nonnative judgments of intelligibility and irritation. *Language Learning*, 37 (3), 313-326.

- Fink, A. (2010). *Conducting research literature reviews: From the Internet to paper* (3. uppl.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Flege, J. E. (1984). The detection of French accent by American listeners. *Journal of the Acoustical Society of America*, 76 (3), 692–707.
- Flege, J. (1987). A critical period for learning to pronounce foreign languages? *Applied Linguistics*, 8, 162–177.
- Flege, J. E. (1995). Second language speech learning: Theory, findings, and problems. I: W. Strange (red.). *Speech perception and linguistic experience: Issues in cross-language research* (s. 233–277). Timonium, MD: York Press.
- Flege, J. E., Birdsong, D., Bialystok, E., Mack, M., Sung, H. & Tsukada, K. (2006). Degree of foreign accent in English sentences produced by Korean children and adults. *Journal of Phonetics*, 34, 153–175.
- Flege, J. E., Munro, M. J. & MacKay, I. R. A. (1995). Factors affecting strength of perceived foreign accent in a second language. *Journal of the Acoustical Society of America*, 97, 3125–3134.
- Flynn, S., Foley, C. & Vinnitskaya, I. (2004). The cumulative-enhancement model for language acquisition: Comparing adults' and children's patterns of development in first, second and third language acquisition of relative clauses. *International Journal of Multilingualism*, 1 (1), 3–16. DOI: 10.1080/14790710408668175
- Forskningsetiska delegationen i Finland. (2012). *God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland. Forskningsetiska delegationens anvisningar 2012*. Helsingfors: Forskningsetiska delegationen..
- FOS = Finlands officiella statistik. (2017). Befolkningsstruktur [webbsida]. Helsingfors: Statistikcentralen
http://www.stat.fi/til/vaerak/index_sv.html (Hämtad 8.11.2018)
- Garlén, C. (1988). *Svenskans fonologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Gass, S. & Varonis, E. (1984). The effect of familiarity on the comprehensibility of nonnative speech. *Language Learning*, 34, 65–89.
- Gilbert, J. B. (2010). Pronunciation as orphan: What can be done? *As We Speak, Newsletter of SPLIS*, 2010.
- Goad, H. & White, L. (2006). Ultimate attainment in interlanguage grammars: A prosodic approach. *Second Language Research*, 22 (3), 243–268.
- Goad, H., White, L. & Steele, J. (2003). Missing inflection in L2 acquisition: Defective syntax or L1-constrained prosodic representations? *Canadian Journal of Linguistics*, 48, 243–263.
- Green-Vänttinen, M. & Lehti-Eklund, H. (2010). Can language specific criteria make assessment more reliable? Föredrag vid IATEFL-konferensen i Barcelona 30.10.2010.
- Green-Vänttinen, M. & Rosenberg-Wolff, C. (2007). En svensklärare måste kunna tala god svenska: Pedagogiskt utvecklingsarbete för undervisning i och utvärdering av muntlig färdighet. I: H. Lehti-Eklund (red.). *Att växa till lärare – svensklärarutbildning i utveckling* (s. 83–95). Helsingfors: Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet.

- Guion, S. G., Flege, J. E., Liu, S. H. & Yeni-Komshian, G. H. (2000). Age of learning effects on the duration of sentences produced in a second language. *Applied Psycholinguistics*, 21, 205–228.
- Gårding, E. (1977). *The Scandinavian word accents*. Lund: CWK Gleerup.
- Hackman, D. J. (1976). Prosodic deviance in a Finnish foreigner's Swedish speech. I: C. C. Elert & T. Wictorsson (red.). *Department of Phonetics at Umeå university: Publication 10* (s. 38–43). Umeå: Institutionen för fonetik, Umeå universitet.
- Hackman, D. J. (1978). Rhythm in Finnish and English. I: E. Gårding, G. Bruce & R. Bannert (red.). *Nordic Prosody. Papers from a symposium, Travaux de l'institut de Linguistique de Lund XII* (s. 263–268). Lund: Lund University.
- Hammarberg, B. (2001). Roles of L1 and L2 in L3 production and acquisition. I: J. Cenoz, B. Hufeisen & U. Jessner (red.). *Cross-linguistic influence in third language acquisition: Psycholinguistic perspectives* (s. 21–41) Clevedon, Storbritannien: Multilingual Matters.
- Hammarberg, B. & Hammarberg, B. (1993). Articulatory re-setting in the acquisition of new languages. I: E. Strangert, P. Czigler & M. Heldner (red.). *Studies presented to Claes-Christian Elert on the occasion of his seventieth birthday* (s. 61–67). Phonum: Reports from the Department of Phonetics, University of Umeå. 2, Umeå: University of Umeå.
- Hansen, J. H. L. & Patil, S. A. (2007). Speech under stress: Analysis, modeling and recognition. I: C. Müller (red.). *Speaker classification I* (s. 108–137). Heidelberg, Tyskland: Springer.
- Hed, A. (2014). Perception and production of Swedish word accents by Somali L1 speakers. I: M. Heldner (red.). *Proceedings from FONETIK 2014* (s. 105–110). Stockholm: Department of Linguistics, Stockholm University.
- Heinonen, H. (2017). Begripligheten av finskspråkiga gymnasisters svenska uttal: lyssnarvärderingar. *AFinLA-E: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia*, 10, 98–117. DOI: 10.30660/afinla.73129
- Heinonen, H. (2018). Uttalsfärdigheter och begriplighet i finskspråkiga gymnasisters L2-svenska. I: B. Silén, A. Huhtala, H. Lehti-Eklund, J. Stenberg-Sirén och V. Syrjälä (red.). *Svenskan i Finland 17: Föredrag vid den sjuttonde sammankomsten för beskrivningen av svenskan i Finland* (s. 32–45). Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Heinonen, H. (2019). Durationsförhållandena i finskspråkiga gymnasisters uttal av L2-svenska: hur relaterar de till begripligheten? I: M. Bianchi, D. Håkansson, B. Melander, L. Pfister, M. Westman & C. Östman (red.). *Svenskans beskrivning 36. Förhandlingar vid trettiosjätte sammankomsten. Uppsala 25–27 oktober 2017* (s. 95–106). Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.
- Heinonen, H. & Kautonen, M. (2017). Miten ääntämistä arvioidaan? Käytännön työkalu opettajille. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 8 (4) .
<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2017-1/miten-aantamista-arvioidaan-kaytannon-tyokalu-opettajille> (Hämtad 28.12.2018)

- Hildén, R. (2000). *Att tala bra, bättre och bäst: Suomenkielisten abiturienttien ruotsin kielen taito testisuoritusten valossa*. Helsingfors: Institutionen för lärarutbildning, Helsingfors universitet.
- Hildén, R. & Rautopuro, J. (2014). *Ruotsin kielen A-oppimäärän oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013*. Helsingfors: Nationella centret för utbildningsutvärdering; Utbildningsstyrelsen.
http://karvi.fi/app/uploads/2014/09/KARVI_0114.pdf
 (Hämtad 16.9.2015)
- Hincks, R. (2003). Pronouncing the academic word list: Features of L2 student oral presentations. I: M. J. Solé, D. Recasens & J. Romero (red.). *ICPhS-15* (s. 1545–1548). Barcelona, Spanien.
- Hu, X., Ackermann, H., Martin, J., Erb, M., Winkler, S. & Reiterer, S. (2013). Language aptitude for pronunciation in advanced second language (L2) learners: Behavioural predictors and neural substrates. *Brain and language*, 127 (3), 366–376. DOI: 10.1016/j.bandl.2012.11.006.
- Huhta, A. & Hildén, R. (2016). Kielitutkinnot ja muu laajamittainen kielitaidon arviointi Suomessa. *AFinLA-E: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia*, 9, 3–26.
<http://journal.fi/afinla/article/view/60844> (Hämtad 8.11.2018)
- Huhtamäki, M. (2015). *En fråga om prosodi?: Prosodiska drag hos frågor i Helsingforssvenska samtal* (Doktorsavhandling). Nordica Helsingiensia 43. Helsingfors: Helsingfors universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1612-3> (Hämtad 28.12.2018)
- Huhtamäki, M. & Zetterholm, E. (2017). Uttalets plats i undervisningen av svenska som andraspråk. *AFinLA-E: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia*, 10, 45–60. DOI: 10.30660/afinla.73123
- Hyltenstam, K. & Magnusson, E. (1983). Typological markedness, contextual variation, and the acquisition of the voice contrast in stops by first and second language learners of Swedish. I: T. K. Bhatia & W. C. Ritchie (red.). *Progression in Second Language Acquisition - Part I. Special Issue of the Indian Journal of Applied Linguistics*, IX/1-2, 1–18.
- Iivonen, A. (1998). Intonation in Finnish. I: D. Hirst & A. Di Cristo (red.). *Intonation systems: A survey of twenty languages* (s. 311–327). Cambridge, Storbritannien: Cambridge University Press.
- Iivonen, A. (2009a). Major features of standard Finnish phonetics. I: V. de Silva & R. Ullakonoja (red.). *Phonetics of Russian and Finnish* (s. 47–65). Frankfurt am Main, Tyskland: Peter Lang.
- Iivonen, A. (2009b). Finnish sentence accent and intonation. I: V. de Silva & R. Ullakonoja (red.). *Phonetics of Russian and Finnish* (s. 67–73). Frankfurt am Main, Tyskland: Peter Lang.
- Iivonen, A., Nevalainen, T., Aulanko, R., & Kaskinen, H. (1987). *Puheen intonaatio*. Helsingfors: Gaudeamus.
- International Phonetic Association. (2015). *IPA Chart*.
<https://www.internationalphoneticassociation.org/content/full-ipa-chart>
 (Hämtad 6.3.2018)

- Ioup, G., Boustagui, E., El Tigi, M. & Moselle, M. (1994). Reexamining the critical period hypothesis. A case study of successful adult SLA in a naturalistic environment. *Studies in Second Language Acquisition*, 16, 73–98.
- Isaacs, T. & Thomson, R. I. (2013). Rater experience, rating scale length, and judgments of L2 pronunciation: Revisiting research conventions. *Language Assessment Quarterly*, 10 (2), 135–159. DOI: 10.1080/15434303.2013.769545
- Isaacs, T. & Trofimovich, P. (2012). Deconstructing comprehensibility: Identifying the linguistic influences on listeners' L2 comprehensibility ratings. *Studies in Second Language Acquisition*, 34, 475–505.
- Ivars, A. (2015). *Dialekter och småstadsspråk*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Jauhojärvi-Koskelo, C. & Palviainen, Å. (2011). "Jag studerar gärna svenska men är inte nöjd med det jag kan": Motivation, attityder och färdigheter i svenska hos finska universitetsstudenter. I: T. Juurakko-Paavola & Å. Palviainen (red.). *Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen: Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier* (s. 81–102). Tavastehus: Tavastlands yrkeshögskola.
- Jesney, K. (2004). *The use of global foreign accent rating in studies of L2 acquisition*. Calgary, Kanada: Department of Linguistics, University of Calgary. <http://www-bcf.usc.edu/~jesney/Jesney2004GlobalAccent.pdf> (Hämtad 12.12.2018)
- Johansson, F. A. (1973). *Immigrant Swedish phonology: A study in multiple contact analysis*. Lund: Gleerup.
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J. & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1, 112–133. DOI: 10.1177/1558689806298224.
- Juurakko-Paavola, T. (2011). Yrkeshögskolestudenters kunskaper i och motivation för att studera svenska. I: T. Juurakko-Paavola & Å. Palviainen (red.). *Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen: Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier* (s. 61–80). Tavastehus: Tavastlands yrkeshögskola.
- Jähi, K., Alku, P. & Peltola, M. S. (2015). Does interest in language learning affect the non-native phoneme production in elderly learners? I: The Scottish Consortium for ICPhS 2015 (red.). *Proceedings of the 18th International Congress of Phonetic Sciences*. Glasgow, Storbritannien: University of Glasgow.
- Järvinen, K. & Laukkanen, A.-M. (2012). Native Finnish and English Speakers' Fundamental Frequency, Equivalent Sound Level, and Long-Time Average Spectrum Characteristics in Text-Reading in Finnish and English. I: E. Meister (red.). *XXVII Fonetiikan päivät 2012 = Phonetics Symposium 2012: 17–18 February 2012, Tallinn, Estonia: Proceedings* (s. 27–29). Tallinn, Estland: TUT Press.
- Kallio, H., Šimko, J., Huhta, A., Karhila, R., Vainio, M., Lindroos, E., Hildén, R. & Kurimo, M. (2017). Towards the phonetic basis of spoken second language assessment: temporal features as indicators of perceived

- proficiency level. *AFinLA-E: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia*, 10, 193–213. DOI: 10.30660/afinla.73137
- Kang, O. (2013). Linguistic analysis of speaking features distinguishing general English exams at CEFR levels. *Research Notes*, 52, 40–48.
- Kang, O., Rubin & D., Pickering, L. (2010). Suprasegmental measures of accentedness and judgments of English language learner proficiency in oral English. *Modern Language Journal*, 94, 554–566.
- Kantelinen, R. (2011). Kan yrkesstuderande svenska och vill de alls lära sig det? I: T. Juurakko-Paavola & Å. Palviainen (red.). *Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen: Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier* (s. 41–60). Tavastehus: Tavastlands yrkeshögskola.
- Karhila, R., Rouhe, A., Smit, P., Mansikkaniemi, A., Kallio, H., Lindroos, E., Hildén, R., Vainio, M. & Kurimo, M. (2016). Digitala: An augmented test and review process prototype for high-stakes spoken foreign language examination. *Proceedings of the Annual Conference of the International Speech Communication Association: Interspeech '16, San Francisco, USA, Sept. 8-12, 2016, 08-12-September-2016*, 784-785.
<https://research.aalto.fi/files/11517876/2008.pdf> (Hämtad 6.1.2019)
- Kautonen, M. (2018). Om hur finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnare värderar och bedömer avancerade talares uttal av finlandssvenska. *Nordand*, 13 (2), 131–150.
- Kautonen, M. (2017). Finskspråkiga talares intonation av finlandssvenska i påståendeyttranden i fritt tal. *Folkmålsstudier*, 55, 31–60.
- Kautonen, M. (2016). Finskspråkiga grundskoleelevers uttal av finlandssvenska på olika färdighetsnivåer. I: J. Kolu, M. Kuronen & Å. Palviainen (red.). *Svenskan i Finland 16* (s. 58–75). Jyväskylä Studies in Humanities 298. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Kautonen, M. (2014). *Språkliga identiteter hos blivande språklärare* (Pro gradu – avhandling). Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:juy-201410243088> (Hämtad 26.4.2019)
- Kautonen, M., Kuronen, M. & Ullakonoja, R. (2016). Studier i uttalsinläring i finska, svenska och engelska: litteraturoversikt. *Puhe ja kieli*, 36 (3), 197–220.
<http://ojs.tsv.fi/index.php/pk/article/view/59010> (Hämtad 28.12.2018)
- Kautonen, M., Kuronen, M., Ullakonoja, R., Tergujeff, E. & Dufva, H. (2015). På väg mot bättre språkundervisning – FOKUS på uttal. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 6 (1). <http://www.kieliverkosto.fi/article/pa-vag-mot-battre-sprakundervisning-fokus-pa-uttal/> (Hämtad 11.3.2015)
- Kennedy, S. & Trofimovich, P. (2008). Intelligibility, comprehensibility, and accentedness of L2 speech: The role of experience and semantic context. *Canadian Modern Language Review*, 64, 459–489.
- Kjellin, O. (2002). *Uttalet, språket och hjärnan: Teori och metodik för språkundervisningen*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Korkman, M. C. B., Green-Vänttinen, M. & Lehti-Eklund, H. (2010). *Svenska i finska gymnasier*. Nordica Helsingiensia 22. Helsingfors: Helsingfors universitet.

- Koster, C. J. & Koet, T. (1993). The evaluation of accent in the English of Dutchmen. *Language Learning*, 43 (1), 69-92. DOI: 10.1111/j.1467-1770.1993.tb00173.x
- Kuhl, P. K. & Iverson, P. (1995). Linguistic experience and the "Perceptual magnet effect". I: W. Strange (red.). *Speech perception and linguistic experience: Issues in cross-language research* (s. 121-154). Timonium, MD: York Press.
<http://www.cs.indiana.edu/~port/teach/641/Kuhl.Iverson.lingc.exptc.percpt.magnt.pdf> (Hämtad 9.6.2015)
- Kuronen, M. (2000). *Vokaluttalets akustik i sverigesvenska, finlandssvenska och finska* (Doktorsavhandling). *Studia Philologica Jyväskyläensia* 49. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Kuronen, M. (2003). Finns det supradentala konsonanter även i finlandssvenskan? I: B. Melander, U. Melander-Marttala, C. Nyström, M. Thelander & C. Östman (red.). *Svenskans beskrivning 26: Förhandlingar vid tjugosjätte sammankomsten för svenskans beskrivning* (s. 172-177). Lund: Hallgren & Fallgren. <http://users.jyu.fi/~mijukuro/supradentaler.pdf> (Hämtad 28.12.2018)
- Kuronen, M. (2014). Bryter finlandssvenskarna när de talar finska? *Folkmålsstudier*, 52, 77-106. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201508042610> (Hämtad 28.12.2018)
- Kuronen, M. (2015). Tonaccenterna i avancerade finska inlärares svenska - en akustisk studie. *Nordand*, 1, 53-80.
- Kuronen, M. (2016a). Avancerade finskspråkiga inlärares uttal av segment i sverigesvenska. *Puhe ja kieli*, 36 (3), 175-196.
- Kuronen, M. (2016b). Uttal av S2-finska med fokus på svenskspråkiga talare. *Puhe ja kieli*, 36 (3), 147-174.
- Kuronen, M. & Leinonen, K. (2001). Fonetiska skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska. I: L. Jönsson, V. Adelswärd, A. Cederberg, P.A. Pettersson & C. Kelly (red.). *Svenskans beskrivning 24: Förhandlingar vid tjugofjärde sammankomsten för svenskans beskrivning* (s. 125-138). Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Kuronen, M. & Leinonen, K. (2010). *Svenskt uttal för finskspråkiga: Teori och övningar i finlandssvenskt och rikssvenskt uttal*. Tammerfors: Juvenes Print.
- Kuronen, M. & Leinonen, K. (2011). *Historiska och nya perspektiv på svenskan i Finland*. Tammerfors: Juvenes Print.
- Kuronen, M. & Tergujeff, E. (2018). Second language prosody and its development: connection between different aspects. *The Language Learning Journal*. DOI: 10.1080/09571736.2018.1434228
- Kuronen, M., Ullakonoja, R. & Kautonen, M. (2016). Inläringen av de svenska tonaccenterna hos finska S2-talare - automatiseras uttalet? *Språk och Stil NF*, 26, 161-194.
- Kuronen, M. & Zetterholm, E. (2017). Olika fonetiska drags relativa betydelse för upplevd inföddlighet i svenska. *Nordand*, 12 (2), 134-156. DOI: 10.18261/issn.2535-3381-2017-02-03

- Lado, R. (1957). *Linguistics across cultures*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Lambert, W., Hodgson, R., Gardner, R. & Fillenbaum, S. (1960). Evaluational reactions to spoken language. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 60, 44–51.
- Lehti-Eklund, H. & Green-Vänttinen, M. (2011). *Svenska i finska grundskolor*. Nordica Helsingensia 27. Helsinki: Nordica vid Finska, finskugriska och nordiska institutionen, Helsingfors universitet.
- Leinonen, A. (2015). "Riittää kun saa selvää": vieraalla aksentilla tuotettu suomi nuorten arvioimana (Doktorsavhandling). Jyväskylä Studies in Humanities 275. Jyväskylä: Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6448-1> (Hämtad 28.12.2018)
- Leinonen, K. (2004). *Finlandssvenskt sje-, tje- och s-ljud i kontrastiv belysning* (Doktorsavhandling). Jyväskylä Studies in Humanities 17. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Leinonen K., Vihanta, V. & Pitkänen, A. (1990). Om rytmen i finlandssvenska och sverigesvenska: Ett bidrag till forskningen om finlandssvenskt uttal. I: K. Nikula & A. Pitkänen (red.). *Svenskan i Finland: SiF rapport 1. seminariet i Tammerfors 12–13 okt. 1989* (s. 49–100). Tammerfors: Tampereen yliopistopaino.
- Lenneberg, E. H. (1967). *Biological foundations of language*. New York, NY: John Wiley and Sons.
- Levis, J. (2005). Changing context and shifting paradims in pronunciation teaching. *TESOL Quarterly*, 39 (3), 369–377.
- Levis, J. & Barriuso, T. A. (2012). Nonnative speakers' pronunciation errors in spoken and read English. I: J. Levis & K. LeVelle (red.). *Proceedings of the 3rd Pronunciation in Second Language Learning and Teaching Conference, Sept. 2011* (s. 187–194). Ames, IA: Iowa State University.
- Lickley, R. J. (1994). *Detecting disfluency in spontaneous speech* (Doktorsavhandling). Edinburgh, Storbritannien: University of Edinburgh.
- Linacre, J. M. (2011). Facets: Many-Facet Rasch Measurement (Version 3.68.1) [Dataprogram]. Nedladdad från: <https://www.winsteps.com/facets.htm>
- Lindemann, S. (2017). Variation or 'error'? Perception of pronunciation variation and implications for assessment. I: T. Isaacs & P. Trofimovich (red.). *Second language pronunciation assessment: Interdisciplinary perspectives* (s. 193–209). Bristol, Storbritannien: Multilingual Matters.
- Linebaugh, G. & Roche, T. (2015). Evidence that L2 production training can enhance perception. *Journal of Academic Language & Learning*, 9 (1), A1–A17.
- Major, R., Fitzmaurice, S., Bunta, F. & Balasubramanian, C. (2002). The effects of nonnative accent on listening comprehension: Implications for ESL assessment. *TESOL Quarterly*, 36 (2), 173–190.
- McKim, C. A. (2015). The value of mixed methods research: A mixed methods study. *Journal of Mixed Methods Research*, 11 (2), 202–222. DOI: 10.1177/1558689815607096

- McNamara, T. & Knoch, U. (2012). The Rasch wars: the emergence of Rasch measurement in language testing. *Language Testing*, 29 (4), 555–576. DOI: 10.1177/0265532211430367
- Meister, L. & Meister, E. (2007). Perceptual assessment of Russian-accented Estonian. I: *ICPhS XVI: Proceedings of the 16th International Congress of Phonetic Sciences, 6–10 August 2007* (s. 1717–1720). Saarbrücken, Tyskland: Saarland University.
<http://www.icphs2007.de/conference/Papers/1262/1262.pdf> (Hämtad 16.12.2016)
- Mennen, I. (1998). Can language learners ever acquire the intonation of a second language? I: *STiLL - Speech Technology in Language Learning, ESCA Tutorial and Research Workshop, Marholmen, Sweden, May 25-27, 1998* (s. 17–20).
https://www.isca-speech.org/archive_open/archive_papers/still98/stl8_017.pdf (Hämtad 29.12.2018)
- Mennen, I. (2015). Beyond Segments: Towards a L2 Intonation Learning Theory. I: E. Delais-Roussarie, M. Avanzi & S. Herment (red.). *Prosody and Language in Contact: L2 acquisition, attrition, languages in multilingual situations* (s. 171-188). London: Springer Verlag.
- Milroy, J. & Milroy, L. (1999). *Authority in language: Investigating Standard English* (3. uppl.). London, Storbritannien: Routledge.
- Moyer, A. (1999). Ultimate attainment in L2 phonology: The critical factors of age, motivation and instruction. *Studies in Second Language Acquisition*, 21, 81–108.
- Moyer, A. (2013). *Foreign accent: The phenomenon of non-native speech*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Munro, M. J. & Derwing, T. M. (1995a). Foreign accent, comprehensibility, and intelligibility in the speech of second language learners. *Language Learning*, 45 (1), 73–97.
- Munro, M. J. & Derwing, T. M. (1995b). Processing time, accent, and comprehensibility in the perception of native and foreign-accented speech. *Language and Speech*, 38, 289–306.
- Munro, M., Derwing, T. & Morton, S. (2006). The mutual intelligibility of L2 speech. *Studies in Second Language Acquisition*, 28 (1), 111–131. DOI: 10.1017/S0272263106060049
- Murphy, J. (2014). Teacher training programs provide adequate preparation in how to teach pronunciation. I: L. Grant (red.). *Pronunciation myths: Applying second language research to classroom teaching* (s. 188–224). Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.
- Myrberg, S. & Riad, T. (2015). The prosodic hierarchy of Swedish. *Nordic Journal of Linguistics*, 38 (2), 115–147.
- Määttä, T. (1979). En perceptuell undersökning av vokalerna i finlandssvenskan från finsk identifikationsbasis. I: P. Hurme (red.). *Fonetiikan päivät, Jyväskylän yliopisto 1978: 8. Fonetiikan päivillä Jyväskylän yliopistossa 8.–9.9.1978 pidetyt*

- esitelmät* (s. 117–144). Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 18.
- Määttä, T. (1982). Puheen havaitsemisen eräitä syntagmaattisia foneettisia ilmiöitä. I: A. Iivonen & H. Kaskinen (red.). *XI Fonetikan päivät – Helsinki 1982: Fonetikan päivillä 10.–11.9.1982 pidetyt esitelmät* (s. 195–207). Helsingin yliopiston fonetiikan laitoksen julkaisuja 35.
- Nummenmaa, L. (2009). *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät* (1. rev. uppl.). Helsingfors: Tammi.
- Nygård, A. (1977). Svenska klusiler i finsk mun. I: Palmberg, R. & Ringbom, H. (red.). *Föredrag vid konferensen om kontrastiv lingvistik och felanalys: Stockholm & Åbo 7–8 februari 1977* (s. 71–84). Åbo: Åbo akademi.
- Okoli, C. & Schabram, K. (2010). A guide to conducting a systematic literature review of information systems research. *Sprouts: Working Papers on Information Systems*, 10 (26).
<https://pdfs.semanticscholar.org/31dc/753345d5230e421ea817dd7dcdd352e87ea2.pdf> (Hämtad 29.12.2018)
- Pallant, J. (2005). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS*. Sydney, Australien: Allen and Unwin.
http://www.academia.dk/BiologiskAntropologi/Epidemiologi/PDF/SPSS_Survival_Manual_Ver12.pdf (Hämtad 15.1.2016)
- Pallant, J. (2013). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS* (5. uppl.). Maidenhead, Storbritannien: Open University Press.
- Peltola K. U., Tamminen H., Alku P. & Peltola M. S. (2015). Non-native production training with an acoustic model and orthographic or transcription cues. I: *Proceedings of the 18th International Congress of Phonetic Sciences*.
<https://www.internationalphoneticassociation.org/icphs-proceedings/ICPhS2015/Papers/ICPHS0236.pdf> (Hämtad 19.11.2015)
- Peltola, K. U., Rautaoja, T., Alku, P. & Peltola, M. S. (2017). Adult learners and a one-day production training – Small changes but the native language sound system prevails. *Journal of Language Teaching and Research*, 8 (1), 1–7. DOI: 10.17507/jltr.0801.01
- Pépiot, E. (2014). Male and female speech: a study of mean f0, f0 range, phonation type and speech rate in Parisian French and American English speakers. *Speech Prosody*, 7, 305–309.
- Piccardo, E. (2017). *Common European Framework of Reference for languages: Learning, teaching, assessment. Phonological scale revision process report*. DOI: 10.13140/RG.2.2.21466.03527
- Pierrehumbert, J. (1980). *The phonetics and phonology of English intonation* (Doktorsavhandling). Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology. <http://hdl.handle.net/1721.1/16065> (Hämtad 19.12.2018)
- Pihko, M. (1997). "His English sounded strange": *The intelligibility of native and non-native English pronunciation to Finnish learners of English* (Doktorsavhandling). Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Piske, T. & MacKay, I. R. A. (1999). Age and L1 use effects on degree of foreign accent in English. I: J. J. Ohala, Y. Hasewaga, M. Ohala, D. Granville & A.

- C. Bailey (red.). *Proceedings of the 14th ICPhS, San Francisco, 1–7 August 1999* (s. 1433–1436). Berkeley, CA: University of California.
- Piske, T., MacKay, I. & Flege, J. (2001). Factors affecting degree of foreign accent in an L2: A review. *Journal of Phonetics*, 29, 191–215.
- Pitkänen, V. & Westinen, J. (2017). *Puhut sie ruotsia? – tutkimus suomenkielisten asenteista ruotsin kieleen ja ruotsinkielisiin*. <http://e2.fi/julkaisut/puhut-sie-ruotsia> (Hämtad 23.11.2017)
- Protopapas, A. & Lieberman, P. (1997). Fundamental frequency of phonation and perceived emotional stress. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 101 (4), 2267–2277. DOI: 10.1121/1.418247
- Purcell, E. & Suter, R. (1980). Predictors of pronunciation accuracy: A reexamination. *Language Learning*, 30, 271–287.
- Rasier, L. & Hiligsmann, P. (2007). Prosodic transfer from L1 to L2: Theoretical and methodological issues. *Nouveaux cahiers de linguistique française*, 28, 41–66.
- Rentola, S.-M. (2017). *Aussprache in finnischen Lehrbüchern für Deutsch und Schwedisch* (Pro gradu -avhandling). Jyväskylä: Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201705032160> (Hämtad 28.12.2018)
- Reuter, M. (1971). Vokalerna i finlandssvenskan – En instrumentell analys och ett försök till systematisering enligt särdrag. *Studier i nordisk filologi*, 58, 240–249.
- Reuter, M. (1977). Finlandssvenskt uttal. I: B. Petterson & M. Reuter (red.). *Språkbruk och språkvård* (s. 19–45). Helsingfors: Schildts.
- Reuter, M. (2015). Finlandssvenskt uttal. I: M. Tandefelt (red.). *Gruppspråk, samspråk, två språk. Svenskan i Finland – i dag och i går I:2* (s. 19–34). Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Rietveld, A. C. M. & Gussenhoven, C. (1985). On the relation between pitch excursion size and prominence. *Journal of Phonetics*, 13, 299–308.
- Ringen, C. & Suomi, K. (2012). The voicing contrast in Fenno-Swedish stops. *Journal of Phonetics*, 40 (3), 419–429.
- Rothman, J. (2011). L3 syntactic transfer selectivity and typological determinacy: The Typological Primacy Model. *Second Language Research*, 27, 107–127.
- Rothman, J. (2013). Linguistic and cognitive motivations for the Typological Primacy Model (TPM) of third language (L3) transfer: Timing of acquisition and proficiency considered. *Bilingualism: Language and Cognition*, 18, 179–190.
- Routarinne, S. (2003). *Tytöt äänessä: Parenteesit ja nouseva sävelkulku kertojan vuorovaikutuskeinoina*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Saito, K., Trofimovich, P. & Isaacs, T. (2015). Using listener judgements to investigate linguistic influences on L2 comprehensibility and accentedness: A validation and generalization study. *Applied Linguistics*, 38 (4), 439–462. DOI: 10.1093/applin/amv047
- Saloranta, A., Tamminen, H., Alku, P. & Peltola, M. S. (2015). Learning of a non-native vowel through instructed production training. I: The Scottish

- Consortium for ICPhS 2015 (red.). *Proceedings of the 18th ICPhS*. Glasgow, Storbritannien: the t of Glasgow.
<https://www.internationalphoneticassociation.org/icphs-proceedings/ICPhS2015/Papers/ICPHS0235.pdf> (Hämtad 28.12.2018)
- Scovel, T. (1969). Foreign accents, language acquisition, and cerebral dominance. *Language Learning*, 19 (3-4), 245–253.
- Scovel, T. (2000). A critical review of the critical period research. *Annual Review of Applied Linguistics*, 20, 213–223. DOI: 10.1017/S0267190500200135
- Segalowitz, N. & Freed, B. F. (2004). Context, contact, and cognition in oral fluency acquisition: Learning Spanish in at home and study abroad contexts. *Studies in Second Language Acquisition*, 26 (2), 173–199.
- Selinker, L. (1972). Interlanguage. *IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 10 (1), 209–232.
- Sereno, J., Lammers, L. & Jongman, A. (2016). The relative contribution of segments and intonation to the perception of foreign-accented speech. *Applied Psycholinguistics*, 37 (2), 303–322. DOI: 10.1017/S0142716414000575
- Service, E., Maury, S. & Luotoniemi, E. (2007). Individual differences in phonological learning and verbal STM span. *Memory & Cognition*, 35 (5), 1122–1135.
- Shriberg, E. (2001). To 'errrr' is human: ecology and acoustics of speech disfluencies. *Journal of the International Phonetic Association*, 31 (1), 153–169. DOI: 10.1017/S0025100301001128
- Skolverket. (2009). *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*. Rådet för kulturellt samarbete, Utbildningskommittén, Enheten för moderna språk, Strasbourg.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2144> (Hämtad 26.11.2015)
- Smit, U. (2002). The interaction of motivation and achievement in advanced EFL pronunciation learners. *IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 40 (2), 89–116.
- Sondhi, S., Khan, M., Vijay R. & Salhan, A. K. (2015). Vocal indicators of emotional stress. *International Journal of Computer Applications*, 122 (15), 38–43.
- Stenberg-Sirén, J. (2015). Finlandssvensk kvantitet i etern: Standardspråket i nyhetsuppläsningar i Aktuellt och TV-nytt 1970–2009. I: M. Forsskåhl, M. Kivilehto, J. Koivisto & P. Metsä (red.). *Svenskan i Finland* 15 (s. 326–349). Tammerfors: Tampere University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9937-1> (Hämtad 28.12.2018)
- Stenberg-Sirén, J. (2018). *Språk och språkideologier i radio och tv: Standardspråk och språkstandarder i finlandssvenska radio- och tv-nyheter* (Doktorsavhandling). Nordica Helsingensia 50. Helsingfors: Helsingfors universitet.
<http://hdl.handle.net/10138/231155> (Hämtad 19.12.2018)
- Studentexamensnämnden. (2018). *Ilmoittautuneet eri kokeisiin tutkintokerroittain 2009–2018*.
https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/stat/FS2018A2009T2010.pdf (Hämtad 28.12.2018)

- Suomi, K. (2005). Suomen kielen prominenssien foneettisesta toteutumisesta. *Virittäjä*, 109 (2), 221. <https://journal.fi/virittaja/article/view/40404> (Hämtad 28.12.2018)
- Suomi, K., Toivanen, J. & Ylitalo, R. (2008). *Finnish sound structure: Phonetics, phonology, phonotactics and prosody*. Uleåborg: Oulu University Press.
- 't Hart, J. (1981). Differential sensitivity to pitch distance, particularly in speech. *Journal of the Acoustical Society of America*, 69, 811–821.
- Taimi, L., Jähi, K., Alku, P. & Peltola, M.S. (2014). Children learning a non-native vowel – The effect of a two-day production training. *Journal of Language Teaching and Research*, 5, 1229–1235.
- Tandefelt, M. (1990). Låna mig ditt öra. I: I. Almqvist, P.-E. Cederholm & J. Lainio (red.). *Från Pohjolas pörten till kognitiv kontakt: Vänskrift till Erling Wande den 9 maj 1990* (s. 230–244). Stockholm Studies in Finnish Language and Literature 6. Stockholm: Stockholms universitet.
- Tergujeff, E. (2013). *English pronunciation teaching in Finland* (Doktorsavhandling). Jyväskylä Studies in Humanities 207. Jyväskylä: Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5322-5> (Hämtad 28.12.2018)
- Tergujeff, E., Ullakonoja, R. & Dufva, H. (2011). Phonetics and Foreign Language Teaching in Finland. I: S. Werner & T. Kinnunen (red.). *XXVI Fonetiikan päivät 2010* (s. 63–68). Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Toivanen, J. (1999). *Perspectives on intonation: English, Finnish and English spoken by Finns. Vol 2*. Uleåborg: Oulun yliopisto, Oulu University Press.
- Toivanen, J. (2003). Tone choice in the English intonation of proficient non-native speakers. *Phonum*, 9, 165–168.
- Toivola, M. (2011). *Vieraan aksentin arviointi ja mittaaminen Suomessa* (Doktorsavhandling). Helsingfors: Helsingfors universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7217-8>
- Tranfield, D., Denyer, D. & Smart, P. (2003). Towards a methodology for developing evidence-informed management knowledge by means of systematic review. *British Journal of Management*, 14, 207–222. <https://www.cebma.org/wp-content/uploads/Tranfield-et-al-Towards-a-Methodology-for-Developing-Evidence-Informed-Management.pdf> (Hämtad 28.12.2018)
- Trofimovich, P. & Baker, W. (2006). Learning second language suprasegmentals: Effects of L2 experience on prosody and fluency characteristics of L2 speech. *Studies in second language acquisition*, 28 (1), 1–30. DOI: 10.1017/S0272263106060013
- Trofimovich, P. & Isaacs, T. (2012). Disentangling accent from comprehensibility. *Bilingualism: Language and Cognition*, 15 (4), 905–916.
- Tuohimaa, T. & Valli, P. (2013). Uusien yliopisto-opiskelijoiden ruotsin kielen taitotaso ylioppilasarvosanoilla mitattuna. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 4 (3). <http://www.kieliverkosto.fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2013> (Hämtad 20.11.2017)

- Tuokko, E. (2009). *Miten ruotsia osataan peruskoulussa? Perusopetuksen päättövaiheen ruotsin kielen B-oppimäärän oppimistulosten kansallinen arviointi 2008* (Oppimistulosten arviointi 2/2009). Helsingfors: Opetushallitus.
- Ullakonoja, R. (2007). Comparison of pitch range in Finnish (L1) fluency and Russian (L2). I: J. Trouvain & W. J. Barry (red.). *Proceedings of the 16th International Congress of Phonetic Sciences, 6–10 August 2007, Saarbrücken, Germany* (s. 1701–1704).
- Ullakonoja, R. (2011). *Da. Eto vopros! Prosodic development of Finnish students' read-aloud Russian during study in Russia* (Doktorsavhandling). Jyväskylä Studies in Humanities 151. Jyväskylä: Jyväskylän universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4209-0> (Hämtad 28.12.2018)
- Ullakonoja, R. & Dufva, H. (2016). Toisen ja vieraan kielen ääntämisen oppimisen haasteet. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 26 (2), 4–18.
- Ullakonoja, R., Kuronen, M., Hurme, P. & Dufva, H. (2014). Segment duration in Finnish as imitated by Russians. I: N. Campbell, D. Gibbon & D. Hirst (red.). *Social and linguistic speech prosody: Proceedings of the 7th International Conference on Speech Prosody* (s. 507–511).
- Undervisnings- och kulturministeriet. (2017). *Gaudeamus igitur - ylioppilastutkinnon kehittäminen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017: 16. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-462-7> (Hämtad 29.12.2018)
- Utbildningsstyrelsen. (2003). *Grunderna för gymnasiets läroplan 2003*. <http://www02.oph.fi/svenska/ops/gymnasiet/gymnlpg.pdf> (Hämtad 21.11.2017)
- Utbildningsstyrelsen. (2011). *Grunderna för allmänna språkexamina 2011. Föreskrift 24/011/2011. Föreskrifter och anvisningar 2011: 33*. Tammerfors: Juvenes Print. https://www.oph.fi/download/141378_valmisykiperusteetruo2011.pdf (Hämtad 3.1.2018)
- Utbildningsstyrelsen. (2014a). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Tammerfors: Juvenes Print. https://www.oph.fi/download/166434_grunderna_for_laroplanen_verk_kojulkaisu.pdf (Hämtad 26.4.2019)
- Utbildningsstyrelsen. (2014b). *Koulutuksen tilastollinen vuosikirja 2014 – Årsbok för utbildningsstatistik 2014. Koulutuksen seurantaraportit 2014: 10* (red. av T. Kumpulainen. Tammerfors: Juvenes Print. https://www.oph.fi/download/163331_koulutuksen_tilastollinen_vuosikirja_2014.pdf (Hämtad 31.12.2018)
- Utbildningsstyrelsen. (2014c). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014: Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling. Det andra inhemska språket och främmande språk*. https://www.edu.fi/download/174152_LP2016_Nivaskala_andra_inhemska_frammande_sprak.pdf (Hämtad 28.12.2018)
- Utbildningsstyrelsen. (2015). *Grunderna för gymnasiets läroplan 2015*. http://www.oph.fi/download/174853_grunderna_for_gymnasiets_laroplan_2015.pdf (Hämtad 21.11.2017)

- Vetenskapstermbanken i Finland. (2018). *Vetenskapstermbanken i Finland* [webbsida]. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu/sv> (Hämtad 28.12.2018)
- Vihanta, V., Leinonen, K. & Pitkänen, A. J. (1990). On rhythmic features in Finland-Swedish and Sweden-Swedish. I: K. Wiik & I. Raimo (red.). *Nordic Prosody V: Papers from a symposium* (s. 325–350). Åbo: Painosalama.
- Williams, S. & Hammarberg, B. (1998). Language switches in L3 production: Implications for a polyglot speaking model. *Applied Linguistics*, 19 (3), 295–333. DOI: 10.1093/applin/19.3.295
- Winke, P. (2013). Rating oral language. I: C. A. Chapelle (red.). *The encyclopedia of applied linguistics* (s. 4859–4855). Oxford, Storbritannien: Blackwell.
- Winke, P., Gass, S. & Myford, C. (2013). Raters' L2 background as a potential source of bias in rating oral performance. *Language Testing*, 30 (2), 231–252. DOI: 10.1177/0265532212456968
- Wrembel, M. (2010). L2-accented speech in L3 production. *International Journal of Multilingualism*, 7 (1), 75–90. DOI: 10.1080/14790710902972263
- Yliselä, A. (2006). "Finlandssvenska är den svenska som finnarna talar". *Språkbruk* 2006 (2). <https://www.sprakbruk.fi/-/-finlandssvenska-ar-den-svenska-som-finnarna-talar-> (Hämtad 4.9.2018)
- Zetterholm, E. & Tronnier, M. (2017). *Perspektiv på svenskt uttal: Fonologi, brytning och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Özçelik, Ö. (2016). The Prosodic Acquisition Path Hypothesis: Towards explaining variability in L2 acquisition of phonology. *Glossa: A Journal of General Linguistics*, 1 (1). DOI: 10.5334/gjgl.47

Bilaga 1: Nivåskala för fonologisk kompetens i den europeiska referensramen (Europarådet 2001: 117)

	PHONOLOGICAL CONTROL
C2	<i>As C1</i>
C1	<i>Can vary intonation and place sentence stress correctly in order to express finer shades of meaning.</i>
B2	<i>Has acquired a clear, natural, pronunciation and intonation.</i>
B1	<i>Pronunciation is clearly intelligible even if a foreign accent is sometimes evident and occasional mispronunciations occur.</i>
A2	<i>Pronunciation is generally clear enough to be understood despite a noticeable foreign accent, but conversational partners will need to ask for repetition from time to time.</i>
A1	<i>Pronunciation of a very limited repertoire of learnt words and phrases can be understood with some effort by native speakers used to dealing with speakers of his/her language group.</i>

Copyright © Europarådet

Bilaga 2: Nivåskala för fonologisk kontroll i den europeiska referensramen (Europarådet 2018: 136)

PHONOLOGICAL CONTROL			
	OVERALL PHONOLOGICAL CONTROL	SOUND ARTICULATION	PROSODIC FEATURES
C2	Can employ the full range of phonological features in the target language with a high level of control – including prosodic features such as word and sentence stress, rhythm and intonation – so that the finer points of his/her message are clear and precise. Intelligibility and effective conveyance of and enhancement of meaning are not affected in any way by features of accent that may be retained from other language(s).	Can articulate virtually all the sounds of the target language with clarity and precision.	Can exploit prosodic features (e.g. stress, rhythm and intonation) appropriately and effectively in order to convey finer shades of meaning (e.g. to differentiate and emphasise).
C1	Can employ the full range of phonological features in the target language with sufficient control to ensure intelligibility throughout. Can articulate virtually all the sounds of the target language; some features of accent retained from other language(s) may be noticeable, but they do not affect intelligibility.	Can articulate virtually all of the sounds of the target language with a high degree of control. He/she can usually self-correct if he/she noticeably mispronounces a sound.	Can produce smooth, intelligible spoken discourse with only occasional lapses in control of stress, rhythm and/or intonation, which do not affect intelligibility or effectiveness. Can vary intonation and place stress correctly in order to express precisely what he/she means to say.

B2	Can generally use appropriate intonation, place stress correctly and articulate individual sounds clearly; accent tends to be influenced by other language(s) he/she speaks, but has little or no effect on intelligibility.	Can articulate a high proportion of the sounds in the target language clearly in extended stretches of production; is intelligible throughout, despite a few systematic mispronunciations. Can generalise from his/her repertoire to predict the phonological features of most unfamiliar words (e.g. word stress) with reasonable accuracy (e.g. whilst reading).	Can employ prosodic features (e.g. stress, intonation, rhythm) to support the message he/she intends to convey, though with some influence from other languages he/she speaks.
B1	Pronunciation is generally intelligible; can approximate intonation and stress at both utterance and word levels. However, accent is usually influenced by other language(s) he/she speaks.	Is generally intelligible throughout, despite regular mispronunciation of individual sounds and words he/she is less familiar with.	Can convey his/her message in an intelligible way in spite of a strong influence on stress, intonation and/or rhythm from other language(s) he/she speaks.
A2	Pronunciation is generally clear enough to be understood, but conversational partners will need to ask for repetition from time to time. A strong influence from other language(s) he/she speaks on stress, rhythm and intonation may affect intelligibility, requiring collaboration from interlocutors. Nevertheless, pronunciation of familiar words is clear.	Pronunciation is generally intelligible when communicating in simple everyday situations, provided the interlocutor makes an effort to understand specific sounds. Systematic mispronunciation of phonemes does not hinder intelligibility, provided the interlocutor makes an effort to recognise and adjust to the influence of the speaker's language background on pronunciation.	Can use the prosodic features of everyday words and phrases intelligibly, in spite of a strong influence on stress, intonation and/or rhythm from other language(s) he/she speaks. Prosodic features (e.g. word stress) are adequate for familiar, everyday words and simple utterances.

A1	Pronunciation of a very limited repertoire of learnt words and phrases can be understood with some effort by interlocutors used to dealing with speakers of the language group concerned. Can reproduce correctly a limited range of sounds as well as the stress on simple, familiar words and phrases.	Can reproduce sounds in the target language if carefully guided. Can articulate a limited number of sounds, so that speech is only intelligible if the interlocutor provides support (e.g. by repeating correctly and by eliciting repetition of new sounds).	Can use the prosodic features of a limited repertoire of simple words and phrases intelligibly, in spite of a very strong influence on stress, rhythm, and/or intonation from other language(s) he/she speaks; his/her interlocutor needs to be collaborative.
-----------	--	--	--

Bilaga 3: Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling (Utbildningsstyrelsen 2014c)

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING, Det andra inhemska språket och främmande språk, Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
A1.1	Eleven klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.	Eleven behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om hen har förstått.	Eleven kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.	Eleven förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.	Eleven kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärd standarduttryck. Uttalar några inövade uttryck begripligt. Kan skriva några enskilda ord och uttryck.
De första grunderna i språket					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
A1.2	Eleven klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer, men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.	Eleven använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i sin kommunikation. Behöver mycket hjälpmedel. Kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.	Eleven kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.	Eleven förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan urskilja enskilda fakta i en text.	Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och för hen viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.
Elementär språkfärdighet stadd i utveckling					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
A1.3	Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.	Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.	Eleven kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.	Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.	Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Uttalar inövade uttryck begripligt.
A2.1	Eleven kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.	Eleven deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder mer sällan nonverbala uttryck. Måste relativt ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.	Eleven klarar av korta sociala situationer. Kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter och besvara sådana.	Eleven förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.	Eleven kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
A2.2	Eleven reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.	Eleven deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).	Eleven kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationsrutiner.	Eleven kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.	Eleven kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
B1.1	Eleven kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.	Eleven kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet. Kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.	Eleven visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna. Eleven kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.	Eleven förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.	Eleven kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Kan tillämpa flera grundläggande uttalsregler också på andra än inövade uttryck.
Fungerande grundläggande språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
B1.2	Eleven kan relativt obehindrat delta i kommunikation också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man informerar om en aktuell händelse.	Eleven kan ta initiativ och använda lämpliga uttryck i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas. Kan relativt naturligt rätta till missförstånd. Kan diskutera betydelsen också av mer komplicerade uttryck.	Eleven kan för olika ändamål använda ett språk som inte är för-familjärt men inte heller alltför formellt. Eleven känner till de viktigaste artighetskutymerna och följer dem. Eleven kan i sin kommunikation ta hänsyn till viktiga kulturellt betingade aspekter.	Eleven förstår tydligt tal som innehåller fakta om bekanta eller relativt allmänna ämnen och klarar också i någon mån av texter som förutsätter slutledning. Eleven förstår det väsentliga och de viktigaste detaljerna i en mer omfattande formell eller informell diskussion i omgivningen.	Eleven kan berätta om vanliga konkreta ämnen genom att beskriva, specificera och jämföra. Uttrycker sig relativt obehindrat. Kan skriva personliga och mer officiella meddelanden och uttrycka sina tankar också om en del fiktiva ämnen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd, vanliga idiom, olika strukturer och även komplicerade meningar. Behärskar de grundläggande uttalsreglerna också för andra än inövade uttryck.
Flytande grundläggande språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
B2.1	Eleven kan kommunicera obehindrat också i nya kommunikationssituationer som ibland inbegriper abstrakt, men ändå tydligt språk.	Eleven kan uttrycka sin åsikt och ibland för att vinna tid använda standarduttryck, såsom "Det är en svår fråga". Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan ge akt på sin egen förståelse och kommunikation och korrigera sitt språk.	Eleven strävar efter att uttrycka sina tankar sakligt och med respekt för sin samtalspartner samt ta hänsyn till de krav som olika situationer ställer.	Eleven förstår muntlig eller skriven text som är invecklad till språk och innehåll. Kan följa med omfattande tal och komplicerad argumentation samt redogöra för det centrala innehållet i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion. Förstår olika typer av skrivna texter, som också kan handla om abstrakta ämnen, fakta, attityder och åsikter.	Eleven kan med mångsidiga strukturer och ett relativt omfattande ordförråd, som också inbegriper idiomatiska och abstrakta uttryck, uttala sig relativt klart och exakt om olika saker som hör till det egna erfarenhetsområdet. Kan delta också i relativt formella diskussioner. Behärskar ett relativt omfattande ordförråd och även krävande satsstrukturer. Uttalet är tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
Självständig språkfärdighet, grundnivå					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
B2.2	Eleven kan använda språket i olika typer av kommunikationssituationer, också nya, som förutsätter ett mångsidigt språk.	Eleven strävar efter att ge respons, komma med kompletterande synpunkter eller slutsatser. Kan bidra till att kommunikationen fortlöper och vid behov använda omskrivningar. Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan använda strategier som stödjer förståelsen, såsom att plocka ut det centrala innehållet och till exempel göra anteckningar om det hörda.	Eleven kan uttrycka sina tankar naturligt, tydligt och artigt både i en formell och en informell situation samt välja språkbruk efter situation och samtalspartner.	Eleven förstår pågående eller inspelat, klart strukturerat talat standardspråk i alla situationer. Förstår i viss mån också främmande språkformer. Kan läsa invecklade texter skrivna för olika ändamål och sammanfatta det centrala innehållet i dem. Eleven kan känna igen attityder och kritiskt bedöma det hörda och/eller lästa.	Eleven kan uttrycka sig på ett säkert, tydligt och artigt sätt. Behärskar i stor utsträckning språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnen. Kan kommunicera spontant och skriva en tydlig och strukturerad text. Uttalet är mycket tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
Fungerande självständig språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
C1.1	Eleven kan kommunicera mångsidigt, obehindrat och exakt i alla kommunikationssituationer.	Eleven tar på ett naturligt sätt ansvar för att kommunikationen flyter. Kan omformulera sitt budskap och klara sig ur svåra situationer. Använder skickligt språk- eller kontextrelaterade antydningar för att dra slutsatser eller förutspå det som kommer.	Eleven kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala ändamål, även uttrycka känslotillstånd, indirekta antydningar (till exempel ironi) och humor.	Eleven förstår i detalj också längre anföranden om bekanta och allmänna ämnen, även om talet inte skulle vara tydligt strukturerat eller om det skulle innehålla idiomatiska uttryck eller registerbyten. Eleven förstår i detalj invecklade abstrakta skrivna texter och kan kombinera information från komplicerade texter.	Eleven kan uttrycka sig obehindrat, exakt och strukturerat om många olika ämnen eller hålla ett relativt långt, förberett anförande. Kan med säker och personlig stil skriva välstrukturerade texter om invecklade ämnen. Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Uttalet är naturligt och behagligt att lyssna på. Talrytmen och intonationen är typiska för målspråket.
Avancerad språkfärdighet, grundnivå					

Bilaga 4: Nivåskala för språkkunskaper (Utbildningsstyrelsen 2003: bilaga 2)

Nivåskalaför språkkunskaper

Nivåskalan är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den allmänneuropeiska referensramen för undervisning, inlärninng och bedömning av språk som utvecklats av Europarådet.

Färdighetsnivå A1 Begränsad kommunikation i de mest bekanta situationerna			
	Hörförståelse	Tal	
A1.1	<p>De första grunderna i språket</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår ett mycket begränsat antal av de allra vanligaste orden och fraserna (hälsningar, namn, tal, uppmaningar) i vardagliga sammanhang. • Förstår trots ansträngning inte mer än det allra mest elementära språkstoffet. • Behöver väldigt mycket hjälp: upprepning, gester, översättning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan med korta satser svara på enkla frågor som gäller en själv. Kommunikationen är beroende av samtalspartnern och talaren måste kanske tillgripa sitt modersmål eller gester. • Det kan finnas många långa pauser, upprepningar och avbrott i talet. • Uttalet kan orsaka stora förståelseproblem. • Behärskar ett mycket begränsat ordförråd och några inlärd standarduttryck. • Talaren är oförmögen att uttrycka sig fritt och ledigt, men de få klichéartade uttryck han eller hon behärskar kan vara ganska felfria. 	<p>Läsförståelse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Känner till skriftsystemet men förstår mycket lite av texten. • Känner igen ett litet antal bekanta ord och korta fraser och kan förknippa dem med bilder. • Förmågan att förstå obekanta ord ens i mycket förutsebara sammanhang är ytterst begränsad. <p>Skrivning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan delge sina omedelbara behov i mycket korta ordalag. • Kan skriva språkets bokstäver och siffror med bokstäver, anteckna sina personuppgifter och skriva vissa bekanta ord och fraser. • Behärskar ett antal enskilda ord och uttryck. • Är inte förmögen att uttrycka sig fritt men kan skriva vissa ord och uttryck rätt.
A1.2	<p>Elementär språkfärdighet utvecklad i situationen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår ett begränsat antal ord, korta satser, frågor och uppmaningar som gäller personliga angelägenheter eller den aktuella situationen. • Måste anstränga sig för att förstå till och med enkla yttranden som inte tydligt anknyter till situationen. • Behöver mycket hjälp: långsamt tal, upprepning, gester och översättning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan i någon mån uppege vissa omedelbara behov och fråga och svara i dialoger som handlar om grundläggande personuppgifter. Behöver ofta hjälp av sin samtalspartner. • Pauser och andra avbrott förekommer i talet. • Uttalet kan ofta vålla förståelseproblem. • Har ett mycket begränsat ordförråd, kan vissa situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken. • Alla slags fel förekommer i hög grad, också i mycket enkelt fritt tal. 	<ul style="list-style-type: none"> • Förstår namn, skyltar och andra mycket korta och enkla texter som anknyter till omedelbara behov. • Känner igen enskilda uppgifter i enkel text om det finns möjlighet att vid behov läsa texten på nytt. • Förmågan att förstå obekanta ord ens i mycket förutsebara sammanhang är begränsad. <p>Skrivning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan delge sina omedelbara behov med korta satser. • Kan skriva ett antal satser och fraser om sig själv och sin närmaste krets (t.ex. svar på frågor eller minneslappar). • Behärskar vissa grundläggande ord och uttryck och kan skriva mycket enkla huvudsatser. • Utantillärda fraser kan vara rätt skrivna men alla slags fel förekommer t.o.m. i synnerligen elementär fri skrivning.

Färdighetsnivå A1 Begränsad kommunikation i de mest bekanta situationerna

	Hörförståelse	Tal
A1.3	<p>Fungerande elementär språkfärdighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår enkla yttranden (personliga frågor och all dagliga anvisningar, önsknings och förbud) i rutinmässigt samtal med stöd av sammanhanget. • Kan följa med enkla samtal som anknäyer till konkreta situationer eller den egna erfarenheten. • Förståelsen förutsätter också då det gäller enkla ärenden talat standardpråk som är långsammare än normalt och riktat till lyssnaren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan berätta kort om sig själv och sin närmaste krets. Reder sig i de allra enklaste dialogerna och servicesituationerna. Behöver ibland hjälp av samtalspartnern. • Kan uttrycka sig flytande om det mest bekanta, annars är pauser och avbrott mycket vanliga. • Uttalet kan ibland orsaka förståelseproblem. • Behärskar ett begränsat antal korta utantillärdade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. • Elementära grammatikaliska fel förekommer i hög grad också i mycket enkelt tal.

	Läsförståelse	Skrivning
	<ul style="list-style-type: none"> • Kan läsa bekanta och en del obekanta ord. Förstår korta meddelanden som handlar om vardag och rutiner eller där det ges enkla instruktioner. • Kan hitta enskilda behövlige uppgifter i en kort text (postkort, väderrapporter). • Läser och förstår också ett kort textstycke mycket långsamt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reder sig i enkla lätt förutsebara skrivuppgifter i de mest bekanta situationerna som anknäyer till vardagliga behov och erfarenheter. • Kan skriva enkla texter (ett enkelt postkort, personuppgifter, enkel diktamen). • Behärskar de allra vanligaste orden och uttrycken som har att göra med detaljer eller konkreta behov i elevens eget liv. Kan skriva några meningar som består av enkla satser. • Många slags fel förekommer i elementär fri skrivning.

Färdighetsnivå A2 Grundförutsättningar för direkt socialt umgänge samt kort redogörelse		
	Hörförståelse	Tal
A2.1	<p>Den grundläggande språkfärdighetens begynnelse-skede</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan förstå enkelt tal eller följa med i en diskussion om ämnen som är direkt viktiga för honom eller henne. • Förstår det mest centrala innehållet i korta, enkla diskussioner som intresserar (anvisningar, meddelanden) och upptäcker när man på teve övergår från ett ämne till ett annat. • Förståelse av också ett enkelt budskap förutsätter tydligt standardspråk i normalt tempo, och kräver dessutom ofta upprepning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan med korta satser berätta om sin närmaste krets. Reder sig i enkelt umgänge och i de vanligaste service-situationerna. Kan inleda och avsluta en kort dialog men sällan själv uppehålla en längre diskussion. • Vissa bekanta avsnitt är flytande, men det förekommer många klart uppenbara pauser och felaktiga inledningar i talet. • Uttalet är förståeligt trots att den främmande accenten är mycket uppenbar och trots att det felaktiga uttalet kan välla enstaka problem med förståelsen. • Behärskar det lätt förutsebara bas-ordförrådet och många av de viktigaste strukturerna (såsom konjunktioner och tempusformer i förfluten tid). • Behärskar i fritt tal den allra enklaste grammatiken på elementär nivå, men fortfarande förekommer det många fel även i språkets grundstrukturer.

Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Förstår enkla texter som innehåller det allra vanligaste ordförrådet (privata brev, korta nyhetsartiklar, vardagliga bruksanvisningar). • Förstår huvudtankarna i texter och vissa detaljer i en text på några stycken. Kan lokalisera och jämföra enskilda uppgifter och klarar lätt av enkel slutledning utgående från sammanhanget. • Läser och förstår också korta textstycken långsamt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reder sig i skrivuppgifter i de mest rutinmässiga vardagssituationerna. • Kan skriva korta, enkla meddelanden (personliga brev, lappar) som har att göra med vardagliga behov och enkla, katalogmässiga beskrivningar om mycket bekanta ämnen (verkliga eller fiktiva personer, händelser, egna och familjens planer). • Behärskar ett konkret ordförråd som anknyter till grundbehov samt grundläggande tempusformer och satser som är samordnade med enkla bindeord (och, men). • Kan skriva de allra enklaste orden och strukturerna ganska rätt men gör gång på gång fundamentala fel (tempusformer, böjning) och använder många klumpiga uttryck i fri skrivning.

A2 Grundförutsättningar för direkt socialt umgänge samt kort redogörelse		
	Hörförståelse	Tal
A2.2	<p>Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår tillräckligt för att kunna tillfredsställa sina konkreta behov. Kan i stora drag följa tydligt tal om fakta. • Kan i allmänhet känna igen ämnet i en pågående diskussion. Förstår vanlig vokabulär och ett mycket begränsat antal idiom i situationsbundet tal som handlar om bekanta eller allmänt kända ämnen. • Förståelsen också av enkla budskap förutsätter standardspråk som uttalas långsamt och tydligt och dessutom rätt ofta behöver upprepas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan ge en kort, katalogmässig beskrivning om sin närmaste krets och dess vardag. Kan delta i rutinsamtal om egna angelägenheter eller sådant som är viktigt för en själv. Kan behöva hjälp för att diskutera och måste undvika vissa ämnesområden. • Talet är tidvis flytande men olika slags avbrott är mycket uppenbara. • Uttalet är förståeligt trots att den främmande accenten är uppenbar och felaktigt uttal förekommer. • Behärskar ett vanligt, vardagligt ordförråd och några idiomatiska uttryck ganska bra. Behärskar flera enkla och även några mera krävande strukturer. • I mera omfattande fritt tal förekommer många fundamentala fel (t.ex. i verbens tempusformer) som tidvis kan göra talet svårförståeligt.

	Läsförståelse	Skrivning
	<ul style="list-style-type: none"> • Förstår huvudtankarna och vissa detaljer i meddelanden på några stycken i alldagliga sammanhang som i viss mån är krävande (reklam, brev, matsedlar, tidtabeller) samt faktatexter (bruksanvisningar, smånotiser). • Kan skaffa ny lätt förutsebar information om bekanta ämnen i välstrukturerade texter på några stycken. Kan utgående från formen och kontexten sluta sig till betydelsen av obekanta ord. • Upprepad läsning och hjälpmedel är ofta nödvändiga för förståelsen av ett textstycke. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reder sig i skrivuppgifter i rutinemässiga vardagssituationer. • Kan skriva en mycket kort, enkel beskrivning av händelser, tidigare aktiviteter och personliga erfarenheter eller om alldagliga ting i sin livsmiljö (korta brev, minneslappar, ansökningar, telefonmeddelanden). • Behärskar det grundläggande alldagliga ordförrådet, strukturerna och de vanligaste sätten att binda ihop ord och satser. • Skriver enkla ord och strukturer rätt men gör fel i ovanligare strukturer och former och använder klumpiga uttryck.

Färdighetsnivå B1 Att reda sig i vardagslivet	
	Hörförståelse Tal
B1.1	<p>Fungerande grundläggande språkfärdighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår huvudtankarna och viktiga detaljer i tal som behandlar teman som återkommer i skolan, på arbetet eller under fritiden, inklusive korta referat. Får tag i huvudpunkterna i radionyheter, filmer, tv-program och tydliga telefonmeddelanden. • Kan följa tal som baserar sig på gemensam erfarenhet eller allmänbildning. Förstår det gängse ordförrådet och ett visst antal idiom. • Förståelse av längre talsekvenser förutsätter tydligare och långsammare standardspråk än normalt. Uppprepningar behövs då och då.

Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Kan läsa många slags texter på några sidor (tabeller, kalendrar, kursprogram, kokböcker) om bekanta ämnen och utan förberedelser följa huvudtankar, nyckelord och viktiga detaljer i texten. • Kan följa huvudtankarna, nyckelord och viktiga detaljer i en text på ett par sidor som behandlar ett bekant ämne. • Förståelsen kan vara bristfällig då det gäller ämnesområden som avviker från all dagliga erfarenheter samt detaljer i texten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan skriva förståelig text som i viss mån förmedlar detaljerad vardagskunskap om verkliga eller fiktiva ämnen som intresserar. • Kan skriva en klart utformad koherent text genom att foga ihop enskilda uttryck till längre avsnitt (brev, beskrivningar, berättelser, telefonmeddelanden). Kan effektivt förmedla bekant information genom de vanligaste formerna av skriftlig kommunikation. • Behärskar ett tillräckligt ordförråd och de strukturer som behövs för texter i de flesta bekanta situationer, trots att interferens och uppenbara omskrivningar förekommer. • Det rutinmässiga språkstoffet och grundstrukturerna är redan relativt felfria, men en del mer krävande strukturer och ordfogningar orsakar problem.

	Hörförståelse	Tal
B1.2	<p>Flytande grundläggande språkfärdighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår tydlig, faktabaserad information som anknyter till bekanta och relativt allmänna ämnen i sammanhang som i viss mån är krävande (indirekta förfrågningar, arbetsdiskussioner, förutsebara telefonmeddelanden). • Förstår huvudpunkterna och de viktigaste detaljerna i en pågående, formell eller informell mera omfattande diskussion. • Förståelse förutsätter standard-språk eller en relativt bekant accent samt sporadiska upprepningar och omformuleringar. Diskussioner mellan infödda i snabbt tempo samt okända detaljer om främmande ämnesområden orsakar problem. 	<p>Tal</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan med beskrivningar, specificeringar och jämförelser berätta om vanliga, konkreta ämnen och kan också redogöra för andra ämnen såsom filmer, böcker eller musik. Kan kommunicera säkert i de flesta vanliga situationer. Den språkliga framställningen är kanske inte särskilt exakt. • Kan uttrycka sig relativt obehindrat. Trots att pauser och avbrott förekommer fortsätter talet och eleven gör sig förstådd. • Uttalet är mycket lätt att förstå trots att intonationen och betoningen inte helt motsvarar målspråkets. • Kan använda ett ganska omfattande ordförråd och vanliga idiom. Använder även många slags strukturer och komplicerade satser. • Grammatikfel förekommer i viss mån men stör sällan ens mer omfattande kommunikation.

	Läsförståelse	Skrivning
	<p>Läsförståelse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan läsa texter på några stycken om många slags ämnesområden (tidningsartiklar, broschyrer, bruksanvisningar, enkel skönlitteratur) och klarar också av texter som kräver en viss slutledningsförmåga i praktiska situationer som är viktiga för en själv. • Kan söka fram och kombinera uppgifter ur olika texter på några sidor för att utföra en viss uppgift. • Vissa detaljer och nyanser i långa texter kan förbli oklara. 	<p>Skrivning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan skriva personliga och mer offentliga meddelanden, och i dem innefatta nyheter och uttrycka tankar om bekanta abstrakta ämnen och om kultur som exempelvis musik eller film. • Kan skriva en disponerad text på några stycken (anteckningar, korta sammandrag och redogörelser utifrån en klar diskussion eller framställning). Kan i viss mån motivera sina huvudtankar och ta hänsyn till läsaren. • Behärskar ordförråd och satsstrukturer som behövs för många slag av skrivande. Kan uttrycka samordning och underordning. • Kan skriva ett förståeligt och relativt felfritt språk, låt vara att det förekommer fel i krävande strukturer, i textens disposition eller stil och att påverkan från modersmålet eller något annat språk är uppenbar.

Färdighetsnivå B1		Att klara sig i regelbundet umgänge med infödda	
	Hörförståelse	Tal	
B2.1	<p>Självständig språkfärdighet, grundnivå</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår de centrala tankarna i muntlig framställning som är invecklad till språk och innehåll och som behandlar konkreta eller abstrakta ämnesområden. Kan följa detaljerade framställningar av allmänt intresse (nyheter, intervjuer, filmer, föreläsningar). • Förstår huvudpunkterna i det talade, talarens avsikter och attityder, stil och grad av formalitet. Kan följa omfattande tal och invecklad argumentation om talets gång är tydligt markerad (t.ex. genom bindeord eller rytmisering). Kan komprimera innehållet eller återge de centrala detaljerna i det hörda. • Förstår en stor del av en pågående diskussion men kan uppleva det svårt att förstå ett samtal i snabbt tempo som förs mellan infödda talare om dessa inte på något sätt försöker förtydliga budskapet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan presentera klara och exakta beskrivningar av många slags erfarenheter, berätta om sina känslor samt redogöra för vilken personlig betydelse händelser och erfarenheter har. Kan aktivt delta i de flesta praktiska och sociala situationer samt i relativt formella diskussioner. Är kapabel att regelbundet kommunicera med infödda utan att oavsiktligt göra sig löjlig eller irriterande. Den språkliga framställningen är inte alltid helt elegant. • Kan tala i ganska jämnt tempo och längre pauser i det talade förekommer endast sällan. • Uttalet och intonationen är tydliga och naturliga. • Kan mångsidigt använda språkets strukturer och ett relativt omfattande ordförråd som inkluderar idiomatiska och abstrakta ord. Visar en växande förmåga att reagera på de formkrav som situationen ställer. • Behärskar grammatiken rätt väl och sporadiska fel försvårar i allmänhet inte förståelsen. 	

		Läsförståelse	Skrivning
		<ul style="list-style-type: none"> • Kan självständigt läsa texter på några sidor (tidningsartiklar, noveller, underhållnings- och faktaaliteratur, rapporter och detaljerade anvisningar) inom den egna branschen eller på allmänna ämnesområden. Texterna kan handla om abstrakta eller fackmässiga ämnen och innehålla fakta, attityder och åsikter. • Kan känna igen skribentens avsikt och textens syfte och lokalisera flera olika detaljer i en lång text. Kan snabbt se textinnehållet och bruksvärdet i ny information för att besluta om det lönar sig att bekanta sig närmare med texten. • Endast idiom och kulturella anspelningar i långa texter vållar problem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan skriva klart och detaljerat om många ämnesområden som intresserar, om bekanta abstrakta ämnen, rutinmässiga saktexter samt mer formella sociala meddelanden (kritik, affärsbrev, anvisningar, ansökningar, sammandrag). • Kan effektivt uttrycka sina kunskaper och åsikter i skrift samt kommentera andras synpunkter. Kan i sina texter kombinera eller komprimera information från olika källor. • Behärskar ett omfattande ordförråd och krävande satsstrukturer samt språkliga medel för att åstadkomma en klar och koherent text. Följsamheten i olika nyanser och stilar är begränsad och i en lång framställning kan hopp från en sak till en annan förekomma. • Behärskar rättskrivning, grammatik och användning av skiljetecken rätt bra och felen leder inte till missförstånd. Modersmålets inflytande kan synas i det skrivna. Krävande strukturer samt följsamheten i uttryck och stil kan vålla problem.

Hörförståelse		Tal	Läsförståelse	Skrivning
B2.2	<p>Fungerande självständig språkfärdighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår pågående eller bandat, klart disponerat standardspråk i alla situationer inom det sociala livet, utbildning och arbetsliv (inklusive officiella samtal och livliga samtal mellan infödda). • Kan för krävande uppgifter kombinera invecklad och detaljerad information utifrån omfattande diskussioner eller framställningar. Kan sluta sig till uttalade attityder och sociokulturella anspelningar samt kritiskt bedöma det hörda. • Förstår främmande talare och språkformer. Kraftigt bakgrundsbuller, språklig humor, ovanliga idiom samt kulturella anspelningar kan ännu välla svårigheter. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan hålla en förberedd framställning om många slags allmänna ämnen. Är kapabel att umgås och fritt och behändigt kommunicera med infödda talare. Kan diskutera och underhandla om mångahanda saker, framföra och kommentera krävande tankegångar och haka på andras inlägg. Kan uttrycka sig säkert, tydligt och artigt enligt situationens krav. Framställningen kan vara schematisk och talaren måste ibland tillgripa omskrivningar. • Kan kommunicera spontant, ofta mycket flytande och obehindrat trots sporadisk tveksamhet. • Uttalet och intonationen är mycket tydliga och naturliga. • Behärskar omfattande språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnesområden säkert och tydligt i enlighet med situationens formella krav. Språkliga orsaker begränsar mycket sällan framställningen. • Behärskar grammatiken väl. Talaren korrigerar ofta själv sina fel och felen stör inte förståelsen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan självständigt läsa invecklade texter på flera sidor som skrivits för olika ändamål (dagstidningar, noveller, skönlitteratur). En del av dem kan vara obekanta eller endast delvis bekanta men betydelsefulla för personen själv. • Kan känna igen skribentens attityd och textens syfte. Kan lokalisera och kombinera flera abstrakta uppgifter i invecklade texter. Förstår tillräckligt för att kunna komprimera huvudpunkterna eller uttrycka dem på ett annat sätt. • Endast idiom och kulturella anspelningar i långa texter vållar problem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan skriva tydliga, detaljerade, formella och informella texter om invecklade verkliga eller fiktiva händelser och erfarenheter för bekanta och tidvis obekanta läsare. Kan skriva essäer, formella eller informella redogörelser, göra erforderliga anteckningar och sammandrag. • Kan skriva klara och välstrukturerade texter, uttrycka sin åsikt, argumentera systematiskt, analysera, resonera samt komprimera uppgifter och tankar. • Det språkliga uttrycksförrådet begränsar inte skrivandet märkbart. • Behärskar grammatiken, ordförrådet och textuppläggningsen väl. Fel kan förekomma i ovanliga strukturer, i idiomatiska uttryck samt i stilfrågor.

Färdighetsnivå C1–C2 Att klara sig i många olika slag av krävande språkbruksituationer

		Hörförståelse	Tal			Läsförståelse	Skrivning
C1.1	Avancerad språkfärdighet, grundnivå	<ul style="list-style-type: none"> • Kan relativt lätt förstå längre tal eller framställningar (filmer, föreläsningar, diskussioner, debatter) om olika bekanta och allmänna ämnen även om det talade inte är tydligt strukturerat och innehåller idiomatiska uttryck och registerbyten. • Har lätt för att förstå olika slags inspelningar i detalj och lägger märke till relationen mellan talarna samt deras avsikter. • En främmande accent eller mycket dialektalt talspråk vållar svårigheter. 	<ul style="list-style-type: none"> • Är kapabel att hålla en längre, förberedd och även formell framställning. Kan aktivt delta i invecklade situationer med abstrakta och detaljerade ämnen samt leda rutinmässiga möten och smågrupper. Kan använda språket för social interaktion av många slag. Variationen mellan olika stilarter och språkformer vållar svårigheter. • Kan kommunicera flytande, spontant och nästan obehindrat. • Kan variera intonationen och placera satsbetoningen rätt för att uttrycka också de allra finaste betydelsenyanserna. • Behärskar ett omfattande struktur- och ordförråd som synnerligen sällan begränsar kommunikationen. Kan uttrycka sig säkert, tydligt och artigt enligt situationens krav. • Behärskar grammatiken väl. En del slumpmässiga fel försvårar inte förståelsen och talaren kan ofta korrigera dem själv. 			<ul style="list-style-type: none"> • Förstår i detalj relativt långa och invecklade texter på olika områden. • Kan efter behov variera sitt sätt att läsa. Kan läsa kritiskt och bedöma stilistiska nyanser samt lägger märke till skribentens attityder och dolda betydelser i texten. Kan lokalisera och kombinera många slags abstrakta uppgifter i invecklade texter, komprimera dem och dra krävande slutsatser utifrån texterna. • För att förstå de mest krävande detaljerna och idiomatiska avsnitten i en text behövs hjälpmedel eller flera omläsningar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan skriva tydliga, välstrukturerade texter om invecklade ämnen, uttrycka sig exakt och ta hänsyn till mottagaren. Kan skriva om verkliga och fiktiva ämnen med en säker och personlig stil och kan använda språket smidigt och mångsidigt. Kan skriva tydliga och omfattande redogörelser också om krävande ämnen. • Skribenten visar att han eller hon behärskar många sätt att disponera texten och göra den mer koherent. • Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Behärskar idiomatiska uttryck och vanliga fraser väl. • Behärskar grammatiken, ordförrådet och textuppläggningsen mycket väl. Fel kan sporadiskt förekomma i idiomatiska uttryck samt i stilfrågor.

Bilaga 5: Bedömningsformulär i delstudie IV (Kautonen 2018)

LYSSNINGSTESTET

I testet ska du lyssna på 13 talprov och värdera talarnas uttal av finlandssvenska. Läs noggrant anvisningarna gällande testet och kategorierna i analysen innan du börjar. Kom ihåg att du inte ska bry dig om fel i grammatik, ordval osv. utan bara bedöma uttalet. Lyssna på varje talprov 2-3 gånger. Du får också pausa talproven när du vill. Använd inte mer än ca 5 minuter per talprov så att du hinner lyssna på alla prov.

OBS. Ange talarkoden för varje talprov!

1) VÄRDERA FÖRST UTTALET GENERELLT PÅ SKALAN 1-5; (Ringa in den mest passande siffran)

1= dåligt, 2= ganska dåligt, 3= bra, 4= mycket bra, 5= utmärkt/felfritt (=inget att anmärka på uttalet, inföddlikt)

Om du tycker att det inte finns fel i uttalet, ska du ge en 5 för Uttalet i allmänhet, och behöver inte ta ställning till de andra kategorierna (2 och 3 nedan).

2) VÄRDERA DE UTTALSDRAG SOM ANGES I FORMULÄRET PÅ SAMMA SKALA 1-5; (Ringa in den mest passande siffran)

1=dåligt, 2= ganska dåligt, 3= bra, 4= mycket bra, 5= utmärkt/felfritt/lagom

Ge 5 till en viss kategori, om du anser att det inte förekommer fel i det draget.

3) BESKRIV/SPECIFICERA SEDAN TALARNAS SVÅRIGHETER i de nämnda kategorierna ifall det finns några (=om betyget för kategorin inte var 5).

För att värdera uttalet använd dina egna erfarenheter av finlandssvenskt uttal och den kunskap du fått genom utbildningen. **Ifall du är osäker på ditt svar i någon kategori, kryssar du i kolumnen "Jag är osäker på mitt svar".**

*****

		Skala 1-5					Beskriv/specificera problemen:	Jag är osäker på mitt svar
	Uttalet generellt	dåligt 1	2	3	4	utmärkt 5		
LJUDNIVÅ	Vokaler och konsonanter	dåligt 1	2	3	4	felritt 5		
ORDNIVÅ	Kvantitet	dåligt 1	2	3	4	felritt 5		
	Ordbetoning	dåligt 1	2	3	4	felritt 5		
SATSIVÅ/RYTM	Satsbetoning	dåligt 1	2	3	4	utmärkt 5		
	Talmelodi	dåligt 1	2	3	4	utmärkt 5		
	Taltempo	dåligt 1	2	3	4	lagom 5		
	Öppen kommentar							

Kategorierna som värderas i testet:

Ljudnivå

- **Vokaler:** Finlandssvenskans vokalsystem består av fonemen /a, e, i, o, u, ʉ, y, æ, ø/
  - **Konsonanter:** Finlandssvenskans konsonantsystem består av fonemen: /p, t, k, b, d, g, m, n, ŋ, l, r, s, h, v, j, f, ʃ, tʃ/
- ➔ Exempel på fel: Felaktig kvalitet/ersättning av ljud med andra ljud (t.ex. u-ljudet blir för u-aktigt, b ersätts med p), bortfall av fonem (*stranden* blir *sranden*) och tillägg av fonem (*sjukhus* blir *sjukahus*).

Ordnivå

- **Kvantitet:** Kvantitet innebär att vokaler och konsonanter uttalas med rätt längd.
  - ➔ Exempel på fel: Segmentlängden är för kort eller för lång, t.ex. *sjukhus* uttalas som *sjukKhus*, lärare uttalas som [lærare] i stället för [læ:rare].
- **Ordbetoning:** Den rätta stavelsen i ordet blir betonad; hänger ofta ihop med stavelselängden. I betonade stavelser går tonen ner.
  - ➔ Exempel på fel: Ordbetoningen saknas eller ligger på ett fel ställe, t.ex. *huvoudet* betonas som *huVUdet*.

Satsnivå (=rytm)

- **Satsbetoning:** Satsbetoning används på ett sätt som låter naturligt; När det behövs, finns det en tydlig satsbetoning på ett naturligt ställe. Inte för många ord betonas i ett yttrande och växlingen mellan betonade och obetonade stavelser låter naturligt.
  - ➔ Exempel på fel: Det finns inga satsbetoningar när de behövs, eller satsbetoningen ligger på ett onaturligt ställe, eller för många ord får satsbetoning (t.ex. SOM DU KANSKE VET var DET KYLIGT på MORGONEN).
- **Talmelodi:** Med talmelodi menas melodin i talet, intonation; intonation markeras med meloditoppar och -fall i talet (tonen går upp och ner).
  - ➔ Exempel på fel: Melodin är för monoton eller uppvisar för mycket variation i kontexten.
- **Taltempo:** Taltempot är lagom för kontexten.
  - ➔ Exempel på fel: Taltempot är för långsamt eller för snabbt.
- **Öppen kommentar:** Här kan du kommentera, ifall det finns något annat du vill säga om talprovet, t.ex. några andra kategorier du vill lägga till eller kommentera.

Vid beskrivningarna av kategorierna har det använts följande källor:

- Elert, C. 2015. Allmän och svensk fonetik (9. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Engstrand, O. 2007. Fonetik light [lajt]: kortfattad ljudlära för språkstudier och uttalsundervisning. Studentlitteratur.
- Claes, G. 1988. Svenskans fonologi. Lund: Studentlitteratur.
- Kuronen, M., & Leinonen, K. 2010. Svenskt uttal för finskspråkiga. Teori och övningar i finlandssvenskt och rikssvenskt uttal. Tampere: Juvenes Print.
- Riad, T. 2014. The phonology of Swedish. Oxford University Press.

Vid utformningen av lyssnartestet har det använts följande studier:

- Fayer, J. M., & Krasinski, E. 1987. Native and nonnative judgments of intelligibility and irritation. *Language Learning*, 37(3), 313-326.
- Isaacs, T. and P. Trofimovich. 2012. 'Deconstructing comprehensibility: Identifying the linguistic influences on listeners' L2 comprehensibility ratings. *Studies in Second Language Acquisition* 34: 475-505.
- Kautonen, M. 2016. Finskspråkiga grundskoleelevers uttal av finlandssvenska på olika färdighetsnivåer. I: Kolu, J., Kuronen, M. & Palviainen, Å. *Svenskan i Finland* 16. Jyväskylä Studies in Humanities 298. Jyväskylä: University of Jyväskylä. 58-75.
- Saito, K., Trofimovich, P., & Isaacs, T. 2015. Using listener judgments to investigate linguistic influences on L2 comprehensibility and accentedness: A validation and generalization study. *Applied Linguistics*, amv047.
- Saito, K., Trofimovich, P., & Isaacs, T. 2016. Second language speech production: Investigating linguistic correlates of comprehensibility and accentedness for learners at different ability levels. *Applied Psycholinguistics*, 37(02), 217-240.
- Trofimovich, P., & Isaacs, T. 2012. Disentangling accent from comprehensibility. *Bilingualism: Language and Cognition*, 15(04), 905-916.

DELSTUDIERNA

I

STUDIER I UTTALSINLÄRNING I FINSKA, SVENSKA OCH ENGELSKA: LITTERATURÖVERSIKT

av

Maria Kautonen, Mikko Kuronen & Riikka Ullakonoja, 2016

Puhe ja kieli, 36 (3), 197–220.

Återpublicerad med tillåtelse av redaktörerna av Puhe ja kieli.

STUDIER I UTTALSINLÄRNING I FINSKA, SVENSKA OCH ENGELSKA: LITTERATURÖVERSIKT

Maria Kautonen, Jyväskylän universitet
Mikko Kuronen, Jyväskylän universitet
Riikka Ullakonoja, Jyväskylän universitet

Denna översiktsartikel presenterar forskningsresultat om S2-uttal i andra- och främmandespråkskontexter hos talare med finska, svenska eller engelska som förstaspråk (S1) när målspråket (S2) är finska, svenska eller engelska. Det finns drygt 100 vetenskapliga studier i de undersökta kombinationerna men ingen tidigare översikt. Syftet med artikeln är att sammanfatta empiriska forskningsresultat om receptiva och produktiva aspekter av S2-uttal i dessa språkkombinationer. Forskningsresultaten illustrerar ytterligare hurdana svårigheter språkinlärare har med uttal och vilka drag som speciellt bör beaktas i språkundervisning. Artikeln är avsedd att vara till nytta för lärare och forskare som arbetar med uttalsundervisning och -forskning i första hand i Finland.

Nyckelord: andraspråk, främmande språk, inläring, perception, produktion, uttal

1 INLEDNING

Det är välkänt att uttalsinläring i andra- och främmande språk påverkas av flera olika faktorer (t.ex. Piske, MacKay & Flege, 2001;

Skribentens kontaktuppgifter:

Maria Kautonen, FM, doktorand i svenska, Inst. för språk vid Jyväskylän universitet, Finland.

Adress: Institutionen för språk, Jyväskylän universitet, PB 35, 40014 Jyväskylän universitet.

University of Jyväskylä

E-post: maria.e.e.kautonen@jyu.fi

Mikko Kuronen, doc., universitetslektor i svenska, Inst. för språk vid Jyväskylän universitet, Finland.

Adress: Institutionen för språk, Jyväskylän universitet, PB 35, 40014 Jyväskylän universitet.

University of Jyväskylä

E-post: mikko.j.kuronen@jyu.fi

Riikka Ullakonoja, forskardoktor, Inst. för språk vid Jyväskylän universitet, Finland.

Adress: Institutionen för språk, Jyväskylän universitet, PB 35, 40014 Jyväskylän universitet.

University of Jyväskylä

E-post: riikka.ullakonoja@jyu.fi

Ullakonoja & Dufva, 2016). Några faktorer är mer relaterade till inläraren eller inlärningskontexten och vissa andra till språken i fråga. Likheter och olikheter mellan inlärares förstaspråk (S1) och målspråk (S2) anses ofta spela en stor roll i inläringen. Av de olika modellerna betonar *kontrastiv analys* (KA; Lado, 1957; Sajavaara, 2006) skillnader mellan S1 och S2 som potentiella källor till problem vid S2-inläring. *Speech Learning Model* (SLM; Flege, 1995) och *Perceptual Assimilation Model* (PAM; Best, 1995) betonar perceptionens betydelse: sådana skillnader som är svåra att höra är också svåra att göra. PAM fokuserar på naiva lyssnares perception av främmande språk, medan SLM syftar till att förklara S2-inlärares perception av S2-tal (Best & Tyler, 2007).

I artikeln betraktas språk som har en betydande roll i det finländska samhället. Syftet är att sammanfatta forskningsresultat om

S2-uttal hos talare med finska, svenska eller engelska som förstaspråk när målspråket är finska, svenska eller engelska (bortsett från engelskspråkigas finska). Detta betraktas ur fonetisk synvinkel i andra- och främmandespråkskontexter. Det finns över 100 studier i de undersökta kombinationerna, men ingen tidigare översikt – därför är kunskapen splittad och svåröverskådlig även för den insatta. Förutom vår egen kunskap på området har vi gjort systematiska nätsökningar och gått igenom de viktigaste publikationerna för forskning om S2-uttal. Nätsökningarna gjordes i april-maj 2015 på tre ställen: i) *Diva* (*Digitala vetenskapliga arkivet*) med sökorden *English/Finnish/Swedish L2 pronunciation* och *Språk och stil*, ii) *Finna* (*Portalen till Finlands arkiv, bibliotek och museer*) och iii) *Google Scholar*. I de två sistnämnda var sökorden på finska, svenska och engelska *uttal/segment/prosodi/vokal/konsonant inläring, uttal perception, S2-uttal inläring*. Minst tio första sidor med träffresultat per sökning kontrollerades. De granskade publikationerna är: *AFinLA-e soveltavan kielitieteen tutkimuksia* (2009–2014), *AFinLAn vuosikirja* (1971–2014), *Fonetiikan päivät* (1973–2015), *Fonetik* (numren 3, 5, 9, 11–12, 14–15, 17–28), *Nordand* (2006–2014), *Nordic Prosody* (numren 1–11), *Puhe ja kieli* (2001–2015), *Svenskan i Finland* (numren 1,3–14), *Svenskans beskrivning* (1964–2014) och *Virittäjä* (1886–2010). Alla studier i översikten är vetenskapliga publikationer i tidskrifter eller konferensvolymmer. De fonetiska tecken som används i artikeln är desamma som forskarna själva har använt i studierna.

2 PERCEPTION AV SEGMENT OCH PROSODI

I detta kapitel presenteras empiriska studier om perception av segment och prosodi i språkkombinationerna. Som bakgrund kan

sägas att rätt perception numera anses vara en nödvändig grund för att man ska kunna uttala rätt (Iivonen, 2005). Samtidigt vet man att rätt perception inte automatiskt leder till rätt uttal (Kjellin, 2002). Några studier pekar vidare på att uttalet ibland kan vara korrekt även om inlärarna har problem med att höra målspråket korrekt (Hed, 2014; Linebaugh & Roche, 2015). Ett avsnitt med svenskspråkigas perception av finska saknas, eftersom inga sådana studier kom fram i våra sökningar.

2.1 Svenskspråkiga talares perception av engelska

Svenskspråkiga talares perception av engelska har undersökts i ett antal studier där man också undersökt finskspråkiga talare. Resultaten hos svenskar och finnar har sedan jämförts. En av de tidigaste studierna är ett felanalysprojekt, s.k. *Kuopio-Vasa-Stockholm*-tester (Palmberg, 1979), där svenskars (n=61, både finlands- och sverigesvenskar) och finnars (n=60) prestation i luckdiktamen undersöktes (Sjöholm, 1979). Resultaten visar att både svenskar och finnar hade fonemstrykningar (=bortfall av fonem) och fonemersättningar. Liknande resultat rapporteras i Ringbom (1976) som analyserade delvis samma inträdesprovresultat som Sjöholm. Anmärkningsvärt var enligt Ringbom att (finlands) svenskar gjorde fler fel än finnar om skrivfel som ändå skulle ha producerat korrekt uttal togs med, t.ex. *receaved* för *received*. Svenskars fel var mindre, inte sällan på fonemnivån, medan finnar hade fler felaktiga ord. Problem med klusiler, konsonantkluster och ordbetoning var ovanliga hos svenskar. Svenskar fick en aning bättre resultat än finnar i alla deltest, men i diktamenstest var skillnaden särskilt stor. Vid identifikation av ljud förekom inga stora skillnader mellan grupperna (Ringbom, 1987). Svenskars (n=205–343) svårigheter med stavning av engelska ord, t.ex. *pronounci-*

ation och *literature* i stället för *pronunciation* och *literature*, undersöktes också av Olofsson (1989, 1991).

Flege och Hillenbrand (1986) fann inga anmärkningsvärda skillnader mellan svenska (n=30) och finska (n=21) informanternas förmåga att uppfatta distinktionen /s-z/ i engelska, när detta testades med syntetiserade CVC-stimuli (t.ex. *saws* med [z] och *sauce* med [s]). Oppositionen saknas i båda språken, vilket sannolikt förklarar resultatet. Både svenskar och finnar använde vokaldurationen som ledtråd (=ju längre vokal, desto fler [z]-svar). Det gjorde också S1-lyssnarna men för dem var också den postvokala frikativlängden viktig (=ju kortare friktion, desto fler [z]-svar.) Resultaten visar att även mycket avancerade S2-inlärare använde andra ledtrådar vid perception än S1-talare.

Kuhl, Williams, Lacerda, Stevens och Lindblom (1992) rapporterar om ett test där svenska (n=32) och amerikanska barn (n=32) visade sig ha utvecklat prototyper för vokalerna i sitt S1 redan som sex månader gamla. Barnen reagerade starkare på ett S1-ljud än på ett icke-S1-jud, vilket forskarna tolkade som belägg för att prototyper utvecklas långt innan barnen utvecklat ett kommunikativt språk. Forskarna anser resultaten stöda teorin om *Native Language Magnet* (NLM; Kuhl & Iverson, 1995): S1-ljud anses ha prototypiska representanter som fungerar som magneter för en fonetisk kategori. Ljud antingen kategoriseras tillhörande denna prototyp eller inte.

Som genomgången visar har diktamen använts i många av de tidiga studierna och även i andra språkpar vilket framgår av följande avsnitt. Diktamen speglar dock inte enbart inlärares kunskaper i perception utan också i skrift och ordförråd. Det är därför oviss i vilken grad fel i diktamen kan kopplas till just informanternas perception av målspråket.

2.2 Finskspråkiga talares perception av engelska

I avsnittet ovan nämndes vissa resultat om finskspråkiga talares perception av engelska. Sjöholms (1979) diktamenstest visar att finnar hade fler fonemfel och fonemstrykningar och de gjorde fler fel i ordsegmentering än svenskar. Ringbom (1976) rapporterar ytterligare om finnars svårigheter vid perception av distinktionen /p t k - b d g/, ordbetonning och konsonantkluster, vilket försvårade identifikationen av ordgränser. I Flege och Hillenbrand (1986) hade både finnar och svenskar problem med att höra oppositionen /s-z/ korrekt och de använde andra ledtrådar än S1-lyssnarna. Dessa resultat finner stöd i andra studier som avsnittet kommer att visa.

I Tommola (1975) var svårast för finska grundskoleelever i olika årskurser (n=99) och universitetsstudenter i engelska (n=24) att diskriminera vokalkvalitet, initiala och finala [dʒ]-affrikator och kontrasten /v-w/. Finskspråkigas identifikation av kontinuumet [u-w-v-f-l-r] verkade skilja sig från engelskspråkigas också i Pienimäki (1998). Peltola (1999) undersökte närmare kategoriseringen av syntetiserade ljudstimuli i kontinuumet /u-w-v/ och fann att nästan enspråkiga finnar (n=34) föredrog /u/, medan universitetsstudenter i engelska (n=37) oftare än engelskspråkiga (n=15) valde alternativet /w/. Tamminen, Peltola, Kujala och Näätänen (2015; se även Tamminen & Peltola, 2015) fann ytterligare att finskspråkiga informanter blev bättre i perception av den frikativa distinktionen /f-v/ efter produktionsövningar.

Hänninens (1979) identifikationstest visar att ordfinala konsonanter var svårast att identifiera korrekt för finskspråkiga studenter (n=20). Frikativor och tonande konsonanter orsakade också svårigheter. Studenter i engelsk filologi hade klart bättre resultat än studenter i andra ämnen, vilket tyder på

förbättring av kunskaper med hjälp av formell undervisning. Finska grundskoleelevers (n=100–329) svårigheter med klusiler, /f–v/, /θ–ð/ och /tʃ–dʒ/ upptäckte också Moisio och Valento (1976). De fann att sådana distinktioner var lättast för eleverna som också finns i finska, t.ex. /l–r/. Tydliga skillnader mellan engelsk- och finskspråkiga talares perception av engelska framkom även i Raimo och Suomi (1978); kvaliteten var mer avgörande för engelskspråkigas (n=5) värderingar av distinktionen /i–i/, t.ex. *sit* – *seat*, medan finnar (n=35) litade mer på vokallängden (se även Ylinen m.fl., 2010). Peltolas (2003, 2004) kategoriseringstest av främre orundade vokaler visar att också avancerade inlärare använde S1-ljudsystemet som hjälp vid kategoriseringen. Kategoriseringen av /i–i/ orsakade ofta problem, men inte heller S1-talare av engelska lyckades kategorisera /i/ systematiskt utan uppvisade mycket oenighet.

Till skillnad från Raimo och Suomi (1978) och Peltola (2003) orsakade /i–i/ inga större svårigheter för finska skolelever vid identifikation i Wiik (1965). Transkription som också Wiik använde kan dock dölja perceptionsproblemen p.g.a. att S1-skriften inte alltid återger ljudvärdena i S2; t.ex. både /i/ och /i/ motsvaras av grafemet | i | i finska. Detsamma gäller /ɑ–ʌ/, t.ex. *last* – *lust*, som lyssnarna ofta nedteknade som finskt /a/ i studien. De hörde dock det korta /i/ både som /i/ och /e/. Vad gäller vokallängd hade informanterna en tämligen låg identifikationsprocent av dubbelt vokalljud. Enligt Lamminmäki (1979) var distinktionen /i–i/ lättast för finskspråkiga elever på nionde klass (n=25), medan /ɑ–ʌ/ var svårast. Det var lättare för eleverna att diskriminera än identifiera minimala par, fast andelen korrekta svar inte var hög i någon av testerna. Distinktionerna /tr–dr/, /tʃ–dz/ samt identifiering av ordfinala oppositioner och satsbetoning var också svåra. Wiiks (1966) akustiska analys

av lateraler visar vidare att mörka allofoner av /l/ var svårare än de ljusa, som finnar inte hade större identifikationsproblem med.

I Peltola (2003, 2001) visade den avancerade finskspråkiga inlärargruppen inte starka MMN-reaktioner (eng. *mismatch negativity*) på olika engelska fonempar, vilket tyder på att nya fonemrepresentationer i hjärnan förblivit svaga. Resultaten i Peltola m.fl. (2003) visar vidare att avancerade inlärare inte hade inföddliknande respons på engelska vokaler, och även för finska vokalpar skilde sig gruppen från finnar med lite kunskap i engelska. Det märktes också skillnader mellan unga en- och tvåspråkiga informanternas MMN-reaktioner på stimulusljud (se även Peltola, Pikkanen, Mäkinen, Ek & Aaltonen, 2002).

Perception av prosodi har undersökts avsevärt mindre än perception av segment. T.ex. Pihko (1997) visade att det var svårt för finska gymnasister (n=311) på segmentell nivå att upptäcka initiala ljudkombinationer i orden som *choked* och *thick slices* i olika engelska varieteter i luckdiktamen. På prosodisk nivå visar hennes resultat att snabbt taltempo inte alltid orsakade problem om det kombinerades med tydligt standarduttal. Vice versa var långsamt taltempo ingen garanti för bra förståelighet om brytningen var stark.

Perception av prosodi har också studerats av Niemi (1984). Hans resultat visar att första stavelsen var mindre viktig för finska universitetsstudenters (n=15) värdering av ordbetoning i engelska än för amerikansk-engelska talare (n=12) i ordpar som *INSult*–*inSULT*. De amerikanska informanterna verkade använda oftare grundtonsfrekvens (f₀) i kategoriseringen, medan finnars svar korrelerade mer med intensitet och vokallängd. I Neväläinen (1982) uppnådde finskspråkiga informanter (n=40) inte engelskspråkigas (n=12) nivå i identifiering av kontrastiv satsbetoning. Hirvonens (1967) hörseltest där studenter (n=30) identifierade intonationsriktning vi-

sade inga stora skillnader mellan olika årskurser, och testet föreföll relativt lätt. I Hirvonen (1970) lyckades avancerade inlärare av engelska (n=70) identifiera frågeintonation bättre än andra intonationsmönster.

Avsnittet visar att finnar perception av engelska har undersökts med många typer av informantgrupper i tjugotalet studier. De flesta studier visar att S2-perception påverkas av S1 och att också avancerade inlärare uppfattar engelskans ljud på ett annat sätt än S1-talare. Hörövningar kan dock antas ha en positiv effekt genom att avancerade inlärare ibland uppfattar korrekt sådana aspekter av målspråket som naiva lyssnare inte gör. I några av studierna har både perception och produktion av ett visst drag undersökts, och resultaten i dessa ger stöd åt tanken att rätt perception föregår rätt produktion.

2.3 Finskspråkiga talarers perception av svenska

Diktamen och syntetiserade stimuli har använts i studier om finskspråkiga talarers perception av svenska. I Anderssons (1981) diktamenstest ledde svenskars fel oftast inte till avvikande uttal, medan finska invandrarers (n=225, i huvudsak låg- och mellanstadieelever) fel orsakade ett annat uttal (jfr Ringbom, 1976). Initiala konsonanter saknades ofta i finnar svar, t.ex. *morgås* i stället för *smörgås*, och det var vanligt att /b d g/ ersattes med /p t k/. Finnar gjorde också vokalfel: de hade svårt med vokalen /u/ (motsvarar /ʉ/ i IPA, t.ex. *kul*, *hus*) och att hålla ljuden /i/ och /e/ isär. Finnar hade vidare – föga överraskande – svårigheter med att stava [ʃ] och [ç].

De mest detaljerade studierna har gjorts om finnar perception av vokalljud. Määttä (1983a, se även 1982, 1983b) undersökte hur finska grundskoleelever utan kunskaper i svenska identifierar svenskans vokaler. Informanterna hörde yttranden producerade

av talare med olika svenska dialekter, och de markerade med finska bokstäver de vokalljud som de tyckte sig höra. De långa ljuden var svårast för informanterna, i synnerhet [y:], [e:], [ɑ:] och [o:]. Många vokaler hördes genom ett finskt filter: de finska lyssnarna var t.ex. osäkra på om [ɑ:] i svenskan var [a:] eller [o:]. Detsamma gällde svenskt [e:] som uppfattades ungefär lika ofta som [i:] som [e:]. Resultaten avslöjade också påverkan av finskans vokalharmoni i identifikationen. Määttä (1979) resultat om finlandssvenska var ganska likartade: de svåraste ljuden för finskspråkiga skolelever att identifiera i österbottniska mäns tal var /y/, /œ/(r) och /u/.

Peltola, Tamminen, Salonen och Näätänen (2011) undersökte hur avancerade finska inlärare av svenska (n=9) och tvåspråkiga finlandssvenskar (n=12) kategoriserar syntetiska stimuli i kontinuumet /y–ʉ–u/ som innehåller tre vokaler, /y–ʉ–u/, i svenska, men endast två vokaler, /y–u/, i finska. Skillnaden mellan grupperna var inte statistiskt signifikant, men de finskspråkiga hade brantare gränser mellan vokalerna än finlandssvenskarna. MMN-mätningar antyder att de finlandssvenska informanterna inte skilde mellan olika språk på samma sätt som de finskspråkiga som föreföll ha två separata ljudsystem (se även Peltola, Tamminen, Toivonen, Kujala & Näätänen, 2012; Tamminen, Peltola, Toivonen, Kujala & Näätänen, 2013). Resultaten tyder på att perceptionen fungerar olika hos naturligt tvåspråkiga talare än hos dem som lärt sig S2 efter den kritiska perioden (jfr Lenneberg 1967, se även Lehtola, Tamminen, Peltola & Aaltonen, 2007; Peltola, Tamminen, Lehtola & Aaltonen, 2007).

Universitetsstuderandes (n=84) perception av svenska tonaccenter undersöktes av Ylönen (1975). Informanterna lyssnade på två mellansvenska informanter producera minimala par, t.ex. *änden* – *änden*, och valde sedan det motsvarande finska ordet. Upp-

giften visade sig vara svår; andelen korrekta identifikationer låg mellan 50 och 60 %. Accent 1 identifierades lite bättre än accent 2, i synnerhet bland lägre årskurser.

2.4 Engelskspråkiga talares perception av svenska

Engelskspråkiga talares perception av svenska har studerats i överraskande få studier. McAlister, Flege och Piske (1999, 2000, 2002) studerade perception och produktion av svenska vokalljud hos nordamerikanska talare (n=20). De identifierade korrekt vokallängd i 89 % av VCC/V:C orden. Enligt resultaten var kvantiteten i ord med mellanvokalerna /ø/ och /ε/ något svårare att identifiera än i ord med höga eller låga vokaler där också kvaliteten bidrar till distinktionen i svenska. Engelska lyssnare är vana vid att utnyttja kvaliteten i sitt S1, vilket antagligen gjorde att oppositioner som baseras både på kvantitet och kvalitet var lättare att höra korrekt. Kuhl m.fl. (1992) undersökte amerikanska barns perception av svenskt /y/, som också vuxna amerikaner kategoriserade som icke-infött. I Eriksson, Grabe och Traunmüller (2002) värderade vuxna talare utan kunskaper i svenska (n=10) prominens i satser producerade av svenskar. Resultaten visar att engelskspråkigas svar korrelerade mer med f₀, längd och röststyrka, medan röststyrka var viktigast för svenskar (n=18). Också Behne, Czigler och Sullivan (1998, 1999) undersökte hur engelskspråkiga utan kunskaper i svenska och avancerade inlärare uppfattar vokalkvantiteten i svenska. Informanterna använde andra ledtrådar i perception än svenskar, endast duration eller modersmålets modell.

3 PRODUKTION AV SEGMENTELLA DRAG

3.1 Svenskspråkiga talares produktion av segment i finska

Vi har hittat endast två studier där finlandssvenska talares produktion av segment i finska behandlas (se dock också Kuronens studie om S2-finska i den här tidskriften). Undersökningar om sverigesvenska talares finska saknas helt. I Kuronen (2014) kategoriserade finskspråkiga lyssnare (n=55) 20 talares finska som infött eller icke-infött tal och brytningsgraden som svag, måttlig eller stark. 7 av de 15 finlandssvenska talarna kategoriserades som infödda eller nästan infödda, medan tre talare fick inga eller mycket få kategoriseringar som infödda finnar. Akustisk analys visade att många finlandssvenskar hade segmentella avvikelser från finska, särskilt de talare vars brytningsgrad värderades som måttlig eller stark. De vanligaste problemen var för spetsigt [s] och för slutet uttal av [i:], [e:] och [y:]. Även s.k. ljust /l/ förekom hos ett par talare som drag från talarnas finlandssvenska dialekt. Också Tandefelt (1990) uppger att spetsigt [s] och för vårdad artikulation karakteriserade finlandssvenskars uttal av finska enligt finskspråkiga lyssnare.

3.2 Svenskspråkiga talares produktion av segment i engelska

Det finns enligt våra sökningar endast ett par studier om segmentella drag i svenskspråkiga talares engelska så också det här området kan sägas vara långtifrån kartlagt. Hincks (2003) undersökte svenska studenter i teknisk engelska (n=11) i muntliga föredrag. Det vanligaste felet var att ersätta [ð] med [d] och [ϕ] med [j]. Också fonemen [θ], [tʃ] och [w] orsakade svårigheter. Antalet felaktiga fonemersättningar var 50 med 21 olika feltyper,

och antalet fel på ordnivån (t.ex. fel i placering av ordbetoning) var 37 med 28 feltyper. McAllister (2007) upptäckte svenskars (n=17) svårigheter med [z] i engelskan. Informanternas [s] uppfattades dock som acceptabel av engelskspråkiga lyssnare (n=8). Cunninghams (2008, se även 2006) mätningar av formantfrekvenserna i de slutna vokalerna [i], [ɪ] och [u] visar att svenska elevers (n=10) uppläsning blev mer S2-liknande under studietiden, även om uttalet i början var mycket varierande. Individuell variation i S1 var också mycket stor. Svenskars (n=97) svårigheter med att uttala engelska namn och lån, t.ex. *Stephen* och *Eire*, undersöktes i Olofsson och Mobärg (1990).

3.3 Finskspråkiga talares produktion av segment i svenska

Finskspråkiga talares uttal av segment i svenska har undersökts i tiotalet studier. Johansson (1973) undersökte vuxna nybörjare i svenska i upprepning av ord och satser producerade av en svensktalare. Auditiv analys och transkribering av fonetiska avvikelser från S1-modellen visar att de vanligaste felena hos de finskspråkiga informanterna (n=20) gällde [y:], [e:], [o:], [ɸ] och [ɑ:]. Landqvist (1996) studerade närmare det långa /a/ i inspelade samtal bland sverigefinnar. Det finskklingande [a:] föreföll vara vanligare hos den äldre generationen (n=6), fast ljudet förekom även hos andragenerationen (n=3), som ju kan antas ha svenska som S1. Hos män var den finska varianten vanligare än hos kvinnor.

En större kartläggning av svårigheter med S2-uttal på svenska gjordes inom projektet *Optimering av svenskt uttal* (t.ex. Gårding, 1981). 70 vuxna invandrare med 25 olika S1 studerades genom auditiv och akustisk analys av inspelningar av olika texttyper och fritt tal (Bannert 1980, se även 1984, 2004). De finskspråkiga informanterna (n=4) hade svå-

righeter med /b d g/, /s-fj/, aspiration samt bortfall av ljud i konsonantkluster. Långa vokaler uttalades också för öppet. Cunningham-Andersson (1986) kom fram till liknande resultat. Hyltenstam och Magnusson (1983) fann också att tonande klusiler, speciellt /b/, orsakade problem för en del finskspråkiga barn (n=6) och vuxna (n=10) i deras svenska. Endast sex barn ur 26 togs med i analysen, eftersom de andra inte manifesterade avvikande uttal i tonande klusiler. Detta tyder på att tonande klusiler är lättare att lära sig när inläringen börjats tidigt. Cunningham-Andersson och Engstrand (1989) upptäckte ytterligare för korta VOT-värden (=mäter längden av aspiration), finskaktigt uttal av /l/ som finnar (n=2) uttalade velariserad och rullande /r/.

Nygårds (1977) auditiva analys av uppläsning av en ordlista visade få fel i initiala klusiler, medan mediala och finala klusiler vållade mer svårigheter för finskspråkiga studerande i deras finlandssvenska. Särskilt svårt var dock när /b d g/ uppträdde initialt med en annan konsonant (i synnerhet *gn*). De tonande klusilerna var svårare än de tonlösa, vilket är förväntat med tanke på att finlandssvenska saknar aspiration och de tonlösa klusilerna därmed uttalas praktiskt taget identiskt med /p t k/ i finska (Kuronen & Leinonen, 2001). I Josefson (1979, refererad i Hyltenstam & Lindberg, 1983) uppvisade endast en del invandrare tydlig förbättring i uttalet under en svensk kurs, när det undersöktes med bl.a. intervjuer och diktamina. Problem med aspiration, tonande klusiler och bortfall av konsonanter hos finskspråkiga informanter förekom i Josefsons material enligt Hyltenstam och Lindberg (1983). Också enligt Hildén (2000) visade finska abiturienters (n=29) muntliga prov mycket finskklingande segmentuttal i (finlands)svenska. Finskspråkiga talares produktion av det finlandssvenska /ʈ/-ljudet har ytterligare undersökts av Jähi,

Alku och Peltola (2015), Saloranta, Tamminen, Alku och Peltola (2015) och Taimi, Jähi, Alku och Peltola (2014).

Kuronen (se artikeln i den här tidskriften) undersökte finskspråkiga universitetsstudenters segmentuttal i mellansvenska (standarduttal) auditivt och akustiskt i en långtidsstudie. De ljud som orsakade mest problem var [ɸ], [ø], [ɑ:], [ɸ] och [ç]. De allra svåraste ljuden var [ɸ] och [ø]. Också aspiration av /p t k/ och uttalet av supradentalerna, i synnerhet [t], vållade svårigheter.

3.4 Finskspråkiga talares produktion av segment i engelska

Det som redan nämnts om finskspråkiga talares avvikande segmentella drag i engelska i perceptionsavsnittet (2.2) är i linje med studier om produktion. T.ex. Heikkinens (1978, 1979) studier med infödda talare av engelska (n=5), finska universitetsstudenter i engelska (n=5) och studenter i andra ämnen (n=5) visar att finnar hade svårigheter med vokalreduktion i engelska: de tenderade att producera för korta vokaler, och i den icke-avancerade gruppen använde informanterna nästan samma kvalitet både i korta och långa vokaler. Akustisk analys av upplästa ord visade vidare att initiala eller betonade vokaler påverkade i viss mån finnars uttal av finala vokaler. Suomi (1976) upptäckte likadana problem hos finska gymnasieelever (n=5) och universitetsstudenter (n=5), bl.a. felaktig kvalitet–kvantitet–distinktion i vokalerna och för långa slutna vokaler. Peltola, Lintunen och Tamminen (2014) fann dock att vokallängd var lättare än vokalkvalitet i engelska för avancerade universitetsstudenter (n=20).

Kvalitetsoppositionen mellan långa och korta vokaler vållade problem i finnars engelska också enligt Lintunen (2004, 2005). Han analyserade auditivt förstaårsstudenter i engelsk filologi (n=34) tre gånger under en

uttalskurs. Vokalerna var lättare än konsonanterna. Feluttalen i vokalerna gällde särskilt fonemen [ɪ], [i:], [ɑ:] och [ɒ]. Ett vanligt fel var att ersätta /a:/ med /æ/ och /ɒ/ med /ɑ:/ i orden som *past* och *lot*, vilket tycktes bero på påverkan av olika engelska varianter. I konsonanter var sibilanter och den tonande affrikatan [dʒ] svårast. Fonemen [θ], [ð], [tʃ], [v], [w], [k] och [g] visade sig också relativt svåra, medan informanterna producerade [h], [j], [l], [m], [n] och [ŋ] alltid korrekt. Märkbart var att över hälften av informanterna hade stora uttalsproblem i början av universitetsstudierna, men deras uttal blev bättre under uttalskursen – fast [s] och [ʃ] vållade mer problem i sluttestet än i början.

Moisios och Valentos (1976) auditiva analys av lågstadielevs engelska bekräftar det som framkom i deras perceptionstester (se avsnitt 2.2): S2-talarna använde ofta den närmaste motsvarigheten på finska resp. engelska i stället för det rätta fonemet. De svåraste konsonanterna var [dʒ], [ʒ], [θ], [d], [z], [ð] och [g]. Resultaten visar vidare att vissa inlärningsproblem är mycket motståndskraftiga även om femteklassister (n=24) klarade sig klart bättre än andraklassister (n=24). Resultaten i Tommolos (1975) produktionstest var inte helt sammanhängande med resultaten i hans perceptionstest: i upprepning av satser hade alla inläraryrgrupper mest problem med att producera [dʒ], sluten–öppen-opposition i /i/- och /o/-aktiga vokaler (eng. *tense-lax opposition*) samt tonande klusiler och frikativor före ord-/satsfinala tonande ljud. Det fanns dock inga ljud som var signifikant svårare att percipiera än att producera.

Väyrynen, Keränen, Toivanen och Seppänen (2009) rapporterar om liknande svårigheter; uppläsning av texter visar finnars (n=10) problem med affrikator, aspiration, stämton i sibilanter samt bristande friktion i [v], [θ] och [ð]. Paananens (1998a, 1999) akustiska och auditiva analyser av uppläsning

av ordpar och satser visar att finskspråkiga grundskoleelevers vanligaste feluttal gällde /v/ som inte sällan producerades som halv-vokal /w/ och felaktig längd i vokal/nasal före obstruent i slutet av orden. Annars var feLEN inte markanta, även om ortografin orsakade en del uttalsproblem. Hänninens (1979) resultat visar vidare att finska studenter i engelska (n=3) hade problem med tonande-tonlös-oppositioner hos konsonanter. Också Suomi (1975, 1976, 1980) redogör för finnar (n=10) problem med tonande klusiler. Finska universitetsstuderas (n=52–68) svårigheter med sibilanter, stavelseinitiala klusiler, ordfinala tonande frikativor och klusiler samt /v-w/ rapporteras också av Peacock (2001). I motsats till flera andra studier undersöktes informanterna longitudinellt under 11 veckor av uttalsundervisning genom uppläsning och fritt tal.

3.5 Engelskspråkiga talares produktion av segment i svenska

Ananthakrishnan, Wik och Engwall (2011) undersökte talare med amerikansk-engelska som S1 (n=4) i en svensk kurs. I upprepning av ord och meningar hade talarna mest problem med [g] som realiserades som [k]. Bland vokalerna var de vanligaste problemen [ə] som blev [æ:] och [o:] som blev [u]. Johansson (1973) studerade engelskspråkiga informanter (n=20). De vanligaste felkällorna för dem i upprepning av svenska ord och satser var [u:], [y], [w:], [ɑ:] och [e]. Också Engstrand (2007: 102–103) nämner avvikande vokalluttal som ett framstående drag i engelsk S2-svenska: [œ] uttalades som [o], [ʉ:] som [u] och [a] reducerades till [ə]. Huvuddelen av vokalfelen förklaras av att engelskan saknar främre rundade vokaler; de är s.k. markerade fonem och har konstaterats i en rad S2-studier vara mycket svåra att lära sig om de saknas i talarens S1 (jfr MDH, eng. *Markedness Diffe-*

rential Hypothesis; Eckman, 2008). Cunningham-Andersson (1986) visar att amerikansk-engelska talare hade retroflect /r/, alveolart /t/, för kort vokallängd och onödiga vokalreduktioner i svenska – antagligen drag från talarnas S1.

Det tidigare nämnda Optimeringsprojektet visade också en del uttalsvårigheter hos engelskspråkiga (Bannert, 1980, 1984, 2004). Uppläsning och fritt tal avslöjade flera svårigheter med segment hos amerikansk-engelska talare (n=3), bl.a. bortfall av vokaler och reduktion till /ə/ i obetonade stavelser, felaktig vokalkvalitet, bortfall av konsonanter i konsonantkombinationer initialt och finalt, /ʃ/ istället för /h/, /ŋg/ istället för /ŋ/ samt avvikande uttal av /l/ och /r/. Därtill förekom det S1-liknande uttal av ord såsom *internationell* (eng. *international*) och *blå* (eng. *blue*). Svårigheter hos brittiska informanter (n=2) var likadana som hos amerikansk-engelska talare. Britterna hade dock inte så stora problem med /ʃ/, medan /p t k/ blev aspirerade medialt vilket var ovanligt hos amerikaner. När det gäller konsonanter testade Hammarberg (1967) talare av amerikansk-engelska (n=5) med fritt tal och upplästa ord. Auditiv analys visar förstaspråkets inverkan på /d/, /l/, /n/, /t/ och /s/ och på olika sätt att uttala /ç/ och supradentalerna /d, ɲ, t/. Däremot orsakade /ʃ/ inte större problem för informanterna. Det var inte heller vanligt att ersätta /ŋ/ med /ŋg/, vilket visat sig förekomma i andra studier (t.ex. Zetterholm, 2013).

Zetterholm (2013) studerade australiensiska svenskinlärare i Lund (n=4) och Melbourne (n=5) med uppläsning och fritt tal. Vokalfelen visade sig vara vanliga hos båda grupperna: de uttalade t.ex. de rundade vokalerna ofta som orundade. Av konsonanterna uttalades /ç/ som affrikata. Några informanter hade problem med kombinationen /ŋg/ som uttalades som [ŋg] t.ex. i *pengar*. En del informanter använde [z] mellan vokaler i stäl-

let för [s]. Informanterna hade också tjockare /t/ än standardsvenskan, vilket liknade supradentalen [t̪]. /f/ orsakade däremot inga större problem för talarna. Australiensisk-engelska talare undersöktes också av Jernudd och Lindau (1973a, 1973b). Till skillnad från de tidigare nämnda resultaten märkte de inga större problem med /d̪ l̪ n̪ t̪ s̪/ hos svenskstudenter vid universitetet i Melbourne (n=18). Talarna hade också mestadels korrekt uttal av [ʃ]. Vokallängden visade sig vara lättare än rätt kvalitet. I främre orundade vokaler och /a/ var både längd och kvalitet korrekt till ca 80 %. I andra vokaler orsakade kvaliteten mer problem. Bland konsonanterna orsakade /j/ och /l/ problem. Avtoning (eng. *devoicing*) av konsonanter förekom också då t.ex. [v], [d] och [g] uttalades ibland som tonlösa, men också det motsatta hände, t.ex. när [s] uttalades som [z].

Vokalljuden tycks orsaka mer problem för engelskspråkiga talare än konsonanterna, framför allt de rundade främre vokalerna är svåra. I konsonanterna orsakar stämton, aspiration och friktion en del problem: fast draggen används på ett likartat sätt i engelska som i svenska orsakar de fonetiska skillnaderna problem för engelskspråkiga talare. De flesta problem förklaras av S1–S2-skillnaderna, men MDH-teorin (Eckman, 2008) förklarar en del av problemen, t.ex. tonlöshet i [d] och [g]; teorin utgår ifrån att ommarkerade drag är lättare att lära sig i S2 än markerade drag. Markerade ljud kan därför orsaka problem vid S2-uttal även om motsvarande ljud finns i talarnas S1.

4 PRODUKTION AV PROSODI

Det finns ett ökande intresse för prosodi som numera anses vara viktigare för bra S2-uttal än segmentella drag (Kjellin, 2002; Gilbert, 2008). T.ex. Angelovska (2012) upptäckte att intonation var huvudmarkören för främ-

mande accent i engelska: i hennes studie baserade bedömare sina värderingar mest på intonation. Thorén (2008) anser också att vokal- och konsonantlängd kan vara viktigare än korrekta ljud för kommunikativt fungerande uttal. Vad vet vi då om intonation och rytm i S2-uttal i ljuset av forskning? I följande avsnitt presenteras studier i produktion av prosodiska drag i artikelns språkkombinationer.

4.1 Svenskspråkiga talares produktion av prosodi i finska

Enda studien om svenskspråkiga talares prosodi och segment i finska är Kuronen (2014) som diskuterades i avsnitt 3.1. De prosodiska bristerna hos de finlandssvenska informanterna baserat på akustisk och auditiv analys var i) förkortning av obetonade långa stavelser (t.ex. *kuitenkän* i stället för *kuitenkään*) ii) avsaknad av konsonantförlängning vid ordgränser (*tulettänne* i stället för *tulettänne*) och iii) för korta prosodiska fraser, vilket hos en del talare ledde till omotiverade f0-toppar och ett relativt långsamt taltempo.

4.2 Svenskspråkiga talares produktion av prosodi i engelska

Svårigheter som svenskspråkiga talare har med prosodi i engelska är i mångt och mycket en spegelbild av de problem som engelskspråkiga har med svensk prosodi (jfr avsnitt 4.5). McAllister, Inoue och Dahl (2006) undersökte vokallängd i svenska studenters (n=20) engelska. Informanterna producerade inte likadana längder i enstaviga satsfinala ord som amerikansk-engelska talare (n=8), men de använde inte heller S1-längdmönster; vokallängderna låg mellan informanternas S1 och S2. Konsonantduration i en fras undersöktes av Thorén (2007, 2008). Hans auditiva och akustiska analys visar att de undersökta konsonanterna, /k/ i *chicken* och /m/ i *wo-*

man, producerades absolut och relativt sett längre av svenskarna (n=22) än av S1-talare (n=10). I /m/ var skillnaden mindre än i /k/. Melchers (1981) nämner också att svenskar använde lång segmentlängd som tecken för frasbetoning och lade all betoning på sista ordet i stället för flera ord i satsen. Duration hos tvåspråkiga (svenska-engelska) informanter (n=3) undersöktes också i Cunningham-Andersson (2003).

Hincks (2004a, 2004b, 2005a, 2005b, 2008, 2010) studerade svenskars engelska i muntliga föredrag. Resultaten visar att talhastigheten var långsammare (Hincks, 2010, 2008, 2005b) och satslängden kortare (Hincks, 2008) på engelska än på informanternas S1. Det fanns en korrelation mellan språkkunskaper och f_0 -variation hos män men inte hos kvinnor (Hincks, 2004b). I Hincks (2005a) jämfördes resultaten av akustiska mätningar med livlighetsvärderingar gjorda av universitetslärare i engelska (n=8). Detta visade att normaliserade standardavvikelser i f_0 , såsom också medellängd av yttranden hos kvinnor, föreföll korrelera med värderingar av talares livlighet (=ju mer variation/längre yttranden, desto livligare upplevdes talet). I Hincks (2003) upptäcktes ytterligare svårigheter på ordnivå, t.ex. med ordbetoning.

Lehtonen (1979, se även 1981) studerade svenskar (n=37), finlandssvenskar (n=20) och finska (n=24) studenters engelska i textuppläsning och bildbeskrivning. Resultaten visar att finnar hade långsammast taltempo och svenskar snabbast. Andelen pauser i bildberättelsen var störst hos finnar och lägst hos svenskar. En tänkbar förklaring till detta är att finnar inte använde lika mycket utfyllnadsord (eng. *pause fillers*) som svenskar och finlandssvenskar.

4.3 Finskspråkiga talares produktion av prosodi i svenska

Prosodin i finska avviker från prosodin i svenska och engelska som använder fler olika intonationsmönster, t.ex. frågeintonation i engelska och tonaccenter i sverigesvenska. Optimeringsprojektet visade att finnar har problem med ordbetoning, satsrytm och ordaccenter (Bannert, 1980, 1984, 2004). Svårigheter med ord- och satsbetoning samt segmentlängder karaktäriserade abiturienters (n=29) uttal av svenska också enligt Hildén (2000). Cunningham-Andersson och Engstrand (1989) redogör för finskspråkiga informanternas (n=2) uttal av svenska i textläsning. Det visade att V/C:-kvoten var lägre (=V kortare i förhållande till C) i finnars svenska än hos S1-talaren, och f_0 mer fallande i tvåstaviga ord hos finnar än hos svenskar.

Kuronen (2015) och Hackman (1976) har studerat finskspråkiga inlärares accentinläring i svenska. Hackmans informant som hade bott i Sverige hade tillägnat sig en målspråksliknande accent 1 och en målspråksliknande satsmelodi. Accent 2 undersöktes inte. Kuronen (2015) undersökte vuxna universitetsstudenters (n=9) produktion av tonaccenter i talsatser. Akustisk analys visar att en del av informanterna lärde sig båda accenterna, en del ingendera accenten. Det fanns ingen större skillnad mellan accenterna vad gäller inlärningsproblemen. Om inlärd tonaccenter överförs från talsatser till bildberättelse och om inläringen är av bestående karaktär undersöktes av Kuronen, Ullakonoja och Kautonen (u.u.). Tre av tio universitetsstudenter hade lärt sig båda accenterna när uttalet testades i slutet av en uttalskurs. Dessa talare producerade accenterna mestadels rätt både i talsatser och i bildberättelsen också tre månader efter kursen.

4.4 Finskspråkiga talares produktion av prosodi i engelska

Flera studier har visat att satsbetoning och vokalkvalitet/-kvantitet (se avsnitt 3.4) är särskilt svåra för finskspråkiga inlärare av engelska. Marjomaa (1985) fann att finskspråkiga informanter (n=4) använde en mindre kvantitetsdistinktion i engelska än S1-talare. Vokalens kvantitativa reduktion var för stor i finnar engelska enligt Heikkinen (1978, 1979), då finnar t.ex. hade för kort [ɪ] i orden som *beady*. Också Väyrynen, Keränen, Toivanen och Seppänen (2009) fann problem med reduktion, assimilation, koartikulation och rytm. Deras resultat visar vidare att färdigheter på segmentell och prosodisk nivå förefaller hänga ihop. Niemi (1984) analyserade akustiskt universitetsstudenter i engelska (n=2) och talare av amerikansk engelska (n=2) i uppläsning av sammansatta ord och adjektiv-substantiv-par (t.ex. *red head – red-head*). Resultaten ger vid handen att taltempot var ungefär detsamma i båda grupperna, vilket kan bero på att meningarna var relativt korta. Däremot upptäcktes det felaktiga vokal- och konsonantlängder hos finnar (se även Niemi, 1977).

Paananen-Porkka (2007) undersökte finska elever på nionde klass (n=6, talmaterial beskrivning av en bild). De akustiska och auditiva analyserna visar att eleverna hade många pauser och ofta på olämpliga ställen, vilket ledde till relativt långsamt taltempo. De utnyttjade också f_0 i mindre utsträckning än S1-talarna. I Paananen (1998b) hade finska elever (n=14) inte signifikant längre pauser än engelskspråkiga (n=4) men de använde pauser oftare. Flyt och pauser undersöktes också av Lehtonen (1978, 1979, 1981) och av Sajavaara och Lehtonen (1978), vars resultat stöder fynden i Paananen-Porkka (2007). Rouhiainen (1978) fann likaså att finnar (n=10) misslyckades med att använda

f_0 i samma utsträckning som engelskspråkiga för att skapa ordbetoning. Också Järvinen och Laukkanen (2012) upptäckte att finnar (n=16) hade mindre f_0 -variation än engelskspråkiga (n=16) både i finska och i engelska. De hade dock högre f_0 i S2-uttalet än i finska (jfr även Keränen m.fl., 2004). Lintunen, Peltonen och Webb (2013, 2015) identifierade tonenheter (eng. *tone unit*) auditivt i en bildbeskrivningsuppgift hos finskspråkiga inlärare i grundskolan (n=10), gymnasiet (n=10) och universitetet (n=10). Den avancerade gruppen fick bättre resultat och var jämfört med de andra närmare S1-talare bl.a. i satslängd, tonenheters längd samt taltempo.

Hirvonens (1967) studie visar vidare att universitetsstudenter (n=9) föreföll ha för platt intonation, och de gjorde fler misstag vid uppläsning än vid repetition av satser. Även om det ofta var lätt för informanterna att identifiera stigande intonation (eng. *high rise intonation*), orsakade den problem i produktion. Satsintonation har studerats också av Toivanen i en serie av studier – huvudsakligen hos avancerade universitetsstudenter. Också han fann att f_0 var lägre och röstomfånget mindre hos finnar än hos S1-talare (Toivanen, 1999). Vad gäller satsintonationen var huvudfyndet i flera studier att fallande intonation präglar finnar engelska (Toivanen, 1999, 2003, 2004, 2007a, 2009; Waaramaa, 2005). Finnar använde fallande–stigande-ton (eng. *fall-rise*) ofta som diskursmarkör, vilket inte är målspråkligt (Toivanen, 2006a, 2007b). Även om informanterna kunde producera skillnaden mellan stigande och fallande ton, använde de den tveksamt (t.ex. Toivanen 2003, 2007a). Finnar hade dock signifikant större f_0 -variation i s.k. stylization (eng. *stylized intonation*, används t.ex. i utrop) än engelskspråkiga (Toivanen, 2005). Toivanen (1999) visar att finnar kunde producera stigande intonation i huvudsak rätt i deklarativa frågor (jfr dock Hirvonen, 1970) och att deklarativ

intonation var svårare än frågeintonation. De mer avancerade inlärarna var mer redo att använda stigande ton trots att förstaårsstudenter också kunde producera frågeintonation korrekt (Toivanen 1998a, 1998b, 2006b). Toivanens (1999) informanter hade ofta rätt ton i prominensplaceringstestet, medan Niemi (1984) visade problem med det.

Glottisstängning (eng. *glottalization*) har undersökts av Lehtonen och Koponen (1977) samt Koponen (1992). De fann att finnar använde glottisstängning oftare än S1-talare, i synnerhet i början av yttrandet. Hackman (1978) kom till samma slutsats: finnar använde glottisstängning för ofta i stället för segmentduration eller länkning (eng. *linking*) för att signalera ordgränser. Den avvikande rytmen hos finnar innehöll också bristfällig f₀-variation, otillräckliga reduktioner och felaktiga intonationsmönster (Hackman, 1978).

4.5 Engelskspråkiga talares produktion av prosodi i svenska

Talare med engelska som S1 har enligt ett antal studier problem med stavelselängder i svenska. T.ex. McAllister, Flege och Piske (1999, 2000, 2002) fann att engelskspråkiga (n=20) använde mindre durativa skillnader än S1-talarna i VCC/V:C ord, fast signifikanta skillnader mellan engelskspråkiga och svenskar var färre än i perception. Också Zetterholm (2013) fann fel i vokalduration samt felaktiga reduktioner och felaktig betoning särskilt i sammansatta ord hos engelskspråkiga inlärare. Svårigheter med ordbetoning, segmentlängder och ordaccenter nämns också i Bannert (1980, 1984, 2004). Tonaccenterna orsakade problem för talare med engelska som S1 (n=12) även i Schmid (1986); accent 2 var svårare att lära sig än accent 1, och talarna hade en tendens att övergeneralisera accent 1 till alla flerstaviga ord. En del talare blev bättre i sitt uttal av accenterna under en åtta

månader lång uppföljning, men överlag var utvecklingen i accentuttal rätt anspråkslös.

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Forskningsresultaten ger sammantaget starkt stöd åt modellerna om uttalsinlärning; KA (Lado, 1957), SLM (Flege, 1995), PAM (Best, 1995) och NLM (Kuhl & Iverson, 1995). Just de ljud som saknas i talarnas S1 tycks orsaka de allra största problemen i perception och produktion enligt undersökningarna. I tabell 1 exemplifieras några uttalsdrag som baserat på de empiriska studierna visar svårigheter i språkparen och vilka faktorer som kan antas förorsaka svårigheterna.

Tabellen visar att de flesta svårigheter kan relateras till S1-S2-skillnaderna och drag som inte tillhör talarnas S1. Hur andra faktorer, t.ex. inlärares ålder eller psykolingvistiska faktorer, påverkar S2-uttal är dock inte så entydigt. Det är svårt att relatera svårigheterna med vissa uttalsdrag till dessa faktorer och det har forskarna ofta inte heller gjort. Förhållandet mellan S1 och S2 är en viktig men ändå ingen enkelspårig förklaringsgrund för många inlärningsproblem. T.ex. finnar har problem med de sverigesvenska [e:], [y:], [o:], [ɑ:], [l] och [r/ɹ], eftersom kategorigränserna för ljuden är annorlunda i svenska och finska, jfr engelskans /r-i/, vilket leder till negativ transfer från S1 (jfr SLM och PAM). Detta gäller också engelskspråkiga talares problem med stämton, aspiration, [l] och [r/ɹ] i svenska. S2-talarna förefaller dock ha mindre problem med ljud där den fonetiska realisationen skiljer sig mellan S1 och S2 än med ljud som saknas i deras S1. Studierna ger inget entydigt svar på om problemen beror på perceptoriska eller produktiva faktorer: hör S2-talaren fel eller hör hen rätt men kan inte producera rätt uttal? Svaret kan också vara en kombination av faktorerna. Vokaler och konsonanter tycks vara lika lätta eller svåra som inlärningsmål.

Tabell 1. Exempel på svårigheterna i perception och produktion i språkparen och antagliga förklaringar till dem

SPRÅKPÅR (S1–S2)	SVÅRIGHETER I UTTALET	ANTAGLIGA FAKTORER BAKOM SVÅRIGHETERNA
svenska – engelska	i) [ð], [dʒ], [θ], [w] ii) [tʃ], segmentlängder (för långa konsonanter)	i) saknas i inlärares S1 ii) avviker (enbart litet) från inlärares S1
svenska – finska	i) /s/, /l/, mer centrala främre vokaler, fallande f0, stavelselängder (speciellt långa segment i obet. stavelser) ii) hackig intonation, omotiverade f0-toppar	i) avviker (enbart litet) från inlärares S1 ii) typiskt för interimsspråk
finska – svenska	i) bortfall av ljud i konsonantkluster, sje- och tje-ljuden, [ʃ(:)], [ø], [ɥ] ii) oppositionen / b d g – p t k /, aspiration i /p t k/, ordaccenter iii) långa vokaler, segmentlängder, fallande f0, ordbetoning, satsbetoning iv) pauser, taltempo	i) saknas (helt) i inlärares S1 ii) saknas (helt) i inlärares S1, markerat drag iii) avviker (enbart litet) från inlärares S1 iv) typiskt för interimsspråk
finska – engelska	i) bortfall av ljud i konsonantkluster, vokalkvalitetet (speciellt /i/–/ɪ/ och /ɑ/–/ɒ/), [θ], [ð], [ʒ], [tʃ], [dʒ], /v–w/ ii) oppositionen / b d g – p t k / iii) segmentlängder (speciellt vokallängd), fallande f0, litet röstomfång iv) pauser, taltempo, större f0-variation i s.k. stylization	i) saknas (helt) i inlärares S1 ii) saknas (helt) i inlärares S1, markerat drag iii) avviker (enbart litet) från inlärares S1 iv) typiskt för interimsspråk
engelska – svenska	i) främre rundade vokaler, [ɯ:], [ʉ:] ii) ordaccenter iii) segmentlängder, reduktioner (bortfall av vokaler), ordbetoning	i) saknas (helt) i inlärares S1 ii) saknas (helt) i inlärares S1, markerat drag iii) avviker (enbart litet) från inlärares S1

Studier om svenskspråkiga talares perception och produktion av segment i engelska är förvånansvärt få enligt våra sökningar. En annan kunskapslucka är att det inte finns studier om hur svenskspråkiga hör finska. Studier om svenskspråkigas produktion av finska är också få, och ny kunskap vore därför kontrastivt intressant. Också i andra språkkombinationer är studierna om perception av prosodi få bort-

sett från finskspråkiga talares perception av engelska. Studier som kombinerar perception och produktion är få till antalet, men t.ex. i Hirvonen (1967) motsvarade finska universitetsstudenters perception och produktion av engelsk frågeintonation varandra relativt bra.

Det vi vet om finskspråkiga talares svenska baserar sig på ett fåtal studier, och i de flesta av dem har sverigesvenska varit S2. T.ex. studier

om finnars produktion av prosodi på finlandssvenska saknas nästan helt. Att finlandssvenska är en mycket litet utforskad variant både som S1 och S2 är förvånande med tanke på att nästan alla finlandssvenskar lär sig finska via formell undervisning eller kommunikativt, de flesta båda vägarna. Deras färdigheter i finska varierar dock en hel del som Kuronens (2014) resultat visar. Kunskap om t.ex. segmentlängder och rytmiska aspekter vore nyttig vid undervisning av finska för denna talargrupp; Kuronens (2014) resultat antyder att de korrelerar med finska lyssnares bedömning av finlandssvenska talares brytning i finska. Med tanke på den betydelse som språkparet har både i Finland och i Sverige behövs mer kunskap.

Diktamen, uppläsning och upprepning var de vanligaste materialen på 1970- och 80-talen. Metoden i dessa tidiga studier var mestadels auditiv och analysen inriktad på uttalsfel. Akustiska studier var relativt sällsynta dels p.g.a. att många forskare inte hade tillgång till akustisk apparatur, dels p.g.a. att analysen var mycket arbetsam att göra med dåtidens teknik. På 1990- och 2000-talen har berättande, fritt tal och MMN-mätningar börjat användas i ökad utsträckning. I en ansenlig del av studierna har materialet dock bestått av s.k. laboratorietal liksom uttal av enskilda ord och talsatser. Det har lett till att kunskapen om S2-uttalet mestadels gäller segment och av de prosodiska dragen segmentlängd, ord- och satsbetoning. En nackdel med laboratorietal är att man inte vet om och i vilken grad det inlärdas produceras i löpande tal.

En vanlig informantgrupp i studierna har varit avancerade vuxna inlärare, medan informanter utan kunskaper eller med lite kunskaper i S2 har använts i perceptionsstudier för att testa S1-inverkan på perception. Studier med avancerade språkinlärare ger nyttig information om de mest uthålliga svårigheterna, men denna kunskap kan inte tillämpas som

sådan vid undervisning av nybörjare och mindre avancerade inlärare. Därför är det viktigt att studera också yngre inlärare och vad som är typiskt för uttalet på olika färdighetsnivåer; sådan kunskap är lättare att tillämpa i undervisningen och är mycket användbar vid värdering av uttalsfärdigheter.

Vid sidan av de ovan nämnda kunskapsluckorna (studier med yngre inlärare, finlandssvenska som S1 och S2, svensks uttal i engelska och finska samt studier i perception av prosodi) har långtidsstudier varit ytterst sällsynta i artikelns språkkombinationer. Bara i knappt tio av drygt 100 undersökningar finns en uppföljning, oftast en kort sådan, fast de ger viktig information om undervisningens bestående effekt. Bristen på uppföljande studier gör att kunskapen om vilka steg uttalet lärs in i är liten. Baserat på den kunskap som långtidsstudier ger oss om hur uttalet utvecklas kan man dock ställa upp realistiska inlärningsmål vid uttalsundervisningen.

Vi tackar Svenska litteratursällskapet i Finland r.f. (SLS), som finansierar projektet Fokus på uttalsinläringen med svenska som mål- och källspråk (mer om projektet se Kautonen, Kuronen Ullakonoja, Tergujeff & Dufva, 2015).

LITTERATURFÖRTECKNING

- Andersson, A.-B. (1981). Diktamensundersökningen. I: G. Tingbjörn & A.-B. Andersson. (red.), *Invandrarbarnen och tvåspråkigheten*, (s. 58–96). Stockholm: Liber Utbildningsförlaget och SÖ.
- Ananthakrishnan, G., Wik, P. & Engwall, O. (2011). Detecting confusable phoneme pairs for Swedish language learners depending on their first language. *TMH-QPSR, Vol. 51, no 1*, 89–92. Tillgänglig 11.6.2015 i <http://www.speech.kth.se/prod/publications/files/3600.pdf>
- Angelovska, T. (2012). *Second language pronunciation: Attainment and assessment*. Frankfurt am Main; New York: Peter Lang.

- Bannert, R. (1980). *Svårigheter med svenskans uttal: inventering och prioritering*. Praktisk lingvistik 5. Lund: Lund University, Department of Linguistics.
- Bannert, R. (1984). Problems in learning Swedish pronunciation and in understanding foreign accent. *Folia Linguistica*, 18, (1–2), 193–222.
- Bannert, R. (2004). *På väg mot svenskt uttal*. Lund: Studentlitteratur.
- Behne, D.M., Czigler, P.E., & Sullivan, K.P.H. (1998). Perception of Swedish vowel quantity by native Swedish versus British English listeners. I: P. Branderund, & H. Traunmüller (red.), *Proceedings of FONETIK 98: The Swedish Phonetics Conference, May 27–29, 1998, Stockholm, Sweden*, (s. 68–71). Stockholm: Department of Linguistics, Stockholm University.
- Behne, D.M., Czigler, P.E., & Sullivan, K.P.H. (1999). Perceived vowel quantity in Swedish: Native and British listeners. *Journal of the Acoustical Society of America*, 105 (2), 1095.
- Best, C.T. (1995). A direct realist view of cross-language speech perception. I: W. Strange (red.), *Speech Perception and Linguistic Experience: Issues in Cross-Language Research*, (s. 171–204). Timonium: York Press. Tillgänglig 17.8.2015 i <http://www.haskins.yale.edu/Reprints/HL0996.pdf>
- Best, C.T. & Tyler, M.D. (2007). Nonnative and second-language speech perception: commonalities and complementarities. I: O.-S. Bohn & M.J. Munro (red.), *Language Experience in Second Language Speech Learning: In Honor of James Emil Flege*, (s. 13–34). Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Cunningham, U. (2006). Describing Swedish-accented English. *Proceedings of Fonetik 2006. Working Papers* 52, 29–32. Lund: Lund University, Centre for Languages & Literature, Dept. of Linguistics & Phonetics.
- Cunningham, U. (2008). Acoustic Variability in the Production of English Vowels by Native and Non-Native Speakers. I: E. Waniek-Klimczak (red.), *Issues in Accents of English*, (s. 1–15). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. Tillgänglig 11.6.2015 i <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:520932/FULLTEXT01.pdf>
- Cunningham-Andersson, U. (1986). Approaching the Swedish speaker's model of Swedish spoken by English speakers - a pilot study. *Reports from Uppsala University, Dept of Linguistics (RUUL)* 14, 1–12.
- Cunningham-Andersson, U. (2003). Temporal indicators of language dominance in bilingual children. *Proceedings from Fonetik 2003, Phonum* 9, 77–80. Umeå: Umeå University.
- Cunningham-Andersson, U. & Engstrand, O. (1989). Perceived strength and identity of foreign accent in Swedish. *Phonetica* 46 (4), 138–154.
- Eckman, F. (2008). Typological Markedness and Second Language Phonology. I: J. Hansen & M. Zampini (red.), *Phonology and Second Language Acquisition*, (s. 95–116). Amsterdam: John Benjamins.
- Engstrand, O. (2007). *Fonetik light [lajt]: Kortfattad ljudlära för språkstudier och uttalsundervisning*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, A., Grabe, E. & Traunmüller, H. (2002). Perception of syllable prominence by listeners with and without competence in the tested language. I: *SP-2002*, 275–278. Tillgänglig 6.8.2015 i http://www.isca-speech.org/archive/_open/sp2002/sp02_275.html
- Flege, J.E. (1995). Second language speech learning: Theory, findings, and problems. I: W. Strange (red.), *Speech Perception and Linguistic Experience. Issues in Cross-Language Research*, (s. 233–277). Timonium: York Press.
- Flege, J. E., & Hillenbrand, J. (1986). Differential use of temporal cues to the /s/-/z/ contrast by native and non-native speakers of English. *Journal of the Acoustical Society of America*, 79, (2), 508–517.
- Gilbert, J. (2008). *Teaching Pronunciation. Using the Prosody Pyramid*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gårding, E. (1981). Optimal teaching of Swedish pronunciation. *Working Papers* 21, 61–68. Lund: Lund University, Department of Linguistics.
- Hackman, D.J. (1976). Prosodic deviance in a Finnish foreigner's Swedish speech. I: C.C. Elert & T. Wictorsson (red.), *Department of Phonetics at Umeå University: Publication* 10, (s. 38–43).
- Hackman, D.J. (1978). Rhythm in Finnish and English. I: E. Gårding, G. Bruce & R. Bannert, (red.), *Nordic Prosody. Papers from a symposium*,

- (s. 263–268). Travaux de l'institut de Linguistique de Lund XII. Lund : Lund University.
- Hammarberg, B. (1967). Interference in American English speakers' pronunciation of Swedish. *Studia linguistica*, Vol. 21, 15–36.
- Hed, A. (2014). Perception and production of Swedish word accents by Somali L1 speakers. I: M. Heldner (red.), *Proceedings from FONETIK 2014*, (s. 105–110). Stockholm: Department of Linguistics, Stockholm University.
- Heikkinen, H. (1978). Vokaalireduktio: Kielikohtaista vai universaalia? Suomalaisten oppimisvaikeuksista englannin vokalismien kohdalla. I: T. Tikka (red.), *Fonetiikan päivät - Joensuu 1976: VI fonetiikan päivillä Joensuun korkeakoulussa 24.-25.4.1976 pidetyt esitelmät*, (s. 1–6). Joensuu: Joensuun korkeakoulu, Joensuun korkeakoulun kirjasto.
- Heikkinen, H. (1979). Vowel reduction in the English of Finnish learners. I: J. Lehtonen & K. Sajavaara, (red.), *Papers in Contrastive Phonetics. Jyväskylä Cross-Language Studies 7*, (s. 15–52). Jyväskylä: University of Jyväskylä, Department of English.
- Hildén, R. (2000). *Att tala bra, bättre och bäst*. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Hincks, R. (2003). Pronouncing the academic word list: Features of L2 student oral presentations. I: M. J. Solé, D. Recasens & J. Romero (red.), *ICPhS-15*, (s. 1545–1548). Barcelona, Spain.
- Hincks, R. (2004a). Processing the prosody of oral presentations. I: R. Delmonte, P. Delcloque, & S. Tonelli, (red.), *Proc InSTIL/ICALL2004 NLP and Speech Technologies in Advanced Language Learning*, (s. 63–66). Venice, Italy.
- Hincks, R. (2004b). Standard deviation of F0 in student monologue. I: P. Branderud & H. Traunmüller (red.), *Proceedings FONETIK 2004, The XVIIth Swedish Phonetics Conference*, (s. 132–135). Stockholm: Stockholm University.
- Hincks, R. (2005a). Measuring liveliness in presentation speech. I: *Proceedings of Interspeech 2005. Paper presented at Interspeech 2005*, (s. 765–768). Lisbon.
- Hincks, R. (2005b). Presenting in English and Swedish. I: A. Eriksson & J. Lindh (red.), *Proceedings FONETIK 2005*, (s. 45–48). Göteborg: Göteborg University.
- Hincks, R. (2008). Presenting in English or Swedish: Differences in speaking rate. I: A. Eriksson & J. Lindh (red.), *Proceedings of Fonetik 2008. Paper presented at Fonetik 2008*, (s. 21–24). Gothenburg: Gothenburg University Department of Linguistics.
- Hincks, R. (2010). Speaking rate and information content in English lingua franca oral presentations. *English for specific purposes*, 29, (1), 4–18.
- Hirvonen, P. (1967). *On the problems met by Finnish students in learning the rising interrogative intonation of English*. Publications of the Phonetics Department of the University of Turku 2.
- Hirvonen, P. (1970). *Finnish and English communicative intonation*. Diss. Publications of the Phonetics Department of the University of Turku 8.
- Hyltenstam, K. & Magnusson, E. (1983). Typological markedness, contextual variation, and the acquisition of the voice contrast in stops by first and second language learners of Swedish. I: T.K. Bhatia & W.C. Ritchie (red.), *Progression in Second Language Acquisition - Part I. Special Issue of the Indian Journal of Applied Linguistics, IX/1-2*, (s. 1–18).
- Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (1983). Invandras svenska. En kritisk genomgång av materialet i projektet Svenska för invandrare (Josefson, 1979) särskilt med avseende på det insamlade materialets användningsmöjligheter. *SSM Report 9, Studium av ett invandarsvenskt språkmateriäl, 5–51*. Stockholm: Stockholm University, Department of Linguistics. Tillgänglig 5.8.2015 i <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:778349/FULLTEXT01.pdf>
- Hänninen, R. (1979). The voiceless-voiced opposition of English consonants: Difficulties of pronunciation and perception in communication between native and Finnish speakers. I: J. Lehtonen & K. Sajavaara (red.), *Papers in Contrastive Phonetics. Jyväskylä Cross-Language Studies 7*, (s. 93–164). Jyväskylä: University of Jyväskylä, Department of English.
- Iivonen, A. (2005). Fonetiikan merkitys kielinomaksumisessa ja -opetuksessa. I: A. Iivonen, R. Aulanko & M. Vainio (red.), *Monikäyttöinen fonetiikka, 3 uppl.* (s. 45–64). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Jernudd, B. & Lindau, M. (1973a). Approximations to Swedish Phonetics by Australian English learners. Part I. *IRAL, 11:2*, 139–154.

- Jernudd, B. & Lindau, M. (1973b). Approximations to Swedish Phonetics by Australian English learners. Part II. *IRAL*, 11:3, 211–227.
- Johansson, F. A. (1973). *Immigrant Swedish phonology: a study in multiple contact analysis*. Diss. Lund: Gleerup.
- Josefson, I. (1979). *Svenska för invandrare. Rapport från projektet Svenska för invandrare som ingår i SÖ:s utvärdering av undervisningen i svenska för vuxna invandrare*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för nordiska språk.
- Jähi, K., Alku, P. & Peltola, M.S. (2015). Does interest in language learning affect the non-native phoneme production in elderly learners? I: The Scottish Consortium for ICPhS 2015 (red.), *Proceedings of the 18th International Congress of Phonetic Sciences*. Glasgow, UK: the University of Glasgow.
- Järvinen, K. & Laukkanen, A.-M. (2012). Native Finnish and English Speakers' Fundamental Frequency, Equivalent Sound Level, and Long-Time Average Spectrum Characteristics in Text-Reading in Finnish and English. I: E. Meister (red.), *XXVII Fonetikan päivät 2012 = Phonetics Symposium 2012: 17-18 February 2012, Tallinn, Estonia: Proceedings*, (s. 27–29). Tallinn, Estonia: TUT Press.
- Keränen, H., Väyrynen, E., Pääkkönen, R., Leino, T., Kuronen, P., Toivanen, J. & Seppänen, T. (2004). Prosodic features of speech produced by military pilots during demanding tasks. I: T. Seppänen, K. Suomi & J. Toivainen (red.), *Fonetikan päivät 2004 – The Phonetics Symposium 2004*, (s. 88–91). Oulu: University of Oulu.
- Koponen, M. (1992). *Glottal boundary markers and aspects of disfluency in Finnish English and epilogue (from 1990 to 1992)*. Licentiate Thesis. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Department of English.
- Kjellin, O. (2002). *Uttalet, språket och hjärnan. Teori och metodik för språkundervisningen*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kuhl, P. K. & Iverson, P. (1995). Linguistic experience and the "Perceptual Magnet Effect". I: W. Strange (red.), *Speech Perception and Linguistic Experience: Issues in Cross-language research*, (s. 121–154). Timonium: York Press. Tillgänglig 9.6.2015 i <http://www.cs.indiana.edu/~port/teach/641/Kuhl.Iverson.lingc.exptc.percept.magn.pdf>
- Kuhl, P. K., Williams, K. A., Lacerda, F., Stevens, K. N., & Lindblom, B. (1992). Linguistic experience alters phonetic perception in infants by 6 months of age. *Science*, Vol. 255, No. 5044, 606–608. Tillgänglig 10.8.2015 i <http://jackknife.med.yale.edu/nsci590-2009/pdfs/kuhl1992.pdf>
- Kuronen, M. (2014). Bryter finlandssvenskarna när de talar finska? *Folkmålsstudier 52. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi*, 77–106.
- Kuronen, M. (2015). Tonaccenterna i avancerade finska inlärares svenska – en akustisk studie. *Nordand 2015, nr. 1*, 53–80. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kuronen, M. & Leinonen, K. (2001). Fonetiska skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska. I: L. Jönsson, V. Adelswärd, A. Cederberg, P.A. Pettersson & C. Kelly (red.), *Svenskans beskrivning 24: Förhandlingar vid tjugofjärde sammankomsten för svenskans beskrivning, Linköping, 22–23 oktober 1999*, (s. 125–138). Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Kuronen, M., Ullakonoja, R. & Kautonen, M. (u.u.). Inläringen av de svenska tonaccenterna hos finska S2-talare – automatiseras uttalet?
- Lado, R. (1957). *Linguistics across cultures*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Lamminmäki R. (1979). The discrimination and identification of English vowels, consonants, junctures and sentence stress by Finnish comprehensive school pupils. I: J. Lehtonen & K. Sajavaara (red.), *Papers in contrastive phonetics, Jyväskylä. Cross-language studies 7*, (s. 165–191). Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Landqvist, H. (1996). Finska a:n i svenskan? En studie av några sverigefinnars uttal av långa svenska a-ljud. I: M. Thelander (red.), *Samspel & variation. Språkliga studier tillägnade Bengt Nordberg på 60-årsdagen*, (s. 251–260). Uppsala: Uppsala univ. Inst. för nordiska språk.
- Lehtola, H., Tamminen, H., Peltola, M. S. & Aaltonen, O. (2007). Vowel identification in balanced bilinguals. I: *Proceedings of the XVI International Congress of Phonetic Sciences*, 793–796. Tillgänglig 10.8.2015 i <http://www.icphs2007.de/conference/Papers/1386/1386.pdf>
- Lehtonen, J. (1978). On the problems of measuring fluency. I: M. Leiuo & A. Räsänen (red.), *AFinLA Yearbook 1978*, (s. 53–68). Jyväskylä:

- Jyväskylän yliopisto. Tillgänglig 10.8.2015 i <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/afinla/julkaisut/arkisto/23/lehtonen>
- Lehtonen, J. (1979) Speech rate and pauses in the English of Finns, Swedish-speaking Finns and Swedes. I: R. Palmberg (red.), *Perception and production of English: papers on interlanguage. AFTIL, Vol.6*, (s. 35–52). Åbo: Department of English, Åbo Akademi.
- Lehtonen, J. (1981). *Problems of measuring fluency and normal rate of speech*. I: J. Savard & L. Laforge (red.), *Proceedings of the 5th Congress of l'association internationale de linguistique appliquée*, (s. 322–332). Montreal: Presses de l'Université Laval.
- Lehtonen, J. & M. Koponen (1977). Signalling of morphophonological boundaries by Finnish speakers of English: Preliminary findings. I: K. Sajavaara & J. Lehtonen (red.), *Contrastive Papers. Reports from the Department of English, N:o 4*, (s. 75–88). Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Lenneberg, E.H. (1967). *Biological foundations of language*. London: John Wiley & Sons.
- Linebaugh, G. & Roche, T. (2015). Evidence that L2 production training can enhance perception. *Journal of Academic Language & Learning, vol. 9, no. 1*, A1–A17.
- Lintunen, P. (2004). *Pronunciation and phonemic transcription: a study of advanced Finnish learners of English*. Turku: University of Turku.
- Lintunen, P. (2005). Aloittavat yliopisto-opiskelijat englannin kielen ääntäjinä. I: L. Kuure, E. Kärkkäinen & M. Saarenkunnas (red.), *Kieli ja sosiaalinen toiminta – Language and Social Action. AFinLA Yearbook*, (s. 375–386). Publications de l'association finlandaise de linguistique appliquée 63.
- Lintunen, P., Peltonen, P. & Webb, J. (2013). L2 fluency development: tone units in native and learner English. I: *Proceedings of the Third International Conference on English Pronunciation: Issues & Practices (EPIP3)*, (s. 65–68). Murcia, Spain: University of Murcia.
- Lintunen, P., Peltonen, P. & Webb, J. (2015). Tone units as indicators of L2 fluency development: evidence from native and learner English. I: J.A. Mompean & J. Fouz-González (red.), *Investigating English Pronunciation: Trends and Directions*, (s. 196–218). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Marjomaa, I. (1985). It's not how long you make them – or is it? Englishmen and Finns producing one another's vowels. I: J. Tommola & K. Battarbee (red.), *Papers from the Conference of Departments of English in Finland*, (s. 177–189). Turun yliopiston englantilaisen filologian julkaisuja 7.
- McAllister, R. (2007). Strategies for realization of L2-categories. I: O. Bohn & M.J. Munro (red.), *Language experience in second language speech learning: in honor of James Emil Flege*, (s. 153–166). Amsterdam: John Benjamin.
- McAllister, R., Flege, J. E., & Piske, T. (1999). The acquisition of Swedish long vs. short vowel contrasts by native speakers of English, Spanish and Estonian. I: *Proceedings of the 14th International Congress of Phonetic Sciences, San Francisco, 1 – 7 August 1999*, (s. 751–754).
- McAllister, R., Flege, J. E., & Piske, T. (2000). Aspects of the Acquisition of Swedish quantity by Native Speakers of English, Spanish and Estonian. I: *The Proceedings of the XIIIth Swedish Phonetics Conference (Fonetik 2000), Skövde, Sweden, May 24–26, 2000*. Tillgänglig 15.4.2016 i http://www2.ling.su.se/fon/perilus/2000_13.pdf
- McAllister R., Flege J. E. & Piske T. (2002). The influence of L1 on the acquisition of Swedish quantity by native speakers of Spanish, English and Estonian. *Journal of Phonetics* 30 (2), 229–258.
- McAllister, R., Inoue, M. & Dahl, S. (2006). L1 Residue in L2 Use: A Preliminary Study of Quantity and Tense-lax. *Proceedings of Fonetik 2006. Working Papers* 52, 93–96. Lund: Lund University, Centre for Languages & Literature, Dept. of Linguistics & Phonetics. Tillgänglig 10.8.2015 i http://www2.ling.su.se/fon/perilus/2006_09.pdf
- Melchers, G. (1981). Sentence accent placement in English spoken by Swedes. I: T. Fretheim (red.), *Nordic Prosody II: Papers from a Symposium*, (s. 192–197). Trondheim: Tapir.
- Moisio, R. and E. Valento. (1976). Testing Finnish schoolchildren's learning of English consonants. Jyväskylä contrastive studies 3. *Reports from the Department of English*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Määttä, T. (1979). En perceptuell undersökning av vokalerna i finlandssvenskan från finsk identifikationsbasis. I: P. Hurme (red.), *Fonetiikan*

- päivät, Jyväskylä 1978: 8. Fonetiiikan päivillä Jyväskylän yliopistossa 8.-9.9.1978 pidetyt esitelmät, (s. 117–144). Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 18.
- Määttä, T. (1982). Puheen havaitsemisen eräitä syntagmaattisia foneettisia ilmiöitä. I: A. Iivonen & H. Kaskinen (red.), *XI Fonetiiikan päivät – Helsinki 1982. Fonetiiikan päivillä 10.–11.9.1982 pidetyt esitelmät*, (s. 195–207). Helsingin yliopiston fonetiikan laitoksen julkaisuja 35.
- Määttä, T. (1983a). *Hur finskspråkiga uppfattar svenskans vokaler: En studie i kontrastiv fonetik med naturligt och syntetiskt tal*. Umeå: Universitetet i Umeå.
- Määttä, T. (1983b). Aspects of perception in learning second language vowel quality. I: K. Sajavaara (red.), *Cross-language analysis and second language acquisition. Vol 2: Jyväskylä Cross-Language Studies, No. 10*, (s. 293–304). Jyväskylä: University of Jyväskylä. Department of English. Tillgänglig 10.8.2015 i <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED248723.pdf>
- Nevalainen, T. (1982). Englannin kontrastiivisen lausepainon koodautumisesta. I: A. Iivonen & H. Kaskinen (red.), *XI Fonetiiikan päivät – Helsinki 1982. Fonetiiikan päivillä 10.–11.9.1982 pidetyt esitelmät*, (s. 139–168). Helsingin yliopiston fonetiikan laitoksen julkaisuja 35.
- Niemi, J. (1977). Englannin sananraja ja sanapaino syntyperäisten ja suomenkielisten tuotoksessa. I: K. Suomi (red.), *Fonetiiikan päivät, Turku 1977 : 7. fonetiikan päivillä Turun yliopistossa 06.-07.05.1977 pidetyt esitelmät*, (s. 57–62). Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja. Turku: Turun yliopiston offsetpaino.
- Niemi, J. (1984). *Word level stress and prominence in Finnish and English: acoustic experiments on production and perception*. Diss. Joensuu: University of Joensuu, Joensuun yliopiston kirjasto.
- Nygård, A. (1977). Svenska klusiler i finsk mun. I: Palmberg, R., & Ringbom, H. (red). *Föredrag vid konferensen om kontrastiv lingvistik och felanalys: Stockholm & Åbo 7–8 februari 1977 = Papers from the conference on contrastive linguistics and error analysis: Stockholm & Åbo, 7-8 February 1977*, (s. 71–84). Åbo: Åbo akademi.
- Olofsson, A. (1989). Engelska kan väl alla? Om studenters förkunskaper. 2. Stavning. *LMS-Lingua*, 1989:2, 85–92
- Olofsson, A. (1991). Engelska kan väl alla? Om studenters förkunskaper. 7. Att stava som en infödd. *LMS-Lingua* 1991:2, 73–76
- Olofsson, A. & Mobärg, M. (1990). Engelska kan väl alla? Om studenters förkunskaper. 6. Uttal av namn och lån. *LMS-Lingua* 1990:3, 117–122
- Paananen, M.M. (1998a). Englannin kielen obstruentit ja suomenkielinen peruskoululainen. I: A. Iivonen & T. Nevalainen (red.), *Vieraan kielen fonetiikan opetuksen näkökohtia*, (s.113–125). Publications of the Department of Phonetics 41. Helsinki: University of Helsinki.
- Paananen, M. M. (1998b). Pausing in non-native spontaneous speech. I: S. Werner (red.), *Nordic Prosody: Proceedings of the VIIIth Conference, Joensuu 1996*, (s. 237–245). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Paananen, M. M. (1999). Difficulties in English obstruents experienced by Finnish school children. I: J. Järvikivi & J. Heikkinen (red.), *Out Loud. Papers from the 19th Meeting of Finnish Phoneticians*, (s. 86–100). Studies in Languages 33. Joensuu: Faculty of Humanities, University of Joensuu.
- Paananen-Porkka, M. M. (2007). *Speech Rhythm in an Interlanguage Perspective: Finnish Adolescents Speaking English*. Helsinki: University of Helsinki.
- Palmberg, R. (1979). *Perception and production of English: Papers on Interlanguage. AFTIL 6*. Åbo: Publications of the department of English, Åbo Akademi.
- Peacock, M. (2001). *Teaching English pronunciation at university level in Finland*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Peltola, M. S. (1999). The categorisation of /u/, /w/ and /v/ by native speakers of Finnish and English. I: P. Pietilä & O-P. Salo (red.), *Multiple Languages – Multiple Perspectives*. Tampere: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-530598>
- Peltola, M.S. (2001). Uuden vokaalikategorian oppiminen : raportti MMN-tutkimuksesta. I: S. Ojala & J. Tuomainen (red.), *21. fonetiikan päivät: Turku 4-5.1.2001*, (s. 129–133). Suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja. Turku: Turun yliopisto.
- Peltola, M.S. (2003). *The attentive and preattentive perception of native and non-native vowels: The*

- effect of second language learning*. Turku: University of Turku, Department of Phonetics.
- Peltola, M.S. (2004). Extensive language learning affects the perception of vowels. I: M.S. Peltola & J. Tuomainen (red.), *Studies in Speech communication - Dedicated to Ilkka Raimo on his 65th birthday*, (s. 43–60). Turun yliopiston Suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 72.
- Peltola, M.S., Kujala, T., Tuomainen, J., Ek, M., Aaltonen, O. & Näätänen, R. (2003). Native and foreign vowel discrimination as indexed by the mismatch negativity (MMN) response. *Neuroscience Letters*, 352, 25–28.
- Peltola M.S., Lintunen, P. & Tamminen H. (2014). Advanced English learners benefit from explicit pronunciation teaching: an experiment with vowel duration and quality. I: P. Lintunen, M.S. Peltola & M.-L. Varila (red.), *AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia*, 6, 86–98.
- Peltola, M. S., Pikkanen, O., Mäkinen, M., Ek, M. & Aaltonen, O. (2002). The effect of early exposure on second language vowel perception. I: Korhonen, P. (red.), *Fonetiikan päivät 2002 – The Phonetics Symposium 2002*, (s. 53–60). Report 67, Laboratory of Acoustics and Audio Signal Processing. Helsinki: Helsinki University of Technology.
- Peltola, M.S., Tamminen, H., Lehtola, H. & Aaltonen, O. (2007). Balanced bilinguals have one intertwined phonological system. *Proceedings of the XVI International Congress of Phonetic Sciences*, 1865–1868. Tillgänglig 10.8.2015 i <http://www.icphs2007.de/conference/Papers/1184/1184.pdf>
- Peltola M.S., Tamminen H., Salonen L. & Näätänen R. (2011). Vokaalien havaitseminen kaksi-kielisillä ja vieraan kielen oppijoilla. I: S. Werner & T. Kinnunen (red.), *26. Fonetiikan päivät 2010*, (s. 29–32). Joensuu: University of Eastern Finland electronic publications.
- Peltola M.S., Tamminen H., Toivonen H., Kujala T. & Näätänen R. (2012). Different kinds of bilinguals – different kinds of brains: the neural organisation of two languages in one brain. *Brain and Language*, 121, 261–266.
- Pienimäki, M. (1998). *Finnish and English approximants – the acoustic continuum*. I: V. Klaus (red.), *Proceedings of the Finnish Phonetics Symposium August 11–14, 1998. Pärnu Estonia. Linguistica Uralica* 3, (s. 258–263).
- Pihko M. (1997). "His English sounded strange": *The intelligibility of native and non-native English pronunciation to Finnish learners of English*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltava kielitiede.
- Piske, T. & MacKay, I. & Flege, J. (2001). Factors affecting degree of foreign accent in an L2: A review. *Journal of Phonetics*, 29, 191–215.
- Raimo, I. & Suomi, K. (1978). Pari kontrastiivista kuuntelukoetta. I: T. Tikka (red.), *Fonetiikan päivät - Joensuu 1976: VI fonetiikan päivillä Joensuun korkeakoulussa 24.-25.4.1976 pidetyt esitelmät*, (s. 63–68). Joensuu: Joensuun korkeakoulu, Joensuun korkeakoulun kirjasto.
- Ringbom, H. (1976). What differences are there between Finns and Swedish-speaking Finns learning English? I: H. Ringbom & R. Palmberg (red.), *Errors made by Finns and Swedish-speaking Finns in the Learning of English. Åbo: AFTIL vol. 5*, (s. 1–13). Publications of the Department of English, Åbo Akademi.
- Ringbom, H. (1987). *The role of the first language in foreign language learning*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Rouhiainen, S. (1978). Miten suomalaiset toteuttavat englannin sanapainomalleja? I: T. Tikka (red.), *Fonetiikan päivät - Joensuu 1976: VI fonetiikan päivillä Joensuun korkeakoulussa 24.-25.4.1976 pidetyt esitelmät*, (s. 69–75). Joensuu: Joensuun korkeakoulu: Joensuun korkeakoulun kirjasto.
- Sajavaara, K. (2006). Kontrastiivinen analyysi, transfer ja toisen kielen oppiminen. I: A. Kai-vapalu & K. Pruuli (red.), *Lähivertailuja 17*, (s. 9–25). Jyväskylä Studies in Humanities, 53. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Saloranta A., Tamminen H., Alku P. & Peltola M.S. (2015). Learning of a non-native vowel through instructed production training. I: The Scottish Consortium for ICPhS 2015 (red.), *Proceedings of the 18th International Congress of Phonetic Sciences*. Glasgow, UK: the University of Glasgow.
- Schmid, B. (1986). A comparative study of children's and adult's acquisition of tone accents in English. *Language Learning* 36/2, 185–210.
- Sjöholm, M. (1979). Partial dictation as a testing device: An analysis with special reference to the achievement made by Swedish- and Finnish-speaking applicants for English, 1975. I: R. Palmberg (red.), *Perception and production of*

- English: papers on interlanguage. AFTIL, Vol. 6*, (s. 123–166). Åbo: Department of English, Åbo Akademi.
- Suomi, K. (1975). Alustavia havaintoja englannin kielen klusiilien tuottamisesta. I: *Fonetiikan paperit, Helsinki 1975. Publications of the Department of Phonetics, University of Helsinki* 27, 115–119.
- Suomi, K. (1976). *English Voiceless and Voiced Stops as Produced by Native and Finnish Speakers*. Jyväskylä Contrastive Studies, N:o 2. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Department of English.
- Suomi, K. (1980). *Voicing in English and Finnish Stops: A Typological Comparison with an Interlanguage Study of the Two Languages in Contact*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 10. Turku: University of Turku
- Taimi, L., Jähi, K., Alku, P. & Peltola, M.S. (2014). Children Learning a Non-native Vowel – The Effect of a Two-day Production Training. *Journal of Language Teaching and Research*, 5, 1229–1235.
- Tamminen, H. & Peltola M.S. (2015). Non-native memory traces can be further strengthened by short term phonetic training. I: The Scottish Consortium for ICPhS 2015 (red.), *Proceedings of the 18th International Congress of Phonetic Sciences*. Glasgow, UK: the University of Glasgow.
- Tamminen, H., Peltola M.S., Kujala, T. & Näätänen, R. (2015). Phonetic training and non-native speech perception - new memory traces evolve in just three days as indexed by the mismatch negativity (MMN) and behavioural measures. *International Journal of Psychophysiology*, 97, 23–29.
- Tamminen, H., Peltola, M.S., Toivonen, H., Kujala, T. & Näätänen, R. (2013). Phonological processing differences in bilinguals and monolingual, *International Journal of Psychophysiology*, 87, 8–12.
- Tandefelt, M. (1990). Låna mig ditt öra. I: I. Almqvist, P.-E. Cederholm & J. Lainio (red.), *Från Pohjolas pörten till kognitiv kontakt. Vänskrift till Erling Wande den 9 maj 1990. Stockholm Studies in Finnish Language and Literature* 6, (s. 230–244). Stockholm: Stockholms universitet.
- Thorén, B. (2007). Swedish Accent – Duration of Postvocalic consonants in native Swedes speaking English and German. I: *Proceedings of the XVI International Congress of Phonetic Sciences*, (s. 1693–1696).
- Thorén, B. (2008). *The priority of temporal aspects in L2-Swedish prosody. Studies in perception and production*. Diss. Stockholm: Stockholm University.
- Toivanen, J. (1998a). Prosodic features of Finnish-English interlanguage: Evidence from an experimental study. I: W. R. Cooper (red.), *Compare or contrast?: current issues in cross-language research*, (s. 231–254). University of Tampere, Tampere, Finland.
- Toivanen, J. (1998b). Suomalaisten puhuman englannin sävelkulkuihmistöistä: Millaista on välikielen prosodiikka? I: A. Iivonen, & T. Nevalainen (red.), *Vieraan kielen fonetiikan opetuksen näkökohtia*, (s. 127–141). Helsinki: Hakapaino Oy.
- Toivanen, J. (1999). *Perspectives on intonation: English, Finnish and English spoken by Finns. Vol 2*. Oulu: Oulun yliopisto, Oulu University Press.
- Toivanen, J. (2003). Tone choice in the English intonation of proficient non-native speakers. *Phonum*, 9, 165–168.
- Toivanen, J. (2004). Pitch dynamism of English produced by proficient non-native speakers: preliminary results of a corpus-based analysis of second language speech. I: P. Branderud & H. Traunmüller (red.), *Proceedings FONETIK 2004, The XVIIth Swedish Phonetics Conference*, (s. 48–51). Stockholm: Stockholm University.
- Toivanen, J. (2005). Stylized intonation in Finnish English second language speech: A semantic and acoustic study. *Proceedings of the Phonetics Teaching and Learning Conference*.
- Toivanen, J. (2006a). The fall-rise intonation in the English of highly proficient non-native speakers. I: R. Aulanko, L. Wahlberg & M. Vainio (red.), *Fonetiikan päivät 2006 = The Phonetics Symposium 2006*, (s. 161–168). Helsinki: Helsingin yliopisto, puhetieteiden laitos.
- Toivanen, J. (2006b). Prosodic variation in Finnish-English speech: A corpus-based investigation of two sub-varieties of an L2 speech form I: R. Aulanko, L. Wahlberg, & M. Vainio (red.), *Fonetiikan päivät 2006 = The Phonetics Symposium 2006*, (s. 169–179). Helsinki: Helsingin yliopisto, puhetieteiden laitos.,

- Toivanen, J. (2007a). Tone choice in the English intonation of Finns. I: B. Kraft & R. Geluykens (red.), *Cross-Cultural Pragmatics and Interlanguage English*, (s. 243–260). LINCOS Studies in English Linguistics, Germany.
- Toivanen, J. (2007b). Fall-rise intonation usage in Finnish English second language discourse. *Proceedings of Fonetik 2007, TMH-QPSR*, 50(1), 85–88.
- Toivanen, J. (2009). Context affects the prosody of second language speech: An exploratory study of Finnish English. *Nordic Prosody. Proceedings of the Xth Conference, Helsinki 2008*, 227–236.
- Toivanen, J., & Waaramaa, T. (2005). Tone choice and voice quality of dispreferred turns in the English of Finns. *Logopedics Phoniatics Vocology*, 30 (3–4), 181–184.
- Tommola, J. (1975). *On the relationship between discrimination and production of English sounds by Finnish learners*. Turku: Publications in English Studies 5, University of Turku.
- Ullakonoja, R. & Dufva, H. (2016). Toisen ja vieraan kielen ääntämisen oppimisen haasteet. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, Vol. 26, No. 2*, 4–18.
- Väyrynen, E., Keränen H., Toivanen, J. & Seppänen, T. (2009). Automatic classification of segmental second language speech quality using prosodic features. I: Branderud, P & Trau-müller, H. (red.), *Proceedings Fonetik 2009*, (s. 116–119). Department of Linguistics, Stockholm University.
- Wiik, K. (1965). *Finnish and English Vowels: A comparison with special reference to the learning problems met by native speakers of Finnish learning English*. Annales Universitatis Turkuensis. No. 94. Turku: University of Turku.
- Wiik, K. (1966). *Finnish and English Laterals: A Comparison with Special Reference to the Learning Problems Met by Native Speakers of Finnish Learning English*. Turun yliopiston fonetiikan laitoksen julkaisuja 1. Turku: University of Turku.
- Ylinen, S., Uther, M., Latvala, A., Vepsäläinen, S., Iverson, P., Akahane-Yamada, R. & Näätänen, R. (2010). Training the brain to weight speech cues differently: a study of Finnish second-language users of English. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 22, 1319–1332.
- Ylönen, M. (1975). Riikinruotsin sana-aksenttien tunnistamisesta. I: *Fonetiikan paperit: Tampere 1974. IV Fonetiikan päivillä Tampereen yliopistossa 27.–28.4.1974 pidetyt esitelmät* (s. 61–64). Tampereen yliopiston puheopin laitoksen monisteita 1/75.
- Zetterholm, E. (2013). Svenska med en touch av Aussie. I: A: Flyman Mattsson & C. Norrby (red.), *Language Acquisition and Use in Multilingual Contexts. Theory and Practice*, (s. 203–212). Travaux de l'Institut de Linguistique de Lund 52.

**STUDIES IN LEARNING PRONUNCIATION IN FINNISH, SWEDISH AND ENGLISH:
A LITERATURE REVIEW***Maria Kautonen, University of Jyväskylä**Mikko Kuronen, University of Jyväskylä**Riikka Ullakonoja, University of Jyväskylä*

The paper reviews research on L2-pronunciation in second and foreign language contexts. The language learners have Finnish, Swedish or English as their first language (L1) and Finnish, Swedish or English as the second language (L2). There are over 100 scientific studies in these language pairs, but no previous literature review. The aim is to summarize empiric research results on receptive and productive aspects of L2 pronunciation in these language pairs. The research findings also illustrate what kind of problems language learners with these L1s have and what aspects should, therefore, be paid more attention to in language teaching. The results will be interesting to teachers and researchers who work with pronunciation teaching and research in Finland, in particular.

Keywords: foreign language, learning, perception, production, pronunciation, second language

**ÄÄNTÄMISEN OPPIMISTUTKIMUKSIA SUOMEN, RUOTSIN JA ENGLANNIN
KIELISSÄ: KIRJALLISUUSKATSAUS***Maria Kautonen, Jyväskylän yliopisto**Mikko Kuronen, Jyväskylän yliopisto**Riikka Ullakonoja, Jyväskylän yliopisto*

Tässä kirjallisuuskatsausartikkelissa kartoitetaan tutkimustuloksia ääntämisestä toisen ja vieraan kielen konteksteissa. Oppijoiden lähtökielenä on suomi, ruotsi tai englantia ja kohdekielenä suomi, ruotsi tai englantia. Kyseisistä kielipareista on tehty yli 100 tutkimusta, mutta aikaisemmat laajemmat kartoitukset tutkimuksista puuttuvat. Artikkelin tarkoituksena on esittää tiivistetysti empiiristä tutkimustietoa sekä reseptiivisistä että produktiivisista puolista vieraan kielen ääntämisessä näissä kielyhdistelmissä. Tutkimustulokset valottavat myös sitä, millaisia ongelmia kielenoppijolla on ääntämisessä ja mitä piirteitä tulisi tämän vuoksi huomioida aiempaa enemmän kielenopetuksessa. Artikkelin hyödyttää opettajia ja tutkijoita, jotka työskentelevät ääntämisen opettamisen ja tutkimisen parissa erityisesti Suomessa.

Avainsanat: havainnointi, oppiminen, toinen kieli, tuottaminen, vieras kieli, ääntäminen

II

FINSKSPRÅKIGA GRUNDSKOLEELEVERS UTTAL AV FINLANDSSVENSKA PÅ OLIKA FÄRDIGHETSNIVÅER

av

Maria Kautonen, 2016

Svenskan i Finland 16 (red. av J. Kolu, M. Kuronen & Å. Palviainen). Jyväskylä
Studies in Humanities 298. Jyväskylä: Jyväskylä universitet. 58–75.

Återpublicerad med tillåtelse av redaktörerna av Svenskan i Finland 16.

Finskspråkiga grundskoleelevers uttal av finlandssvenska på olika färdighetsnivåer

Maria Kautonen

1. INLEDNING

Muntliga språkfärdigheter och S2-uttal (andra- och främmandespråksuttal) intresserar allt fler forskare, och med hjälp av forskningen försöker man bl.a. förutsäga de problem som inlärare har med S2-uttal. Fokus har legat på inläringen av engelska, men även gällande engelska finns det luckor i forskningen (Derwing och Munro 2005). Det finns t.ex. mer forskning om äldre inlärare än om yngre (se t.ex. Derwing och Munro 2015) och analys av spontant tal i stället för styrda talsatser är ovanligt, särskilt i studier om prosodi (Gut 2007). Trots det ökade intresset för muntlig språkfärdighet är forskning som kombinerar uttal och värdering av muntlig kompetens sällsynt, och man har bara i liten utsträckning undersökt hur uttal påverkar bedömning av muntlig färdighet (Kang 2013). Kang har undersökt engelskt uttal hos 120 talare med 21 olika S1 (förstaspråk) på färdighetsnivåerna B1–C2 av den europeiska referensramen (CEFR, Council of Europe 2001). Resultaten visar att uttalsfel förorsakade 70 % av variationen mellan nivåerna. Betoning och tonhöjd (f_0) var de viktigaste faktorerna följda av flyt, segmentella fel och intonationsmönster. Därtill har Barker m.fl. (2012) undersökt hurdana rytmiska aspekter det finns i olika S1-talares ($n=12$) engelska på CEFR-nivåerna B1 och B2. Studien visar att endast vissa talargrupper närmade sig den infödda modellen i segmentlängder när färdighetsnivån blev högre.

Finlandssvenskt uttal är endast lite utforskat både som inlärares S1 och S2 (Kautonen, Kuronen och Ullakonoja 2016). Därför vet vi inte så mycket om finskspråkiga talares inläring av finlandssvenskt uttal, och studier med tydligt beaktande av inlärares muntliga färdighetsnivå och skillnaderna mellan talarnas uttal på olika färdighetsnivåer saknas nästan helt. Hildén (2000) har kartlagt finska gymnasisters muntliga kompetens på olika färdighetsnivåer och hur olika drag (t.ex. flyt, språklig korrekthet och interaktion) uppträdde på nivåerna. På de högsta nivåerna hade studenter tydlig och stark röst, snabbast taltempo och minst antal fonologiska fel. Uttalet föreföll dock inte vara tätt relaterat till färdighetsnivåutdelningen (Hildén 2000: 248).

Syftet med denna artikel är att redogöra för finskspråkiga grundskoleelevers uttal av finlandssvenska på olika färdighetsnivåer av grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (GLGU 2014) på nionde klass i slutet av grundskolan. Med yngre talare ger denna studie en annan bild av inlärares språkfärdigheter än studier med avancerade och mer utvalda universitetsstudenter som är en vanlig informantgrupp i uttalsstudier.

Även om färdighetsbedömningen baserar sig på övergripande muntlig förmåga, ger nivåbedömningen en antydning om vad som ska finnas och inte behöver finnas i uttalet på en viss färdighetsnivå. Därtill fyller studien flera viktiga kunskapsluckor (jfr Kautonen m.fl. 2016) genom att besvara följande frågor: i) Vilka fonetiska drag är typiska för finskspråkiga grundskoleelevers S2-uttal av finlandssvenska baserat på en perceptorisk analys av fonetiker; Vad kan inlärare och vad kan de inte? ii) Vilka fonetiska drag är typiska för S2-uttal på olika färdighetsnivåer? iii) Hur utvecklas uttalets målspråkslikhet när färdighetsnivån är högre?

Det muntliga prov som avses bli en del av studentskrivningarna i Finland senast 2019 (von Zansen 2015) medför ett ökat behov av kunskaper om S2-uttalsinlärning och -undervisning efter grundskolan. För att kunna värdera inlärares muntliga kompetens måste man dock veta vad som ska finnas i ett bra uttal. Tydliga instruktioner för lärarna är viktiga också för att kunna försäkra att värderingarna är enhetliga t.ex. i olika skolor. Beskrivningarna om uttal är dock ospecifika i den europeiska referensramen (Council of Europe 2001; Skolverket 2009) och GLGU (2014) som används i finländska skolor. Vad betyder det att inlärares uttal *är i stort sett tillräckligt tydligt för att man ska förstå, även om det finns en tydlig brytning och samtalspartnern ibland kan behöva be om upprepning* (Skolverket 2009: 113) eller att inlärare *kan tillämpa några grundregler i uttalet* (fi. *Oppilas osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa*, GLGU 2014: 333)? Dessa drag anges vara typiska för uttalet på nivån A2, som är den nivå av muntlig kompetens som elever i lång lärokurs i svenska ska uppnå för att få betyget 8 (vilket motsvarar goda kunskaper) på nionde klass i slutet av grundskolan. Den här studien avser att bidra till ökad kunskap om förhållandet mellan bedömning och uttal. Vidare är det viktigt att veta vilka svårigheter inlärare har för att man ska kunna förbättra uttalsundervisningen så att eleverna kan uppnå den färdighetsnivå som förväntas av dem.

2. TIDIGARE STUDIER OM FINSKSPRÅKIGA INLÄRARES UTTAL AV SVENSKA

S2-uttalsinlärningen påverkas av flera olika faktorer, varav relationen mellan språkinlärares S1 och S2 spelar en stor roll (t.ex. Piske m.fl. 2001). Utgångspunkten i de flesta modeller ligger i kontrastiv analys av ljudsystemen i språken (KA; Fisiak 1973; Lado 1957; Sajavaara 2006; Wardhaugh 1970). Också i Speech Learning Model (SLM; Flege 1995), Perceptual Assimilation Model (PAM; Best 1995) och Native Language Magnet (NLM; Kuhl och Iverson 1995) anses de ljud som saknas i talarers S1 vara de svåraste att lära sig. De (finlands)svenska drag som inte finns i finskspråkiga talarers S1 förefaller också enligt empiriska studier vara de besvärligaste för inlärare. Därtill förutsäger studierna i finskspråkiga talarers perception av svenska ett antal problem som förekommer i uttalet (Kautonen m.fl. 2016).

Tidigare studier om finskspråkiga talares uttal av svenska behandlar först och främst finskspråkiga invandrare i Sverige som lärt sig sverigesvenskt uttal. De vanligaste feluttalen som finskspråkiga talare har i sverigesvenska segment gäller tonande klusiler som uttalas som tonlösa, avsaknad av aspiration i /p t k/ och reducerade konsonantkluster (Bannert 1980; 2004; Cunningham-Andersson 1986). Johansson (1973) rapporterar om svårigheter med [y:], [e:], [o:], [a:] samt [h]. Tonande klusiler orsakar problem även i finskspråkiga talares S2-finlandssvenska enligt Nygård (1977) och Hildén (2000). Nygårds (1977) auditiva analys av finskspråkiga studenters uttal vid en svenskspråkig högskola visar ett antal fel med stämton i finlandssvenska klusiler i synnerhet i mediala och finala positioner. Hildén (2000) undersökte finskspråkiga gymnasisters (n=29) prestationer i ett muntligt test. Dessa abiturienters feluttal gällde på segmentell nivå i huvudsak tonande klusiler, sibilanter och vokalerna /u/ och [œ].

Vad gäller prosodin har accentinläringen visat sig orsaka problem för finskspråkiga talare av sverigesvenska (Hackman 1976; Kuronen 2015; Kuronen, Ullakononja och Kautonen u.u.). Bannert (1980; 2004) nämner därtill att finnar ofta har problem med ordbetoning och satsrytm i svenska, och Cunningham-Andersson och Engstrand (1989) upptäckte bl.a. överdrivna längdkontraster och för tvärt fallande f0 i tvåstaviga ord. Enligt Hildén (2000) hade finnar i sitt uttal av finlandssvenska finskaktig prosodi med felaktiga segmentlängder samt ord- och satsbetoning som låg närmare finska än finlandssvenska.

Trots svenskans ställning i Finland har finskspråkiga talares inläring av den varietet av svenska som talas i Finland undersökts endast i en mycket begränsad omfattning; ovan nämns i stort sett alla undersökningar som jag kommit på. Finskspråkiga talares uttal av engelska har däremot studerats med flera olika metoder och informantgrupper, och också de undersökta uttalsdragen är flera (Kautonen m.fl. 2016). P.g.a. bristen på tidigare kunskap behövs en holistisk kartläggning av finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska. Det bör t.ex. utredas vilka av de vanliga svårigheterna med sverigesvenskt uttal som också gäller finlandssvenska som målspråk. Syftet med denna artikel är att angripa dessa frågor och utreda vilka som är de mest framträdande uttalsdragen i finskspråkiga talares S2-finlandssvenska.

3. MATERIAL OCH METODER

3.1 Forskningsmaterial

Materialet för undersökningen är språktestmaterial från utvärdering av finska grundskoleelevers inlärningsresultat i lärokurs i lång svenska i årskurs 9. Testet gjordes av Utbildningsstyrelsen (Hildén och Rautopuro 2014). I utvärderingen

undersöktes elever från finländska skolor i främmande språk och i det andra inhemska språket svenska år 2013. Testprestationerna spelades in i skolorna under varierande förhållanden och med olika apparater, vilket gör att också ljudmaterialet varierar i kvalitet. För undersökningen separerade jag ljudet från videomaterialet.

Informanterna i studien är finskspråkiga elever i slutet av grundskolan på nionde klass. De har finska som modersmål och hemspråk, och de har inte varit med i specialundervisning eller intensifierat stöd. Materialet omfattar 71 elever som valdes slumpmässigt, både flickor och pojkar. Två av dessa föll bort vid analysen eftersom de inte ansågs sikta på finlandssvenskt uttal, och den enda eleven på den högsta nivån B2 eller högre uteslöts likaså. Informanterna (n=68) kommer från 22 olika skolor i Södra Finland (n=47), Sydvästra Finland (n=12) och Västra och Inre Finland (n=9). Majoriteten av eleverna har börjat läsa engelska som första främmande språk, medan sex elever har svenska som första främmande språk i skolan.

Den muntliga delen av testet bestod av en monolog och tre dialogövningar. Eleverna var parvis i testsituationen. Endast monologövningen analyseras i studien, eftersom instruktionerna var identiska för alla i den och produktionen inte var lika rollbunden som i dialogerna. I monologuppgiften ombads eleverna berätta om sig själva med hjälp av tips på finska, t.ex. om familjemedlemmar och sommarplaner (Hildén och Rautopuro 2014: 58). Monologerna i materialet är i genomsnitt 42 sek. långa, och materialet omfattar sammanlagt ca 50 min. Genomsnittligt var monologerna lika långa på alla nivåer; 46 sek. på nivån A1, 40 sek. på nivån A2 och 43 sek. på nivån B1.

Elevernas prestationer i alla uppgifter värderades separat och tilldelades olika nivåer i GLGU (2014) av lärare i skolorna enligt Utbildningsstyrelsens instruktioner. En tiondel av alla testprestationer valdes också slumpmässigt till kontroll vid Utbildningsstyrelsen (Hildén och Rautopuro 2014: 176). GLGUs nivåindelning har den europeiska referensramen som utgångspunkt men har indelat dess nivåer A1 till A1.1, A1.2 och A1.3, A2 till A2.1 och A2.2, B1 till B1.1 och B1.2 samt resten av nivåerna till B2 eller högre. I denna artikel används de mer allmänna nivåerna av referensramen, eftersom den mer detaljerade nivåindelningen är för findelad för studiens syfte. För att försäkra att färdighetsnivåtilldelningen är tillförlitlig ombads en utomstående expertbedömare som har lång erfarenhet av färdighetsnivåvärdering och är bekant med GLGUs nivåskala att kontrollera nivåtilldelningen. I analysen används ett genomsnitt av lärarens och expertbedömarens nivåtilldelningar, där prestationer i mitten av två nivåer har tilldelats den lägre nivån. Eleverna i studien representerar nivåerna A1 (n=14), A2 (n=25) och B1 (n=29). Det fanns endast en elev på den högsta nivån, B2 eller högre, och den nivån beaktas därför inte i studien.

3.2 Analyismetoder

Materialet analyserades perceptoriskt av fyra lyssnare som har omfattande kunskaper om svenskt uttal. Före den auditiva analysen annoterades prestationerna och rösterna i talproven stärktes med Audacity (Audacity Team 2015). Lyssningstester används ofta för att undersöka främmande accent i talet och de kan genomföras med olika typer av lyssnargrupper (Toivola 2011). Fördelen med lyssningstester är att man kan hitta uttalsdrag som är perceptoriskt viktiga och skiljer språkinlärare från infödda talare. T.ex. Gut (2007) konstaterar att studier ofta fokuserar endast på en aspekt av uttalet, vilket undviks här genom att expertlyssnarna värderar uttalet holistiskt. Akustiska mätningar kan visa skillnader mellan olika uttalsdrag hos talare, men vilka som är de mest avgörande för en främmande accent framgår inte direkt av mätningarna.

Toivola (2011) uppger att infödda talare relativt lätt kan skilja en inlärare från en infödd talare baserat på ett kort talprov. Toivola fann inte heller stora skillnader mellan värderingar gjorda av lärare i finska som andraspråk och av infödda talare av finska. Frågan om hur bra infödda talare kan uppmärksamma endast vissa drag i talet och inte låta de andra dragen påverka värderingarna har dock inte kartlagts noga (Toivola 2011: 15). Lyssnarna i denna studie har lärarbehörighet i svenska och/eller har undervisat i svenska. De flesta lyssnare har även erfarenhet av bedömning av uttal, även om de inte är särskilt insatta i att värdera nivån för muntlig färdighet. Dessa expertlyssnare kan antas kunna värdera uttalet och separera olika uttalsdrag med större noggrannhet än naiva lyssnare.

Expertlyssnarna lyssnade på prestationerna i slumpmässig ordning utan att känna till de tilldelade färdighetsnivåerna. Lyssnandet skedde i ensamhet och gjordes enligt instruktionerna 3-5 gånger per monolog. Lyssnarna i) kommenterade elevernas uttal angående färdigheter och brister på segmentell och prosodisk nivå, ii) gav betyg för uttalets målspråkslikhet på skalan 1-5 (1=*inte alls målspråkligt*, 5= *helt målspråkligt*) och iii) värderade elevernas uttalsmål. Om eleverna hade finlandssvenska eller sverigesvenska som inlärningsmål framgår inte av utvärderingsrapporten. Därför ombads lyssnarna ta ställning till vilken varietet eleverna hade som mål. Elever som värderades sikta på sverigesvenskt uttal av minst två lyssnare uteslöts ur analysen (n=2). Majoriteten av eleverna ansågs ha finlandssvenska som mål, och utöver de två uteslutna eleverna fick endast tre elever en enskild värdering av sverigesvenskt uttal. Med finlandssvenska avses i studien de varieteter av svenska som talas i Finland. Det finlandssvenska standardspråk som ofta anges som modell för finlandssvenskt uttal har beskrivits t.ex. av Kuronen och Leinonen (2010) och Reuter (2015). Finlandssvenska skiljer sig från sverigesvenska t.ex. genom att en betonad stavelse kan uttalas som kort och en obetonad stavelse som lång i finlandssvenska (se t.ex. Kuronen & Leinonen 2010). Dock kan finlandssvenska

dialekter ha annorlunda kvantitetsmönster (se t.ex. Kim 2008; Kuronen & Leinonen 2010, 79-82; Leinonen 2015, 79-85).

Eftersom lyssnarna var experter på bedömning av svenskt uttal, användes inget gemensamt övningslyssnande och bedömarna gavs inga färdiga modeller om vad som ska räknas som helt/delvis/inte alls målspråkligt. Vad lyssnarna baserat sina uttalsvärderingar på kan därför variera. Enigheten mellan lyssnarnas värderingar av uttalets målspråklighet mättes med Cronbachs alfa. Lyssnarvärderingarnas tillförlitlighet kunde också ha testats med att ha infödda svensktalare med i materialet, men det föll utanför ramarna av studien och dess syften. Statistisk signifikans mellan genomsnitt av värderingarna på de olika nivåerna mättes med Kruskal Wallis, därför att värdena enligt Kolmogorov Smirnov inte var normalfördelade (sig. 0.037) (Pallant 2005, 57).

I analysfasen kategoriserades de fyra lyssnarnas iakttagelser om färdigheter och brister i segment och prosodi med hjälp av programmen Excel och SPSS. Kategorierna utvecklades på basis av värderingarna, och de innehöll kommentarer om segment och prosodi generellt men också kommentarer om enskilda ljud och prosodiska drag. Det högsta möjliga antalet iakttagelser är 272 för en kategori (68 elever, 4 lyssnare).

4. RESULTAT

4.1 Uttalets målspråklighet

Uttalets målspråklighet värderades på skalan 1-5 från *inte alls målspråkligt* till *helt målspråkligt*. Cronbachs alfa 0.802 visar att lyssnarnas enighet var bättre än slumpen och värderingarna relativt enhetliga (Pallant 2005, 92; 2013, 104). Genomsnittet av värderingarna hos alla fyra lyssnare var högre på de högre färdighetsnivåerna, vilket betyder att uttalet ansågs vara mer målspråkligt på de högre nivåerna. På nivån A1 var genomsnittet av värderingarna 2,19, på nivån A2 2,68 och på nivån B1 3,01, där en högre siffra anger ett mer målspråkligt uttal (tabell 1). Skillnaderna är statistiskt signifikanta (sig. 0,001) (Pallant 2005, 295). Typvärdet, m.a.o. det mest frekventa värdet, var 2 på nivån A1 och 3 på de två andra nivåerna. Endast en lyssnare använde alternativet *inte alls målspråkligt* mycket ofta (21 gånger), och en lyssnare två gånger. Värderingar av *helt målspråkligt* uttal var också få, endast fem stycken sammantaget. Trots att skillnaderna mellan de olika nivåerna inte var stora visar korrelationen 0,438 mellan färdighetsnivån och uttalsvärderingarna en medelstark korrelation. I det följande avsnittet kommenteras närmare hur de olika uttalsdragen uppträdde på färdighetsnivåerna och vilka drag baserat på värderingarna som kan antas bidra till ett mer målspråkligt uttal.

TABELL 1 Antalet och genomsnittet av lyssnarvärderingarna av uttalets målspråkslikhet på skalan 1-5 (1= *inte alls målspråkslikt*, 5= *helt målspråkslikt*).

Betyg för uttalet		Lyssnare 1	Lyssnare 2	Lyssnare 3	Lyssnare 4	Genomsnitt
Nivån A1	1	-	2	-	5	
	2	13	8	5	6	
	3	1	3	4	1	
	4	-	1	1	2	
	5	-	-	-	-	
	genomsnitt av värderingarna	2,07	2,21	2,60	2,00	2,19
Nivån A2	1	-	-	-	11	
	2	12	10	2	8	
	3	10	12	12	2	
	4	3	3	10	2	
	5	-	-	-	2	
	genomsnitt av värderingarna	2,64	2,72	3,32	2,04	2,68
Nivån B1	1	-	-	-	5	
	2	8	6	2	10	
	3	17	14	12	7	
	4	4	8	14	5	
	5	-	1	-	2	
	genomsnitt av värderingarna	2,86	3,14	3,43	2,62	3,01

4.2 Segmentuttalet på olika färdighetsnivåer

De fyra lyssnarna ansåg att eleverna (n=68) behärskade segmentuttalet relativt bra. I beskrivningarna nämndes bl.a. att eleverna *verkade behärska segment överhuvudtaget bra/ofta bra*. Tonande klusiler uttalades ofta åtminstone delvis korrekt ordinitialt (t.ex. *gammal, bor*) och ordmedialt (t.ex. *lillebror*). I vokalerna gällde iakttagelserna nästan enbart korrekt realisation av /ɔ/-/u/ och /e/-/æ/, t.ex. [bu:] för ordet *bo* och [sværje] för *Sverige*. Vad gäller konsonanterna kommenterades mest korrekt uttal av [j] trots skriftformen, t.ex. i *gymnasiet* och *göra*. Korrekt uttal av /s/, /tʃ/, /u/ och [œ] som inte finns i finska nämndes också. Iakttagelserna om färdigheterna visas i tabell 2.

TABELL 2 Elevernas färdigheter i segment enligt expertlyssnarna.

	Iakttagelser i materialet		A1 (n=14)			A2 (n=25)			B1 (n=29)		
	n	%	n (antalet iakttagelser)	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev
Segment överhuvudtaget	172	38,1 %	32	38,6 %	2,3	61	37,2 %	2,4	79	38,5 %	2,7
Tonande klusiler	121	26,8 %	26	31,3 %	1,9	42	25,6 %	1,7	53	25,9 %	1,8
Vokaler	64	14,2 %	13	15,7 %	0,9	25	15,2 %	1,0	26	12,7 %	0,9
Konsonanter	27	6,0 %	6	7,2 %	0,4	11	6,7 %	0,4	10	4,9 %	0,3
/j/	16	3,5 %	2	2,4 %	0,1	5	3,0 %	0,2	9	4,4 %	0,3
/u/	16	3,5 %	0	0,0 %	0,0	4	2,4 %	0,2	12	5,9 %	0,4
er > /ær/	14	3,1 %	1	1,2 %	0,1	6	3,7 %	0,2	7	3,4 %	0,2
/tʃ/	11	2,4 %	3	3,6 %	0,2	4	2,4 %	0,2	4	2,0 %	0,1
/f/	4	0,9 %	0	0,0 %	0,0	3	1,8 %	0,1	1	0,5 %	0,0
är > /e(:)/	2	0,4 %	0	0,0 %	0,0	0	0,0 %	0,0	2	1,0 %	0,1
[œ]	2	0,4 %	0	0,0 %	0,0	1	0,6 %	0,0	1	0,5 %	0,0
Övrigt	3	0,7 %	0	0,0 %	0,0	2	1,2 %	0,1	1	0,5 %	0,0
	452	100,0 %	83	100,0 %	5,9	164	100,0 %	6,6	205	100,0 %	7,1

Tabell 2 visar att andelen iakttagelser om korrekt segmentuttal var en aning högre på de högre nivåerna. På nivån A1 värderades elevernas segmentuttal vara bra relativt ofta. Eleverna uttalade tonande klusiler och vokaler korrekt i viss mån. Korrekt produktion av [j] och [tʃ] förekom också på denna nivå, t.ex. i *sjutton* och *tjugofyra*. I elevernas uttal på nivån A2 märktes inga stora skillnader i segment jämfört med nivån A1. Det förekom dock iakttagelser om korrekt /u/ och [œ] i ord som *hund* och *hörs*. På nivån B1 var andelen iakttagelser om korrekt segmentuttal något högre än på de lägre nivåerna. Iakttagelserna gällde huvudsakligen tonande klusiler, vokaler, [u], [j] och [tʃ] t.ex. i *studerar*, *kanske* och *köpa*. Korrekt uttal av bokstavskombinationen *e+r* som [ær] och ordet *är* som [e(:)] noterades oftare än på de lägre nivåerna. Skriftformen störde uttalet inte i lika hög grad som på de lägre nivåerna och det förekom t.ex. korrekt uttal av [j] i ord som *gymnastik* och *göra*.

De brister som eleverna hade i segment sammanfattas i tabell 3.

TABELL 3 Elevernas brister i segment enligt expertlyssnarna.

	Iakttagelser i materialet		A1 (n=14)			A2 (n=25)			B1 (n=29)		
	n	%	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev
Vokaler	95	20,7 %	20	21,1 %	1,4	39	23,2 %	1,6	36	18,4 %	1,2
Tonande klusiler	86	18,7 %	15	15,8 %	1,1	32	19,0 %	1,3	39	19,9 %	1,3
är > /e(:)/	80	17,4 %	24	25,3 %	1,7	28	16,7 %	1,1	28	14,3 %	1,0
/u/	77	16,8 %	7	7,4 %	0,5	32	19,0 %	1,3	38	19,4 %	1,3
er > /ær/	36	7,8 %	7	7,4 %	0,5	13	7,7 %	0,5	16	8,2 %	0,6
Konsonanter	23	5,0 %	5	5,3 %	0,4	8	4,8 %	0,3	10	5,1 %	0,3
/tʃ/	10	2,2 %	7	7,4 %	0,5	1	0,6 %	0,0	2	1,0 %	0,1
[œ]	8	1,7 %	1	1,1 %	0,1	1	0,6 %	0,0	6	3,1 %	0,2
/j/	6	1,3 %	0	0,0 %	0,0	3	1,8 %	0,1	3	1,5 %	0,1
Övrigt	38	8,3 %	9	9,5 %	0,6	11	6,5 %	0,4	18	9,2 %	0,6
	459	100,0 %	95	100,0 %	6,8	168	100,0 %	6,7	196	100,0 %	6,8

Som tabell 3 visar orsakade vokaler och tonande klusiler ofta svårigheter för eleverna trots att de också nämndes bland färdigheterna. Antalet iakttagelser var störst för felaktiga vokalersättningar, av dem var de vanligaste svårigheterna hopblandning av /æ/-/e/ och /ɔ/-/u/ – t.ex. [le:rare] för *lärare*, [træ:f:a] för *träffa*, [brɔ:r] för *bror* och [bɔ:r] för *bor*. Detta orsakades förmodligen av ordens skriftform. Svårigheter med tonande klusiler gällde oftast för svag stämton i huvudsak i [b] och [g] både ordinitialt (t.ex. i *bror*, *gammal*) och ordmedialt (t.ex. i *seglar*, *lägret*, *jordgubbar*). Det vanligaste feluttalade ordet var *är*, som ofta uttalades som [e:r] eller [æ:r]. I sig är [æ:r] inget feluttal, men hos en mängd elever verkade det vara det enda uttalet av *är* och upprepades ofta. Lyssnarna noterade att detta gav ett målspråksavvikande intryck. /u/ visade sig också relativt svårt. De andra ljuden som inte finns i finskan, /ʃ/, /tʃ/ och [œ], fick ett lågt antal iakttagelser om brister. Detta kan tyda på att de inte orsakade stora svårigheter för eleverna eller att de inte förekom ofta i materialet. Att lyssnarna inte skulle ha noterat eventuella brister i /ʃ/ och /tʃ/ verkar rätt osannolikt, däremot är det naturligtvis inte lätt att notera mindre brister i vokaler liksom i [œ]. Felaktiga konsonantsättningar gällde t.ex. *gymnasiet* med [g]-ljud och *kirurg* med [k]-ljud. Dessa feluttal kan antas bero på ortografi. Den sistnämnda kategorin "Övrigt" (tabell 3) innehöll för det mesta iakttagelser om feluttalade ord, varav ordet *familj* utgjorde en majoritet med 22 iakttagelser.

Vad gäller bristerna på de olika färdighetsnivåerna var felaktigt uttal av ordet *är* den vanligaste bristen hos eleverna på nivån A1. Vokalfel var mycket frekventa, t.ex. [u:r] för *år*, följda av svårigheter med tonande klusiler som uttalades ofta tonlöst. Dessutom föreföll skriftformen störa uttalet av t.ex. ordet *Sverige*. Påverkan av engelska syntes enligt lyssnarna i ord som *familj* och *jobb* ([fæmil]/[fæmli], [tsɔp:]/[tʃɔp:]). Eleverna på nivån A2 hade liknande fel i segment, och dessutom var svårigheter med /u/ frekventa. På nivån B1 var bristerna liknande; feluttalen förekom i synnerhet i samband med tonande klusiler (t.ex. [kam:al]), vokaler (t.ex. [persu:n]) och /u/ (t.ex. [hundar], [stu:ga]). Ett av de mest uthålliga feluttalen gällde igen ordet *är*. Enligt lyssnarna påverkade engelskan i ord som *syster* ([sister]), *universitet*

([juniversite:t]) och *utomlands* ([u:t:ɔmlænds]). Att skillnaderna mellan nivåerna är små är inte överraskande med tanke på likheterna mellan finska och finlandssvenska ljud.

4.3 Prosodin på olika färdighetsnivåer

I beskrivningarna av färdigheter i prosodi använde lyssnarna ofta ord som *ofta korrekt*, *ganska nära målspråket*, *bitvis/ibland/relativt korrekt*, *ganska bra* och *skaplig*. Segmentlängder och ordbetoning angavs ofta vara korrekta. Satsbetoning och flyt ansågs också vara ofta bra. En del prestationer beskrevs som *naturliga* och *flytande* och ansågs vara mycket nära målspråket. Vissa drag hängde samman i värderingarna, t.ex. segmentlängder nämndes i samband med satsbetoning och rytm i samband med pauser. Färdigheterna i prosodi sammanfattas i tabell 4.

TABELL 4 Elevernas färdigheter i prosodi enligt expertlyssnarna.

	Iakttagelser i materialet		A1 (n=14)		A2 (n=25)		B1 (n=29)				
	n	%	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev
Ordbetoning	117	23,7 %	17	26,2 %	1,2	48	26,5 %	1,9	52	21,1 %	1,8
Segmentlängder	85	17,2 %	19	29,2 %	1,4	34	18,8 %	1,4	32	13,0 %	1,1
Satsbetoning	66	13,4 %	7	10,8 %	0,5	21	11,6 %	0,8	38	15,4 %	1,3
Flyt	65	13,2 %	1	1,5 %	0,1	26	14,4 %	1,0	38	15,4 %	1,3
Rytm	38	7,7 %	3	4,6 %	0,2	13	7,2 %	0,5	22	8,9 %	0,8
Pauser	30	6,1 %	3	4,6 %	0,2	14	7,7 %	0,6	13	5,3 %	0,4
Prosodi överhuvudtaget	27	5,5 %	4	6,2 %	0,3	5	2,8 %	0,2	18	7,3 %	0,6
Intonation	26	5,3 %	2	3,1 %	0,1	11	6,1 %	0,4	13	5,3 %	0,4
Reduktioner	20	4,1 %	6	9,2 %	0,4	4	2,2 %	0,2	10	4,0 %	0,3
Tempo	14	2,8 %	2	3,1 %	0,1	4	2,2 %	0,2	8	3,2 %	0,3
Övrigt	5	1,0 %	1	1,5 %	0,1	1	0,6 %	0,0	3	1,2 %	0,1
	493	100,0 %	65	100,0 %	4,6	181	100,0 %	7,2	247	100,0 %	8,5

I allmänhet kommenterades prosodin oftare vara bättre på de högre än på de lägre färdighetsnivåerna. Av tabell 4 framgår att eleverna kunde producera ordbetoning och segmentlängder ofta rätt även på nivån A1: ord med lång vokal uttalades med lång vokal (t.ex. *bor*, *går*, *talat*, *heter*, *skola*) och korta vokaler uttalades som korta (t.ex. *hund*, *skulle*, *syster*). T.ex. en elev på nivån A1 gjorde flera uttalsfel och talet beskrevs som monotont och fyllt med pauser, men hen kunde ändå uttala nästan alla ord med målspråkslika segmentlängder, t.ex. *storebror* och *sommarjobb*. Flera elever beskrevs också ha mycket flytande och pauslöst tal åtminstone i enstaka fraser. Iakttagelserna om elevernas färdigheter i andra prosodiska drag var ändå relativt få på nivån A1. Ordbetoning (t.ex. *biologi*, *kanin*), satsbetoning, flyt, rytm, naturlig pausering och intonation behärskades bättre på nivån A2 än på nivån A1. Lyssnarna värderade eleverna dock behärska satsbetoning, flyt och rytm bäst på nivån B1.

T.ex. *advokat, Uppsala, ekonomist* och *orientera* fick korrekt ordbetoning. Däremot fick behärskning av kvantitet och pausering färre iakttagelser än på nivån A2.

Det totala antalet iakttagelser om brister var större på prosodisk nivå än på segmentell nivå. De svårigheter som lyssnarna upptäckte i elevernas prosodi redovisas i tabell 5.

TABELL 5 Elevernas brister i prosodi enligt expertlyssnarna.

	Iakttagelser i materialet		A1 (n=14)		A2 (n=25)		B1 (n=29)				
	n	%	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev	n	andelen iakttagelser på nivån	antalet iakttagelser per elev
Pauser	121	22,9 %	20	23,3 %	1,4	51	23,8 %	2,0	50	21,9 %	1,7
Intonation	86	16,3 %	12	14,0 %	0,9	35	16,4 %	1,4	39	17,1 %	1,3
Satsbetoning	68	12,9 %	8	9,3 %	0,6	26	12,1 %	1,0	34	14,9 %	1,2
Rytm	55	10,4 %	10	11,6 %	0,7	25	11,7 %	1,0	20	8,8 %	0,7
Flyt	48	9,1 %	8	9,3 %	0,6	17	7,9 %	0,7	23	10,1 %	0,8
Ordbetoning	41	7,8 %	7	8,1 %	0,5	16	7,5 %	0,6	18	7,9 %	0,6
Segmentlängder	35	6,6 %	4	4,7 %	0,3	16	7,5 %	0,6	15	6,6 %	0,5
Tempo	35	6,6 %	9	10,5 %	0,6	9	4,2 %	0,4	17	7,5 %	0,6
Reduktioner	21	4,0 %	3	3,5 %	0,2	13	6,1 %	0,5	5	2,2 %	0,2
Prosodi överhuvudtaget	8	1,5 %	4	4,7 %	0,3	1	0,5 %	0,0	3	1,3 %	0,1
Övrigt	10	1,9 %	1	1,2 %	0,1	5	2,3 %	0,2	4	1,8 %	0,1
	528	100,0 %	86	100,0 %	6,1	214	100,0 %	8,6	228	100,0 %	7,9

Som tabell 5 visar gäller elevernas brister i prosodi först och främst pauser. Lyssnarna märkte ofta brister i intonation, som i flera fall beskrevs som monoton (36 gånger) och typisk för uppläsning av en lista. Satsbetoning ansågs förekomma för ofta och enstaka ord få betoning för ofta. Dessa drag är inte typiska för vare sig inlärnarnas S1 eller målspråket. Problem med flyt beskrevs som upprepning av utfyllnadsord och som svårigheter med att producera tal. Felaktiga segmentlängder förekom i ord som *båten* ([bøt:en]), *glass* ([gla:s]) och *hobby* ([hobi]). Däremot fick reduktioner (t.ex. i *jag, och*) och taltempo ett tämligen lågt antal noteringar när det gäller både färdigheter och brister (tabell 4 och 5). Kategorin "Övrigt" (tabell 5) innehöll bl.a. kommentarer om oklart och oförståeligt uttal.

På nivån A1 förekom mest problem med pauser. Pauser förekom för ofta, på olämpliga ställen och var för långa. Dessutom hade eleverna svårigheter med intonation, rytm och satsbetoning. Eleverna betonade för många ord, vilket tillsammans med pauser ansågs leda till en hackig rytm. Sammantaget hade eleverna på nivån A2 oftare brister i synnerhet med pausering, intonation och satsbetoning än eleverna på nivån A1, trots att eleverna också ansågs behärska dragen oftare (jfr tabell 4). Även på nivån B1 var de vanligaste prosodiska felen lika de lägre nivåerna. Det förekom t.ex. finskklingande uttal av ortnamn som *Milano* och *Toscana* med felaktiga segmentlängder och fel i ordbetoning (betoningen på fel stavelse eller betoningen saknas). Dock förekom det något färre brister på nivån B1 än på nivån A2.

Som avsnittet visar gäller de största skillnaderna mellan talare på de olika nivåerna prosodi. Elevernas färdigheter varierar prosodiskt en hel del: en del elever är mycket nära målspråket med flytande prosodi, en del har mycket bristfällig prosodi fylld av pauser och icke-målspråklig intonation.

5. AVSLUTNING

Lyssnarvärderingarna visar att finskspråkiga grundskoleelever (n=68) behärskade segment bättre än prosodi i sitt uttal av finlandssvenska (forskningsfråga 1). De vanligaste problemen i deras S2-uttal gällde på segmentell nivå vokaluttal med fonemersättningar i synnerhet mellan /æ/-/e/ och /ɔ/-/u/. Tonande klusiler och [ʉ] var också svåra. Fast det förekom ett antal svårigheter med stämtonen i /b d g/, föreföll problemen snarare tillfälliga än jämnt återkommande. Generellt gällde uttalsproblemen mer distributionen av ljud än själva produktionen; eleverna verkade t.ex. inte veta vilken vokal de ska ha i ord som *Sverige* och *lärare*, eller konsonant i *gymnasiet*. Iakttagelser om brister i [ʃ], [tʃ], [œ] som saknas i finskan var relativt ovanliga. Om detta beror på att ljuden inte förekom särskilt ofta i materialet, att eleverna inte hade svårigheter med dem eller att lyssnarna enbart inte noterat dem, är dock inte klart. Dessutom föreföll ortografi, engelska och andra språk påverka segmentuttalet; även de vanliga orden *jag är* orsakade mycket ofta målspråksavvikande uttal ([ja:k]/[jak:] [æ:r]/[e:r]) antagligen p.g.a. skriftformen (jfr Peltola m.fl. 2015). Vad gäller prosodin behärskade eleverna bäst ordbetoning och segmentlängder. De vanligaste bristerna var felaktig pausering och målspråksavvikande intonation. Iakttagelserna om både färdigheter och brister i samma drag hos en och samma talare ger ett intryck av frasinlärning: uttalet föreföll vara tätt anknutet till inlärning av fraser, vilket återspeglades t.ex. i flytande och helt korrekta enstaka meningar och i korrekta segmentlängder även på den lägsta färdighetsnivån. Därför är det viktigt att testa t.ex. behärskning av ordbetoning också med andra typer av material, eftersom resultaten här kan vara för positiva p.g.a. frasinlärning. Genom frasinlärning kan dock även svaga elever uppnå en mycket målspråklig nivå i uttalet.

Analysen ger inget entydigt svar på forskningsfråga 2 om hur de olika dragen är representerade på färdighetsnivåerna. På individnivå var segmentuttalet på alla nivåer mycket likadant. Andelen färdigheter blev endast något högre för segment överhuvudtaget samt för [ʉ] och [ʃ] som inte finns i finskan. Flera elever hade däremot bra prosodi på de högre färdighetsnivåerna. Ett antal prosodiska drag, t.ex. flyt, satsbetoning, ordbetoning och rytm, behärskades oftare på de högre nivåerna än på nivån A1. Hildén (2000: 246) fann också att svagare studenter ibland talade monotont jämfört med duktigare studenter som hade mer melodisk variation i talet. Ordbetoning och segmentlängder var däremot för det mesta korrekta även på den lägsta nivån i denna studie. Skillnader mellan nivåerna var ändå relativt små, och elevernas

uttal varierade mycket inom en och samma nivå. Resultaten kan också tolkas som att det inte finns så mycket att lära sig i segmenten, och kanske är de inte heller så viktiga för hur uttalet låter. Att satsa mer på att öva flyt och prosodiska aspekter i språkundervisning kan baserat på resultaten anses motiverat (jfr Kjellin 2002).

Värderingarna av uttalets målspråkslikhet (forskningsfråga 3) visar att uttalet var mer likt den finlandssvenska modellen på de högre nivåerna. Att alla elever var finskspråkiga och att standardfinlandssvenska och finska är fonetiskt relativt lika kan ha påverkat att värderingarna av inte alls målspråkslikt uttal var relativt få. De drag som ansågs skilja sig mest mellan nivåerna var bättre flyt och satsbetoning på de högre nivåerna, och de kan därför antas bidra till ett intryck av ett målspråkslikt uttal. Betoning, tonhöjd och flyt visade sig också i Kangs (2013) undersökning påverka värdering av muntlig prestation i engelska mer än segment och olika intonationsmönster. Det som från undervisningens synvinkel är märkbart är att uttalet på nivån A2.1 i GLGU (2014), som är målet för goda kunskaper i muntlig färdighet i lång lärokurs svenska i slutet av grundskolan, inte avvek avsevärt från de andra färdighetsnivåerna. Att vissa uttalsdrag inte klart kan relateras till en viss färdighetsnivå stämmer överens med Hildén (2000, 248); hon kom fram till att uttalet spelade endast en begränsad eller ingen roll för betyget för muntlig färdighet, och även svaga elever på lägre nivåer ibland kunde uttala mycket nära målspråket.

Elevernas svårigheter med finlandssvenskt uttal i denna studie får stöd av andra studier, t.ex. Hildén (2000), och olika modeller som avser förklara S2-uttalsinläring, t.ex. KA (se t.ex. Lado 1957; Wardhaugh 1970), SLM (Flege 1995), PAM (Best 1995) och NLM (Kuhl och Iverson 1995). T.ex. svårigheter med de finlandssvenska [u(:)], [j], [tj] som saknas i finska är inte överraskande. Att ljuden förekommer sällan i materialet kan också tyda på att elever undviker svåra ljud. Relationen mellan inlärnas S1 och S2, finska och finlandssvenska, är ändå inte helt klar i studien. Det förekom även inlärnarspråk, t.ex. monoton intonation och hackig rytm – båda drag är typiska för S2-uttal men inte i lika stor utsträckning för finska eller för finlandssvenska (jfr Rasier och Hiligsmann 2007, 47–48). Att /b d g/ har blivit vanligare i dagens finska kan bidra till att dessa inte längre är så svåra för finskspråkiga inlärare; svårigheter med /b d g/ var inte beständiga utan uppvisade en viss vacklan (jfr Hyltenstam och Magnusson 1983, som hade svårigheter att hitta finskspråkiga invandrarbarn i Sverige som hade problem med tonande klusiler – endast 6 barn av 26 togs med). Att svårigheter med /b/ och /g/ nämndes oftare än svårigheter med /d/, som är vanligare i finska, stämmer också överens med Hyltenstam och Magnusson (1983).

Med lyssnarvärderingar gjorda av fonetiker fick jag fram de mest framträdande avvikelserna i språkinlärnas uttal. Lyssnarvärderingarna ger en helhetsbild av inlärnas uttal trots att antalet lyssnare var lågt och lyssnarna relativt klart använde skalan 1-5 på lite olika sätt, vilket skedde också i Toivolas (2011) studie. Att använda färdigt inspelat material hade också sina för- och nackdelar. Å ena sidan var det omöjligt att kontrollera att materialinsamlingen

varit likvärdig för alla informanter. Elevernas prestationer kan t.ex. ha påverkats av inspelningssituationen och den studentkamrat som de hade i testet; deras produktion kan också ha påverkats av den som börjat monologövningen. Å andra sidan har just dessa uppgifter använts för att bedöma inlärnarnas språkliga kompetens och de är därför värda att forska i trots den korta längden av prestationerna och andra eventuella svagheter i materialet; undersökningen kan ge oss en bättre uppfattning av hur bedömningen gjorts och i vilka aspekter den kan förbättras.

Med tanke på den betydelse som språkkombinationen finska-finlandssvenska har i den finländska kontexten är studien teoretiskt värdefull och dess resultat tillämpbara. Eftersom eleverna verkade behärska segment ganska bra och de största problemen förekom med flyt och med att producera tal, verkar det motiverat att satsa på produktionsövningar med prosodiska drag, t.ex. övningar med längre, kompletta fraser i stället för enstaka ord. Eleverna verkar ändå ha förutsättningar att lära sig ett mycket målspråkligt uttal.

Studien har tagit tag i flera kunskapsluckor som framkom i Kautonen m.fl. (2016), bl.a. analys av spontant tal, hur finskspråkiga inlärare uttalar finlandssvenska och hur färdighetsnivån för muntlig färdighet påverkar uttalet. Det som bör utredas närmare i fortsatt forskning är vad som skiljer S2-talare från den infödda modellen – särskilt i prosodiska drag som i studien visade mest variation mellan talarna. Det är också viktigt att undersöka närmare hur språklig kompetens och uttal hänger ihop. Färdighetsnivåerna syftar ju till en allmän muntlig, kommunikativ förmåga varav uttalet utgör endast en del. Studien visar ändå att färdigheter och brister i uttalet inte alltid återspeglas tydligt i de tilldelade färdighetsnivåerna. Hur uttalet ska synas i bedömning av muntlig färdighet och påverka nivåttildelningen, kräver mer forskning. Färdighetsnivåbeskrivningarna är nu desamma oavsett talarnas S1 och S2, men om kriterierna borde vara mer språkrelaterade kan också diskuteras.

Jag tackar Svenska Litteratursällskapet i Finland r.f. som finansierar mitt arbete och projektet FOKUS (*Fokus på uttalsinläringen med svenska som mål- och källspråk*, närmare om projektet se Kautonen m.fl. 2015) 2015-2017, samt Utbildningsstyrelsen och Nationella centret för utbildningsutvärdering för forskningsmaterialet.

LITTERATUR

- Audacity Team. 2015. Audacity. Version 2.1.1. [Dataprogram].
<http://audacityteam.org/> [Tillgänglig 14.10.2015]
- Bannert, R. 1980. Svårigheter med svenskans uttal: inventering och prioritering. Praktisk lingvistik 5. Lund University, Department of Linguistics.
- Bannert, R. 2004. På väg mot svenskt uttal. Lund: Studentlitteratur.
- Barker, F., Post, B., Schmidt, E., & McCarthy, M. 2012. Identifying criterial aspects of pronunciation in L2 English across CEFR levels: Implications for language learning. I: J. Angouri, M. Daller, & J. Treffers-Daller (red.), *The Impact of Applied Linguistics - Proceedings of the 44th Annual Meeting of BAAL*. Bristol, UK: University of the West of England. S. 17-22.
- Best, C.T. 1995. A direct realist view of cross-language speech perception. I: W. Strange (red.), *Speech Perception and Linguistic Experience: Issues in Cross-Language Research* (s. 171-204). Timonium: York Press.
<http://www.haskins.yale.edu/Reprints/HL0996.pdf>
 [Tillgänglig 17.8.2015]
- Council of Europe. 2001. Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cunningham-Andersson, U. 1986. Approaching the Swedish speaker's model of Swedish spoken by English speakers - a pilot study. I: *Reports from Uppsala University, Dept of Linguistics (RUUL)* 14. S. 1-12.
- Cunningham-Andersson, U. & Engstrand, O. 1989. Perceived strength and identity of foreign accent in Swedish. I: *Phonetica* 46 (4). S. 138-154.
- Derwing, T. & Munro, M. 2005. Second Language Accent and Pronunciation Teaching: A Research-Based Approach. I: *Tesol Quarterly*. Vol. 39, Issue 3. S. 379-397.
- Derwing, T. & Munro, M. 2015. Pronunciation Fundamentals. Evidence-based Perspectives for L2 Teaching and Research. Language Learning & Language Teaching 42. John Benjamins Publishing Company.
- Fisiak, J. 1973. The Polish-English Contrastive Project. I: J. Fisiak (red.), *Papers and Studies in Contrastive Linguistics* 1. S. 7-13.
http://ifa.amu.edu.pl/psicl/files/1/01_Fisiak.pdf [Tillgänglig 5.4.2016]
- Flege, J.E. 1995. Second language speech learning: Theory, findings, and problems. I: W. Strange (red.), *Speech Perception and Linguistic Experience. Issues in Cross-Language Research*. Timonium: York Press. S. 233-277.
- GLGU 2014 = Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014). Utbildningsstyrelsen.
http://www.oph.fi/download/166434_grunderna_for_laroplanen_verkk_ojulkaisu.pdf [Tillgänglig 16.9.2015]
- Gut, U. 2007. Learner corpora in second language research and teaching. I: J. Trouvain & U. Gut (red.), *Non-native prosody: phonetic description and teaching practice*. Berlin: Mouton de Gruyter. S. 145-167.

- Hackman, D.J. 1976. Prosodic deviance in a Finnish foreigner's Swedish speech. I: Elert, Claes-Christian & Wictorsson, Torvald (red.), *Department of Phonetics at Umeå University: Publication 10*. S. 38-43.
- Hildén, R. 2000. Att tala bra, bättre och bäst. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Hildén, R. & Rautopuro, J. 2014. Ruotsin kielen A-oppimäärän oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013. Helsinki: Kansallisen koulutuksen arviointikeskus; Opetushallitus.
http://karvi.fi/app/uploads/2014/09/KARVI_0114.pdf
 [Tillgänglig 16.9.2015]
- Hyltenstam, K. & Magnusson, E. 1983. Typological markedness, contextual variation, and the acquisition of the voice contrast in stops by first and second language learners of Swedish. I: T.K. Bhatia & W.C. Ritchie (red.), *Progression in Second Language Acquisition - Part I. Special Issue of the Indian Journal of Applied Linguistics, IX/1-2*. S. 1-18.
- Johansson, F. A. 1973. Immigrant Swedish phonology: a study in multiple contact analysis. Lund: Gleerup.
- Kang, O. 2013. Relative impact of pronunciation features on ratings of non-native speakers' oral proficiency. I: J. Levis & K. LeVelle (red.), *Proceedings of the 4th Pronunciation in Second Language Learning and Teaching Conference, Aug. 2012*. Ames, IA: Iowa State University. S. 10-15.
- Kautonen, M. Kuronen, M. & Ullakonoja, R. 2016. Studier i uttalsinläring i finska, svenska och engelska: Litteraturöversikt. I: *Puhe ja kieli*, 36: 3. S. 197-220.
- Kautonen, M., Kuronen, M., Ullakonoja, R., Tergujeff, E. & Dufva, H. 2015. På väg mot bättre språkundervisning - FOKUS på uttal. I: *Kieli, koulutus ja yhteiskunta: Kielikoulutuspolitiikan verkoston verkkolehti*, 11.03.2015.
<http://www.kieliverkosto.fi/article/pa-vag-mot-battre-sprakundervisning-fokus-pa-uttal/> [Tillgänglig 9.6.2015]
- Kim, Y. 2008. Liljendaldialektens fonologi i språkhistorisk belysning. I: H. Palmén, C. Sandström & J.-O. Östman (red.), *Dialekt i östra Nyland: Fältarbete i Liljendal med omnejd*. Nordica Helsingiensia 14. Helsinki: Nordica. S. 27-36.
- Kjellin, O. 2002. Uttalet, språket och hjärnan. Teori och metodik för språkundervisningen. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kuhl, P. K. & Iverson, P. 1995. Linguistic experience and the "Perceptual Magnet Effect". I: W. Strange (red.), *Speech Perception and Linguistic Experience: Issues in Cross-Language Research*. Timonium: York Press. S. 121-154.
<http://www.cs.indiana.edu/~port/teach/641/Kuhl.Iverson.lingc.exptc.percpt.magnt.pdf> [Tillgänglig 9.6.2015]
- Kuronen, M. 2015. Tonaccenterna i avancerade finska inlärares svenska - en akustisk studie. I: *Nordand: nordisk tidsskrift för andrespråksforskning*, 10 (1). S. 53-80.

- Kuronen, M., & Leinonen, K. 2010. Svenskt uttal för finskspråkiga : Teori och övningar i finlandssvenskt och rikssvenskt uttal. Tampere: Juvenes.
- Kuronen, M., Ullakonoja, R. & Kautonen, M. (u.u.). Inläringen av de svenska tonaccenterna hos finska S2-talare – automatiseras uttalet?
- Lado, R. 1957. *Linguistics across cultures*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Leinonen, T. 2015. Talet lever! Fyra studier i svenskt talspråk i Finland. Studier i nordisk filologi 86. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Nygård, A. 1977. Svenska klusiler i finsk mun. I: R. Palmberg & H. Ringbom (red.), *Föredrag vid konferensen om kontrastiv lingvistik och felanalys : Stockholm & Åbo 7-8 februari 1977 = Papers from the conference on contrastive linguistics and error analysis: Stockholm & Åbo, 7-8 February 1977*. Åbo: Åbo akademi. S. 71-84.
- Pallant J. 2005. SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS. Sydney: Allen and Unwin.
http://www.academia.dk/BiologiskAntropologi/Epidemiologi/PDF/SPSS_Survival_Manual_Ver12.pdf [Tillgänglig 15.1.2016]
- Pallant, J. 2013. SPSS Survival Manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS (5:e uppl.). Maidenhead: Open University Press.
- Peltola K.U., Tamminen H., Alku P. & Peltola M.S. (2015). Non-native production training with an acoustic model and orthographic or transcription cues. I: The Scottish Consortium for ICPHS 2015 (red.), *Proceedings of the 18th International Congress of Phonetic Sciences*. Glasgow, UK: the University of Glasgow.
<https://www.internationalphoneticassociation.org/icphs-proceedings/ICPhS2015/Papers/ICPHS0236.pdf> [Tillgänglig 19.11.2015]
- Piske, T., & MacKay, I. & Flege, J. 2001. Factors affecting degree of foreign accent in an L2: A review. I: *Journal of Phonetics*, 29. S. 191–215.
- Rasier, L. & Hiligsmann, P. 2007. Prosodic transfer from L1 to L2. Theoretical and methodological issues. I: *Nouveaux cahiers de linguistique française* 28. Genève: Université de Genève. S. 41–66.
- Reuter, M. 2015. Finlandssvenskt uttal. I: M. Tandefelt (red.), *Gruppspråk, samspråk, två språk. Svenskan i Finland – i dag och i går I:2*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Sajavaara, K. 2006. Kontrastiivinen analyysi, transfer ja toisen kielen oppiminen. I: A. Kaivapalu & K. Pruuli (red.), *Lähivertailuja 17. Jyväskylän Studies in Humanities*, 53. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. S. 9–25.
- Skolverket. 2009. Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning. Europarådet. Enheten för moderna språk, Strasbourg.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2144> [Tillgänglig 26.11.2015]
- Toivola, M. 2011. Vieraan aksentin arviointi ja mittaaminen Suomessa. Doktorsavhandling. Helsinki: Helsingin yliopiston käyttäytymistieteiden laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7217-8>

- von Zansen, A. 2015. Raportti kenttätesteistä: sähköisen kielikokeen rakenne, kokeessa liikkuminen ja ajankäyttö. (28.1.2015)
https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Raportit_tutkimukset/Kielikokeen_rakenne_raportti.pdf [Tillgänglig 2.9.2015]
- Wardhaugh, R. 1970. The contrastive analysis hypothesis. I: *TESOL Quarterly* Vol. 4, No. 2. S. 123-130.

III

FINSKSPRÅKIGA TALARES INTONATION AV FINLANDSSVENSKA I PÅSTÅENDEYTTRANDEN I FRITT TAL

av

Maria Kautonen, 2017

Folkmålsstudier, 55, 31–60.

Återpublicerad med tillåtelse av redaktörerna av Folkmålsstudier.

Maria Kautonen

FINSKSPRÅKIGA TALARES INTONATION AV FINLANDSSVENSKA I PÅSTÅENDEYTTRAN DEN I FRITT TAL

Finnish-speakers' intonation of Finland-Swedish in declarative utterances in free speech

In this study, I examine Finnish-speakers' (n=8) intonation in declarative utterances in Finland-Swedish free speech on CEFR levels B1–B2. Data come from the National Certificates of Language Proficiency intermediate level tests (www.jyu.fi/yki). I measure f0 acoustically (mean, SD, range, mean absolute slope, f0 peaks) and examine the pitch contours. L2 speakers' intonation is also contrasted with native Finland-Swedish speakers' (n=5) intonation. The results show that L2 speakers have a significantly wider f0 range, greater standard deviation and steeper absolute slope than L1 speakers. Differences occur also in the extent to which L2 speakers use f0 peaks in their utterances and in peak height. L1 speakers' intonation, however, does not fully correspond to the previous findings on Finland-Swedish intonation in free speech. The results provide new information not only on Finnish-speakers' learning of Finland-Swedish pronunciation, but also on Finland-Swedish intonation in general, which has, thus far, only been marginally studied. In addition to implications for educational purposes, the results imply that the role of intonation in oral language skills assessment should be mapped out more thoroughly.

1. Introduktion

Språkinlärares muntliga kunskaper bedöms nuförtiden i ett antal olika kontexter och för ett antal olika syften – i utbildningen, arbetslivet och den vardagliga kommunikationen. I takt med det ökade behovet att bedöma färdigheter i muntlig kommunikation är det allt viktigare att kunna identifiera de aspekter av uttal som påverkar kommunikationen (jfr s.k. kommunikativt fungerande uttal, Levis 2005). Dessa aspekter bör också vara viktiga vid bedömning av färdigheter. Det finns dock få studier där S2-uttal (andraspråksuttal) och bedömning av muntliga färdigheter eller färdighetsnivåbedömningar har kombinerats (Kang 2013b). Därför vet man inte vilka faktorer som påverkar bedömningen av muntliga färdigheter trots att vissa faktorer nämns i bedömningskriterierna, t.ex. i den europeiska referensramen (CEFR, Council of Europe 2001).

Intonation, dvs. talets melodi, har både lingvistiska och diskursiva funktioner i talet och anses därför spela en viktig roll i kommunikationen (Grice & Baumann 2007, Mennen 2007). Därtill bidrar intonation till intrycket av

främmande accent (Angelovska 2012) och är därför ett viktigt inlärningsmål för språkinlärare. Intonation nämns också i färdighetsnivåbeskrivningarna i den europeiska referensramen (Council of Europe 2001) och i de allmänna språkexamina i Finland (Allmänna språkexamina 2016): på de lägre färdighetsnivåerna handlar uttalskriterierna främst om uttalsfel och begriplighet, medan intonation lyfts fram när nivån blir högre. Kang (2013b) fann också att grundtonsfrekvens (f_0) var ett viktigt drag vid bedömning av muntliga färdigheter i engelska och påverkade den tilldelade färdighetsnivån.

Syftet med denna studie är att bidra till ökad kunskap om S2-uttal och färdighetsnivåbedömning genom att redogöra för hurdan intonation finskspråkiga talare har i S2-finlandssvenska på CEFR-nivåerna B1 och B2. Enligt tidigare studier verkar de största skillnaderna mellan finskspråkiga talare av S2-finlandssvenska förekomma på prosodisk nivå: just talarnas intonation tycks variera mellan olika färdighetsnivåer (Kautonen 2016). Utöver S2-perspektivet fördjupar studien vår kunskap om intonationen i finlandssvenska i fritt tal, vilket inte har undersökts mycket (se dock Leinonen m.fl. 1990, Aho 2010, Huhtamäki 2015). Jag avser besvara följande forskningsfrågor:

- Hurdan intonation har finskspråkiga inlärare i fritt tal i S2-finlandssvenska på CEFR-nivåerna B1 och B2?
- Skiljer sig de finskspråkiga inlärnarnas intonation på CEFR-nivåerna B1 och B2? I så fall, på vilket sätt?
- På vilka sätt avviker de finskspråkiga inlärnarnas intonation från finlandssvenska S1-talare?
- Hur bra motsvarar S1-talarnas intonation de prototypiska modellerna av finlandssvensk intonation i tidigare forskning?

Finlandssvenskt uttal som S2 har undersökts mycket litet (Kautonen m.fl. 2016) trots att svenska är det andra officiella språket i Finland och språkinlärnarnas färdigheter i svenska bedöms regelbundet i skolan. Det finns bara ett par fonetiska studier som beskriver inläringen av segment och/eller prosodi i finlandssvenska hos finskspråkiga inlärare (Nygård 1977, Kautonen 2016). Bristen på tidigare studier är anmärkningsvärd också med tanke på det nya muntliga prov i språkämnen i studentskrivningarna i Finland som kommer att införas fr.o.m. 2019 (von Zansen 2015). Det kan bli svårt att utveckla relevanta bedömningskriterier utan större kunskap om S2-uttalet. I denna studie kopplas S2-talarnas färdighetsnivå i muntlig produktion till deras uttal av finlandssvenska. Därmed fyller studien flera viktiga luckor i tidigare forskning (se Kautonen m.fl. 2016).

2. Finlandssvensk intonation för finskspråkiga talare

Som modell för finlandssvenskt uttal används vid språkundervisningen ofta det finlandssvenska standardspråket, och det är därför en relevant uttalsform för språkinlärare. Det finlandssvenska standarduttalet har beskrivits bl.a. av Kuronen och Leinonen (2010) och Reuter (2015). Standarduttalet är en icke-dialektal varietet som i många beskrivningar sägs ligga nära det nyländska, mer exakt det mellannyländska eller det östnyländska uttalet (Ivars 2015). Finlandssvenskt standarduttal anses påminna mer om finska än sverigesvenska segmentellt men framför allt prosodiskt genom avsaknad av den betydelseskiljande ordaccentdistinktionen, genom fallande ord- och satsintonation och genom rytmiska egenskaper (Kuronen 1994, Kuronen & Leinonen 2000, Aho & Yli-Luukko 2005, Aho 2010, Reuter 2015). Även kvantitetsförhållandena i finlandssvenska skiljer sig från sverigesvenska (Helgason m.fl. 2013, Reuter 2015). Likheterna mellan finlandssvenska och finska gäller främst standarduttalet, medan prosodin varierar mellan olika finlandssvenska dialekter (Kim 2006, Aho 2010, Ivars 2015).

Ordmelodiskt hör finlandssvenska till de s.k. entoppiga dialekterna tillsammans med sydsvenska dialekter, gotländska och dalabergslagsmål (Gårding 1977, Bruce 2010). I dessa entoppiga dialekter finns endast en meloditopp i det betonade ordet, och i finlandssvenska placeras den i början eller senast i mitten av den betonade stavelsen (Tevajärvi 1982). Selenius (1974) har dock visat att ordmelodin varierar i någon mån i helsingforssvenska och att både ordets början och slut kan dominera med hörbara tonstigningar. Ofta är de inledande tonstigningarna små (0-3 heltoner) och tonhöjdsfallen större (6-8 heltoner). Vad gäller satsmelodin anses finlandssvenska tillhöra satsmelodityp 1, som präglas av en relativt enkel melodi med återkommande f_0 -toppar och en relativ jämvikt mellan betonade stavelser (Bruce 2010). Finlandssvensk satsintonation är dock mycket mindre undersökt än ordintonationen. Det vi vet om finlandssvensk intonation i fritt tal baserar sig först och främst på Leinonens m.fl. (1990) och Ahos (2010) studier. Leinonens m.fl. (1990) perceptuella och akustiska analys av intonationen och rytmen i finlandssvenska visar att f_0 är fallande i satser, ord och betonade stavelser. Betoning och fokus markeras svagt med amplitud (A_0) och en f_0 -topp i början av den betonade stavelsen, och i vissa fall även svagt med förlängning av det fonologiskt långa segmentet (Leinonen m.fl. 1990, Kuronen & Leinonen 2001). Det lexikala betoningsmönstret bevaras ofta, medan fokusering markeras intonatoriskt relativt svagt. Aho (2010) ger en liknande beskrivning av intonationen i standarduttalet: intonationen är fallande både på ord- och yttrandenivån i fritt tal. Trots den generellt fallande melodin kan yttrandeintonationen i finlandssvenska präglas av flera f_0 -

toppar. Flertoppigheten kan också gälla frasintonationen, t.ex. partikelverb där både verbet och partikeln inte sällan markeras med en f₀-topp (Kuronen & Leinonen 2001). Tevajarvi (1982) fann att satsbetoningen påverkar yttrandekonturen i finlandssvenska så att ordbetoningar markeras med f₀-toppar ända till den satsbetonade stavelsen. Däremot förekommer lägre f₀-toppar inte efter satsbetoningen eller de förekommer endast i en mycket begränsad omfattning. Närmare analyser av genomsnittlig f₀ och röstomfång i finlandssvenska har mig veterligen inte gjorts.

Beskrivningarna av intonationen i finska liknar mycket finlandssvenska. Fallande intonation med f₀-toppar i betonade stavelser anses vara typiskt för deklarativa yttranden också i finska (Iivonen m.fl. 1987, Iivonen 1998, Anttila 2008) trots att finska t.o.m. har beskrivits som monoton (jfr diskussionen i Iivonen m.fl. 1987:237–238). Senare f₀-toppar är ofta lägre än initialtoppen. Stigande intonation har dock upptäckts förekomma i vissa dialekter, yttrandefinallt och ibland även i frågor (Iivonen 1998, Routarinne 2004, Anttila 2008). Tidigare studier visar att genomsnittlig f₀ i finska varierar mellan 100 och 200 Hz (hertz). T.ex. i Järvinen och Laukkanens (2012) studie var genomsnittlig f₀ 181 Hz hos kvinnor och 104 Hz hos män (se också Ullakonoja 2011:102). Röstomfånget var mellan 15–16 halvtoner: 172 Hz hos kvinnor och 102 Hz hos män.

Kontrastiv analys av S1–S2-relationen (Lado 1957) förutsäger inga större svårigheter som finskspråkiga talare skulle möta vid inläring av finlandssvensk intonation. I ljuset av de intonatoriska likheterna mellan finska och finlandssvenska har finskspråkiga talare en klar potential att tillägna sig en inföddliknande intonation i finlandssvenska. Trots det visar de få tidigare studierna om finskspråkiga talares prosodi i finlandssvenska att finskspråkiga inlärare ofta har för monoton intonation eller onödiga meloditoppar och för korta takter som skapar hackig rytm (Kautonen 2016). Hildén (2000) nämner också för finskaktig intonation som S2-drag hos finska inlärare utan att precisera vad den betyder. Eftersom närmare analys av finlandssvensk intonation hos finskspråkiga talare saknas och t.ex. genomsnittlig f₀ och f₀-variation inte har jämförts i dessa språk, är ytterligare svårigheter svåra att predicera. Selenius (1974) har också visat att skillnaderna mellan intonationen i finlandssvenska och finska inte är stora, eftersom tvåspråkiga talare har nästan likadan ordmelodi både i finska och helsingforssvenska.

I allmänhet är intonation ett svårt inlärningsmål för S2-talare, så också för talare med finska som S1. Studier om finskspråkiga talares intonation i engelska, som är det mest studerade främmande språket i Finland, avslöjar att finskspråkiga talare ofta har för låg f₀, för flack intonation och för litet röstomfång i S2-uttalet (Hirvonen 1967, Hackman 1978, Rouhiainen 1978, Toivanen 1999, Järvinen & Laukkanen 2012). Kuronen och Tergujeff (manus)

märkte likaså att finskspråkiga inlärare av sverigesvenska hade lägre tonhöjd, mindre standardavvikelse och mindre f_0 -variation än infödda sverigesvenska talare. Betoningen markerades inte heller lika starkt med f_0 hos inlärarna som hos S1-talarna. Både för flack intonation och hackig rytm med täta intonationstoppar har märkts karaktärisera S2-uttal också i andra språkkombinationer (Backman 1979, Mennen 1998, Ullakonoja 2007, Rasier & Hiligsmann 2007:47–48, Aho & Toivola 2008, Kuronen 2014). Kang (2013a) fann att andelen betonade ord minskar avsevärt och röstomfånget blir större i olika S2-talarnas engelska när färdighetsnivån är högre. I föreliggande studie undersöker jag närmare hurdana svårigheter finskspråkiga talare har med finlandssvensk intonation. Jag diskuterar också hurdana faktorer som kan antas ligga bakom svårigheterna.

På grund av likheterna mellan S1 och S2 kan finskspråkiga talares svårigheter med finlandssvensk intonation antas vara mer allmänna prosodiska svårigheter som inte orsakas av S1–S2-relationen (jfr Backman 1979). S2-uttal kan ju präglas av talarens S1, målspråket och drag som är typiska för just inläraruttal. Svårigheterna kan också vara relaterade till allmänna svårigheter med att producera tal, vilket kan leda till felaktig betoning, onödiga intonationstoppar och hackig rytm (se Jilka 2007:87). Goad m.fl. (2003) konstaterar att även svårigheterna med morfologi och grammatik kan påverka prosodin i S2-talet (PTH, Prosodic Transfer Hypothesis). Eftersom intonationen har stora likheter mellan finlandssvenska och finska, ger studien ny kunskap om vilka drag som kan präglade S2-intonationen i de fall då inlärares S1 och S2 prosodiskt liknar varandra.

3. Material och metod

I detta kapitel presenteras materialinsamlingen i avsnitt 3.1 och talarna i studien i avsnitt 3.2. Därefter redogörs för deklarativa yttranden som forskningsobjekt i avsnitt 3.3 samt för analysmetoderna i avsnitt 3.4.

3.1 Materialinsamlingen

S2-materialet kommer från de allmänna språkexamina i Finland, det s.k. YKI-testet (www.jyu.fi/yki). Testprestationerna är från mellannivåtestet. YKI är ett språktest för vuxna som vem som helst kan delta i för att få ett intyg på sin färdighetsnivå i textförståelse, skriftlig framställning, talförståelse och muntlig framställning. På mellannivån tar det muntliga testet ca 20 minuter och innehåller fyra uppgifter. Det finns bl.a. uppgifter där test-

deltagarna ska reagera på det som de hör och uppgifter där de ska tala om ett givet tema i 1–2 minuter. Testprestationerna spelas in, varefter alla deluppgifter bedöms separat och till slut ges en generell nivåbedömning. Det som bedöms är talarens förmåga att kommunicera på ett begripligt sätt enligt instruktionerna, att tala i vardagliga situationer på så sätt som situationen kräver och att uttrycka åsikter och motivera dem. Det som bedöms när det gäller uttal är flyt och färdigheter i fonologi. På nivån tre (motsvarar B1 i CEFR) nämns att *uttalet är fullt begripligt fast det finns brister i det* och att *uttalet tydligt kan vara icke-målspråkligt*, och på nivån fyra (motsvarar B2 i CEFR) har talaren *tillägnat sig ett tydligt uttal och intonation fast det finns brister i uttalet* (min egen översättning, Allmänna språkexamina 2016). Det som skiljer nivåerna uttalsmässigt åt är mer målspråklig intonation på nivå B2.

I denna studie analyseras testdeltagarnas prestationer i två taluppgifter där informanterna fritt berättar om ett tema som de fått i testet. De har fått 1–2 minuter att förbereda sig och sedan 1–2 minuter att tala. Testdeltagarna fick instruktioner och några hjälpfrågor på svenska i testsituationen. Testdeltagarna gjorde testet i en språkstudio och testprestationerna sparades i WAV-format. En liknande uppgift skapades för de finlandssvenska informanterna, som spelades in under våren 2016 av mig och en annan forskare i samband med materialinsamlingen i forskningsprojektet FOKUS (mer om projektet, se Kautonen m.fl. 2015). De finlandssvenska talarna hade 2–3 uppgifter där de talade om de givna temana i ca 2 minuter. Inspelningarna med de finlandssvenska talarna gjordes med en digital ljudinspelare Zoom H2 och sparades i WAV-format (samplingsfrekvens 44 kHz/24-bitar). Inspelningarna gjordes i relativt tysta förhållanden.

3.2 Informanterna

S2-talarna valdes ur S2-data med 20 talare med finska som S1. Talarna valdes med hjälp av en forskningsassistent som lyssnade på materialet och hjälpte mig att välja de talare som baserat på segmentella och prosodiska drag låg närmare finlandssvenskt än sverigesvenskt uttal. Enligt vår bedömning tycktes de valda talarna sträva just efter finlandssvensk modell i sitt uttal. S2-talarna (n=8, 6 kvinnor och 2 män) har finska som S1 och är 29–60 år gamla. Talarna presenteras i tabell 1. I bakgrundsenkäten angav talarna att de har studerat svenska i 1–10 år och att de använder svenska i sin vardag i varierande omfattning men alla i någon mån. Information om varifrån i Finland talarna kommer var inte tillgänglig. I YKI-mellannivåtestet fick informanterna ett allmänt betyg 3 eller 4 som motsvarar B1 resp. B2 i den

europiska referensramen. Också i de två deluppgifter som analyseras i studien fick de samma nivåttilldelningar som den allmänna nivån. Enbart S2-talare 2 tilldelades den högre nivån 4 i testet trots att en deluppgift bedömdes tillhöra nivån 3. Det relativt låga antalet informanter beror dels på att informanterna valts ur en större mängd som representativa för vuxna talare på dessa färdighetsnivåer, dels för att den akustiska analysen är ingående. Dessutom är antalet testdeltagarna i YKI-testet i svenska inte stort per testtillfälle och enbart en del av dessa kan sägas sikta på finlandssvenskt uttal.

De finlandssvenska S1-talarna (n=5) valdes via kontakterna i forskningsprojektet FOKUS. Talarna kommer från mellersta och östra Nyland och de har enligt egen utsago svenska som S1. Språkmelodiskt är dialekterna i mellersta och östra Nyland nära det finlandssvenska standardspråket (Ivars 2015:280). S1-talarna bedömdes ha finlandssvenskt standarduttal av forskaren, och de angav också själva i bakgrundsenkäten att de inte talar någon speciell dialekt. Alla S1-talare var kvinnor mellan 22 och 31 år. Fast genomsnittsåldern hos S1-talarna är lite lägre än i S2-gruppen representerar båda grupperna tydligt talarna i vuxen (medel)ålder. Eftersom tidigare studier har visat att åldern kan påverka f0 (Lehtonen 1978, Harrington m.fl. 2007, Torre & Barlow 2009), diskuteras ålderns eventuella inverkan på resultaten i den avslutande diskussionen.

Tabell 1. S2-talarna i studien.

TALARKOD	KÖN	CEFR-NIVÅ	TILLDELAD MUNT-LIG FÄRDIGHETS-NIVÅ I YKI-TESTET (betyg monolog 1/monolog 2)
S2- talare 1	K	B2	4 (4/4)
S2- talare 2	K	B2	4 (4/3)
S2- talare 3	K	B2	4 (4/4)
S2- talare 4	K	B2	4 (4/4)
S2- talare 5	K	B1	3 (3/3)
S2- talare 6	M	B1	3 (3/3)
S2- talare 7	M	B1	3 (3/3)
S2- talare 8	K	B1	3 (3/3)

3.3 Deklarativa yttrandena

Fritt tal medför flera utmaningar för analysen, eftersom gränserna mellan yttrandena inte är tydliga. Det kan också finnas omtagningar, tvekan och pauser även inom yttrandena. Det är krävande att jämföra olika talares prestationer i fritt tal, och därför valdes deklarativa yttranden (= påståenden) till forskningsobjekt. Deklarativa yttranden är vanliga talhandlingar i var-

dagliga samtal och därmed centrala enheter i talet (SAG 4:683–684). Därtill kan de anses vara något som talarna strävar efter att producera i en liknande monologuppgift som i YKI-testet. I dem uttrycker talaren en tanke eller en åsikt, vilket krävs för att uppfylla monologuppgiften.

De valda yttrandena motsvarar mindre intonationsenheter i Aho och Yliluukkos (2005) prosodiska modell som har skapats för analys av fritt tal i finska och finlandssvenska. T.ex. Myrberg och Riads (2015) modell av intonationsenheter, som beskriver svensk prosodi och intonation på ord-, fras- och satsnivå, lägger mycket vikt vid ordaccentdistinktionen och passar därför bättre för analys av sverigesvenska. Mindre intonationsenheter kategoriseras i Aho och Yliluukkos modell baserat primärt på yttrandets intonatoriska form och rytm, och sekundärt på innehåll, gränser och den prominenta prosodiska kärnan (Aho & Yli-Luukko 2005:207, jfr också Cruttenden 1986). Utgångspunkten för valet av yttrandena i min studie var just innehåll, rytm och form. Yttrandena bildade en hel enhet prosodiskt, semantiskt och syntaktiskt, och de stod ofta mellan pauser (jfr Anttila 2008). Till analys valdes yttranden med så lite pauser, tvekan, stamning och felsägningar som möjligt (jfr Leinonen m.fl. 1990). Särskilt hos S2-talarna var detta svårt, eftersom talarna hade många pauser i talet och i vissa fall var det därför omöjligt att hitta yttranden helt utan pauser. Yttrandena innehöll endast ett böjt verb och kan innehållsmässigt jämföras med korta huvudsatser i skrift. Med hjälp av dessa kriterier analyserade jag 9–18 påståendeyttranden i varje talares prestationer. Yttrandena var 3–12 ord långa, de flesta mellan 6–8 ord (ca 2–3 sek). Sammanlagt omfattar materialet 156 yttranden: 94 från S2-talarna och 62 från S1-talarna.

Eftersom talprestationerna utöver de valda yttrandena består av längre enheter med olika slags syntax och konstruktioner – de innehåller t.ex. flera längre bisatser efter varandra samt ett stort antal pauser, tvekan, stamning och omtagningar – kan dessa yttranden inte direkt jämföras med resten av talprestationerna prosodiskt eller innehållsligt. Det är inte heller syftet med studien. Däremot bör materialet vara tillräckligt omfattande för att kunna ge en tillförlitlig beskrivning av yttrandeintonationen i talargrupperna.

3.4 Analysen

Den undersökta akustiska parametern är grundtonsfrekvens f_0 som har sin perceptoriska motsvarighet i upplevd intonation ('t Hart m.fl. 1990). I studien undersöker jag skillnader och likheter i f_0 mellan talarna med talanalysprogrammet Praat (Boersma & Weenink 2015). Talarna jämförs med hjälp av (i) genomsnittlig f_0 , röstomfång, standardavvikelse och genomsnittlig lut-

ning (eng. mean absolute slope), (ii) generell intonationskontur i yttrandena och (iii) f_0 -topparnas genomsnittliga höjd. De valda parametrarna ger en allsidig bild av intonationen. En del av parametrarna har använts vid beskrivning av S2-uttal t.ex. av Toivanen (1999) och Ullakonoja (2011).

Yttrandena annoterades i Praat och sparades som separata filer. f_0 -skalan ställdes individuellt för varje talare och hans/hennes yttranden för att bäst stämma överens med talarens röstomfång. Den nedre gränsen låg huvudsakligen vid 20 Hz och den övre gränsen vid 350 Hz för kvinnliga och 250 Hz för manliga talare. Att den nedre gränsen ställdes så lågt beror på knarr som förekom relativt ofta både hos S1- och hos S2-talarna. Knarr, som är typiskt åtminstone hos finskspråkiga talare (Anttila 2008), kan påverka f_0 -konturen, och därför kontrollerade jag analyserna genom att jämföra konturerna i Pitch-objektet och spektrogrammet. Med säkerhet felaktiga mätpunkter nollställdes för att de inte skulle påverka mätningarna. Knarr som låg på lägre frekvenser än den övriga konturen togs med i mätningarna för att det kan påverka det perceptoriska intrycket av tonhöjden (Sun & Xu 2002). Anttila (2008) har använt liknande metodik i sin studie om finsk intonation där inga stora skillnader framkom oberoende av om knarr togs med eller inte.

Efter annoteringen mättes genomsnittlig f_0 , röstomfång, standardavvikelse och genomsnittlig lutning. Genomsnittlig lutning mäter genomsnittlig variation i tonhöjd med hänsyn till hur kraftiga/tvärå f_0 -förändringarna är (Attardo m.fl. 2013:97). Genomsnitt av alla yttranden per talare räknades också för de nämnda parametrarna, varefter gruppvisa genomsnitt räknades av alla yttranden i talargruppen. Som mätenhet användes både Hz och den psykoakustiska enheten halvton (ST) för att bäst få fram skillnader mellan de olika talarna och talargrupperna (se Anttila 2008:22–25).

Yttrandena kategoriserades i fem grupper baserat på konturens form. Kategorierna var konturtyp utan tydliga f_0 -toppar (intonation 1), konturtyp med en f_0 -topp i början (intonation 2), en f_0 -topp i mitten (intonation 3), en f_0 -topp i slutet (intonation 4) och konturtyp med flera f_0 -toppar (intonation 5). Eftersom f_0 är ett viktigt korrelerat för betoning i finlandssvenska korrelerar antalet f_0 -toppar och deras placering med betonade stavelser i yttrandet (Leinonen m.fl. 1990, Kuronen & Leinonen 2001). Detsamma kom jag fram till genom att lyssna på materialet. I yttrandena hade talarna huvudsakligen en satsbetoning, ingen kontrastiv eller emfatisk betoning. Initial topp definierades som f_0 -topp på första ordet av yttrandet, topp i slutet som f_0 -topp på sista ordet, och allt där emellan kategoriserades som topp i mitten. Obetonade, svaga och/eller tvekande småord (*och, då, sen* osv.) har inte räknats med i yttrandena ifall de inte verkade tätt tillhöra dem utan användes t.ex. till talplanering. Inga färdiga beskrivningar av konturtyper användes vid

kategoriseringen, eftersom de flesta modeller tycks utgå ifrån analys av engelska (jfr t.ex. Crystal 1969, Pierrehumbert 1980, Cruttenden 1986) och de kan därför dölja något viktigt i analys av andra språk. För att vara säkra på att f_0 -topparna var perceptuellt viktiga räknades endast toppar med en höjdskillnad på minst två halvtoner i förhållande till den föregående eller efterföljande obetonade stavelsen (jfr hörbara förändringar i f_0 var över tre halvtoner i 't Hart 1981, 1,5 halvtoner i Rietveld & Gussenhoven 1985). Knarrande delar i konturerna uteslöts vid definiering av f_0 -topparna.

Den högsta f_0 -toppens höjd mättes i konturtyperna 2–5. Två mätpunkter valdes till analys: (i) den högsta punkten i f_0 -toppen och (ii) mätpunkten i mitten av den föregående obetonade stavelsen. Ifall det inte fanns en mätpunkt i mitten av den föregående obetonade stavelsen, valdes den första möjliga obetonade mätpunkten i konturen. Om den högsta f_0 -toppen låg i början av yttrandet eller en tydlig kontur före f_0 -toppen saknades, valdes en mätpunkt i mitten av den efterföljande obetonade stavelsen. Gränsen av en tydlig topp lades till två halvtoner (jfr 't Hart 1981, Rietveld & Gussenhoven 1985, Toivanen 2003). Höjden av f_0 -topparna mättes i Hz och omräknades till halvtoner med hjälp av en omräknare framtagen av Traunmüller (2005).

Dataprogrammen Excel och SPSS 24.0 användes för de statistiska analyserna och för att räkna genomsnitt och gruppvisa värden. Signifikans testades med Kruskal-Wallis och Mann-Whitney U-test och korrelationer med Spearmans rangkorrelation (Pallant 2005).

4. Resultat

I avsnitt 4.1 presenteras resultaten av mätningarna vad gäller genomsnittlig f_0 , röstomfång, standardavvikelse och genomsnittlig lutning hos talarna. Intonationskonturerna behandlas i avsnitt 4.2. Därefter presenteras mätningarna av f_0 -topparnas höjd i de två talargrupperna i avsnitt 4.3. S2-talarnas bakgrund (ålder, utbildning, hur mycket talaren studerat språket, hur mycket använder språket) visade inga statistiskt signifikanta korrelationer med f_0 -mätningarna och ska därför inte kommenteras närmare i avsnitten.

4.1 f_0 i S1- och S2-talarnas yttranden

Genomsnittlig f_0 , röstomfång, standardavvikelse och genomsnittlig lutning i yttrandena mättes för att få fram eventuella skillnader mellan talarna och talargrupperna. Genomsnitten presenteras talar- och gruppvis i tabell 2.

Eftersom män och kvinnor ofta har stora skillnader i röstläge (Pépiot 2014), beaktas endast de kvinnliga talarna i gruppgenomsnittet.

Tabell 2. Genomsnittlig f_0 , röstomfång, standardavvikelse och genomsnittlig lutning hos S2-talarna och de finlandssvenska S1-talarna.

Talarkod (Kön)	Genomsnittlig f_0		Röstomfång		Standardavvikelse		Genomsnittlig f_0 -lutning	
	Hz	ST över 100 Hz	Hz	ST	Hz	ST	Hz/sek	ST/sek
S2-talare 1 (K)	143	5	147	19	35	5	184	24
S2-talare 2 (K)	152	7	133	18	45	6	212	28
S2-talare 3 (K)	190	11	99	10	25	3	188	18
S2-talare 4 (K)	110	2	108	16	39	6	158	23
S2-talare 5 (K)	255	16	194	15	48	4	333	24
S2-talare 6 (M)	126	4	111	18	31	5	108	17
S2-talare 7 (M)	114	2	30	5	8	1	37	6
S2-talare 8 (K)	188	10	90	11	25	3	115	14
S2-talarna genomsnitt (kvinnor)	177	9	128	15	36	4	203	22
S1-talare 1 (K)	196	11	86	8	24	2	155	15
S1-talare 2 (K)	162	8	87	11	25	3	129	16
S1-talare 3 (K)	190	11	114	13	32	4	174	19
S1-talare 4 (K)	205	12	149	15	42	4	175	17
S1-talare 5 (K)	168	9	61	7	15	2	95	10
S1-talarna genomsnitt	184	10	102	11	28	3	148	16

Det mest framträdande i resultaten är att röstomfånget (max-min f_0) och standardavvikelsen visar statistiskt signifikanta skillnader mellan de kvinnliga talarna i S1- och S2-grupperna. S2-talarna har signifikant större röstomfång och standardavvikelse i sina yttranden än S1-talarna ($p \leq 0.006$). Värdena för genomsnittlig lutning visar att också f_0 -förändringarna är signifikant kraftigare i S2-gruppen än hos S1-talarna ($p \leq 0.002$). Enbart manlig S2-talare 7 har mycket mindre röstomfång, standardavvikelse och genomsnittlig lutning än de andra S2-talarna mätt både i Hz och i halvtoner. S2-talarna 3 och 8 ligger också under gruppgenomsnittet i röstomfång och standardavvikelse och avviker i detta avseende från de andra kvinnliga S2-talarna. S2-talarna 3 och 8 ligger således närmare S1-talarna än de andra kvinnliga S2-talarna.

Genomsnittlig f_0 visar mycket variation mellan S2-talarna, då värdena hos de kvinnliga talarna varierar mellan 110 och 255 Hz (2–16 halvtoner

över 100 Hz). S1-talarnas genomsnittliga f_0 varierar däremot mindre med värden mellan 160 och 205 Hz (8–12 halvtoner över 100 Hz). S2-gruppens genomsnittliga värden ligger dock nära S1-talarna och motsvarar i hög grad det som tidigare studier visat om genomsnittlig f_0 i finska (se Ullakonoja 2011:102).

Resultaten tyder på att S2-talarnas genomsnittliga f_0 i finska redan kan vara så nära finlandssvenska att genomsnittlig f_0 inte är ett relevant inlärningsmål för dem i finlandssvenska. Tyngdpunkten i uttalsundervisningen för finskspråkiga talare bör snarare ligga på att kontrollera röstomfånget och på att inte ha för abrupta höjningar och fall i grundton så att uttalet är mer målspråkligt. Tidigare studier har dock visat att finskspråkiga talares svårigheter är exakt motsatta i engelska och ryska som kräver större röstomfång (se avsnitt 2).

4.2 Intonationskonturerna hos talarna

Baserat på f_0 -topparna kategoriserades yttrandena i fem kategorier: yttranden utan tydliga f_0 -toppar (intonation 1), yttranden med en topp i början (intonation 2), en topp i mitten (intonation 3), en topp i slutet (intonation 4) och flera toppar (intonation 5). Definitionen för en f_0 -topp var en höjdskillnad på minst två halvtoner i förhållande till den föregående obetonade stavelsen. I konturtyp 2 är initialtoppens höjd högre än två halvtoner över den efterföljande obetonade stavelsen och konturtypen saknar också andra f_0 -toppar. Tabell 3 visar antalet och andelen olika konturtyper per talare. Fem yttranden uteslöts ur kategoriseringen på grund av bristande kontur som ofta orsakats av knarr. Yttrandelängden visade sig inte påverka konturtypen (Spearman's rangkorrelation $r \leq .039$), men den kommenteras nedan på de ställen där den ändå ansågs ha betydelse. Närmare analys av vilka ordklasser de betonade orden tillhör faller utanför ramen av studien, men det är värt att nämna att betoningen läggs i båda grupper på innehållsord och inte på formord. Först presenteras konturtyperna hos S1-talarna i avsnitt 4.2.1, sedan konturtyperna hos S2-talarna i avsnitt 4.2.2. De finlandssvenska S1-talarnas konturer presenteras först för att ge en jämförelsepunkt för S2-talarnas konturer.

Tabell 3. Antalet och andelen olika konturtyper per talare och talargrupp.

	Intonation 1		Intonation 2		Intonation 3		Intonation 4		Intonation 5		Uteslutna	Sammanlagt
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	n
S2-talare 1	1	9 %	1	9 %	2	18 %	3	27 %	4	36 %		11
S2-talare 2	2	15 %	1	8 %	4	31 %	4	31 %	0	0 %	2	13
S2-talare 3	3	17 %	1	6 %	3	17 %	3	17 %	8	44 %		18
S2-talare 4	4	40 %	0	0 %	0	0 %	1	10 %	2	20 %	3	10
S2-talare 5	0	0 %	1	8 %	1	8 %	1	8 %	10	77 %		13
S2-talare 6	1	10 %	0	0 %	1	10 %	4	40 %	4	40 %		10
S2-talare 7	3	33 %	0	0 %	0	0 %	3	33 %	3	33 %		9
S2-talare 8	1	10 %	1	10 %	0	0 %	3	30 %	5	50 %		10
S2-talarna genomsnitt		17 %		5 %		10 %		24 %		38 %		94
S1-talare 1	3	30 %	0	0 %	0	0 %	2	20 %	5	50 %		10
S1-talare 2	5	38 %	0	0 %	5	38 %	3	23 %	0	0 %		13
S1-talare 3	6	40 %	0	0 %	2	13 %	5	33 %	2	13 %		15
S1-talare 4	2	15 %	1	8 %	4	31 %	3	23 %	3	23 %		13
S1-talare 5	2	18 %	0	0 %	4	36 %	5	45 %	0	0 %		11
S1-talarna genomsnitt		28 %		2 %		24 %		29 %		17 %		62

4.2.1 Intonationskonturerna hos de finlandssvenska S1-talarna

De vanligaste konturtyperna hos S1-talarna är dels konturer med en f₀-topp i slutet av yttrandet (konturtyp 4), dels jämna konturer utan en tydlig intonationstopp (konturtyp 1). Anmärkningsvärt är att dessa inte följer satsmelodityp 1 (Bruce 2010), som finlandssvenska sagts tillhöra. Däremot är dessa konturtyper mer karaktäristiska för satsmelodityp 2, t.ex. mellan-svenska och västsvenska (Bruce 2010). Utanför f₀-toppen eller f₀-topparna är konturerna relativt jämna utan stora f₀-förändringar även i de andra konturtyperna. Detta motsvarar de tidigare iakttagelserna om att både betoning och fokus ofta markeras svagt i finlandssvenska (Leinonen m.fl. 1990). Konturtyp 2 med en initial f₀-topp förekommer enbart en gång i S1-materialet i yttrandet *det är väldigt opraktiskt att köra bil*, och flertoppiga konturer (konturtyp 5) är också relativt ovanliga hos S1-talarna. Som konsekvens av detta karaktäriseras rytmen av relativt långa taltakter.

I konturtyp 1 är konturerna hos S1-talarna antingen fallande eller relativt jämna utan stora förändringar i f_0 på yttrandenivån som bilderna 1–2 illustrerar. Särskilt för S1-talarna 2 och 3 är jämna konturer utan betoningar den vanligaste konturtypen (38 % resp. 40 % av alla yttranden). Jämn intonation förekommer både i korta och långa yttranden som *nuförtiden jobbar jag* och *kollektivtrafiken finansieras till stor del med med biljettpriser*.

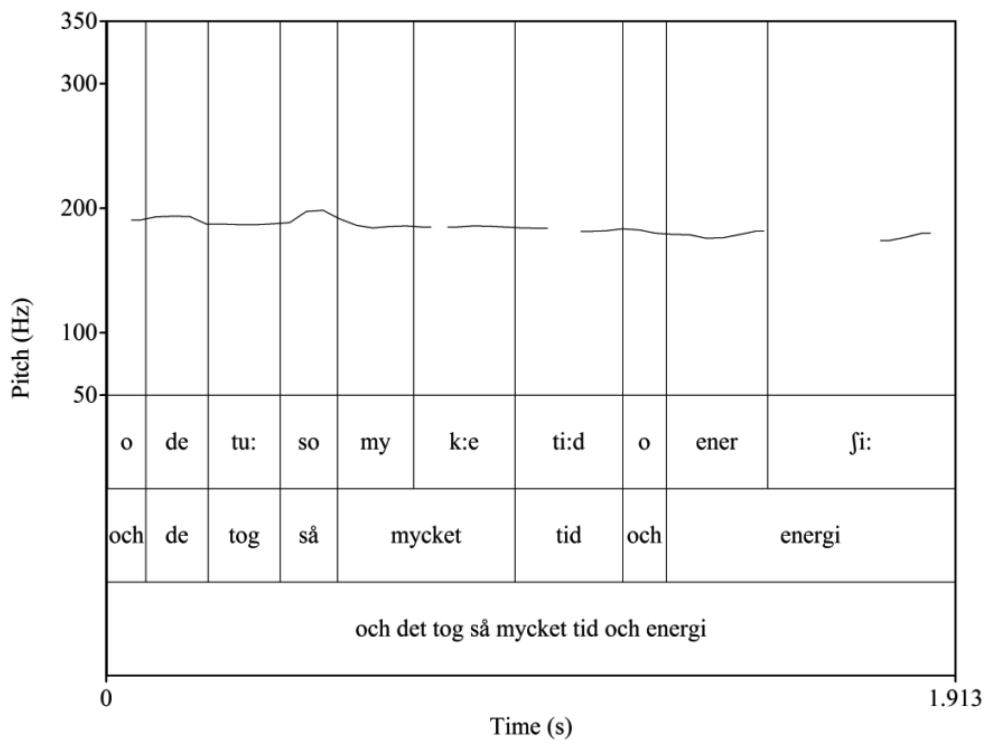

Bild 1. Intonationskonturen hos S1-talare 3 i yttrandet ”det tog så mycket tid och energi” som kategoriserats som jämn konturtyp utan tydliga f_0 -toppar (konturtyp 1).

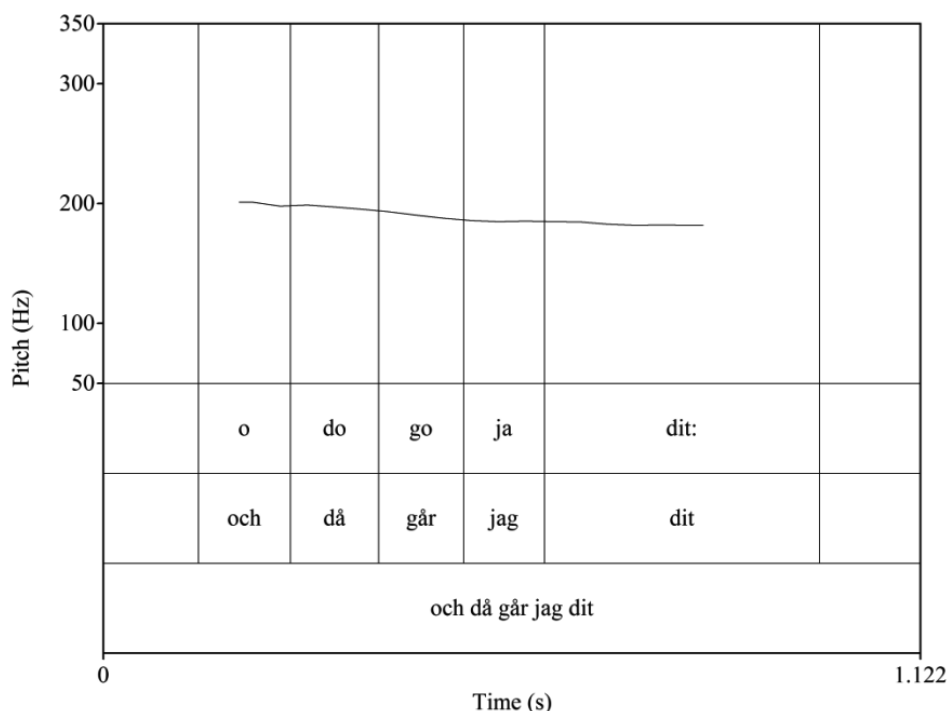

Bild 2. Intonationskonturen hos S1-talare 2 i yttrandet ”och då går jag dit” som kategoriserats som jämn konturtyp utan tydliga f0-toppar (konturtyp 1).

Om det finns en tydlig f0-topp i S1-talarnas yttranden, läggs den oftast i slutet av yttrandet, på sista ordet eller i mitten av yttrandet. Bilderna 3–4 illustrerar dessa konturtyper. Märkbart är att S1-talare 3 i flera fall börjar f0-höjningen i mitten av yttrandet och har hög f0 till slutet av yttrandet som bild 4 visar. De andra S1-talarna har betoningen först i slutet av yttrandet på det sista ordet, i vissa fall är slutintonationen t.o.m. stigande. Stigande intonation har i tidigare litteratur ansetts rätt ovanlig i finlandssvenska, trots att den märkts förekomma i frågor i Helsingforssvenska för att t.ex. förbereda en ny språkhandling (Huhtamäki 2015). I finska förekommer stigande slutintonation också sällan men den kan förekomma för att signalera bl.a. kontinuitet (Iivonen 1998, Routarinne 2004), vilket också kan vara fallet i slutet av de mindre intonationsenheterna.

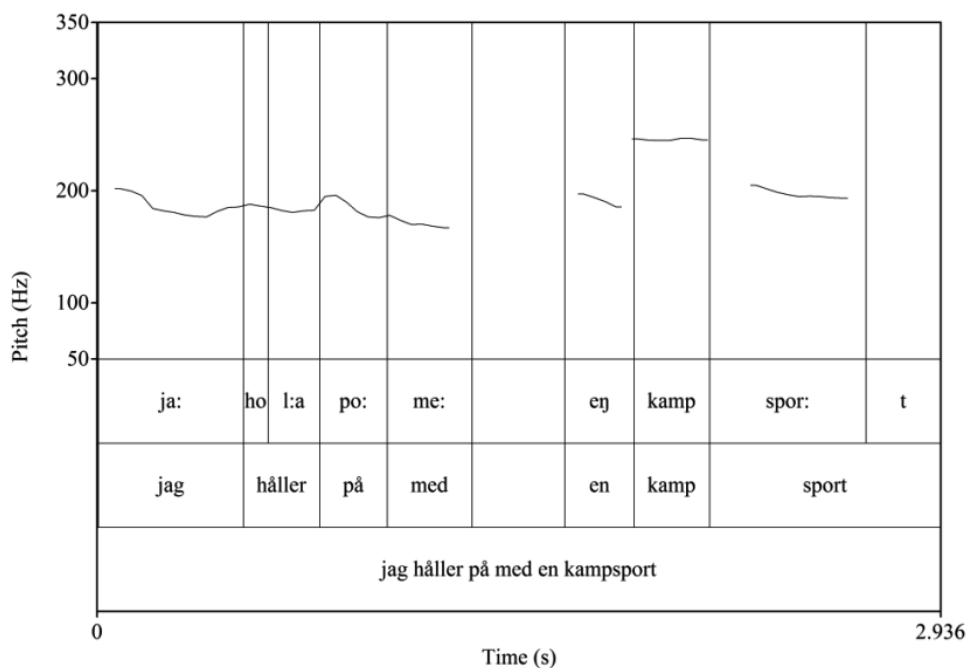

Bild 3. Intonationskonturen hos S1-talare 1 i yttrandet ”jag håller på med en kampsport” som kategoriserats som konturtyp med en f0-topp i slutet av yttrandet (konturtyp 4).

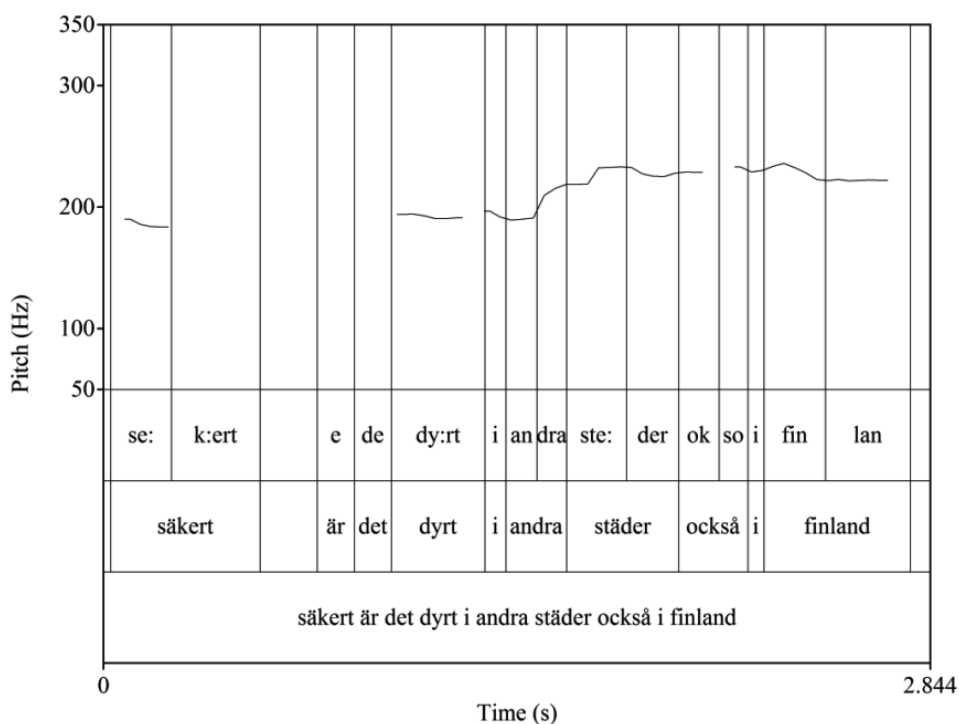

Bild 4. Intonationskonturen hos S1-talare 3 i yttrandet ”säkert är det dyrt i andra städer också i Finland” som kategoriserats som konturtyp med en f0-topp i slutet (konturtyp 4).

De andra konturer som förekommer relativt ofta hos S1-talarna är konturtypen med en f0-topp i mitten av yttrandet, som exemplifieras i bild 5, och i mindre utsträckning konturtypen med flera f0-toppar. Flertoppiga konturer är mycket ovanliga hos S1-talarna, förutom hos S1-talare 1. I denna konturtyp finns det oftast två högre f0-toppar som ligger i början och i slutet av yttrandet som bild 6 visar. Korta yttranden förekommer inte i denna kategori hos S1-talarna, utan yttrandena är bland de längsta som *emellan måste man väl gå ut och festa också* och *så mina hobbyn nuförtiden handlar ganska mycket om olika sporter*.

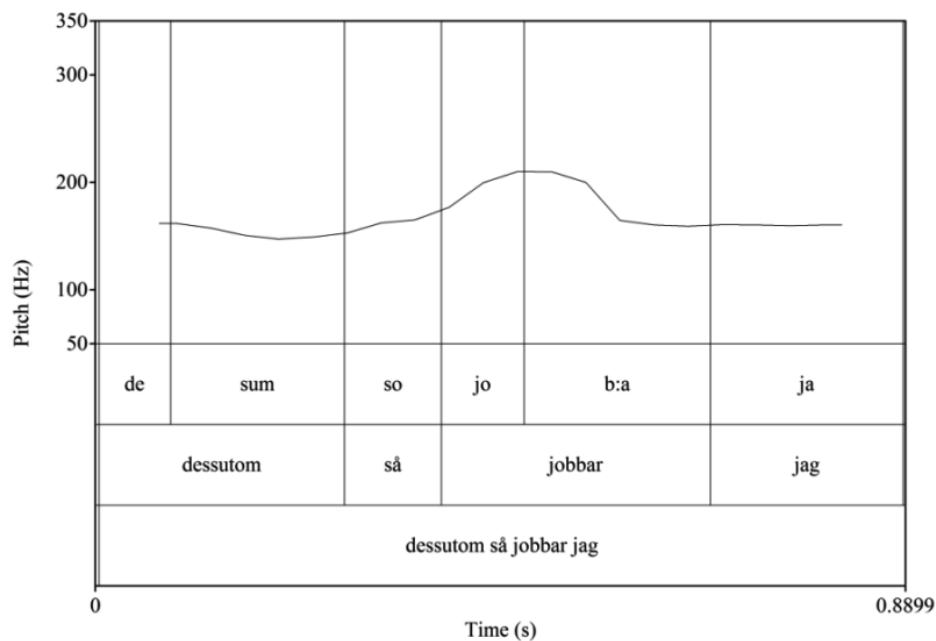

Bild 5. Intonationskonturen hos S1-talare 5 i yttrandet "dessutom så jobbar jag" som kategoriserats som konturtyp med en f0-topp i mitten av yttrandet (konturtyp 3).

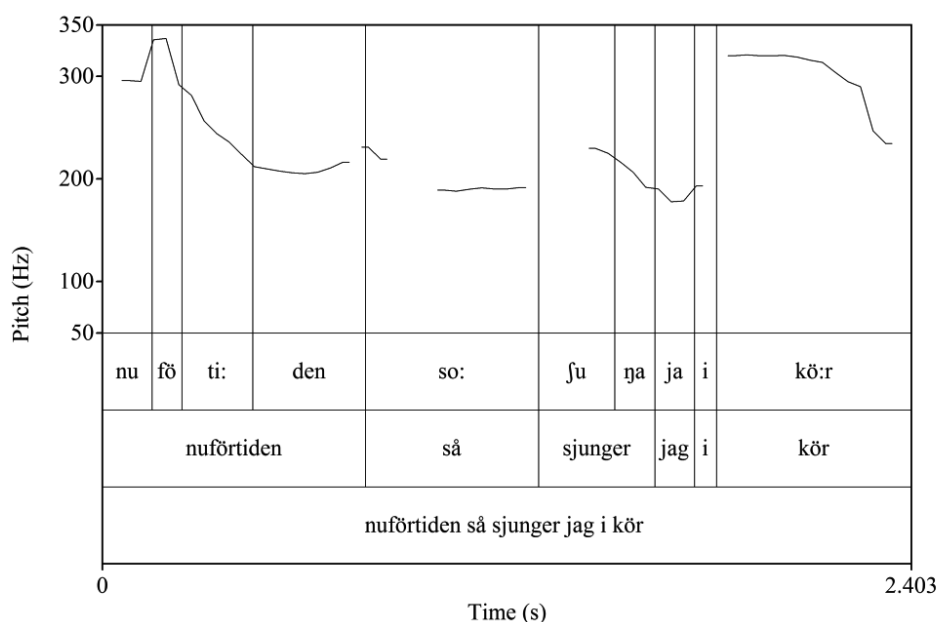

Bild 6. Intonationskonturen hos S1-talare 4 i yttrandet ”nuförtiden så sjunger jag i kör” som kategoriserats som konturtyp med flera f0-toppar (konturtyp 5).

4.2.2 Intonationskonturerna hos S2-talarna

S2-talarna på båda färdighetsnivåer har mycket liknande konturer som S1-talarna. Skillnader mellan talargrupperna förekommer dock i frekvensen av de olika konturtyperna. Den viktigaste skillnaden är att den vanligaste intonationskonturen hos S2-talarna är konturtypen med flera f0-toppar. Denna konturtyp var relativt ovanlig hos S1-talarna. S2-talarna har också konturtyp 1 (jämn kontur utan tydliga f0-toppar) och konturtyp 3 (en f0-topp i mitten av yttrandet) mycket mera sällan än S1-talarna. Ingen av dessa korrelationer visade sig dock vara statistiskt signifikant. Hos några S2-talare verkar f0-toppar hänga ihop med pauser, t.ex. S2-talare 6 har ofta en tydlig f0-topp efter en paus. Enligt Aho och Yliluukko (2005: 211) använder S1-talare pauser i vissa fall för att signalera efterföljande betoning särskilt i fritt tal. När det gäller inlärspråket är detta möjligt men mer sannolikt är att draget signalerar brister i ordförrådet och att pauser används för att planera talet och det efterföljande ordet betonas därför för kraftigt.

De flertoppiga yttrandena hos S2-talarna innehåller ofta fler än två f0-toppar som befinner sig i vilken del av yttrandet som helst – i början, i mitten och i slutet – som bild 7 visar. I S2-talarnas yttranden är denna konturtyp inte lika bunden till yttrandelängd som hos S1-talarna, då flera toppar förekommer såväl i korta som långa yttranden som i *jag promenerar i staden* och *jag går ofta nästan dagligen ut med min hund*. Detta kan tolkas som att orden bildar en viktig prosodisk enhet hos S2-talarna och oftare får betoning

än hos S1-talarna (jfr Kuronen 2014). Dessa korta betoningsgrupper bidrar också till intrycket av hackig rytm. För S2-talarna 1, 3, 5, 6, 7 och 8 är flertoppiga yttranden den vanligaste eller en av de vanligaste konturtyperna (33–77 %). Särskilt stor är andelen hos talare 5 (77 %) som också har störst antal toppar i sina yttranden. S2-talarna på nivån B1 har flertoppiga konturer mycket oftare än talarna på nivån B2 (50 % resp. 25 % av yttrandena).

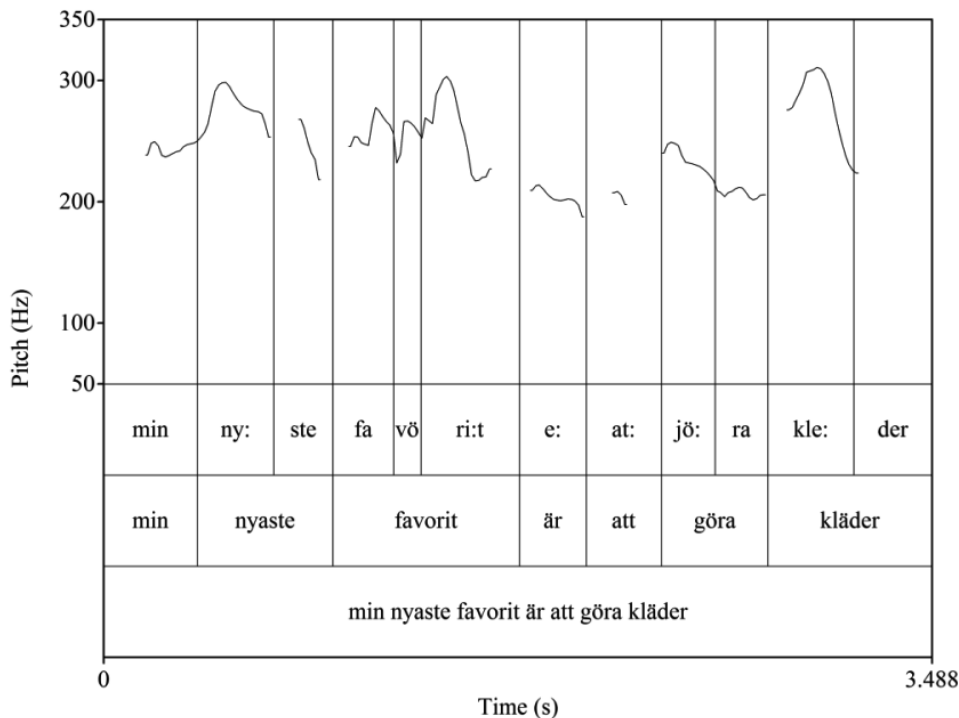

Bild 7. Intonationskonturen hos S2-talare 5 i yttrandet ”min nyaste favorit är att göra kläder” som kategoriserats som konturtyp med flera f0-toppar (konturtyp 5).

I konturtyperna med *en* f0-topp är det vanligast också för S2-talarna att ha toppen mot slutet av yttrandet. Utanför f0-toppen är konturen relativt jämn eller svagt fallande. Denna konturtyp förekommer oberoende av yttrandelängd, t.ex. *jag har en hund*, *några finska dricker för mycket alkohol* och *jag tycker om många typ av musik*. Bilderna 8–9 illustrerar S2-talarnas konturer i denna konturtyp.

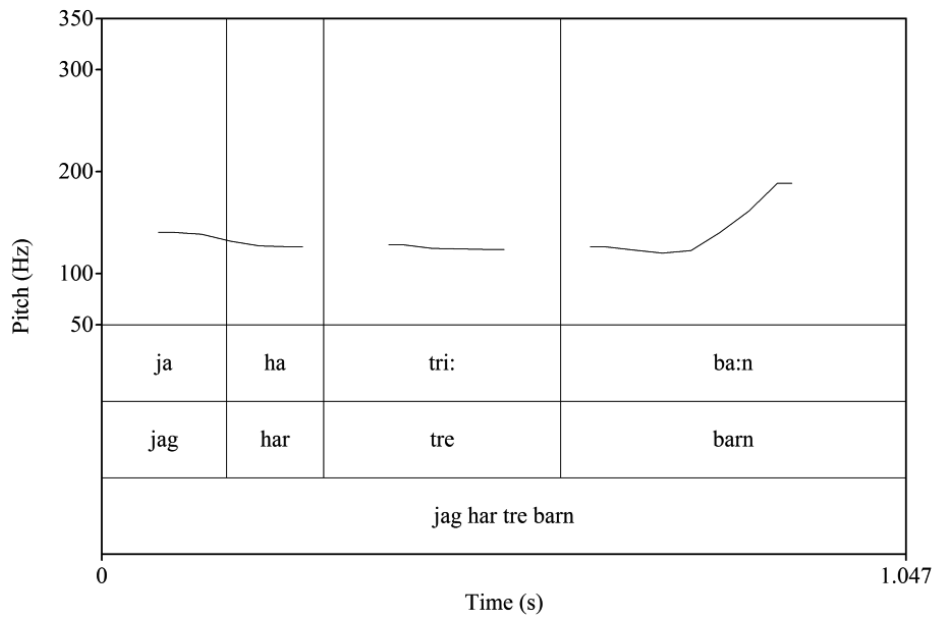

Bild 8. Intonationskonturen hos S2-talare 1 i yttrandet "jag har tre barn" som kategoriserats som konturtyp med en f_0 -topp i slutet av yttrandet (konturtyp 4).

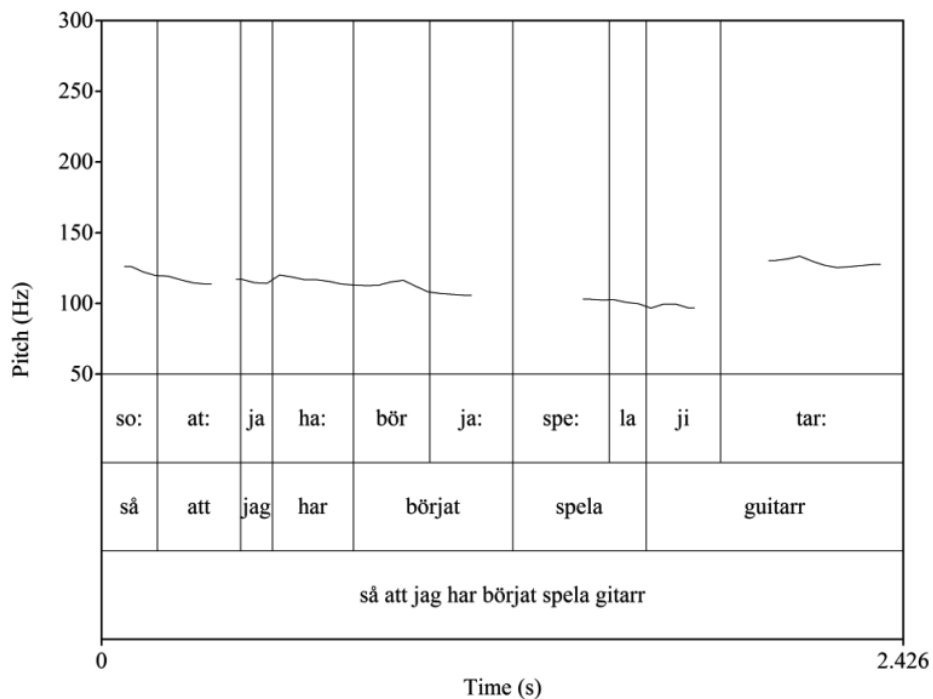

Bild 9. Intonationskonturen hos S2-talare 7 i yttrandet "så att jag har börjat spela gitarr" som kategoriserats som konturtyp med en f_0 -topp i slutet av yttrandet (konturtyp 4).

Yttrandena i konturtyp 1 utan tydliga f0-toppar är ofta antingen knarrande eller annars relativt jämna hos S2-talarna, inte fallande på yttrandenivån. Konturtyp 1 illustreras i bild 10. Jämna konturer är vanliga både i korta yttranden som *så jag kan gå där* och längre yttranden som *och det kostar mycket pengar för Finland*. En f0-topp i mitten av yttrandet är mycket ovanligare hos S2-talarna än hos S1-talarna. Allra ovanligast för S2-talarna är att ha en initial f0-topp, vilket också var fallet hos S1-talarna. Initial f0-topp förekom dock i yttranden som *nu måste man gå till alko* och *vinen skulle kunna säljas i matbutiker*.

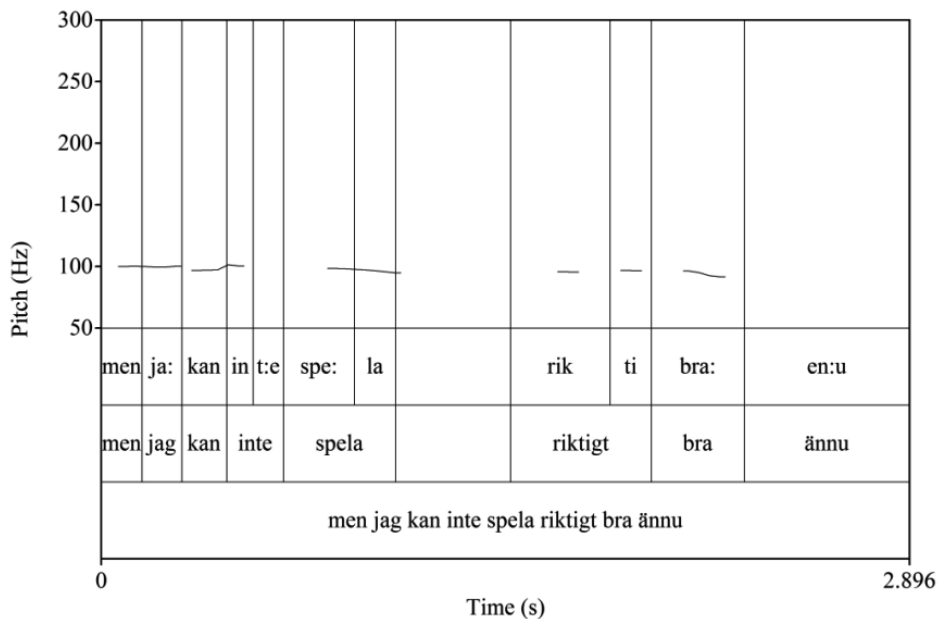

Bild 10. Intonationskonturen hos S2-talare 7 i yttrandet ”men jag kan inte spela riktigt bra ännu” som kategoriserats som jämn konturtyp utan tydliga f0-toppar (konturtyp 1).

Analysen av konturtyperna visar sammantaget att S2-talarna har mycket oftare flertoppiga konturer särskilt på nivån B1 än S1-talarna. Annars är S2-talarna på båda färdighetsnivåer mycket nära S1-talarna genom att de vanligaste konturtyperna är relativt lika. Att det inte fanns större skillnader mellan de två färdighetsnivåerna kan förklaras av att nivåerna ligger så nära varandra. Fallande intonation med tydliga f0-toppar i betonade stavelser saknas nästan helt i båda grupper, trots att finlandssvenska beskrivits ha fallande intonation liknande den som anses vara dominerande i finska (om finlandssvenska se Leinonen m.fl. 1990, om finska se Iivonen 1998). S1-talarnas uttal följer inte heller de tidigare prototypiska beskrivningarna av finlandssvenska med abrupta och stora f0-höjningar och fall. Däremot är rytmen hackigare hos S2-talarna vars intonation präglas av flera större f0-förändringar och kortare taltakter.

4.3 f0-toppar i betonade yttranden

Avslutningsvis kommenteras f0-topparnas höjd i konturtyperna 2–5. Till analys valdes den högsta f0-toppen i yttrandet som jämfördes med f0 i den föregående eller efterföljande obetonade stavelsen för att få fram hur starkt betoning markeras intonatoriskt. I tabell 4 visas f0-topparnas genomsnittliga höjd per talare och talargrupp.

Tabell 4. Resultatet av mätningarna av högsta f0-toppens höjd i förhållande till den föregående/följande obetonade stavelsen (genomsnitt per talare).

Talarkod (Kön)	f0-topp	Föregående/följande obetonad stavelse	Toppens höjd (f0-topp – obetonad stavelse)	
	Hz		Hz	Hz
S2-talare 1 (K)	232	142	89	9
S2-talare 2 (K)	224	157	66	6
S2-talare 3 (K)	239	178	61	5
S2-talare 4 (K)	177	139	38	4
S2-talare 5 (K)	344	256	88	5
S2-talare 6 (M)	182	115	66	8
S2-talare 7 (M)	133	109	24	3
S2-talare 8 (K)	217	174	44	4
S2-talarna genomsnitt (kvinnor)	252	183	69	6
S1-talare 1 (K)	253	199	54	4
S1-talare 2 (K)	190	159	31	3
S1-talare 3 (K)	253	200	53	4
S1-talare 4 (K)	268	199	70	5
S1-talare 5 (K)	193	161	32	3
S1-talarna genomsnitt	231	184	48	4

Betoning markeras med en signifikant lägre f0-topp hos S1-talarna än hos de kvinnliga S2-talarna ($p \leq 0.003$). Detta tycks hänga ihop med att S1-talarna också har mindre röstomfång än S2-talarna (tabell 2). S1-talarnas f0-toppar är markant lägre vilket också gör att jämna yttranden och yttranden med tydlig f0-topp är svårare att separera i den gruppen än i S2-gruppen; hos S1-talarna är f0-variationen ofta mindre än två halvtoner och således svårt hörbar. Tidigare har Selenius (1974) gjort en liknande iakttagelse om helsingforssvenska: på ordnivå var tonstigningar enbart några få heltoner eller helt utan en stigningsfas.

I S2-gruppen är f₀-toppar ofta mycket höga, särskilt hos de kvinnliga talarna. Topparna är högst hos S2-talarna 1 och 5 mätt i Hz och hos S2-talarna 1 och 6 mätt i halvtoner. För dessa talare är flertoppiga konturer tydligt vanligast av alla konturtyper (se tabell 3). S2-talare 7 har däremot lägre toppar än de andra S2-talarna som också bild 9 illustrerar. Det framkom inga större skillnader mellan färdighetsnivåerna B1 och B2.

Hos S2-talarna var f₀-topparna högst i konturtyp 2 (topp i början, genomsnittet 6,4 halvtoner) och lägst i konturtyp 3 (topp i mitten, genomsnittet 5,4 halvtoner). I konturtyperna 4 och 5 (topp i slutet eller flera toppar) var höjden 5,9 resp. 5,5 halvtoner. Hos de finlandssvenska S1-talarna var topparna genomsnittligt lägre i alla konturtyper; 3,5–4,4 halvtoner i konturtyperna 3, 4 och 5 samt 3,1 halvtoner i konturtyp 2 där det bara fanns ett yttrande. Dessa skillnader visade sig inte vara statistiskt signifikanta i materialet.

5. Diskussion

Syftet med denna studie har varit att visa (i) hurdan intonation finskspråkiga talare har i fritt tal i S2-finlandssvenska, (ii) om intonationen skiljer sig på CEFR-nivåerna B1 och B2, (iii) hur S2-talarnas intonation skiljer sig från finlandssvenska S1-talare och (iv) hur bra de tidigare beskrivningarna av finlandssvensk intonation motsvarar S1-talarnas intonation i fritt tal. Akustisk analys visar följande resultat:

(i) Den vanligaste konturtypen hos S2-talarna är en intonationskontur med flera f₀-toppar. S2-talarna markerar betoning med höga f₀-toppar, vilket leder till att röstomfånget, standardavvikelsen och genomsnittlig lutning är relativt stora. Tillsammans bidrar dragen till intrycket av hackig rytm som ofta ansetts vara typisk för inlärarspråket. Detta motsvarar inte helt de svårigheter som finskspråkiga talare enligt tidigare studier har med finlandssvensk (och även med engelsk) intonation, m.a.o. för platt intonation och för liten f₀-variation (se kapitel 2). De andra vanliga konturtyperna hos S2-talarna är en intonationskontur med en f₀-topp i slutet och en jämn kontur.

(ii) S2-talarna på nivån B1 har mycket oftare relativt tätt återkommande f₀-toppar i sina yttranden än S2-talarna på nivån B2. Inga andra större skillnader framkom mellan talarna på de två färdighetsnivåerna.

(iii) S2-talarna har signifikant större röstomfång, standardavvikelse och genomsnittlig lutning än S1-talarna. Också f₀-topparna är högre hos S2-talarna. Även om likadana konturtyper förekommer i båda talargrupper, har S2-talarna flertoppiga konturer mycket oftare.

(iv) Jämn intonation präglar S1-finlandssvenska. Ifall det finns en tydlig betoning i yttrandet förekommer den ofta mot slutet av yttrandet och marke-

ras med en f₀-topp. Detta är en anmärkningsvärt vanlig konturtyp hos S1-talarna, vilket inte stämmer överens med de tidigare beskrivningarna av intonationen i finlandssvenska som fallande på yttrandnivån (se kapitel 2).

Att S2-talarna trots likheterna mellan S1- och S2-intonationen möter utmaningar med intonation bör beaktas i språkundervisningen. Svårigheterna tycks inte bero på S1–S2-förhållandet utan orsakas av andra faktorer (jfr Backman 1979), och de kan reflektera t.ex. problem på andra nivåer av språkbehärskning (jfr Goad m.fl. 2003). Just förekomsten av omotiverade f₀-toppar har märkts karaktärisera S2-uttal (Rasier & Hiligsmann 2007:47–48, Aho & Toivola 2008, Kang 2013a, Kuronen 2014). Enligt resultaten i denna studie samt de tidigare beskrivningarna av finlandssvensk och finsk intonation bör finskspråkiga inlärare inte förändra sin intonation när de talar finlandssvenska – snarare bör tyngdpunkten i uttalsundervisningen ligga på att kunna bevara den intonation som inlärarna har och koncentrera sig på flyt och att undvika intonation med semantiskt omotiverade toppar och för stora f₀-ändringar. Eftersom intonation används för att signalera olika funktioner och varierar ofta i relativt stor mån, är det dock inte alltid ändamålsenligt att tala om korrekt och felaktig intonation (Jilka 2007:87). Ändå visar studien att S2-talarna använder intonationskonturer delvis på ett annorlunda sätt än S1-talarna.

Åldersfördelningen var inte helt lika i talargrupperna, vilket kunde tänkas påverka jämförelsen mellan talargrupperna. Ifall det finns skillnader mellan de två talargrupperna p.g.a. åldern, bör de dock synas i genomsnittlig f₀ genom att de äldre S2-talarna bör ha lägre f₀ (Lehtonen 1978, Torre & Barlow 2009). Detta förekom inte i materialet, vilket tyder på att åldern inte har påverkat resultaten. Trots att standardavvikelsen har märkts bli större hos äldre talare (Torre & Barlow 2009), är ålderns inverkan på standardavvikelsen och röstomfånget inte sannolik i materialet; för höga och täta f₀-toppar som var mycket vanliga hos S2-talarna kan inte förklaras enbart med ålder och större standardavvikelse.

Resultaten följer de tidigare beskrivningarna av finlandssvensk intonation i det att fokus/betoning markeras enbart svagt med höjning i f₀ (jfr Leinonen m.fl. 1990), medan de vanligaste intonationskonturerna skiljer sig från de tidigare modellerna i det att f₀-topparna inte förekommer så ofta hos S1-talarna (jfr Aho 2010). T.ex. f₀-topp mot slutet var relativt vanlig i talargruppen, trots att detta inte har beskrivits som typisk för finlandssvenska. Om detta är ett drag av det nutida språket och typiskt för åldersgruppen (jfr Huhtamäki 2015 om frågeintonation i Helsingforssvenska samtal, Routarinne 2004 om stigande slutintonation i finska) eller om uppgiftstypen eller talmodaliteten påverkar intonationskonturen är ovisst (jfr Crowther m.fl. 2015). Det verkar vara så att fallande intonation med en tydlig betoning i

början är mer karaktäristisk för uppläst tal än för fritt tal, där början av en intonationsfras inte markeras lika starkt med en gränston som i uppläsning (jfr t.ex. Myrberg 2010). Som Aho (2010:15) konstaterar är helt jämförbara yttranden mycket få i fritt tal. Därför ska resultaten tolkas med viss försiktighet. Studien visar att det finns ett behov av fortsatta studier i finlandssvenskt fritt tal och att yttrandekonturerna i finlandssvenska tycks definieras mer av betoningens placering i yttrandet än tidigare beskrivningar gjort gällande. Den fallande intonationen är kanske inte så vanlig i materialet, eftersom betoningen sällan ligger initialt i yttrandet.

Resultaten kan tillämpas för att beskriva typiskt S2-uttal på olika färdighetsnivåer och på så sätt utveckla kriterier som används vid färdighetsnivåbedömning. S2-materialet har dock ursprungligen inte planerats för forskningssyftet och för att bedöma uttalet, vilket medför vissa utmaningar för en akustisk analys. Man kan fråga sig om uppgiftstypen passar till syftet och ger en tillräckligt tydlig bild av uttalet. Det bör därför studeras närmare hur naturlig intonation eliciterad monolog som uppgiftstyp framkallar även hos infödda talare. Trots eventuella brister används liknande uppgifter för att bedöma talares muntliga färdigheter och är därför värda att forska i. De två talargruppernas inspelningssituationer var inte helt lika, vilket förklaras av att S2-talarna deltog i ett språktest. Om testsituationen och spänningen påverkade S2-talarnas prestation har dock inte beaktats i studien, eftersom syftet är att jämföra hur bra S2-talarna kan prestera i ett språktest jämfört med en grupp som kan anses vara deras uttalsmodell.

Studien visar att det finns ett klart behov att tydliggöra den intonation som anses vara målet i språktesterna som YKI. Trots att intonationen skiljer sig åt i finlandssvenska och sverigesvenska och har olika funktioner i dessa varianter bedöms alla uttalsvarianter nu enligt samma kriterier. Det är inte heller helt klart vilken uttalsvariant testdeltagare har som mål, för det frågas inte i testet. S2-talarnas uttal i denna studie hade värderats ligga närmare finlandssvenska än sverigesvenska av forskaren och forskningsassistenten, men det är möjligt att talarna inte ens själva var medvetna om de olika uttalsvarianterna. Det kunde vara motiverat att fråga i YKI-testet vilken variant talaren siktar på och att bedöma prestationen därefter. Det är också viktigt att diskutera hur relevant roll intonationen har vid färdighetsnivåbedömning när det gäller språkparet finska–finlandssvenska, eller om detta drag är viktigare gällande andra målspråk, t.ex. i sverigesvenska där det melodiska systemet är mer komplext bl.a. på grund av ordaccentdistinktionen.

Resultaten i studien visar att intonationskonturerna i S2-gruppen liknar konturerna hos S1-talarna. Resultaten visar dock inte om de betonade orden och stavelserna uppfattas som korrekta av infödda talare av finlandssvenska

eller om språkinlärarna har lagt betoningen och f0-topparna på arbiträra ställen. Detta bör utredas närmare med lyssningstester med finlandssvenska S1-talare för att få fram ytterliga problem som finskspråkiga talare eventuellt har med intonation och betoning i finlandssvenska. Upplevd intonation är självfallet viktigare för lyssnare än akustiska mätningar i f0 och är därför värd att undersöka närmare framöver.

Jag vill tacka Allmänna språkexamina för forskningsmaterialet och samarbetet i beskrivningen av uppgiftskriterierna samt alla testdeltagare och finlandssvenska talare som ställde upp för forskningen. Därtill vill jag tacka Svenska litteratursällskapet i Finland som finansierar projektet FOKUS (www.jyu.fi/fokus) 2015–2019.

Litteratur

- Aho, Eija. 2010. Spontaanin puheen prosodinen jaksottelu. Doktorsavhandling. Helsingin yliopisto, Nykykielten laitos. University of Helsinki, Faculty of Arts, Department of Modern Languages. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6405-0>
- Aho, Eija & Toivola, Minnaleena. 2008. Venäläisten maahanmuuttajien suomen prosodiasta. *Virittäjä* 1/2008:3–23.
- Aho, Eija & Yli-Luukko, Eeva. 2005. Intonaatiojaksosta. *Virittäjä* 2/2005:201–220.
- Allmänna språkexamina. 2016. Bedömningskriterierna för muntlig framställning. <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/yki/yleista/tietoakielitutkinnoista/puhkriteerit> (Tillgänglig 10.8.2016)
- Angelovska, Tanja. 2012. Second language pronunciation: Attainment and assessment. Frankfurt am Main ; New York: Peter Lang.
- Anttila, Hanna. 2008. The effect of interrogative function on intonation in spontaneous and read Finnish. University of Helsinki, Faculty of Behavioural Sciences, Department of Speech Sciences. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe200807301740>
- Attardo, Salvatore, Urios-Aparisi, Eduardo & Wagner, Manuela. 2013. Prosody and humor. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Backman, Nancy. 1979. Intonation Errors in Second-Language Pronunciation of Eight Spanish-Speaking Adults Learning English. *Interlanguage Studies Bulletin*, 4 (2):239–265.
- Boersma, Paul & Weenink, David. 2015. PRAAT: Doing phonetics by computer. Version 5.3. [Dataprogram]. Nedladdad den 28 maj 2015 från <http://www.praat.org>.
- Bruce, Gösta. 2010. Vår fonetiska geografi: Om svenskans accenter, melodi och uttal. Lund: Studentlitteratur.
- Council of Europe. 2001. Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crowther, Dustin, Trofimovich, Pavel, Isaacs, Talia & Saito, Kazuya. 2015. Does a speaking task affect second language comprehensibility? *Modern Language Journal* 99 (1):80–95.
- Cruttenden, Alan. 1986. Intonation. Cambridge: Cambridge University Press.

- Crystal, David. 1969. *Prosodic Systems and Intonation in English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goad, Heather, White, Lydia & Steele, Jeffrey. 2003. Missing inflection in L2 acquisition: Defective syntax or L1-constrained prosodic representations? *Canadian Journal of Linguistics* 48:243–263.
- Grice, Martine & Baumann, Stefan. 2007. *An Introduction to Intonation – Functions and Models*. I: Trouvain, Jürgen & Gut, Ulrike (red.), *Non-Native Prosody - Phonetic Description and Teaching Practice*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, S. 25–51.
- Gårding, E. va 1977. *The Scandinavian word accents*. Lund: CWK Gleerup.
- Hackman, Dorothea J. 1978. Rhythm in Finnish and English. I: Gårding, Eva, Bruce, Gösta & Bannert, Robert (red.), *Nordic Prosody. Papers from a symposium, Travaux de l'institut de Linguistique de Lund XII*. Lund: Lund University. S. 263–268.
- Harrington, Jonathan, Palethorpe, Sallyanne, & Watson, Catherine. I. 2007. Age-related changes in fundamental frequency and formants: a longitudinal study of four speakers. *Interspeech 2007 : 8th Annual Conference of the International Speech Communication Association*. S. 1081–1084.
- Helgason, Pétur, Ringen, Catherine & Suomi, Kari. 2013. Swedish quantity: Central Standard Swedish and Fenno-Swedish. *Journal of Phonetics*, 41:534–545.
- Hildén, Raili. 2000. Att tala bra, bättre och bäst. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Hirvonen, Pekka. 1967. On the problems met by Finnish students in learning the rising interrogative intonation of English. *Publications of the Phonetics Department of the University of Turku* 2.
- Huhtamäki, Martina. 2015. En fråga om prosodi?: Prosodiska drag hos frågor i Helsingforssvenska samtal. *Nordica Helsingensia* 43. Helsingfors. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1612-3>
- Iivonen, Antti. 1998. *Intonation in Finnish*. I: Hirst, Daniel & Di Cristo, Albert (red.). *Intonation systems – a survey of twenty languages*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 311–327.
- Iivonen, Antti, Nevalainen, Terttu, Aulanko, Reijo, & Kaskinen, Hannu. 1987. *Puheen intonaatio*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ivars, Ann-Marie. 2015. *Dialekter och småstadsspråk*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Jilka, Matthias. 2007. Different Manifestations and Perceptions of Foreign Accent in Intonation. I: Trouvain, Jürgen & Gut, Ulrike (red.), *Non-Native Prosody - Phonetic Description and Teaching Practice*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter. S. 77–96
- Järvinen, Kati & Laukkanen, Anne-Maria. 2012. Native Finnish and English Speakers' Fundamental Frequency, Equivalent Sound Level, and Long-Time Average Spectrum Characteristics in Text-Reading in Finnish and English. I: Meister, Einar (red.), *XXVII Fonetikan päivät 2012 = Phonetics Symposium 2012: 17-18 February 2012*, Tallinn, Estonia: Proceedings. Tallinn, Estonia: TUT Press. S. 27–29.
- Kang, Okim. 2013a. Linguistic analysis of speaking features distinguishing general English exams at CEFR levels. *Research Notes* 52:40–48.
- Kang, Okim. 2013b. Relative impact of pronunciation features on ratings of non-native speakers' oral proficiency. I: Levis, John & LeVelle, Kimberly (red.), *Proceedings of the 4th Pronunciation in Second Language Learning and Teaching Conference*. Aug. 2012. Ames, IA: Iowa State University. S. 10–15.

- Kautonen, Maria. 2016. Finskspråkiga grundskoleelevers uttal av finlandssvenska på olika färdighetsnivåer. I: Kolu, Jaana, Kuronen, Mikko & Palviainen, Åsa (red.), *Svenskan i Finland* 16. Jyväskylä Studies in Humanities 298. Jyväskylä: University of Jyväskylä. S. 58–75.
- Kautonen, Maria, Kuronen, Mikko, Ullakonoja, Riikka, Tergujeff, Elina & Dufva, Hannele. 2015. På väg mot bättre språkundervisning – FOKUS på uttal. *Kieli, koulu- tus ja yhteiskunta: Kielikoulutuspolitiikan verkoston verkkolehti* (11.03.2015).
- Kautonen, Maria, Kuronen, Mikko & Ullakonoja, Riikka. 2016. Studier i uttalsinläring i finska, svenska och engelska: Litteraturöversikt. *Puhe ja kieli*, 36 (3):197–220.
- Kim, Yuni. 2006. Variation and Finnish influence in Finland Swedish dialect intonation. *Fonetik 2006. Working papers 52, Linguistics, Lund University*. S. 77–80.
- Kuronen, Mikko. 1994. Morfologiskt komplexa ords prosodi i rikssvenska och finlandssvenska. I: O'Dell, Michael L. (red.), XVIII Fonetikan päivät Tampereella 1994. *Folia Fennica & Linguistica, Publications of the Department of Finnish Language and General Linguistics* 18, University of Tampere. S. 229–244.
- Kuronen, Mikko. 2014. Bryter finlandssvenskarna när de talar finska?. *Folkmålsstudier. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi*, 52:77–106.
- Kuronen, Mikko & Leinonen, Kari. 2000. Problem med markering av prosodi i lexikalt uttal i finlandssvenskan. I: Keski-Raasakka, Kyllikki & Söderholm, Pirjo (red.), *Svenskan i Finland* 5. Joensuu: Joensuun yliopistopaino. S. 103–125.
- Kuronen, Mikko. & Leinonen, Kari. 2001. Fonetiska skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska. I: Jönsson, Linda, Adelswärd, Viveca, Cederberg, Ann, Pettersson, Per A. & Kelly, Caroline (red.), *Svenskans beskrivning 24: Förhandlingar vid tjugofjärde sammankomsten för svenskans beskrivning*, Linköping, 22–23 oktober 1999. Linköping: Linköping University Electronic Press. S. 125–138.
- Kuronen, Mikko & Leinonen, Kari. 2010. Svenskt uttal för finskspråkiga: Teori och övningar i finlandssvenskt och rikssvenskt uttal. Tampere: Juvenes.
- Kuronen, Mikko & Tergujeff, Elina. (manus). *Second language prosody and its' development in L1 Finnish-speakers' Swedish*.
- Lado, Robert. 1957. *Linguistics across cultures*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Lehtonen, Jaakko. 1978. On Factors Affecting the Pitch Level of Speech. I: Gårding, Eva, Bruce, Gösta & Bannert, Robert (red.), *Nordic Prosody: Papers from a Symposium*. Lund: Department of Linguistics, Lund University. S. 55–63.
- Leinonen, Kari, Vihanta, Veijo & Pitkänen, Antti. 1990. Om rytmen i finlandssvenska och sverigesvenska. Ett bidrag till forskningen om finlandssvenskt uttal. I: Nikula, Kristina & Pitkänen, Antti (red.), *Svenskan i Finland. SiF rapport 1. seminariet i Tammerfors 12-13 okt. 1989. Skrifter utgivna av institutionen för filologi II vid Tammerfors universitet, Nordisk filologi* 14. Tampere: Tampereen yliopistopaino. S. 49–100.
- Levis, John. 2005. Changing contexts and shifting paradigms in pronunciation teaching. *TESOL Quarterly*, 39:369–377.
- Mennen, Ineke. 1998. Can language learners ever acquire the intonation of a second language? *Proceedings of the ESCA Workshop on Speech Technology in Language Learning*. Marholmen, Sweden. S. 17–20.

- Mennen, Ineke. 2007. Phonological and phonetic influences in non-native intonation. I: Trouvain, Jürgen & Gut, Ulrike (red.), *Non-native prosody: phonetic description and teaching practice*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter. S. 53–76.
- Myrberg, Sara. 2010. *The Intonational Phonology of Stockholm Swedish*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis.
- Myrberg, Sara & Riad, Tomas. 2015. The prosodic hierarchy of Swedish. *Nordic Journal of Linguistics* 38 (2):115–147.
- Nygård, Anders. 1977. Svenska klusiler i finsk mun. I: Palmberg, Rolf & Ringbom, Håkan (red), *Föredrag vid konferensen om kontrastiv lingvistik och felanalys: Stockholm & Åbo 7-8 februari 1977 = Papers from the conference on contrastive linguistics and error analysis: Stockholm & Åbo, 7-8 February 1977*. Åbo: Åbo akademi. S. 71–84.
- Pallant, Julie. 2005. *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS*. Sydney: Allen and Unwin. http://www.academia.dk/BiologiskAntropologi/Epidemiologi/PDF/SPSS_Survival_Manual_Ver12.pdf (Tillgänglig 15.1.2016)
- Pépiot, Erwan. 2014. Male and female speech: a study of mean f_0 , f_0 range, phonation type and speech rate in Parisian French and American English speakers. *Speech Prosody* 7, May 2014, Dublin, Ireland. S. 305–309.
- Pierrehumbert, Janet. 1980. *The Phonetics and Phonology of English Intonation*. Massachusetts Institute of Technology. Dept. of Linguistics and Philosophy.
- Rasier, Laurent & Hiligsmann, Philippe. 2007. Prosodic transfer from L1 to L2. Theoretical and methodological issues. *Nouveaux cahiers de linguistique française*, 28:41–66.
- Reuter, Mikael. 2015. Finlandssvenskt uttal. I: Tandefelt, Marika (red.), *Gruppspråk, samspråk, två språk. Svenskan i Finland – i dag och i går I:2*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. S. 19–34.
- Rietveld, A.C.M. & Gussenhoven, Carlos. 1985. On the relation between pitch excursion size and prominence. *Journal of Phonetics*, 13:299–308.
- Rouhiainen, Sinikka. 1978. Miten suomalaiset toteuttavat englannin sanapainomalleja? I: Tikka, Toivo (red.), *Fonetiikan päivät - Joensuu 1976: VI fonetiikan päivillä Joensuun korkeakoulussa 24. – 25.4.1976 pidetyt esitelmät*. Joensuu: Joensuun korkeakoulu: Joensuun korkeakoulun kirjasto. S. 69–75.
- Routarinne, Sara. 2004. *Tytöt äänessä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 903*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SAG 4 = Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan, Andersson, Erik & Christensen, Lisa. 1999. *Svenska akademiens grammatik: 4, Satser och meningar*. Stockholm: Svenska akademien.
- Selenius, Ebba. 1974. *Helsingforssvensk ettaordsaccentuering*. Publications of the Institute of Phonetics 26, University of Helsinki. Borgå: Tryckeri & Tidnings Ab.
- Sun, Xuejing & Xu, Yi. 2002. Perceived pitch of synthesized voice with alternate cycles. *Journal of Voice* 16 (4):443–459.
- 't Hart, Johan. 1981. Differential sensitivity to pitch distance, particularly in speech. *Journal of the Acoustical Society of America*, 69:811–821.
- 't Hart, Johan, Collier, René & Cohen, Antonie. 1990. *A Perceptual Study of Intonation. An Experimental-phonetic Approach to Speech Melody*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

- Tevajärvi, Kerstin. 1982. Intonation in Finland-Swedish: Word and sentence stress in the Helsinki dialect. Working papers 22. Lund University: Department of Linguistics. S. 175–180.
- Toivanen, Juhani. 1999. Perspectives on intonation: English, Finnish and English spoken by Finns. Vol 2. Oulu: Oulun yliopisto, Oulu University Press.
- Toivanen, Juhani. 2003. Tone choice in the English intonation of proficient non-native speakers. *Phonum*, 9: 165–168.
- Torre, Peter & Barlow, Jessica A. 2009. Age-related changes in acoustic characteristics of adult speech. *Journal of Communication Disorders*, 42 (5):324–333.
- Traunmüller, Hartmut. 2005. Conversion between acoustic and auditory units of pitch and calculation of auditory intervals and distances. Nätsida. <http://www2.ling.su.se/staff/hartmut/umrechnung.htm> (Tillgänglig 12.8.2016)
- Ullakonoja, Riikka. 2007. Comparison of Pitch Range in Finnish (L1) Fluency and Russian (L2). I: Trouvain, Jürgen & Barry, William J. (red.), *Proceedings of the 16th International Congress of Phonetic Sciences*, 6-10 August 2007, Saarbrücken, Germany. S. 1701–1704. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2011371860>
- Ullakonoja, Riikka. 2011. Da. Eto vopros!: prosodic development of Finnish students' read-aloud Russian during study in Russia. *Jyväskylä studies in humanities*, 151. Jyväskylä, Finland: Jyväskylän yliopisto.
- von Zansen, Anna. 2015. Raportti kenttätesteistä: sähköisen kielikokeen rakenne, kokeessa liikkuminen ja ajankäyttö. (28.1.2015). https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Raportit_tutkimukset/Kielikokeen_rakenne_raportti.pdf (Tillgänglig 2.9.2015)

IV

OM HUR FINSKSPRÅKIGA OCH SVENSKSPRÅKIGA LYSSNARE VÄRDERAR OCH BEDÖMER AVANCERADE TALARES UTTAL AV FINLANDSSVENSKA

av

Maria Kautonen, 2018

Nordand: nordisk tidsskrift for
andrespråksforskning , 13 (2), 131-150.

Återpublicerad med tillåtelse av redaktörerna av Nordand.

Om hur finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnare bedömer och värderar avancerade talares uttal av finlandssvenska

Sammandrag

Syftet med denna studie är att analysera avancerade finskspråkiga inlärares uttal av finlandssvenska i fritt tal: vilka är de svåraste inlärningsmålen i S2-uttal (andra- och främmande språk) och hurdana skillnader finns det mellan talare på olika färdighetsnivåer? Därtill undersöks om finskspråkiga lyssnare värderar uttalet på samma sätt som svenskspråkiga lyssnare. S2-talarnas prestationer i en monologuppgift värderas av finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnare gällande hur bra talarna kan segment och prosodi i finlandssvenska.

Forskning i finskspråkiga talares S2-uttal av finlandssvenska ger oss ett speciellt perspektiv på S2-uttalsinläring. Eftersom språken liknar varandra fonetiskt bör svårigheterna inte vara alltför stora och inläringen av ett inföddliknande uttal kan anses vara ett realistiskt mål. Uttalet sägs ju vara ett av de svåraste inlärningsmålen i S2 särskilt om inläringen inte påbörjats mycket tidigt.

Resultaten visar att S2-uttalet präglas av segmentella och prosodiska avvikelser även på de högsta färdighetsnivåerna. Skillnaderna mellan färdighetsnivåerna är störst i segment och satsprosodi. De svenskspråkiga lyssnarna är striktare i sina värderingar än de finskspråkiga lyssnarna. Utöver det teoretiska värdet för S2-uttalsinlärningsmodellerna kan resultaten utnyttjas i språkundervisning och i värdering av muntliga språkfärdigheter.

Nyckelord: avancerade inlärare, finlandssvenska, S2-uttal, värdering av uttal

How Finnish-speaking and Swedish-speaking listeners assess advanced speakers' pronunciation of Finland-Swedish

Abstract

This study examines advanced Finnish-speaking learners' pronunciation of Finland-Swedish in free speech: what are the greatest difficulties in L2 (second and foreign language) pronunciation and how do speakers on different proficiency levels differ? Furthermore, it is of interest whether Finnish-speaking and Swedish-speaking listeners differ as pronunciation raters. The L2 speakers' pronunciation in a monologue task is assessed by Finnish-speaking and Swedish-speaking listeners regarding segmental and suprasegmental features.

Research on Finnish-speakers' L2 pronunciation of Finland-Swedish gives us an interesting perspective on L2 pronunciation learning. Because the languages are phonetically similar, there should be no major difficulties and learning of a native-like pronunciation can be considered a realistic goal. Pronunciation is, however, regarded as one of the most difficult areas in L2 learning, particularly if learning has not been started at an early stage.

Results show that L2 pronunciation is characterized by deviations in segments and prosody even on the highest proficiency levels. Differences between the proficiency levels are greatest for segments and sentence prosody. Swedish-speaking listeners give stricter ratings than Finnish-speaking listeners. Besides the theoretical value for L2 pronunciation learning models, the results also benefit language teaching and oral language skills assessment.

Key words: advanced learners, Finland-Swedish, L2 pronunciation, pronunciation rating

1. Inledning

Språkinläraren ställs inför flera utmaningar vid inläring av andraspråk och främmande språk (S2). Uttalet har påståtts vara ett av de svåraste inlärningsmålen särskilt om inläringen inte påbörjats före puberteten (jfr Lenneberg, 1967; Scovel, 1969, 2000; se dock Flege, 1987; Piske m.fl., 2001; Moyer, 2013 om andra faktorer som kan vara av stor betydelse för inläringen). Forskningen pekar på att även om en del talare kan tillägna sig ett inföddlikt uttal har också mycket avancerade S2-talare ofta några målspråksavvikelser i uttalet trots att de i övrigt behärskar S2-språket inföddlikt (t.ex. Bongaerts m.fl., 1997; Angelovska, 2012). Genom att studera avancerade språkinlärares uttal får vi ny kunskap om de mest bestående svårigheterna vid inläringen av S2-uttal. Denna kunskap tjänar också bedömning av språkfärdighet. När S2-talarnas uttal jämförs med deras allmänna nivå av muntlig språkfärdighet får vi också en inblick i hur uttal och muntlig färdighet hänger ihop: är uttalet helt målspråkslikt på de högsta färdighetsnivåerna av muntlig kommunikation och i vilka aspekter är uttalet målspråkslikt i så fall?

I denna studie studeras avancerade inlärares S2-uttal hos finskspråkiga inlärare av finlandssvenska. Forskning i finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska ger oss ett speciellt perspektiv på S2-uttalsinläringen. Finlandssvenska är den varietet av svenska som ca 5 % av befolkningen talar som förstaspråk i Finland (FOS 2015). Varieteten skiljer sig från sverigesvenska framför allt vad gäller uttalet. På grund av rytmiska drag, avsaknad av ordaccentdistinktionen och annorlunda kvantitetsmönster (till exempel s.k. kortstavighet) liknar finlandssvenska i vissa prosodiska avseenden mer finska än sverigesvenska (Kuronen & Leinonen, 2001; Reuter, 2015). En jämförelse mellan finlandssvenskt och finskt uttal uppvisar också andra likheter (se t.ex. Suomi m.fl., 2008; Kuronen & Leinonen, 2010); finlandssvenska och finska har båda generellt fallande intonation och satsbetoning markeras både med intonation och med intensitet. Därtill har vokalsystemen många likheter med finlandssvenskans *nio*, /i, y, ɤ, e, ø, æ, a, o, u/¹, och finskans åtta fonem, /i, y, e, ø, æ, a, o, u/. Utöver de 13–17 konsonantfonem som finns i finska, /p, t, k, d, m, n, ɲ, l, r, s, h, v, j/ samt möjligen /b, g, f, ʃ/ (jfr Suomi m.fl. 2008), har finlandssvenska ytterligare två konsonanter, /tʃ, dj/. Till följd av likheterna bör svårigheterna baserat på kontrastiv analys inte vara alltför stora (jfr Lado, 1957) och inläring av ett inföddliknande uttal kan kanske anses vara ett realistiskt mål för inlärarygruppen. Finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska har kartlagts på de lägre och mellersta färdighetsnivåerna av den europeiska referensramen (CEFR; Europarådet, 2001) i tidigare studier (Kautonen, 2016, 2017). Syftet med föreliggande studie är att komplettera bilden genom att undersöka de högsta nivåerna B2, C1 och C2, och besvara följande forskningsfrågor:

- (i) Hurdana uttalssvårigheter har avancerade finskspråkiga inlärare i S2-finlandssvenska i fritt tal enligt halvprofessionella lyssnare?
- (ii) Hurdana skillnader finns det mellan inläraryna på färdighetsnivåerna B2-C2 enligt halvprofessionella lyssnare?
- (iii) Värderar finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnare S2-uttalet på samma sätt? Om inte, hurdana skillnader finns det mellan de två lyssnargrupperna?

Studien bidrar till diskussionen om hur lyssnarens förstaspråk (S1) påverkar värdering av uttalet genom att visa om infödda och icke-infödda talare värderar uttalet på samma sätt. Tidigare studier har visat

---

¹ I artikeln anges fonem mellan snedstreck och allofoner inom hakparentes.

belägg både för och emot att lyssnarens S1 kan påverka bedömningen. Crowther m.fl. (2016) fann inga skillnader mellan infödda och icke-infödda lyssnare vid värdering av begriplighet och främmande accent i fransk S2-engelska. I Fayer och Krasinskis (1987) och Koster och Koets (1993) studier var icke-infödda lyssnare däremot striktare än infödda lyssnare mot avvikelser i S2-engelska (se också Wrembel, 2010). Finskspråkiga och engelskspråkiga lyssnare reagerade inte heller på samma sätt på finsk S2-engelska i Morris-Wilsons studie (1999). Just finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnarens upplevelser av målspråksavvikelse är ett viktigt forskningsobjekt, eftersom S2-uttal i finlandssvenska oftast bedöms av dessa två talargrupper i skolundervisningen i Finland (se Korkman m.fl. 2010: 64 och Lehti-Eklund & Green-Vänttinen, 2011 om att svensklärarna ofta använder finska i klassrummet och har själva finlandssvenskt uttal). I klassrummen har bedömarna (=lärarna) alltså ofta samma S1 som språkinlärarna, och om detta påverkar bedömningen är därför viktigt att studera.

2. Uttalsinläringen: Avancerade inlärare och finskspråkiga inlärare av finlandssvenska

Teorin om en kritisk ålder för inläring av S2-uttal (Lenneberg, 1967; Scovel, 1969) har bidragit till stort intresse för forskning i avancerade inlärares uttal. Även om vissa studier tyder på att ett inföddligt uttal är ett möjligt inlärningsmål (t.ex. Angelovska, 2012), visar ett antal studier att det ofta förekommer svårigheter både på segmentell och prosodisk nivå även hos avancerade inlärare av olika målspråk.

På segmentell nivå tycks uttalssvårigheterna ofta härstamma från skillnaderna mellan S1 och S2. Det finns nya ljud som antingen saknas i inlärares S1 eller uttalas på ett annorlunda sätt i S2 (jfr kontrastiv analys; Lado, 1957). Dessa antas vara svåra p.g.a. att språkinläraren har svårigheter med att höra skillnaden mellan det nya ljudet och S1-ljud (jfr SLM, *Speech Learning Model*; Flege, 1995; PAM, *Perceptual Assimilation Model*; Best, 1995). Fonetiskt svåra eller typologiskt ovanliga ljud (jfr markerade ljud; MDH-teorin, *Markedness Differential Hypothesis*; Eckman, 1977) medför också svårigheter. Tidigare studier om avancerade inlärares uttal visar stöd åt dessa teorier. I Kuronens (2016a) studie hade avancerade finskspråkiga inlärare målspråksavvikelse bl.a. i de sverigesvenska segment som saknas i deras S1, särskilt i [ɥ:], [ø], [ɑ:], [h], [ç], supradentala konsonanter och aspirerade klusiler. Vissa segmentella – närmast allofoniska – avvikelser förekom också i mycket avancerade eller tvåspråkiga inlärares finska (Kuronen, 2016b).

Medan segmentella avvikelser tycks vara relativt språkspecifika, verkar prosodiska svårigheter vara mer språkoberoende och likna varandra oavsett S1-S2-förhållandet. Prosodiska svårigheter kan återspegla andra aspekter av språkinläring, bl.a. talplanering och brister i ordförråd och grammatik. Vad gäller prosodin tillhör intonation och tonaccenter de svåraste inlärningsmålen vid S2-uttalsinläring. Rasier och Hiligsmann (2007: 47–48) anger att också mycket avancerade språkinlärare kan överdriva melodisk variation i talet. I Mennens (1998) studie misslyckades avancerade nederländska talare av nygrekiska med att tillägna sig inföddlik intonation då talarna placerade intonationstoppar för tidigt och hade för litet röstomfång. Också i Ullakonojas (2007) studie hade finskspråkiga inlärare mindre röstomfång i S2-ryska än infödda talare. Därtill har inläringen av de svenska tonaccenterna visat sig vara ett mycket krävande inlärningsmål för finskspråkiga inlärare (Kuronen, 2015, Kuronen m.fl., 2016). I Kuronens (2016b) studie om avancerade finlandssvenska talares uttal av finska var problemen i huvudsak prosodiska; S2-talarna hade problem med stavelselängderna och intonationen i långa ord samt något lägre taltempo än S1-talarna. I övrigt ansågs talarnas uttal vara målspråkligt eller åtminstone mycket nära målspråket.

Kontrastiv analys förutser relativt bra de svårigheter som finskspråkiga talare har med segment i finlandssvenska; just de ljud som saknas i inlärares S1 orsakar svårigheter, nämligen [j] och [tʃ], [tʃ], allofonen [œ] och stämtonen i klusilerna [b], [d], [g] (Nygård, 1977; Hildén, 2000; Kautonen, 2016). Därtill förekommer det sammanblandning av vokalerna [u] och [o] samt [e] och [æ], vilket var mycket vanligt i Kautonens (2016) studie på de lägre färdighetsnivå i muntlig framställning (A1-B1, Europarådet, 2001). MDH-teorin (Eckman, 1977) förklarar delvis svårigheterna, bl.a. varför de markerade tonande klusilerna är svårare för finskspråkiga talare än de tonlösa. I formell språkundervisning i Finland har skriftliga färdigheter traditionellt spelat en stor roll och därför kan också ortografi påverka segmentuttalet, t.ex. vad gäller sammanblandning av vissa vokaler (jfr Peltola m.fl., 2015).

Finskspråkiga talare verkar ha mer problem med prosodi än med segment i finlandssvenska. Pausering, intonation, satsbetoning och rytm vållar mest svårigheter (Kautonen 2016). Finskspråkiga talare har liknande intonationskonturer som infödda talare av finlandssvenska, men också avvikande inlärarintonation med omotiverade meloditoppar och för stor f0-variation förekommer (Kautonen 2017). Hildén (2000) nämner vidare att finskspråkiga talare har svårigheter med segmentlängder, ord- och satsbetoning, medan i Kautonens (2016) studie var segmentlängder och ordbetoning relativt ofta korrekta. Eftersom prosodin uppvisar tydliga likheter mellan finlandssvenska och finska (se kapitel 1 samt Kuronen & Leinonen, 2001; Reuter, 2015), förklaras svårigheterna inte enbart av skillnaderna mellan S1 och S2. Uttalet hos avancerade finskspråkiga inlärare av finlandssvenska och de mest bestående uttalssvårigheterna har dock varit utforskade hittills (Kautonen m.fl. 2016).

3. Talarna och talmaterialet

Som forskningsmaterial i denna studie används språktestprestationer i de allmänna språkexamina i Finland (s.k. YKI-test, www.jyu.fi/yki). S2-talarna (n=12) har tilldelats färdighetsnivåer 4–6 i muntlig framställning som motsvarar nivåerna B2–C2 i den europeiska referensramen (Europarådet, 2001). Varje nivå representeras av fyra talare. Talarna har valts med följande kriterier: de har finska som S1, de har tilldelats färdighetsnivån B2–C2 både i den valda testuppgiften och själva testet, och deras uttal ligger närmare finlandssvenska än sverigesvenska (värderat av mig och en annan forskare i projektet FOKUS²). Talarna är 27–49 år gamla, och det finns både kvinnor och män bland dem (9 kvinnor, 3 män). Alla talare har studerat svenska åtminstone i 4–6 år på olika utbildningsnivåer. Ljudkvaliteten i testmaterialet var tillräckligt bra för att inspelningarna kunde användas i lyssningstestet. Talarna presenteras i tabell 1.

Tabell 1. S2-talarna i studien.

Talarkod	Kön	Färdighetsnivå i monologen i de allmänna språkexamina / i CEFR
Talare 1	K	4/B2
Talare 2	K	4/B2
Talare 3	K	4/B2
Talare 4	M	4/B2
Talare 5	K	5/C1
Talare 6	K	5/C1

² Närmare om projektet, se Kautonen m.fl., 2015.

Talare 7	M	5/C1
Talare 8	M	5/C1
Talare 9	K	6/C2
Talare 10	K	6/C2
Talare 11	K	6/C2
Talare 12	K	6/C2

Taluppgiften i studien var att tala fritt i två minuter om ett givet tema efter ett par minuters förberedelsestid. Till analys valdes ett klipp på en minut i mitten av prestationen. Ett talprov på en minut ger en relativt bra bild av talarens färdigheter, och med denna längd på talprov blev lyssningstestet inte för arbetsamt för lyssnarna. Även kortare talprov har använts vid värdering av uttal, men då har det ofta varit fråga om värdering av inföddlighet eller förståelighet (se Jesney, 2004). Även mycket korta klipp kan ge tillförlitliga resultat om talarens inföddlighet (Flege, 1984), men ett kort talprov räcker inte till för att få en mer detaljerad bild av talarens uttalsfärdigheter.

Uttal tillhör värderingskriterierna i muntlig framställning i de allmänna språkexamina i Finland. På de tre högsta nivåerna gäller uttalskriterierna först och främst intonation och satsbetoning. På nivån fyra (B2 i CEFR) ska talarna ha *tillägnat sig ett tydligt uttal och intonation fast det finns brister i uttalet*, och på nivåerna 5–6 (C1–C2 i CEFR) kan talaren *variera intonation och placera satsbetoning korrekt för att uttrycka finare betydelsenyanser* (min egen översättning, Allmänna språkexamina, 2016). Det nämns också på nivån 6 att *icke-målspråkliga drag, såsom främmande accent, förekommer enbart sporadiskt i talet* (min egen översättning, Allmänna språkexamina, 2016).

För att kontrollera reliabiliteten av lyssnarvärderingarna togs en infödd talare av finlandssvenska med i lyssningstestet. Talaren är en 30-årig kvinna från huvudstadsregionen och hennes uttal är nära det finlandssvenska standarduttalet.³ Talaren spelade in en liknande monologuppgift som inlärnarna. För att lyssningstestet inte skulle bli för långt, togs endast en infödd talare med i testet trots att flera infödda talare skulle ha gett en mer reliabel bild av lyssnarnas förmåga att värdera uttal. Ett större antal talprov med infödda talare kan dock göra värderingarna striktare i lyssningstestet (Flege & Fletcher, 1992). Värderingarna för den finlandssvenska talaren används också som jämförelsepunkt för att visa hur bra uttal infödda talare producerar i en liknande uppgift och hur deras uttal värderas med samma kriterier. Om någon lyssnare gav mycket låga värderingar för den finlandssvenska talaren, beaktades hans eller hennes värderingar inte. En finskspråkig lyssnare utelämnades från analysen, eftersom hen hade värderat dialektala uttalsdrag och uttalslättnader (t.ex. kortstavighet i uttalet) som fel hos den finlandssvenska talaren och hos några S2-talare. Detta visade att hen inte kunde identifiera vad som är finlandssvenskt uttal och studenten medgav också själv efter lyssnandet att hen hade stora svårigheter med uppgiften. Därför ansågs studentens svar inte vara tillräckligt tillförlitliga för studien.

4. Lyssnarna

Testdeltagarnas prestationer i monologuppgiften värderades auditivt av finsk- och svenskspråkiga halvprofessionella lyssnare (n=18) gällande hur bra talarna behärskar segment och prosodi i

³ Det finns dock olika dialekter inom finlandssvenska och dessa visar relativt mycket variation i uttalet (se t.ex. Ivars 2015).

finlandssvenska. Lyssnarna var universitetsstudenter i svenska från tre olika universitet och de hade fått undervisning i svensk (både finlandssvensk och sverigesvensk) fonetik och uttal. En del hade även gått i lärarutbildning och ska bli lärare i svenska (som andraspråk eller som modersmål). Majoriteten av lyssnarna var i slutfasen av studierna; de flesta hade studerat svenska vid universitet i över 4 år. Den finskspråkiga gruppen (n=10, alla kvinnor) bestod av universitetsstudenter i svenska med finska som S1. Också de svenskspråkiga lyssnarna (n=8, 6 kvinnor och 2 män) studerade svenska vid universitet, men de hade (finlands)svenska som S1 eller ansåg sig vara tvåspråkiga i svenska och finska. Eftersom finska är ett dominerande majoritetsspråk i Finland är majoriteten av den svenskspråkiga befolkningen mer eller mindre tvåspråkig i svenska och finska. Lyssnarna var 21–36 år gamla (en lyssnare hade inte angett åldern), och alla angav att de har normal hörsel.

Av de tio finskspråkiga lyssnarna angav fem att de har finlandssvenska som sitt eget uttalsmål, fyra lyssnare hade sverigesvenska som uttalsmål och en varierade uttalet beroende på situationen. De finskspråkiga lyssnarnas kunskaper om finlandssvenskt uttal frågades också efter i bakgrundsformuläret. Alla utom en svarade att de känner till finlandssvenskt uttal *bra*, *mycket bra* eller *utmärkt* (skalan var *dåligt – ganska dåligt – bra – mycket bra – utmärkt*). Alla svenskspråkiga lyssnare hade finlandssvenskt uttal, och alla utom en talade ibland dialektalt men de kunde också tala standardspråk.

Valet av dessa lyssnargrupper motiveras av att behärskning av fonetiska begrepp och teoretiska insikter i svenskt uttal krävdes för att säkra att värderingarna kan anses tillförlitliga och att lyssnarna kan beskriva uttalet på ett sakkunnigt sätt (jfr Derwing & Munro, 2015: 114; Isaacs & Thomson, 2013). I fritt tal kan det förekomma avvikelser och fel utanför den fonetiska/fonologiska nivån (t.ex. grammatik, ordförrådet och idiomatiskt språkbruk), vilket gör att en viss expertis krävs av lyssnarna så att dessa inte påverkar värderingarna. I bakgrundsformuläret frågades om hur bekanta lyssnarna är med svensk fonetik och värdering av uttal. Lyssnarna angav att deras kunskaper om svensk fonetik var *bra* eller *utmärkta*, endast tre av arton lyssnare tyckte att de är *ganska dåliga* (skalan var *mycket dåliga – ganska dåliga – bra – mycket bra – utmärkta*). Däremot hade majoriteten *inte alls* eller *bara lite* erfarenhet av att värdera uttal, och enbart två lyssnare hade *ganska mycket* erfarenhet av värdering (på skalan *inte alls – bara lite – en del – ganska mycket – mycket*).

Lyssnarnas vana att höra brytning kan påverka förmågan att upptäcka brytning och värdera den (t.ex. Boyd, 2003; se dock Flege, 1984; Kennedy & Trofimovich, 2008). I denna studie varierade lyssnarnas vana att höra svenska med finsk brytning så att de hade hört denna brytning åtminstone *ibland*, i de flesta fall *ofta* eller *mycket ofta* (på skalan *inte alls – sällan – ibland – ganska ofta – mycket ofta*). Förhållandet mellan de olika bakgrundsvariablerna och resultaten redogörs för i analysen.

Att antalet lyssnare inte är större förklaras av uppgiftens natur. I den typ av test som görs här har antalet lyssnare ofta varit relativt litet. Däremot har lyssnarna varit insatta i uttalet och fonetik (professionella eller halvprofessionella lyssnare liksom i denna studie) och analysen har varit relativt detaljerad (jfr Derwing m.fl., 2004; Meister & Meister, 2007; Trofimovich & Isaacs, 2012). När lyssnarna har expertis inom området kan reliabla resultat nås även med ett litet antal lyssnare.

5. Genomförandet av lyssningstestet

I lyssningstestet används en värderingsmatris som skapats för värdering av svenskt uttal (Heinonen & Kautonen, 2017). Matrisen kan användas för att värdera olika uttalsdrag både i uppläst och fritt tal. Tillämpningen av denna design i föreliggande studie presenteras i tabell 2.

Tabell 2. Värderingsmatrisen i lyssningstestet.

		Skala 1–5					Beskriv/specificera problemen:	Jag är osäker på mitt svar
	Uttalet generellt	dåligt 1	2	3	4	utmärkt 5		
LJUDNIVÅ	Vokaler och konsonanter	dåligt 1	2	3	4	felfritt 5		
ORDNIVÅ	Kvantitet	dåligt 1	2	3	4	felfritt 5		
	Ordbetoning	dåligt 1	2	3	4	felfritt 5		
SATSIVÅ/RYTM	Satsbetoning	dåligt 1	2	3	4	utmärkt 5		
	Talmelodi	dåligt 1	2	3	4	utmärkt 5		
	Taltempo	dåligt 1	2	3	4	lagom 5		
	Öppen kommentar							

I lyssningstestet värderade lyssnarna talproven på skalan 1–5 (1=dåligt, 2=ganska dåligt, 3=bra, 4=mycket bra, 5=utmärkt/felfritt) gällande uttalet i allmänhet samt enstaka uttalsdrag på ljud-, ord- och satsnivå. Under lyssnandet hade lyssnarna den verbaliserade skalan i början av värderingsmatrisen, medan i de tabeller där de markerade sina svar fanns enbart benämningar på extremvärdena. De uttalsdrag som värderades var *vokaler och konsonanter*, *kvantitet*, *ordbetoning*, *satsbetoning*, *talmelodi* och *taltempo* (jfr delvis liknande kategorier i Saito m.fl., 2017; Trofimovich & Isaacs, 2012). De tre kategorierna på satsnivån – satsbetoning, talmelodi och taltempo – anses utforma rytm och därför ingick inte rytm som separat kategori i matrisen. Lyssnarna fick dock nämna andra kategorier som de ansåg viktiga. Därtill ombads lyssnarna specificera de svårigheter som talarna hade med en viss kategori. Lyssnarna kunde också kryssa i värderingsmatrisen om de var osäkra på sina svar gällande någon kategori. En skala på 1–5 är lättare att använda och beskriva för lyssnaren än skalor med ännu fler steg (Isaacs & Thomson, 2013) även om också sådana har använts (se Jesney, 2004). Ett pilottest genomfördes med tre professionella lyssnare och några finslipningar gjordes i testet. Dessutom kommenterade en rad värderingsexperten värderingsmatrisen och testdesignen.

Lyssningstestet genomfördes som kursuppgift för studenterna. Därtill fick frivilliga studenter delta i testet utanför lektionerna. Lyssningstestet genomfördes med samma procedur i alla lyssnargrupper. Lyssnarna fick se instruktionerna och värderingsblanketten ca en vecka före testet; vad de ska värdera och hur de ska göra det. Testet börjades med en genomgång av instruktionerna, varefter jag svarade på eventuella frågor hos lyssnarna. De fick också lyssna på ett exempelprov och se hur blanketten ska fyllas i.

Lyssningstestet arrangerades så att alla lyssnare kunde höra talproven med hörlurar och med dator. De lyssnade på talproven i olika ordning och fick själva klicka sig vidare till nästa talprov. Lyssnarna ombads att lyssna på talproven 2–3 gånger, men inte använda för mycket tid för värderingen av varje enskilt talprov så att testet inte skulle ta mer än ca 60 minuter. Detta är ett maximum som rekommenderas för lyssnandet så att resultaten inte påverkas av att lyssnarna blir trötta och tappar koncentrationen (jfr Saito m.fl., 2017). Att kunna lyssna på ett talprov flera gånger var nödvändigt för att lyssnarvärderingarna blev reliabla och detaljerade (Derwing & Munro, 2015: 117; se dock Saito m.fl., 2017 om hur lyssnarna sällan valde att lyssna på talproven på nytt). Lyssnarna fick också pausa talproven när de ville.

Lyssnarna fick ingen modell av finlandssvenskt måluttal, utan de ombads använda den kunskap om finlandssvenska som de hade fått genom utbildning och egna erfarenheter. Som modell för finlandssvenskt uttal används vid flera universitet beskrivningar av finlandssvenskt uttal t.ex. i Kuronen och Leinonen (2010) samt Reuter (2015). I skolundervisningen är den valda uttalsmodellen av (finlands)svenska ofta standardfinlandssvenska och därför var det sannolikt att lyssnarna skulle använda just standardfinlandssvenska som jämförelsepunkt i sina värderingar.

6. Analys

Några enstaka skalvärderingar saknades i lyssnarsvaren. Dessa lämnades tomma i analysen och de påverkade således inte genomsnittet. Lyssnarna informerades i början av testet att om de ansåg att uttalet är helt felfritt, kan de enbart ge helhetsvärderingen 5 för uttalet vilket betyder att också de olika delkategorierna är värda en 5. Lyssnarna kunde dock ge separata värderingar för de individuella kategorierna trots helhetsvärderingen 5. De talprov som värderats enbart med en 5 för uttalet, tilldelade jag 5 också i de andra kategorierna så att de tomma svaren inte skulle förvränga resultaten i analysfasen.

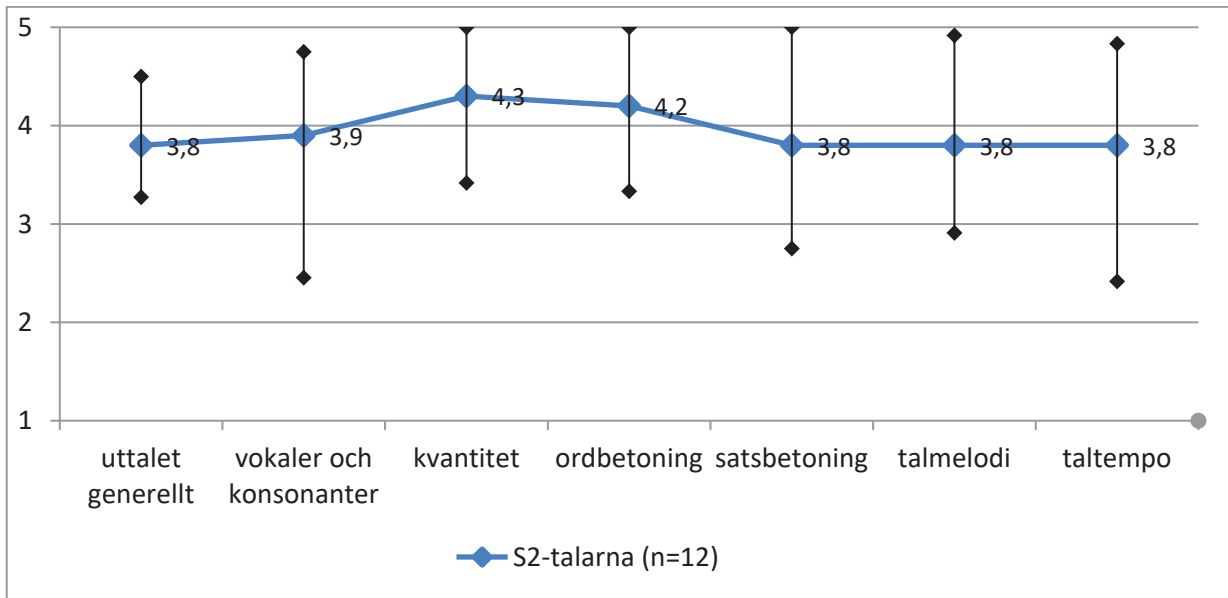
Genomsnitt av lyssnarnas svar räknades med Excel och de statistiska analyserna gjordes med dataprogrammet SPSS 24.0. Korrelationer räknades med Spearmans rangkorrelation, signifikans av skillnaderna med Mann-Whitney U-test, Wilcoxon signed rank test och Kruskal Wallis-test, och reliabiliteten mellan lyssnarna med Intraclass Correlation Coefficient (ICC) och Cronbachs alfa (Pallant, 2005; Nummenmaa, 2009). Signifikansnivån i beräkningarna är $p < 0,05$. Därtill jämfördes talarna, lyssnarna och lyssnarvärderingarna med programmet Facets (Linacre, 2017).

7. Resultat

I följande tre avsnitt presenteras hurdana svårigheter talarna hade med S2-uttalet av finlandssvenska, skillnader mellan de olika färdighetsnivåerna och mellan de två lyssnargruppernas värderingar.

7.1. Uttalsavvikelser hos S2-talarna

Resultaten visar att det förekommer målspråksavvikelser i uttalet även på de högsta färdighetsnivåerna (figur 1). Även om talarna har mycket bra uttal, når de genomsnittligt inte upptill felfritt uttal (5) utmed någon av kategorierna. De största svårigheterna förekommer i enstaka ljud, satsbetoning, talmelodi och taltempo, medan ordbetoning och kvantitet uppfattas oftast som utmärkta.

Figur 1. S2-talarnas (n=12) färdigheter i de olika uttalskategorierna på skalan 1–5 (1=dåligt, 2=ganska dåligt, 3=bra, 4=mycket bra, 5=utmärkt/felfritt) enligt lyssnarvärderingarna (n=18). I figuren visas också spridningen av de genomsnittliga lyssnarvärderingarna (=vertikala streck).

De typiska svårigheterna hos talarna sammanfattas i tabell 3. Vad gäller segment angav lyssnarna att det fanns avvikelser i /ʉ/, /j/, /tj/ som saknas i finska, avtoning eller för svag stämton i /b/ och /g/ och svårigheter med att åtskilja /e/ och /æ/, /u/ och /o/ samt /u/, /ʉ/ och /y/ i vissa ord. Talarna hade också svårigheter med [f] som uttalades ibland som [v], de använde halvslutet [ø] i stället för halvöppet [œ] och hade för kraftiga [g] och [r]. En mycket vanlig avvikelse även bland de duktigaste talarna förekom i presensändelsen *-er* som ofta uttalades som [er] i stället för [ær]. Därtill kommenterade lyssnarna enstaka tillägg och bortfall av fonem. Svårigheterna på ljudnivån förekom både i korta och långa ljud och i betonade och obetonade positioner, t.ex. med [ʉ:] resp. [ʉ] i *njut*, *beslut*, *kunde* (felaktig vokalkvalitet), [æ] i *tänker* (uttal med [er]) och [g] i *gruppen*, *negativa* (uttal med [k]). På ljudnivån är det ofta fråga om små men ändå hörbara avvikelser som upplevs som brytning (jfr variationen hos infödda talare i Kuronen, 2016b och Ringen & Suomi, 2012).

På ordnivån nämnde lyssnarna enstaka ord och stavelser som uttalades med felaktig längd. Både för korta och för långa ljud nämndes förekomma i materialet, t.ex. ordet *alkohol* uttalades som [ˈalkohol] i stället för [alkoˈho:l] och *många* som [ˈmoŋ:a:] i stället för [ˈmoŋ:a]. Ordbetoning nämndes ibland vara på fel stavelse i ord som *sommaren*, *ensamma*, *helhet* och *bråttom* eller ordbetoningen saknades. Att ordnivån medför minst problem följer resultaten hos talare på de lägre färdighetsnivåerna (Kautonen, 2016).

I de specificerade lyssnarkommentarerna på satsnivån nämnde lyssnarna ofta att satsbetoningen används för ofta och att för många ord betonas. I enbart några lyssnarkommentarer nämndes att satsbetoning saknas. Talmelodin kommenterades för det mesta vara för monoton och sakna toppar och fall. I vissa fall kommenterade lyssnarna att intonationen varierar för mycket eller att meloditopparna ligger på avvikande ställen. Taltempot bedömdes av lyssnarna som för långsamt hos S2-talarna, och endast den finlandssvenska talaren och några S2-talare kommenterades ibland tala lite för snabbt. Flera lyssnare nämnde hackigheten och pauser i samband med tempot och tyckte att pauser påverkade störande upplevd rytm och intrycket av satsbetoning och talmelodi.

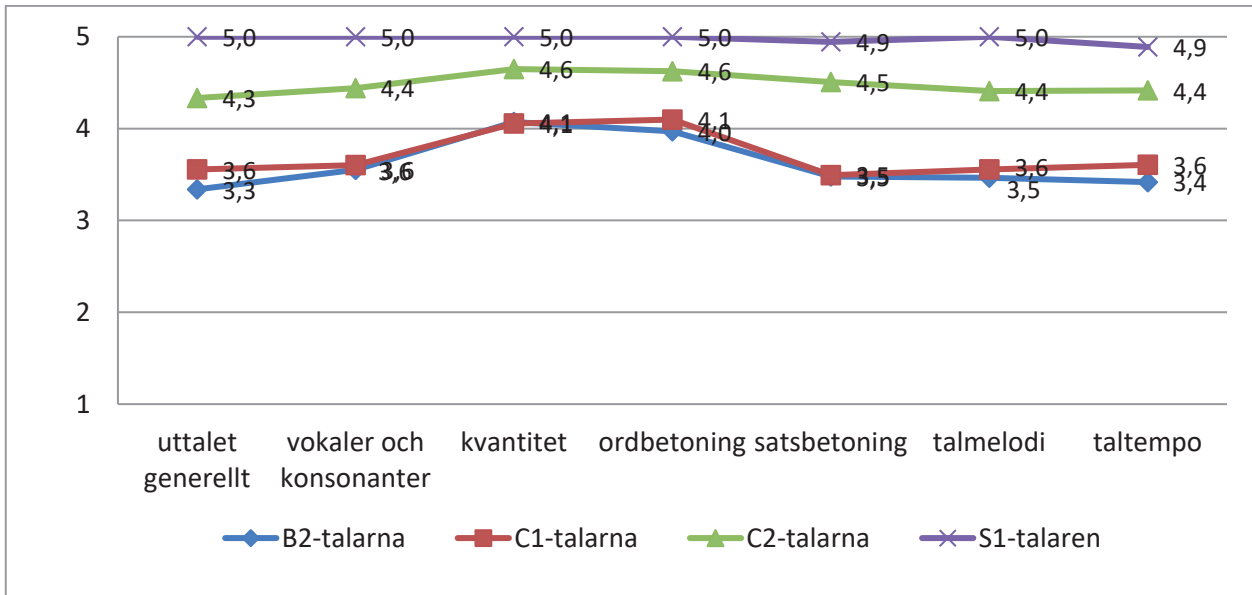
Tabell 3. Typiska svårigheter i S2-uttalet hos avancerade finskspråkiga talare av finlandssvenska.

	Typiska svårigheter				
Vokaler och konsonanter	felaktig kvalitet i [ɥ], [ɥ:], [ʃ], [tʃ]	stämton i [b], [g]	sammanblandning av [e] och [æ], [u] och [o], samt [u], [ɥ] och [y]	felaktig ersättning: [f] > [v], [œ] > [ø]	för kraftiga [g] och [r]
Kvantitet	felaktiga vokal- och konsonantlängder				
Ordbetoning	ordbetoning saknas		felaktig placering av ordbetoning		
Satsbetoning	satsbetoning saknas	onaturlig placering av satsbetoning		för många ord betonas	
Talmelodi	för monoton	saknar meloditoppar och fall	intonationen varierar för mycket	onaturlig placering av meloditoppar	
Taltempo	för långsamt		för snabbt		
Annat	onaturlig pausering				

Uttalssvårigheterna hos avancerade talare gäller relativt fina - nästan allofoniska – avvikelser i segment medan variationen på satsnivån är mer markant. I följande avsnitt presenteras hur svårigheterna är fördelade på de olika färdighetsnivåerna av muntlig färdighet.

7.2. Uttalet på olika färdighetsnivåer

I figur 2 anges hur uttalet skiljer sig åt på de olika färdighetsnivåerna. Det finns inga stora skillnader mellan nivåerna B2 och C1, och nivån C2 ligger mycket nära inföddlikt uttal. Även den finlandssvenska talaren fick några få kommentarer om onaturlig satsbetoning och för snabbt taltempo. Ändå identifierades talaren som S1-talare. Detta tyder på att vissa avvikelser sannolikt tolererats även hos de duktigaste S2-talarna. Skillnaderna mellan nivåerna B2 och C2 samt mellan C1 och C2 är statistiskt signifikanta för alla värderingar (Mann-Whitney U-test $p < 0,0005$). Färdighetsnivån korrelerar också positivt med färdigheter i de individuella kategorierna ($r = 0,578 - 0,770$, $p = 0,003 - 0,049$). Mann-Whitney U-testet visar statistiskt signifikanta skillnader mellan nivåerna B2 och C2 i alla kategorier förutom taltempo och mellan nivåerna C1 och C2 i segment, kvantitet och satsbetoning ($p = 0,020 - 0,042$). Skillnaderna i kvantitet och satsbetoning är statistiskt signifikanta mellan nivåerna B2 och C2 också enligt Kruskal Wallis-testet ($p = 0,032$ för kvantitet resp. $p = 0,048$ för satsbetoning).

Figur 2. Lyssnarnas värdering av uttalet på skalan 1–5 (1=dåligt, 2=ganska dåligt, 3=bra, 4=mycket bra, 5=utmärkt/felfritt) på färdighetsnivåerna B2, C1 och C2 samt hos den finlandssvenska S1-talaren.

Alla kategorier har markant högre värderingar på nivån C2 än på nivåerna B2 och C1. Talarna behärskar kvantitet och ordbetoning bäst på alla nivåer. På nivåerna B2 och C1 är värderingarna för segment och satsprosodiska drag i linje med helhetsvärderingen; alla dessa behärskas bra eller mycket bra. På nivån C2 förekommer enbart enstaka avvikelser i uttalet, för det mesta i segment, talmelodi och taltempo. Talarnas uttalsfärdigheter hänger relativt bra ihop med nivåutdelningen enligt Facets-analysen: bland de fyra svagaste talarna finns två talare från nivån B2 och två talare från nivån C1, medan bland de fyra duktigaste S2-talarna finns tre C2-talare och en C1-talare.

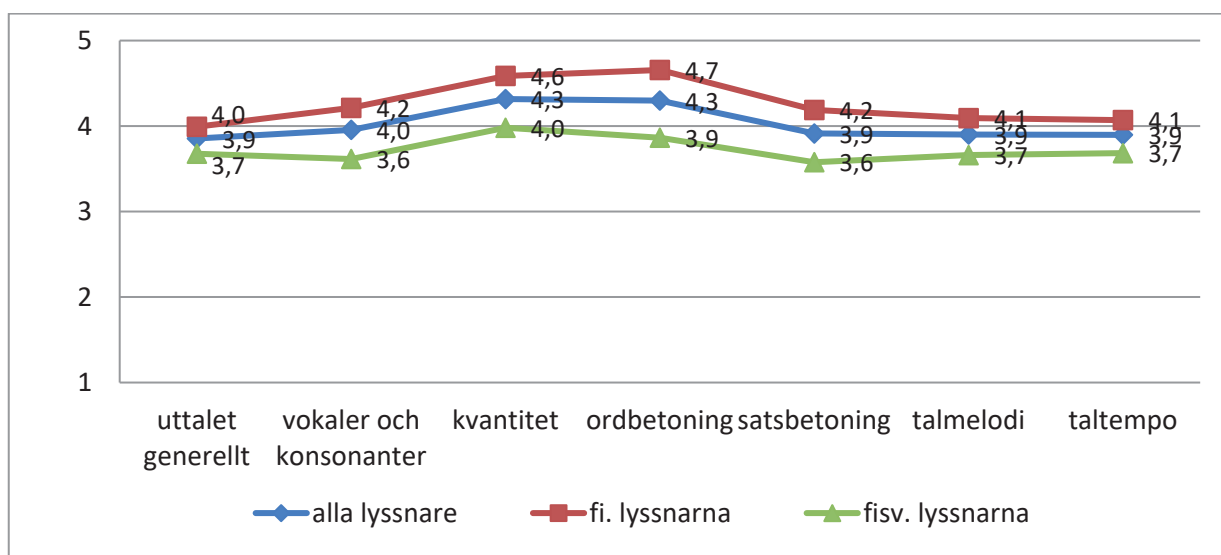
I lyssnarkommentarerna förekom inga stora skillnader på de olika färdighetsnivåerna. Särskilt på nivåerna B2 och C1 kommenterade lyssnarna att talarna betonar för mycket och har satsbetoningen på onaturliga ställen. Fast uttalet ansågs vara utmärkt (5) enligt flera lyssnare, kunde talarna ha enstaka svårigheter/feluttal i olika kategorier även på de högsta färdighetsnivåerna. I huvudsak var det då fråga om en avvikande satsbetoning, talmelodi eller enstaka feluttalade segment, speciellt sammanblandning av [e] och [æ] samt feluttal av [ɥ] och [ɥ:]. Taltempot kunde också vara för snabbt hos dessa talare.

Jämförelser av de genomsnittliga värdena hos en och samma talare visar att skillnaden mellan helhetsvärderingen, dvs. kategorin *uttalet generellt*, och de individuella dragen är minst för satsbetoning. Korrelationerna var också störst mellan helhetsvärdering och satsbetoning för alla lyssnarvärderingar ($r=0,956$, $p<0,0005$). Hos de svenskspråkiga lyssnarna var korrelationen störst för satsbetoning ($r=0,950$, $p<0,0005$), medan både talmelodi och satsbetoning hade starkast korrelation med helhetsvärderingen hos de finskspråkiga lyssnarna ($r=0,957$ för talmelodi och $r=0,956$ för satsbetoning, $p<0,0005$). Sammantaget kan detta tolkas som att det är de prosodiska dragen, i synnerhet satsbetoning, som tycks påverka helhetsvärderingen mest.

7.3. De olika lyssnargrupperna

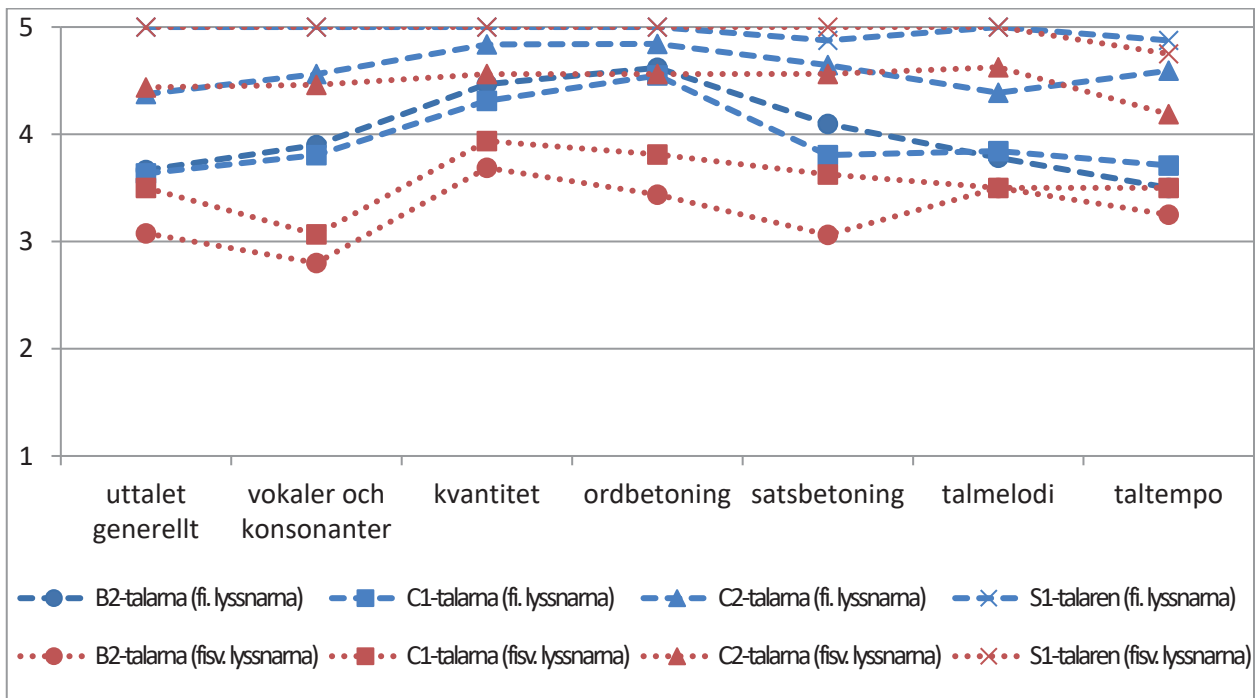
Genomsnitten av lyssnarvärderingarna hos de två lyssnargrupperna visas i figur 3. De svenskspråkiga lyssnarna värderade alla kategorier striktare, särskilt ordbetoning, kvantitet, satsbetoning och segment även om skillnaderna i helhetsvärderingarna är små. Skillnaderna mellan lyssnargrupperna är statistiskt signifikanta (Wilcoxon signed rank test $p=0,002-0,023$ för de olika kategorierna). Skillnaden var störst och mest signifikant för ordbetoning och kvantitet ($p=0,002$ för ordbetoning, $p=0,003$ för kvantitet). Lyssnarna var dock relativt eniga i sina värderingar (Cronbachs alfa 0,933 och ICC 0,362 för alla lyssnare; 0,889 och 0,385 för finskspråkiga och 0,880 och 0,423 för svenskspråkiga lyssnare). Enigheten bland lyssnarna var störst för uttalet generellt, segment och taltempo och minst för kvantitet och ordbetoning. Båda grupper identifierade den svenskspråkiga talaren med stor säkerhet och gav värderingen 5 för uttalet. Det fanns dock skillnader mellan lyssnargrupperna i vilka S2-talare som tilldelades värderingen 5. I de finskspråkiga lyssnarnas svar hade sju S2-talare fått åtminstone en (1) värdering av 5 för uttalet (en talare på nivån B2, två på nivån C1 och fyra på nivån C2), medan i de svenskspråkiga lyssnarsvaren fanns det fem S2-talare som tilldelats värderingen 5 (en talare på nivån C1 och fyra på nivån C2).

Figur 3. Genomsnitt av de olika lyssnargruppernas (fi.=finskspråkiga lyssnare, fisv.=svenskspråkiga lyssnare) värderingar för alla talare (S2-talarna och S1-talaren).

De två lyssnargruppernas värderingar för talarna på de olika färdighetsnivåerna jämförs i figur 4. Figuren visar att de svenskspråkiga lyssnarna var duktigare på att skilja grupperna åt. Skillnaderna mellan lyssnargrupperna är störst på nivån B2 och minskar när nivån är högre. På nivån C1 är värdena nära varandra förutom för segment och ordbetoning där de svenskspråkiga lyssnarna har gett markant lägre värderingar. De finskspråkiga lyssnarnas värderingar för alla kategorier ligger närmare varandra på de olika nivåerna än hos de svenskspråkiga lyssnarna, vars värderingar visar en tydligare skillnad mellan uttalet på de olika färdighetsnivåerna. I båda lyssnargrupper finns signifikanta skillnader mellan nivåerna B2 och C2 samt mellan C1 och C2 för alla värderingar (Mann-Whitney U-test $p<0,0005$). Vidare finns det statistiskt signifikanta skillnader i de svenskspråkiga lyssnarnas svar mellan nivåerna B2 och C2 i alla kategorier förutom taltempo ($p=0,020-0,043$) och mellan nivåerna C1 och C2 i uttal, segment, kvantitet, satsbetoning och talmelodi ($p=0,020-0,043$). I de finskspråkiga lyssnarnas svar finns statistiskt signifikanta skillnader enbart mellan nivåerna C1 och C2 i segment och satsbetoning (Mann-Whitney U-test $p=0,026-0,043$). Därtill visar Kruskal Wallis-testet att skillnaderna i uttal, kvantitet och satsbetoning

var statistiskt signifikanta i de svenskspråkiga lyssnarnas svar mellan nivåerna B2 och C2 ($p=0,018$ för uttal, $p=0,024$ för kvantitet resp. $p=0,032$ för satsbetoning).

Figur 4. Genomsnittet av de olika lyssnargruppernas värderingar för talare på de olika färdighetsnivåerna ($n=12$) enligt de finskspråkiga lyssnarna (fi., $n=10$, markeras med blått) och de svenskspråkiga lyssnarna (fisv., $n=8$, markeras med rött).

De svenskspråkiga lyssnarna specificerade svårigheter oftare än de finskspråkiga lyssnarna (385 resp. 179 specificeringar). Specificeringarna var relativt lika till innehåll mellan grupperna, men det förekom skillnader mellan olika lyssnare. Lyssnarna lade märke till olika drag särskilt när det gäller segment. Hos båda grupper fanns det också några relativt oklara specificeringar som visar att lyssnarna ibland har haft svårigheter att beskriva uttalet i de olika kategorierna, t.ex. *ingen intonation*, och exempel på ordbetoning beskrev ibland satsbetoning eller tvärtom.

De svenskspråkiga lyssnarna var relativt säkra på sina värderingar (tabell 4). De hade sammanlagt 15 markeringar för osäkert svar (1,9 markeringar/lyssnare), medan de finskspråkiga lyssnarna hade 39 markeringar (3,9 markeringar/lyssnare). Denna osäkerhet tycks synas också i värderingarna på så sätt att det finns färre statistiskt signifikanta skillnader mellan de olika färdighetsnivåerna i de finskspråkiga lyssnarnas svar. Enbart två finskspråkiga lyssnare angav aldrig att de var osäkra på sina svar, medan det fanns sex sådana lyssnare bland de svenskspråkiga. I de finskspråkiga lyssnarnas svar nämndes alla kategorier, varav ordbetoning och satsbetoning var svårast. Ordbetoning var den svåraste kategorin att värdera också enligt de svenskspråkiga lyssnarna, men vokaler och konsonanter och taltempo nämnde de däremot aldrig.

Tabell 4. Osäkra svar för olika kategorier i lyssnarvärderingar ($n=18$).

	Uttalet i allmänhet	Vokaler och konsonanter	Kvantitet	Ordbetoning	Satsbetoning	Talmelodi	Taltempo
Finskspråkiga lyssnare (n=10)	6	4	5	10	8	3	3
Svenskspråkiga lyssnare (n=8)	3	0	3	5	2	2	0
Sammanlagt	9	4	8	15	10	5	3

För att utreda om skillnaderna mellan lyssnarna beror på några andra bakgrundsvariabler än deras S1, testades skillnaderna med programmen Facets och SPSS. De fem lyssnare som genomsnittligt gav de lägsta värderingarna var svenskspråkiga, medan de tre lyssnare som gav de högsta värderingarna var finskspråkiga. Hur strikta lyssnarna var korrelerade medelstarkt med deras vana att höra svenska med finsk brytning: ju oftare de hade hört svenska med finsk brytning, desto striktare var deras värderingar (korrelation $r = -0,568$, $p = 0,014$; Kruskal-Wallis test $p = 0,035$). Korrelationen var också stark för strikthet och lyssnarens S1 ($r = -0,668$, $p = 0,002$; Mann-Whitney U-test $p = 0,006$). Det framkom inga statistiskt signifikanta skillnader mellan lyssnarna beroende på vilken varietet av svenska de själva talar, kunskaper i fonetik, erfarenheter i uttalsvärdering och hos finskspråkiga lyssnare beroende på hur bra de känner till finlandssvenskt uttal.

8. Diskussion

Syftet med studien var att analysera avancerade finskspråkiga språkinlärares uttal av finlandssvenska och hurdana uttalssvårigheter talarna har på olika färdighetsnivåer. En ytterligare forskningsfråga var om finskspråkiga och svenskspråkiga lyssnare värderar uttalet på samma sätt. Sammanfattningsvis visar resultaten att:

- (i) Det förekommer målspråksavvikelse både i segment och i prosodi. Talarna behärskar kvantitet och ordbetoning bäst, medan vokaler, konsonanter och satsprosodiska drag förorsakar mest svårigheter.
- (ii) På nivåerna B2 och C1 har talarna signifikant flera svårigheter med segment och satsprosodiska drag än på den högsta nivån C2 där det förekommer enbart några mindre, närmast allofoniska avvikelser i segment och avvikande satsbetoning och melodi.
- (iii) De svenskspråkiga lyssnarna värderar uttalet striktare än de finskspråkiga lyssnarna och de är säkrare på sina värderingar. Helhetsvärderingarna för uttalet är relativt lika mellan lyssnargrupperna, medan särskilt ordbetoning och kvantitet värderas mycket striktare av den svenskspråkiga gruppen.

Resultaten visar att uttalet inte alltid är helt målspråkslikt ens på de högsta färdighetsnivåerna. Avancerade finskspråkiga talares uttal av finlandssvenska tycks vara holistiskt något målspråksavvikande utan att ett visst drag sticker ut. Satsbetoning tycks dock vara av störst betydelse för lyssnarnas helhetsvärdering av uttalet (jfr Kuronen & Tergujeff, 2017). Eftersom talarna har svårigheter med fler uttalskategorier än S2-inlärningsteorier förutser (se kapitel 2), är det sannolikt att S2-uttalet påverkas relativt mycket av andra faktorer än enbart inlärares S1, t.ex. allmänna svårigheter med S2-produktion och också andra språk än S1 kan påverka uttalet (jfr Shriberg, 2001; Wrembel, 2010). Några tydliga inlärningsstigar upptäcktes inte i studien, men uttalet var bättre i alla kategorier när färdighetsnivån var högre.

Vidare visar resultaten att ett närmast inföddligt uttal av finlandssvenska är ett möjligt inlärningsmål för åtminstone några finskspråkiga talare. Fem talare fick värdering utmärkt eller inföddliknande uttal i de svenskspråkiga lyssnarnas svar och sju talare i de finskspråkiga lyssnarnas svar. Trots det värderades avancerade talares uttal genomsnittligt vara sämre i alla de undersökta kategorierna än hos den infödda finlandssvenska talaren, och enstaka avvikelser förekom på ljud-, ord- och satsnivån. Samtidigt ansåg några lyssnare att även den infödda talarens prosodi var avvikande eller störande i fråga om taltempo och satsbetoning. Också tidigare studier har visat att några mycket avancerade S2-talare kan värderas vara lika bra som infödda talare (jfr t.ex. Angelovska, 2012).

Studien lyfter fram en viktig fråga om hur felfritt och inföddligt uttalet ska vara för att det ska betinga de högsta värderingarna i språktesterna och vad som ska vara målet vid uttalsinläringen. I bedömningskriterierna för de allmänna språkexamina i Finland nämns att uttalet ska vara närmast inföddligt på nivåerna C1 och C2, medan avvikelser i uttalet kan förekomma på nivån B2 (Allmänna språkexamina, 2016). I denna studie återfanns inga stora skillnader i uttalet mellan nivåerna B2 och C1, vilket åtminstone delvis kan bero på att talarna på nivån B2 har deltagit i mellannivåtestet där det högsta möjliga betyget är B2 och deras språkkunskaper kan i verkligheten vara bättre. De svenskspråkiga lyssnarna upptäckte ändå skillnader mellan talarna på nivåerna B2 och C1 vilket tyder på att talarnas språkfärdigheter faktiskt motsvarar de tilldelade nivåerna. Nivåbedömningen tycks således ha fungerat relativt bra med tanke på uttalskriterierna. Olika slags målspråksavvikelser förekom dock också på de högsta färdighetsnivåerna och det fanns inga drag som alltid behärskades perfekt. Därför är det sannolikt att behärskning av vissa uttalsdrag inte direkt kan kopplas till olika färdighetsnivåer av muntlig färdighet. Sannolikt påverkas intrycket av uttalet snarare av antalet uttalsfel (jfr Toivola, 2011; Cunningham-Andersson & Engstrand, 1989) och att de mest bestående uttalsfelen inte värderas vara lika kritiska som andra. Ett helt felfritt uttal utan några målspråksavvikelser känns därför vara ett omotiverat och oralistiskt mål i språktesterna – också med tanke på att det kan finnas felsägningar även i infödda talares uttal.

I sina svar tog lyssnarna upp dialektala drag i talproven och den höga nivån av språkfärdigheter hos talarna. Det var oklart för några lyssnare hur de ska bedöma dialekter: ska det finnas några instruktioner för testdeltagare och bedömare i språktester om dialektalt språkbruk eller är alla dialekter likvärdiga? Hur är det med talfel, t.ex. [r]-uttal? Några lyssnare angav att de ibland kommenterade petitesseer eftersom talarna var så duktiga. Det är därför viktigt att påpeka hur instruktionerna i lyssningstestet kan styra lyssnandet. I vanliga talsituationer skulle lyssnarna kanske inte ha fäst så mycket uppmärksamhet vid några uttalsavvikelser. Dessa frågor måste beaktas framöver vid planering av språktester för att försäkra att värderingarna är enhetliga och ändamålsenliga så att tyngdpunkten är på sådana avvikelser som har betydelse för kommunikationen.

Lyssnarvärderingarna bör i framtiden kompletteras med närmare, också akustiska studier av S2-uttal. Det är viktigt att jämföra lyssnarvärderingarna med talarnas faktiska målspråksavvikelser för att se om de valda lyssnargrupperna kan värdera uttalet på ett tillförlitligt sätt. Intressant är också varför de svenskspråkiga lyssnarna var markant striktare än de finskspråkiga lyssnarna (jfr tidigare studier i kapitel 1). Man kan spekulera om det t.ex. beror på minoritetsrollen som finlandssvenska har i Finland och olika försök att bli av med svenska som ett obligatoriskt ämne i skolan, eller om finskspråkiga lyssnare inte känner till finlandssvenskt uttal tillräckligt bra och inte upptäcker alla målspråksavvikelser i uttalet. Ett

ytterligare förslag till fortsatt forskning är att undersöka närmare hurdana attityder dessa lyssnargrupper har till variationen i svenskt uttal och om attityderna har någon inverkan på lyssnarvärderingarna.

Studien ingår i projektet FOKUS (www.jyu.fi/fokus) som finansieras av Svenska litteratursällskapet i Finland 2015-2019. Ett stort tack också till alla lyssnare och till Allmänna språkexamina för talmaterialet, och till forskarna i SOLKI för hjälp med Facets-analyser. Jag ber också att få tacka Martina Huhtamäki och Elisabeth Zetterholm för värdefulla kommentarer till artikelmanuset.

Litteratur

- Allmänna språkexamina. (2016). Bedömningskriterierna för muntlig framställning. https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki/yki/yleista/tietoakielitutkinnoista/puhumisen_arviointi_kriteerit.pdf [Tillgänglig 19.9.2017]
- Angelovska, T. (2012). *Second language pronunciation : attainment and assessment*. Frankfurt am Main ; New York: Peter Lang. European University Studies.
- Best, C. T. (1995). A direct realist view of cross-language speech perception. I W. Strange (Red.), *Speech Perception and Linguistic Experience: Issues in Cross-Language Research* (s. 171–204). Timonium: York Press.
- Bongaerts, T., van Summeren, C., Planken, B. & Schils, E. (1997). Age and Ultimate Attainment in the Pronunciation of a Foreign Language. *Studies in Second Language Acquisition*, 19 (4), 447–465. DOI: [10.1017/s0272263197004026](https://doi.org/10.1017/s0272263197004026)
- Boyd, S. (2003). Foreign-born Teachers in the Multilingual Classroom in Sweden: The Role of Attitudes to Foreign Accent. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 6 (3–4), 283–295. DOI: [10.1080/13670050308667786](https://doi.org/10.1080/13670050308667786)
- Crowther, D., Trofimovich, P., & Isaacs, T. (2016). Linguistic dimensions of second language accent and comprehensibility: Nonnative listeners' perspectives. *Journal of Second Language Pronunciation*, 2 (2), 160–182. DOI: [10.1075/jslp.2.2.02cro](https://doi.org/10.1075/jslp.2.2.02cro)
- Cunningham-Andersson, U. & Engstrand, O. (1989). Perceived strength and identity of foreign accent in Swedish. I O. Engstrand, M. Dufberg & C. Kylander (Red.), *Perilus X. Experiments in speech processes* (s. 65–86). Institute of Linguistics, University of Stockholm.
- Derwing, T. M. & Munro, M. J. (2015). *Pronunciation fundamentals: Evidence-based perspectives for L2 teaching and research*. Amsterdam, Netherlands ; Philadelphia, Pennsylvania: John Benjamins Publishing Company. DOI: [10.1075/llt.42](https://doi.org/10.1075/llt.42)
- Derwing, T. M., Rossiter M. J., Munro, M. J. & Thomson R. I. (2004). L2 fluency: Judgments on different tasks. *Language Learning*, 54 (4), 655–679. DOI: [10.1111/j.1467-9922.2004.00282.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-9922.2004.00282.x)
- Eckman, F. (1977). Markedness and the contrastive analysis hypothesis. *Language learning*, 27 (2), 315–330. DOI: [10.1111/j.1467-1770.1977.tb00124.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-1770.1977.tb00124.x)
- Europarådet. (2001). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fayer, J. M. & Krasinski, E. (1987). Native and nonnative judgments of intelligibility and irritation. *Language Learning*, 37 (3), 313–326. DOI: [10.1111/j.1467-1770.1987.tb00573.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-1770.1987.tb00573.x)
- Flege, J. E. (1984). The detection of French accent by American listeners. *Journal of the Acoustical Society of America*, 76 (3), 692–707. DOI: [10.1121/1.391256](https://doi.org/10.1121/1.391256)

- Flege, J. E. (1987). A critical period for learning to pronounce foreign languages? *Applied Linguistics*, 8 (2), 162–177. DOI: [10.1093/applin/8.2.162](https://doi.org/10.1093/applin/8.2.162)
- Flege, J. E. (1995). Second language speech learning: Theory, findings, and problems. I W. Strange (Red.), *Speech Perception and Linguistic Experience. Issues in Cross-Language Research* (s. 233–277). Timonium: York Press.
- Flege, J. E. & Fletcher, K. L. (1992). Talker and listener effects on degree of perceived foreign accent. *Journal of the Acoustical Society of America*, 91 (1), 370–389. DOI: [10.1121/1.402780](https://doi.org/10.1121/1.402780)
- FOS 2015 = Finlands officiella statistik: Befolkningsstruktur [e-publikation]. 2015, Tabellbilaga 2. Befolkningen efter språk 1980 - 2015. Helsinki: Statistikcentralen. http://www.stat.fi/til/vaerak/2015/vaerak_2015_2016-04-01_tau_002_sv.html [Tillgänglig 21.6.2017]
- Heinonen, H. & Kautonen, M. (2017). Miten ääntämistä arvioidaan? Käytännön työkalu opettajille. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 8 (4). <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201709203780>
- Isaacs, T. & Thomson, R. I. (2013). Rater Experience, Rating Scale Length, and Judgments of L2 Pronunciation: Revisiting Research Conventions. *Language Assessment Quarterly*, 10 (2), 135–159. DOI: [10.1080/15434303.2013.769545](https://doi.org/10.1080/15434303.2013.769545)
- Ivars, A.-M. (2015). *Dialekter och småstadsspråk*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Jesney, K. (2004). The Use of Global Foreign Accent Rating in Studies of L2 Acquisition. Calgary, AB, Canada: University of Calgary Language Research Centre Reports.
- Kautonen, M. (2016). Finskspråkiga grundskoleelevers uttal av finlandssvenska på olika färdighetsnivåer. I J. Kolu, M. Kuronen & Å. Palviainen (Red.), *Svenskan i Finland 16. Jyväskylä Studies in Humanities 298* (s. 58-75). Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Kautonen, M. (2017). Finskspråkiga talares intonation av finlandssvenska i påståendeyttranden i fritt tal. *Folkmålsstudier*, 55, 31–60.
- Kautonen, M., Kuronen, M., Ullakonoja, R., Tergujeff, E. & Dufva, H. (2015). På väg mot bättre språkundervisning – FOKUS på uttal. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 6 (1).
- Kautonen, M., Kuronen, M., & Ullakonoja, R. (2016). Studier i uttalsinläring i finska, svenska och engelska: litteraturöversikt. *Puhe ja kieli*, 36 (3), 197–220.
- Kennedy, S. & Trofimovich, P. (2008). Intelligibility, comprehensibility, and accentedness of L2 speech: The role of experience and semantic context. *Canadian Modern Language Review*, 64 (3), 459–489. DOI: [10.3138/cmlr.64.3.459](https://doi.org/10.3138/cmlr.64.3.459)
- Korkman, M. C. B., Green-Vänttinen, M. & Lehti-Eklund, H. (2010). Svenska i finska gymnasier. *Nordica Helsingiensia*, 22 (22). Helsingfors: University of Helsinki.
- Koster, C. J. & Koet, T. (1993). The Evaluation of Accent in the English of Dutchmen. *Language Learning*, 43 (1), 69–92. DOI: [10.1111/j.1467-1770.1993.tb00173.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-1770.1993.tb00173.x)
- Kuronen, M. (2015). Tonaccenterna i avancerade finska inlärares svenska - en akustisk studie. *Nordand - Nordisk tidsskrift för andrespråksforskning*, 10 (1), 53–80.
- Kuronen, M. (2016a). Avancerade finskspråkiga inlärares uttal av segment i sverigesvenska. *Puhe ja kieli*, 36 (3), 175–196.
- Kuronen, M. (2016b). Uttal av S2-finska med fokus på svenskspråkiga talare. *Puhe ja kieli*, 36 (3), 147–174.
- Kuronen, M. & Leinonen, K. (2001). Fonetiska skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska. I L. Jönsson, V. Adelswärd, A. Cederberg, P. A. Pettersson & C. Kelly (Red.), *Svenskans beskrivning 24*:

- Förhandlingar vid tjugofjärde sammankomsten för svenskans beskrivning, Linköping, 22–23 oktober 1999* (s. 125–138). Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Kuronen, M. & Leinonen, K. (2010). *Svenskt uttal för finskspråkiga : Teori och övningar i finlandssvenskt och rikssvenskt uttal*. Tampere: Juvenes.
- Kuronen, M., & Tergujeff, E. (2018). L1 listeners' perception of L2 pronunciation: effect of prosody on accentedness ratings in Swedish. *AFinLA-E: Soveltavan Kielitieteen Tutkimuksia*, (10), 214–233. DOI: [10.30660/afinla.73138](https://doi.org/10.30660/afinla.73138)
- Kuronen, M., Ullakonoja, R. & Kautonen, M. (2016). Inläringen av de svenska tonaccenterna hos finska S2-talare – automatiseras uttalet? *Språk och Stil NF*, 26, 161–194.
- Lado, R. (1957). *Linguistics across cultures*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Lehti-Eklund, H. & Green-Vänttinen, M. (2011). Svenska i finska grundskolor. *Nordica Helsingiensia*, 27 (27). Helsinki: Helsingfors universitet, Finska, finskugriska och nordiska institutionen, Nordica.
- Lenneberg, E. H. (1967). *Biological foundations of language*. New York.
- Linacre, J. M. (2017). Facets (Many-Facet Rasch Measurement), Version No. 3.68.1. Beaverton: Winsteps.com. <http://www.winsteps.com/facets.htm> [Tillgänglig 5.10.2017]
- Meister, L. & Meister, E. (2007). Perceptual assessment of Russian-accented Estonian. *ICPhS XVI : Proceedings of the 16th International Congress of Phonetic Sciences, 6-10 August 2007, Saarbrücken Germany, 1717–1720*. Saarbrücken: Universität des Saarlandes.
- Mennen, I. (1998). Can language learners ever acquire the intonation of a second language? *Proceedings of the ESCA Workshop on Speech Technology in Language Learning*, 17–20. Marholmen, Sweden.
- Morris-Wilson, I. (1999). *Attitudes towards Finnish-accented English*. University of Stirling. <http://hdl.handle.net/1893/3464>
- Moyer, A. (2013). *Foreign accent: The phenomenon of non-native speech*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nummenmaa, L. (2009). *Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät* (1. rev. uppl.). Helsinki: Tammi.
- Pallant J. (2005). *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS* (2:a uppl.). Sydney: Allen and Unwin.
- Peltola K. U., Tamminen H., Alku P. & Peltola M. S. (2015). Non-native production training with an acoustic model and orthographic or transcription cues. I The Scottish Consortium for ICPhS 2015 (Red.), *Proceedings of the 18th International Congress of Phonetic Sciences*. Glasgow, UK: The University of Glasgow.
- Piske, T., MacKay, I. & Flege, J. (2001). Factors affecting degree of foreign accent in an L2: A review. *Journal of Phonetics*, 29 (2), 191–215. DOI: [10.1006/jpho.2001.0134](https://doi.org/10.1006/jpho.2001.0134)
- Rasier, L. & Hiligsmann, P. (2007). Prosodic transfer from L1 to L2. Theoretical and methodological issues. *Nouveaux cahiers de linguistique française*, 28, 41–66. Genève: Université de Genève.
- Reuter, M. (2015). Finlandssvenskt uttal. I M. Tandefelt (Red.), *Gruppspråk, samspråk, två språk. Svenskan i Finland – i dag och i går 1:2* (s. 19–34). Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Ringen, C. & Suomi, K. (2012). The voicing contrast in Fenno-Swedish stops. *Journal of Phonetics*, 40 (3), 419–429. DOI: [10.1016/j.wocn.2012.02.010](https://doi.org/10.1016/j.wocn.2012.02.010)
- Saito, K., Trofimovich, P. & Isaacs, T. (2017). Using listener judgements to investigate linguistic influences on L2 comprehensibility and accentedness: A validation and generalization study. *Applied Linguistics*, 38 (4), 439–462. DOI: [10.1093/applin/amv047](https://doi.org/10.1093/applin/amv047)

- Scovel, T. (1969). Foreign accents, language acquisition, and cerebral dominance. *Language Learning*, 19 (3–4), 245–253. DOI: [10.1111/j.1467-1770.1969.tb00466.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-1770.1969.tb00466.x)
- Scovel, T. (2000). A critical review of the critical period research. *Annual Review of Applied Linguistics*, 20, 213–223. DOI: [10.1017/s0267190500200135](https://doi.org/10.1017/s0267190500200135)
- Shriberg, E. (2001). To ‘errrr’ is human: ecology and acoustics of speech disfluencies. *Journal of the International Phonetic Association*, 31 (1), 153–169. DOI: [10.1017/s0025100301001128](https://doi.org/10.1017/s0025100301001128)
- Suomi, K., Toivanen, J. & Ylitalo, R. (2008). *Finnish sound structure: Phonetics, phonology, phonotactics and prosody*. Oulu: University of Oulu.
- Toivola, M. (2011). *Vieraan aksentin arviointi ja mittaaminen Suomessa*. Helsinki: Helsingin yliopiston käyttäytymistieteiden laitos.
- Trofimovich, P. & Isaacs, T. (2012). Disentangling accent from comprehensibility. *Bilingualism: Language and Cognition*, 15 (4), 905–916. DOI: [10.1017/s1366728912000168](https://doi.org/10.1017/s1366728912000168)
- Ullakonoja, R. (2007). Comparison of Pitch Range in Finnish (L1) Fluency and Russian (L2). In J. Trouvain & W. J. Barry (Red.), *Proceedings of the 16th International Congress of Phonetic Sciences, 6-10 August 2007, Saarbrücken, Germany* (s. 1701–1704).
- Wrembel, M. (2010). L2-accented speech in L3 production. *International Journal of Multilingualism*, 7 (1), 75–90. DOI: [10.1080/14790710902972263](https://doi.org/10.1080/14790710902972263)